

BÁLINT LÁSZLÓ

A FORRADALOM DOKUMENTUMAI

SZEGED 1956

(VÁLOGATÁS)

3.9-9HSZ

4

PIL
TÖRTÉNELMI
ÁLLAMBIZTONSÁGSZOLGÁLTATÓK
TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁRA
LEVÉLTÁR
ÁBTL
Magyar Országos
Levélár
HUNGÁRIA
ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

BÁLINT LÁSZLÓ X 297382

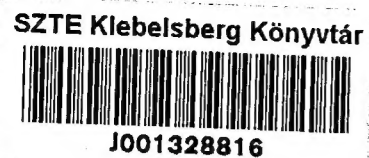

A FORRADALOM DOKUMENTUMAI

SZEGED 1956

(VÁLOGATÁS)

181181 X

© BÁLINT LÁSZLÓ
2020

ISBN: 978-963-8243-81-2

X297382

Készült a százhalombattai EFO Nyomdában
Felelős vezető: Fonyódi Ottó
www.efonyomda.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	7
MEFESZ	9
Dokumentumok	16
Munkástanácsok a forradalomban	39
Dokumentumok	56
Forradalmi Nemzeti Bizottság	72
Dokumentumok	82
Forradalmi Katonai Tanács	96
Dokumentumok	107
Nemzetőrség	121
Dokumentumok	125
Munkástanácsok utóvédharca	128
Dokumentumok	134
Egyéb dokumentumok	163
Dokumentumok	168
Rövidítések	188
Névmutató	189

BEVEZETÉS

Harminc évvel ezelőtt, többek utólagos tagadása és tiltakozása ellenére, valamiféle rendszerváltozás azért mégis csak történt Magyarországon. Az évtizedeken át tartó és egymással összefonódó kommunista diktatúrákat, ezek további fenntarthatatlansága miatt, felváltotta egy meglehetősen sajátosan alakult többpárti demokrácia. Eközben az ostoba és kormányozni képtelen politikusoktól a számító és minden gazemberségekre képes, vagy csak a saját zsebüket tömő politikusig mindenfélét elnyerték már a hiszékeny, naiv és felelőtlen ígérgetésekkel megszedíthető választópolgárok bizalmát, csak hibátlanul és ugyanakkor tisztességesen és önzetlenül a nemzetet vezetőik még nem. Pedig bizonyára vannak ilyen emberek, csak azok nem mennek el politikusnak. Azt, hogy harminc évvel ezelőtt honnan indultunk és hová jutottunk, milyen akadálypályákon mentünk keresztül és miért, reméljük, hogy majd a jövőbeni korok hivatott történészei tárgyilagosan értékelni fogják, de semmiképpen sem a mostaniak!

Az említett rendszerváltozás érdemei, eredményei sorában elvitathatatlanul bele tartozik az, hogy a dicsőségesnek indult, majd szovjet haderővel vérbe fojtott 1956-os magyar forradalom és szabadságharc eseményeiről és szereplőiről legalább már le lehetett írni az igazságot, sajnos néha-néha a hazugságokat is. Ki kell hangsúlyoznom saját magammal kapcsolatban azt, hogy a történelemnek csupán amatőr kutatója voltam s vagyok, annak ellenére, hogy a forradalom szegedi, és Csongrád megyei történéseivel kapcsolatban már egy egész sor könyvvel sikerült felkerülnöm a könyvtárak polcaira, az e témakörben megjelent cikkeim és tanulmányaim pedig már csak nehezen lennének össze számlálhatók. Az utóbbi években, már csak a forradalomhoz kötődő személyes okokból következően is, minden októberi évfordulóra igyekeztem letenni az asztalra egy-egy új könyvecskét, a forradalomhoz úgy-úgy kapcsolódót, ha másként nem ment, hát magánkiadásban. Ezzel igyekeztem tisztelni az 1956-os forradalom eseményei és hősei előtt, úgy is, mint a szegedi forradalmi történések egykori szolid, harmadikos gimnazista, ám mindenképpen hiteles résztvevője.

Az utóbbi időben szinte minden év októberében azzal a szándékkal indítom útjára az újabb könyvecskémet, hogy na, ez lesz az utolsó. Majd Isten kegyelméből következik egy újabb év, elérkezik egy újabb évforduló, és ismét eszembe jut valami, amit talán még az egyre szűkülő olvasótábor elé tárhatnék, minek következtében még időben nekiveselkedek és elkészül a jeles ünnepre egy újabb kis könyvecske. Így jártam most is, ebben a nagy nehézségekkel terhelt 2020-as évben is, amikor a kutatásaim során összegyűjtött dokumentumokból kiválogattam azokat, amelyek az 1956-os forradalom szegedi eseményeihez úgy kapcsolódnak, hogy a forradalmi napok alatt készültek, és ezeket némi magyarázatokkal és jegyzetekkel ellátva tárom az olvasó elé. Hangsúlyoznom kell, hogy a teljességre törekvés igénye nélküli válogatásról van szó.

Tapasztalatom és megítélésem szerint Szeged forradalma időrendileg három szakaszra bontható. Voltak igen jelentős történések, amelyekre már 1956 október 23.-a, a forradalom kitörése előtt sor került és mindenképpen a forradalmi folyamat részének tekinthetők. Ezeket követték az október 23.-a, és november 6.-a – Szegedre november 6.-án vonultak be a szovjet csapatok – közötti időszak eseményei, és ez volt a város forradalma. A forradalom leverése után azonban, miként országszerte, úgy Szegeden is, kialakult egyfajta utóvédharc, a forradalmi vívmányok legalább egy részének a megvédése érdekében.

Ebben a végső, és a véget jelentő pontos időpont meghatározása nélküli eseménysorban már csak a talpon maradt forradalmi szervezetek – Szegeden elsősorban a munkástanácsok és kisebb részben a MEFESZ – vettek részt.

Ezt a három forradalmi szakaszt öleli át, foglalja magában ez a kis kötet, úgy, hogy az ebben az időben készült dokumentumok nem túl nagyszámú válogatását tartalmazza. Azt ki kell hangsúlyozni, hogy a jelzett időszakról sajnos elég kevés dokumentum maradt fenn eredetben, hiszen november 4.-én, a szovjet invázió hírére a legtöbb forradalmi intézménynél a forradalom alatt keletkezett iratanyag megsemmisítésre került. Volt olyan forradalmi intézmény Szegeden – pl. a városi nemzetőr főparancsnokság – ahol november 4.-én délelőtt a főparancsnok utasítására, a főparancsnoksági írnok minden írásos dokumentumot elégetett, megsemmisített.

Azért kell hangsúlyozni, hogy a közzétételre kerülő dokumentumok a forradalmi folyamat során keletkeztek, mert ezek közül a legtöbb sokkal jelentősebb bizonyító erővel rendelkezik, mint azok, amelyek a forradalom leverését követő megtorlás szorításában készültek. Utóbbiak között bizony előfordulnak a megtorló gépezet hamisságai, hamisítási törekvései, kényszer hatására felvett vallomások, amelyek néha nagyon tévútra vihetik a történelem kutatóját. A közzétett dokumentumok tehát azokat a véleményeket, szándékokat, terveket, vágyakat tartalmazzák, amelyeket az említett időszakban a forradalmi résztvevők ténylegesen megfogalmaztak és írásba is rögzítettek.

Ebben az évben tehát ezeknek a dokumentumoknak a közzétételével és csak a leg-szükségesebb magyarázatával tisztelgek az 1956-os forradalom szegedi eseményei, még élő, vagy időközben már az élők sorából eltávozott egykori szereplői előtt. Az egyes fejezetek szöveges részei igyekeztek magyarázatot adni arról a közelebbi időszakról, amikor a közölt iratanyag keletkezett. Ezek elolvasása nem pótolja az eredeti dokumentum tanulmányozását. A jegyzetekben leírtak viszont sok értékes adattal egészítik ki a forradalom ilyen-olyan résztvevőjének megismerését, megítélését. Egy ilyen kis kötetnek is nélkülözhetetlen kelléke a névmutató. Ebben az esetben azonban feltétlenül már most fel kell hívni a figyelmet egy hiányosságra. Több dokumentum esetében nagyon sok aláírás, kézírás szerepel, amely alapján, főleg ennyi év után képtelenség egyeseknél a helyes név megállapítása és a névmutatóban szerepeltetése.

Végül tisztelettel kérem az olvasót, hogy vegye figyelembe a közzétett dokumentumok keletkezésének idejét. Valamennyi irat több mint hatvan évvel ezelőtt készült, többségében írógéppel, kisebb részben kézzel írva. Ennyi idő alatt ezek a dokumentumok gyűrődtek, szakadoztak (pl. 59. számú dokumentum), több a gépelés során készült indigós másod vagy harmad példány, tehát az első példányoknál nehezebben olvasható (pl. 64/a-b-c-d-e-f számú dokumentumok), sőt olyan is van, amely esetében az áttűtpapír nem fehér színű volt és ezért a másolati példány időközben megkopott szövege még a többinél is nehezebben olvasható (pl. 8/a-b-c-d számú dokumentumok).

Szerző

MEFESZ

(Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége)

„A FORRADALOM VIRRADATA (A szegedi MEFESZ története)” címen 2008-ban a Bába Kiadó/Szeged kiadásában megjelent könyvemben az akkor elérhető levéltári és egyéb hiteles dokumentumok alapján, történelmi végzettség hiányában, csupán, mint a szegedi 1956-os forradalom eseményeinek, szereplőinek kutatója, leírtam és közreadtam a címben szereplő nagyon fontos forradalmi ifjúsági szervezetnek a létrejötté előzményeiről, a megalakulás körülményeiről, a szervezőkről, a nevééről, a célkitűzéseiről és tevékenységéről a rendelkezésre álló ismereteket. A megjelent könyvből küldtem egy példányt az akkor Kanadában még élő Lejtényi Andrásnak⁽¹⁾, aki az általam leírtakkal teljes mértékben egyetértett, csupán egyetlen tévedésem említette, amely viszont teljesen magántermészetű adat volt, az édesapja elhalálozásának időpontja hibásan szerepelt, amely azonban egyáltalán nem érintette a szegedi MEFESZ történetét.

A szegedi 1956-os forradalmi eseményekkel kapcsolatban addig már több könyvem megjelent, néhány magában foglalta a szegedi MEFESZ történetét is. Ennek a nagyon jelentős forradalmi szervezetnek a külön kötetben történő ismertetése és a korábbinál részletesebb feldolgozása és megjelentetésére elsősorban az készített, hogy 2002-ben a Belvedere/Szeged gondozásában megjelent Kiss Tamásnak⁽²⁾ „A Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (Szeged 1956)” című könyve, amely pontatlanságok sorát, egymásnak ellentmondó képtelen állításokat tartalmazott, és bizony-bizony a szerzői „önfényezés” elő-előbukkanó jeleit is felvillantotta. Ennek a könyvnek az elolvasása után két olyan történet maradt meg emlékeimben kitörölhetetlenül, amelyek fölött a mai napig képtelen vagyok napirendre térni, s amelyek kapcsán évek óta hiába próbálom bizonygatni az igazamat.

Az egyik felvetődő kérdés az, hogy 1956. október 22.-én a Budapesti Műszaki Egyetem forradalmi diákgyűlésén ki volt a felszólaló küldött a szegedi MEFESZ részéről? Talán először a könyvében, de attól kezdve számtalan helyen és formában Kiss Tamás mindig azt hangoztatta, hogy ő volt a szegedi felszólaló egyetemista. Szeretném leszögezni, hogy Kiss Tamás állítását egyetlen korabeli dokumentum sem támasztja alá. Amit pedig a könyvében erről ír, az már-már szánalmasan naiv, és igencsak együgyű, melyről egy kriminálpszichológiával foglalkozó szakembernek meglehetősen sajátos véleménye lenne. Egy helyen ezt írta: „Azért is emlékszem erre kevésbé, mert letartóztatásomat követően azokat a dolgokat én igyekeztem elfelejteni, amikről úgy gondoltam, hogy a hatóságoknak nincs tudomásuk.” Kiss Tamás tehát a saját maga által leírtak szerint olyan különleges tulajdonságokkal rendelkezik, hogy amit akar, azt egyszerűen elfelejti és csak jóval később tudatosult benne, hogy ő volt az említett felszólaló. De ez sem akárhogyan! Mint írta, csak „évtizedekkel később, a rendszerváltást követően, régi 56'-osok összejötteink, akkor mesélték, hogy >> emlékszel rá, hogy álltál ott az oszlopnál<<”. Kiss Tamás pedig hitt a „rég 56'-osoknak”, és attól kezdve szélteben hosszában azt hangoztatta és hangoztatja, hogy ő volt a szegedi MEFESZ küldött, aki felszólalt az 1956. október 22.-i műegyetemi forradalmi diákgyűlésen. Sőt mostanra már arra is jól emlékszik, hogy ott mit mondott s miként mondta. Több olyan történészt megkérdeztem, akik elég jól tájékozottak a nevezetes műegyetemi diákgyűléssel kapcsolatban és mind azt mondta,

hogy Kiss Tamás volt a szegedi felszólaló. Ha valami bizonyító dokumentum után érdeklődtem, az volt a válasz, hogy ez annyira közismert tény, hogy erre nem kell bizonyíték. A határozott válaszokat tudomásul véve már azt meg sem mertem említeni, hogy több korabeli dokumentum ezzel szemben arról szól, hogy a felszólaló Lejtényi András volt. A hitelesnek tartott álláspontomat többször elmondtam, több helyen is leírtam, de mindhiába tettem. Így hát be kellett látnom, hogy nem sokat számít a véleményem, a korabeli dokumentumokkal alátámasztott álláspontom. Sőt még az sem számít, hogy a Kiss Tamás által előadottak az eset kapcsán tartalmaznak olyan ellentmondásokat, amelyek arra utalnak, hogy október 22.-én jelen sem volt a műegyetemi nagygyűlésen. Ez sem számít! Már csak abban reménykedek, hogy belátható időn belül talán csak előkerül valahonnan egy fénykép a műegyetemi diákgyűlésről, a szegedi MEFESZ küldött jelenlétéről és felszólalásáról. Szomorú tapasztalatom azonban - lásd Dózsa-botrány! -, hogy a kialakult helyzetet már az sem változtatna.

A másik általam kifogásolt körülmény, a MEFESZ teljes neve körül 2002-től kialakult anomália. Miként e fejezet alcíméből következik, változatlanul tartom magam ahhoz, hogy a MEFESZ már a megalakulásakor a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége volt. Ezt az is alátámasztja, hogy már eredendően az volt az ötletgazda és fő szervező szándéka és célja, hogy az egyetemistáknak és a főiskolásoknak egy „egységes” szövetségét hozza-hozzák létre. Azért is utazott szinte valamennyi egyetemi és főiskolai városba szegedi MEFESZ küldött, hogy ennek az „egységes” szövetségnek a létrejöttét beindítsák. Mégis a jelzett 2002-ben megjelent könyvben a szerző Kiss Tamás azt állította – már a könyve címében is! –, hogy 1956. október 16.-án Szegeden Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége alakult. Mivel ő ott volt, sőt egyik fontos szereplő volt, mostanra egyes források már „alapító elnök”-nek tekintik, akinek csak igaza lehet. Az elmúlt közel húsz év alatt elfogadottá vált az, hogy a MEFESZ az tulajdonképpen MEFESZ, vagyis Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége. Az a gyanúm, hogy ez ellen már aligha lehet bármit tenni, legfeljebb időnként egy-egy kérdést feltenni.

A szegedi MEFESZ 1956. október 16.-án alakult meg a szegedi Ady téri egyetemi épület auditorium maximumában. Erről az eseményről a Délmagyarország című helyi napilap 1956. október 18.-i száma a „Szegedi egyetemisták nagygyűlése” című írásában tudósított, melyben a következők olvashatók: „A vita eredményeként új ifjúsági szervezetet alakítottak, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetségét, a MEFESZ-t.” (1. számú dokumentum) Mielőtt bárki arra gondolna, hogy a cikk szerzője az 1945 utáni MEFESZ névre gondolt, vagy emlékezett, ki kell ábrándítanom. A háború utáni MEFESZ előbb Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége volt, majd rövid ideig a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezete nevet viselte. Ha a jelenleg elfogadottak szerint 1956. október 16.-án Szegeden Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége alakult, vajon honnan vette az újságíró a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége nevet, amely majd a későbbiekben, hiteles dokumentumokban is szerepel? Miért történt az, hogy Kiss Tamás említett – névváltoztató – könyvében a közölt tíznél is több korabeli újságcikk közül ez a legelső s helyes nevet tartalmazó kimaradt?

Másnap, 1956. október 19.-én, ugyancsak a Délmagyarország napilapban jelent meg Apor József írása „Az egyetemi ifjúság problémái” címmel. Ebben az olvasható, hogy „a hibákat bátran és következetesen bírálni akaró szándék hozta létre Szegeden a MEFESZ-t, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesült Szövetségét”. Miből s miért gondolta Apor József, hogy a MEFESZ rövidítésben a második E-nek is kell lennie valami jelentésének és kis hibával ugyan, de majdnem eltalálta azt? (2. számú dokumentum)

Kérdésként merül fel az is, hogy ha Szegeden Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége alakult, akkor a vidéki egyetemek miért nem a MEFESZ-hez és miért a ME-

FESZ-hez csatlakoztak? Ungváry Rudolf⁽³⁾ életrajzában azt írta, hogy „a forradalom előtt néhány nappal megalakult, kormánytól független Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége (MEFESZ) miskolci titkára” volt. (3/a-b. számú dokumentum)

Levéltári dokumentumként maradt fenn „A MEFESZ Ideiglenes Szervezeti Szabályzata”, amely Budapesten készült 1956. december 19.-én. Az ebben leírtak szerint a MEFESZ „pártoktól és kormányzati szervektől független politikai és érdekvédelmi szervezet”. Szó sincs tehát még arról a folyamatról, amely 1957 januárjában vette kezdetét, és amelynek lényege a MEFESZ-ben a kommunista befolyás érvényesítése, térnyerése, majd végül a szövetség felszámolása. Ennek a szabályzatnak az 1./a. pontja a következő: „A Szövetség neve: Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége”. (4/a-b-c. számú dokumentum) Ennek kapcsán egyetlen kérdés merül fel: Ha Szegeden, 1956. október 16.-án valóban Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége alakult, mikor, hol, milyen alkalommal lett belőle Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége? Mert az lett, az biztos!

A MEFESZ névvel kapcsolatban már csak egy utolsó kérdés adódik. Ha elfogadnánk azt a Kiss Tamás szerinti verziót, hogy Szegeden 1956. október 16.-án Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége alakult, mit kezdünk ugyanannak a Kiss Tamásnak egy évtizeddel korábbi nyilatkozatával? A Délmagyarország Magazin 1990. október 6.-i számában Újszászi Ilona kérdésére a névvel kapcsolatban a következőt válaszolta: „Már akkor (1956. október 16.-án – BL) az alakuláskor MEFESZ-ként emlegettük, mert ha jól emlékszem október 14.-e táján dobódott be a köztudatba, hogy Magyar Egyetemisták és Főiskolások (talán a következő E azt jelenti, hogy Egységes) Szövetségének nevezzük el az új szervezetet.” (5. számú dokumentum)

Az 1956-os forradalmi MEFESZ névvel kapcsolatos anomáliák egyáltalán nem egyediek, még szegedi viszonylatban sem. Az 1956. október 27.-én megalakult Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanácsot, amely már másnap Szeged Város Néptanácsa lett, majd harmadnapról véglegesen Forradalmi Nemzeti Bizottság, mégis többször emlegették úgy, hogy Forradalmi Tanács, vagy Nemzeti Bizottmány. A szegedi városi nemzetiörtséget szóban is és írásban is említették polgárörtségnek, de ad absurdum karhatalomnak is. A Forradalmi Katónai Tanács nevét leegyszerűsítették Katónai Tanácsá. Ezek egyike esetében sem történt azonban meg az, ami a MEFESZ névvel megesett, hogy később egy valamikor elhibázott-elgévelt hibás változat lett évtizedek múltával a hivatalosan elfogadott.

Ebben a fejezetben röviden célszerű megemlékezni a szegedi MEFESZ vezető testületéről. Az volt az elképzelés, hogy a MEFESZ tagjai egyetemi karonként három fős vezetőséget választanak, beleértve a tanárképző főiskolát is. A hat kari vezetőség 3-3 tagja alkotta volna az egyetemi és főiskolai MEFESZ vezetőséget, melyet szinte mindenhol, a létszáma alapján „tizenhatalas bizottság”-ként emlegettek 1956. október 16.-án és az azt követő néhány napban. (6/a-b számú dokumentum). Ez a dokumentum fennmaradt eredeti kézírásos, ám szinte olvashatatlan változatban is, de 1957-ben készült róla egy gépirásos változat is. A különféle visszaemlékezésekben úgy szerepel az a bizottság, mint amely el is látta a tervezett feladatát. Ez azonban nem felel meg a valóságnak. 1956. október 20.-a előtt ez a bizottság nem működhetett, hiszen még nem létezett a diákgyűlés által elfogadott szervezeti szabályzat, amely alapján jogszerűen létrejöhetett volna. Egy ilyen vezető testület úgy alakul meg, hogy a küldött tagok valamennyien jelen vannak. Ilyen helyzet pedig a forradalmi napok alatt nem adódott, így az alakuló ülésről nincs is semmiféle adat, mert nem volt. Gondoljunk csak arra, hogy a jogi kari vezetőség egyik tagja – Tóth Imre⁽⁴⁾ – az október 20.-a előtti napokban Budapesten tartózkodott. Ezen a héten, vagyis október 16.-a és 20.-a között az orvostudományi MEFESZ szervezet még létre sem jött, három fős vezetőségük nem is létezett. Október 20.-a után Kiss Tamás és Tóth Imre

a fővárosban tartózkodtak, Ács Vilmos főiskolás Pécsre utazott, stb. Ezen a héten sem jöhetett létre és nem is ülésezhetett a „tizennyolcas bizottság”. Amikor október 30.-án Kiss Tamás és Tóth Imre visszaérkeztek Szegedre, már csak az auditorium maximumban tartottak egy élménybeszámolót és utána bevonultak ők is és a legtöbb Szegeden tartózkodó fiú egyetemista nemzetőrnek és november 4.-én, a nemzetőrség megszüntetésekor ért véget a szolgálatuk. Volt olyan MEFESZ vezető, aki a forradalmi napok alatt már nem is tartózkodott Szegeden, hanem hazautazott a szüleihez. A szegedi MEFESZ-nek ez a bizonyos „tizennyolcas bizottsága” tehát főként elméletben létezett, gyakorlati tevékenysége szinte nem is volt.

Figyelmet érdemel, hogy az 1956. október 20.-i szegedi MEFESZ gyűlés hanganyagának leiratát olvasva, sehol sem esik szó erről a bizonyos „tizennyolcas bizottság”-ról. A szervezeti szabályzat vitájában Lejtényi András említi az „egyetemi diáktanács”-ot, ami egyértelműen ennek a „tizennyolcas bizottság”-nak a megfelelője. Miután előkerült a levéltárból az a kézzel írt vázlat, amely alapján Lejtényi András a szervezeti szabályzat vitáját levezette, abból nyilvánvalóvá válik, hogy ő „E. Dt.”-re, (7/f. számú dokumentum) vagyis „Egyetemi Diáktanács”-ra gondolt és a vita során így is emlegette. Helyes lenne tehát ezt a félhivatalos „tizennyolcas bizottság” elnevezést elfelejteni és helyette az „Egyetemi Diáktanács” nevet elfogadtatni.

A szegedi MEFESZ története szorosan kapcsolódik az 1956. október 23.-án kirobbant magyar forradalomhoz. Semmi túlzás nincs abban, hogy a szegedi MEFESZ már a létrejöttékor, tehát napokkal a forradalom kitörése előtt, forradalmi szervezetnek számított és a forradalom különböző szervezetei, intézményei sorában azon kevesek közé tartozott, amelyek november 4.-e – Szegeden november 6.-a – utáni utóvédharcból is kivette a részét. Nem árt azonban kissé tüzetesebb vizsgálat tárgyává tenni ezt a bizonyos forradalmiságot, amelynek akkoriban országosan két fő jellemzője volt, az egyik a kommunistaellenesség, a másik a szovjetellenesség. Másként ezt úgy fejezhetnénk ki, hogy a folyamatokat áthatotta a szabadság és a függetlenség utáni vágyakozás, ezek követelése, konkretizálva a rákosista kommunista diktatúra elnyomásából való szabadulás és a szovjet katonai megszállás alól való menekülés.

Lejtényi András, és a MEFESZ-t szervező szegedi társai 1956. október 16.-án még egy olyan új ifjúsági szervezet létrehozásának az ötletével léptek az auditorium maximum fiatal közönsége elé, amelynek az egyetemisták és főiskolások érdekvédelmét kellene megoldani az erre képtelen, és a fiatalok előtt egyébként is teljesen hitelét veszített kommunista ifjúsági szervezet, a DISZ helyett. A felmerült és az egyetemi és főiskolai ifjúságot foglalkoztató problémák sorában szó esett a különféle tanulmányi és szociális követelésekről, változtatási igényekről, amelyek a helyzetüket különösen nehezítették. Később a hallgatóság soraiból egyre másra hangzottak el politikai jellegű felvetések, követelések, vélemények, melyek végül abban csúcsosodtak ki, hogy egyikük a szovjet csapatok kivonását is követelte Magyarország területéről. Ezen a napon, tehát a szegedi MEFESZ alakuló gyűlésén a forradalmiságot a hallgatóság soraiban helyet foglaló egyetemisták és főiskolások képviselték, és nem az új ifjúsági szervezet létrehozásának gondolatával előállók. Sőt, egy fennmaradt jegyzőkönyv – „a MEFESZ vezetőség 1956. október 17.-i üléséről” – azt bizonyítja, hogy a szervezők bizony megijedtek attól, ami október 16.-án este, a szándékaikkal ellentétben bekövetkezett. Ezt írták: „Most már van idő, cselekedjünk nyugodtan. ... Karokon politikai vitákra köröket alakítani, itt legyen a politikai vita. Nagy diákgyűlésen minket tesznek felelőssé a történelemért (pl. tegnapi). (8/a-b-c-d. számú dokumentum). Az összes közzétett dokumentum közül ez a legnehezebben olvasható, de a rövid idézett rész talán felismerhető.

Sokat lendített a forradalmivá válás tekintetében a következő napon – 1956. október 18.-án – megtartott diákgyűlés a Szegedi Pedagógiai Főiskolán. Bár az elfogadott határo-

zat szerint „a szocialista Magyarország érdekében állást foglaltak az országos politikai követelések mellett”, az írásban rögzített elvárások már bátrabban megfogalmazásra kerültek. Érdemes ezek közül is kiemelni néhányat, csupán rövidített változatban: „Méltóképpen ünnepeljük meg március 15.-ét, október 6.-át ... Legyen újra nemzeti jelvényünk a Kossuth címer. ... Vonják felelősségre Rajk Lászlóék gyilkosait, Farkas Mihályt, Rákosi Mátyást és bűntársait! ... Vonják ki Magyarország területéről az idegen csapatokat! Hozzák haza hadifoglyainkat! Nemzeti gazdaságpolitikát! Szeged a sztálinizmus legsötétebb fészke volt. Követeljük, hogy a város gyakorlatban is haladjon a XX. kongresszus szellemében! Nem akarunk tovább Sztálin körúton és Sztálin sétányon járni! Lenin szobrot Szegednek, Sztálin nélkül! ... Távolítsák el a tisztségükből a sztálinizmus szegedi képviselőit!” (9/a-b. számú dokumentum)

Talán nem árt emlékeztetni arra sem, hogy 1956. október 19.-én este volt Szegeden a József Attila Kör első – és végül egyetlen – vitaestje, ahol szintén igen kemény kritikákat fogalmaztak meg a sztálinista-rákosista diktatúrával kapcsolatban. Ezeknek is jelentős befolyása lehetett a szegedi egyetemi és főiskolai diákság hangulatára.

A következő napon – 1956. október 20.-án – rendezték a szegedi MEFESZ újabb és egyben legjelentősebb nagygyűlését, amelynek elsődleges célja a szövetségi szervezeti szabályzatának a megvitatása és elfogadása volt. Az a Lejtényi András lett ennek a fontos eseménynek a főszereplője, akit nem választottak be sem a kari, sem az egyetemi MEFESZ vezetőségbe! Mégis mindenki a szegedi MEFESZ elsőszámú vezetőjének tartotta. Levéltárban fennmaradt Lejtényi kézírásos beszédvázlata, amelyben meglehetősen óvatosan fogalmazott a forradalmiságot illetően, még ha volt is némi előrelépés az október 17.-i álláspontot tekintetében.

Lejtényi András szerint „népi demokratikus államunknak fő vezetője a Párt. A Párt helyes utat követ, a XX. kongresszus elvei tisztító viharoként söpörték el a sztálinizmus embertelen, marxizmusellenes maradványait. Ez a folyamat helyes, tiszteletreméltó. A MEFESZ-nek is ezen az úton kell haladnia, a Párt útján.” Később a beszédvázlatban ez is olvasható: „Sztálin és Rákosi rendszere szellemi nyomorékokat, Fejbólintó Jánosokat nevelt. Kíméletlen és embertelen retorziókat alkalmazott azok ellen, akik a józan ész, az emberiség, az igazi kommunista szellem hangján mertek felszólalni brutalitásuk, baklövéseik ellen. Durva önzést, elvtelenséget, az önkény előtti szolgáló hajbókolást próbálták több-kevesebb sikerrel belénk nevelni. Le akarták törni az ifjúság lelkében gyökerező szabadságvágyat, galádságaik engedelmes cselédjeit akarták belőlünk kinevelni. A kor szelleme ezeket a szándékokat elsöpörte. Szabad, termékeny légkör jött létre, de a múltban gyökerező maradványok még mindig gátolnak bennünket a kibontakozásban. Ifjúsági szervezetünk célja, kidobni tudatunkból ezeket a maradványokat, népünk, hazánk, a magunk hasznára.” (7/a-b. számú dokumentum)

Az 1956. október 20.-i nagygyűlés azonban ismét tartogatott meglepetéseket, bár ezek az előző napok – már említett – történései után már nem hatottak senkire, főként elrettentően nem, és a legfőbb szervezőkre sem. Ezen a diákgyűlésen is a hallgatóság soraiban jelen levő egyetemisták és főiskolások voltak azok, akik forradalmivá tették a rendezvényt és megfogalmazták ekkor – még a forradalom kitörése előtt! – a forradalmi követeléseket a MEFESZ programtervezetében és csak nagyon kevésen, Perbíró József professzor levezető elnök tiltásán múlt, hogy a diákgyűlésből nem lett a késő esti órákban utcai demonstráció. Voltak ugyanis a jelenlevő egyetemisták és főiskolások között olyanok, akik a diákgyűlés folytatását javasolták, de már kint a szegedi Dóm téren.

Jegyzetek:

- (1) **Lejtényi András** (Arad, 1937. május 4. – Montréal, 2010. február 10. Neumann Erzsébet). Értelmiségi családból származott. A szegedi Radnóti Miklós Gimnáziumban érettségizett, majd a Szeged Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatta tanulmányait, valószínűleg azért ott, mert oda vették fel. Olvasottsága, műveltsége tekintetében a kortársai fölé nőtt, ezért voltak, akik tisztelték és kedvelték, míg mások irigyei lettek, idegenkedtek tőle. Az vitathatatlan, hogy a szegedi MEFESZ létrehozásának a gondolata tőle származott, és annak ellenére, hogy a kari MEFESZ vezetőségéből kiszorult – vagy kiszorították – továbbra is ő maradt a szegedi MEFESZ vezéregyénisége. Október 21.-től Budapesten tartózkodott, ahol egy ideig a szegedi MEFESZ képviseletében munkálkodott, valamint a szövetség országos szintre emelése érdekében tevékenykedett. A forradalom kitörése után a fővárosban maradt és csak rövid látogatásokat tett Szegeden. Egyes adatok szerint csatlakozott valamelyik budapesti fegyveres szabadságharcos csoporthoz. A forradalom leverése után is szoros kapcsolatban maradt a budapesti Petőfi Kör több vezetőjével és részt vett az „Október 23.-a” című illegális lap szerkesztésében. Amikor pedig végleg kilátástalanná vált a forradalmi mozgalom, sőt annak utóvérdharc szakasza is, sok másokhoz hasonlóan a megtorlás elől ő is elhagyta illegálisan az országot. Menekülnie kellett, mert ő ténylegesen az életével fizethetett volna a forradalmiságáért. Hátralevő életének jelentősebb részét Kanadában töltötte. Családot alapított, dolgozott és kiábrándultan teljesen hátat fordított az 1956-os magyar forradalomnak, elfordult annak még az emlékeitől is. Itthon maradt társaival a kapcsolatot nem vette fel, sokáig azt sem tudták, hogy él-e egyáltalán. Magatartása, álláspontja 1990 után sem változott. Sok másokkal ellentétben nem jelent meg a hazai közéletben, hogy megkapja legalább azt az elismerést, amely okkal kijárt volna neki. 2006-ban véletlenül vált ismertté, hogy él, és derült ki az elérhetősége. A tényleges forradalmi helytállásért megérdemelt elismerés – állami kitüntetés – azonban váratott magára. Dr. Fejér Dénes, a POFOSZ Csongrád megyei elnöke „A kudarc” című írásában a következőket írta: „A POFOSZ megyei elnökeként 2007-ben, 2008-ban és 2009-ben terjesztettem fel Lejtényi Andrást a Magyar Köztársaság Érdemrend Tiszti Keresztjére. A támogatóként felkért dr. Kiss Tamás levele sem először, sem másodszor, sem harmadszor nem érkezett meg a felterjesztéshez”. Lejtényi Andrásnak, a szegedi 1956-os forradalmi események egyik kiemelkedő személyiségének a méltó és megérdemelt kitüntetés nélkül kellett meghalnia.
- (2) **Kiss Tamás** (Tapolca, 1934. október 26) Értelmiségi családból származott, apja falusi tanító volt. Az érettségi után nem tudott bejutni az egyetemre, ezért 1953-ban a fővárosban, a Csepel Vas és Fémművekben kezdett el dolgozni betanított munkásként. 1949-től tagja volt a DISZ-nek, csepeli munkahelyén alapszervezeti titkári feladatokat látott el. 1954-ben felvételt nyert a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karára és megkezdte felsőfokú tanulmányait, melyet 1955-től az Állam- és Jogtudományi Karon folytatott. 1956 október közepétől igen aktív szerepet vállalt a Lejtényi András kezdeményezésére létrejött szegedi MEFESZ szervezésében. 1956. október 21.-től Budapesten tartózkodott és csak október 30.-án tért vissza Szegedre. Másnap, október 31.-én beszámolót tartott az egyetemistáknak a fővárosi tapasztalatairól, majd még ezen a napon sok egyetemista társával együtt bevonult nemzetőrnek és a városi nemzetőrség egyetemi zászlóaljában teljesített szolgálatot. 1956 november 4.-ig, a városi nemzetőrség feloszlásáig az őthalmi volt államvédelmi belső karhatalmi laktanya őrzését látták el. Rövid ideig a forradalom leverése után még Szegeden tartózkodott és néhány egyetemista társával illegális röpcédula készítésbe és terjesztésbe kezdett. November vége felé hazautazott a Dunántúlra, a családjához. Csak 1957. januárjában tért vissza Szegedre és ekkor hamarosan utolérte őt is a kádárista megtorlás. Őrizetbe került, majd jogerősen 5 év börtönbüntetésre ítélték, ahonnan amnesztiával szabadult. Jogi diplomáját csak 1976-ban szerezte

meg. A rendszerváltozás után, 1990 és 1994 között az SZDSZ helyi politikusaként alpolgármester lett Balassagyarmaton. 1996 és 1999 között, nagyobb részben a Horn-kormány idején a Miniszterelnökségi Kabinetiroda kormányfőtanácsadója volt. 2002-től a POFOSZ egyik országos alelnöke, több magas állami kintetetés birtokosa.

- (3) **Ungváry Rudolf** (Budapest, 1936. november 11.) Tanulmányait Budapesten kezdte és ott is érettségizett 1955-ben. 1955-től a miskolci Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Kar hallgatója. 1956. októberében bekapcsolódott a forradalmi eseményekbe és az egyetemi Diákarlament hírszolgálatának vezetője lett. Később a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége miskolci titkára volt. 1957-ben közbiztonsági őrizetbe helyezték. Később vasesztérgályosként dolgozott, majd levelező tagozaton üzemmérnöki diplomát szerzett. Különböző munkahelyeken dolgozott, mellette írással is foglalkozott. 1988-tól a Történelmi Igazságtételi Bizottság alapító tagja.
- (4) **Tóth Imre** (Békéscsaba, 1934. január 31.) Jó anyagi körülmények között élő, vallásos római katolikus családból származott. Szülővárosában járt iskolába, ott is érettségizett. A középiskola elvégzése után azonnal nem került be az egyetemre. Tanulmányait csak 1953-ban kezdhette meg a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1956-ban, a forradalom kitörésekor III. éves jogászhallgató volt. A legelső időktől részt vett a szegedi MEFESZ szervezésében. 1956. október 17.-én beválasztották a jogi kari MEFESZ 3 tagú vezetőségébe és így az egyetemi MEFESZ vezetőségnek is tagja lett. 1956. október 20.-a előtt a szervezet engedélyeztetési ügyében a fővárosban járt. 1956. október 22.-én ismét a fővárosba utazott és onnan Kiss Tamással csak október 30.-án tértek vissza Szegedre. 1956. október 31.-e és november 4.-e között nemzetőrként teljesített őrszolgálatot az őthalmi államvédelmi belső karhatalmi laktanyánál. A forradalom leverése után egy ideig részt vett illegális röpcédula készítésben és terjesztésben. 1956. november végétől a Szegedi MEFESZ képviseletében – másokkal együtt – kapcsolatot tartott az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanács vezetőségével. 1957. januárjában még részt vett Budapesten az egyre inkább balra tolódó és kommunista befolyás alá kerülő MEFESZ országos központ fővárosi értekezletein. A megtorlás során 6 év és 6 hónap börtönbüntetésre ítélték. A rendszerváltozás után az SZDSZ helyi politikusaként egy ideig az egyik budapesti kerületi önkormányzat képviselője volt.

Szegedi egyetemisták nagygyűlése

A szegedi egyetemek és a marxizmus-leninizmus, a honfőiskola hallgatói kedden este az védelem tanításának mai for-
Ady téri egyetem nagy előadó-
termében nagygyűlést tartottak. elhatározták, hogy a a politi-
A gyűlésen mintegy másfél-
ezer hallgató vett részt.
A vita eredményeként új if-
júsági szervezetet alakítottak a többi között követelik a halál-
Magyar Egyetemisták és Főis-
kolások Egységes Szövetségét, a
MEFESZ-t, illetve annak sze-
gedi szervezetét, amely a
DISZ mellett működik; majd
az alakuló gyűlés tömeggyűléssé
változott át. A fiatalok élesen
bírálták az idegen nyelvek, a tájékoztatás javítását.

1. számú dokumentum

Az egyetemi ifjúság problémái

AZ EGYETEMI OKTATÁSI RENDSZER hibái már hosszú idő óta ismeretesek a miniszte-
rium, az oktatók és az egyete-
misták előtt. Hangot adtak
ezeknek a különböző lapok,
tárgyaltak ezekről az Oktatás-
ügyi Minisztériumban, konfe-
renciákra gyűltek össze az egye-
temi oktatók, hogy ne elha-
markodottan, hanem minden-
képpen helyesen hajtsák végre
a szükséges egyetemi reformot.
Kétségtelen, hogy a helyes ok-
tatási reform megvalósítása hosz-
szú időt vesz igénybe, külön-
sen ma, amikor nemcsak a népi
demokráciákban, hanem nyugat-
on is válságban van az egye-
temi oktatási rendszer. Hosszú
időt igényel ez, de nem vége-
lélhetően időt. Az Oktatás-
ügyi Minisztérium előzetes tájé-
koztatása után az egyetemi hall-
gatók jogát várják, hogy az
új tanévben, ha nem is a vég-
leges, de legalább a legszüksé-
gesebb intézkedéseket végre
fogják hajtani. Ez nem történt
meg. Ezen kívül az egyetemi
ifjúság azt is várta, hogy első-
sorban és nagyrészt az öket ér-
deklő kérdések megvitatására
az ifjúság képviselőit is meg-
fogják hívni. Ez sem történt
meg.
Mindez aggodalommal töltö-
te el az egyetemi ifjúságot.
Tenni akartak és tenni akarnak
saját ügyük érdekében; amely
egyben a jövő értelmiségének
és így egész hazánknak fontos
életbevágó ügye. Ez a segítő
készség, a hibákat bátran és
következetesen bírálni akaró
szándék hozta létre Szegeden
a MEFESZ-t, a Magyar Egye-
temisták és Főiskolások Egye-
sült Szövetségét.
Az első kérdés, ami rögtön
felvetődött: miért nem a DISZ
útján, a DISZ segítségével igye-
keznek megoldani problémáikat.
A válasz egyben a DISZ és az
állami vezetés kritikája is, amit
a DISZ Központi Vezetősége ün-
bírálati formájában szintén el-
ismert. A DISZ — bár célkitű-
zései nagyrészt megegyeznek az
egyetemi ifjúság véleményével
— már hosszú évek óta nem volt
képes attól, az egyetemi ifjúsá-
got maradéktalanul képviselő
szerv lenni. Elvben a párt mel-
lett, gyakorlatban pedig messze
mögötte haladt. Tény az, hogy
a DISZ napjainkban mindent
meg akar tenni és meg is tesz
mindent, hogy visszanyerje a
tömegek bizalmát. Az ifjúság
örül ennek és támogatja is a
DISZ helyes célkitűzéseit. Vi-
szont szükségét érzi annak is,
hogy az egyetemi ifjúság egye-
löre egy sajátos egyetemi
szervvel is rendelkezzen.
Ezért határozták el, hogy az
egyetemistákhoz közelálló, a
sajátos egyetemi problémákkal
foglalkozó szervet létesítsenek.
A MEFESZ SZEGEDIEN
ALAKULT MEG a Tudomány-
egyetem auditorium maximum-
mában, viharos és bátor elvi
viták közepette. A gyűlés alap-
hangját a tömegek kritikája ad-
ta. Bírálták az egyetemi oktatá-
si rendszert, majd az alakuló
gyűlés tömeggyűléssé alakult át,
ahol is politikai kérdésekről vi-
tákoztak.
Az ifjúság kezdeményezését
helyeselni kell. Pártunk és
egész országunk politikája fel-
tétlenül támaszkodni akar a
tömegek kezdeményező erejére,
kritikájára és segítő készségére.
A diákgyűlés megmutatta, hogy
a megalakult új szervezet ren-
delkezik olyan erővel, amellyel
támasszkodni lehet. De
megmutatta azt is, hogy az új
szervezetben olyan erők is
vannak, amelyek meggondolat-
lanságukkal, neveltségükkel, anar-
chikussá, erőtlenné tolelik a
MEFESZ-t. A diákgyűlés utáni
napon, szerdán megválasztották
a MEFESZ 18 tagú bizottságát,
amely kidolgozza a szervezeti
szabályzat-tervezetet, melyet a
holnapi napon, szombaton fog
megvitatni a diákgyűlés. Jözen
fejjel készítettek ezt a tervezet-
et, a realis körülményeket si-
kelembe véve, mégis bátran, a
hibákat nem elkezdvé.
A MEFESZ jelenlegi, még nem
végleges programja nagyrészt
megegyezik a DISZ Központi
Vezetőségének tegnapi nyilatko-
zatával. A cél közös, csak a
megvalósítás lemezfelelőbb
módját kell megtalálni. A kö-
vös gondok és problémák jözen
megvitatása legyen a cél.
IGY ES CSAKIS IGY tölti
heti be a MEFESZ a hivatását
és így lesz lehetséges, hogy az
egyetemi ifjúság jogos követel-
éseit melőbb megoldást nyerjen.
Apor József

2. számú dokumentum

Ungváry Rudolf

(gépészmérnök, információs mérnök; író)

1026 Budapest, Nyúl u. 14.
Tel./fax: 135-7765
El-posta: zungvary@mail.datanet.hu

Budapest, 1936. november 11.

néhai Ungváry József István, gépészmérnök (Csepény, Verőce megye, ma Horvátország)
néhai Stumpf Hedvig, kalapos (Trimbach, Solothurn kanton, Svájc)

Felesége: Monspart Éva (Nagyvárad, Bihar megye, ma Románia, 1944), kirakatredező,
újságíró, szerkesztő
Házasságkötés: 1966.
Krisztián (1969), Zsófia (1972), Fanni (1974)

Országos Széchényi Könyvtár, Fejlesztési osztály
1827 Budapest, Budavári Palota, F épület 612. szoba.
Tel.: 175-2640 ; fax: 202-0804
El-posta: rudi@oszk.hu

Tudományos főmunkatárs

Főbb események (szakmai életrajz)

Publikációk

Szövegek

Főbb események

Középiskolai tanulmányok 1947–1955 között a budapesti Kőlcsey Ferenc gimnáziumban, az

Támogatom

1955–57 között: a miskolci Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki egyetem gépészmérnöki karának hallgatója.

1956: részvétel a forradalomban. Az október 22-én megalakult miskolci egyetemi Diákszövetség hírszolgálatának vezetője november 4-éig, amikor a szovjet csapatok fegyveres harcban elfoglalják az egyetemet.

1956 végétől 1957 elejéig a forradalom előtt néhány nappal megalakult, kormánytól független Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egysége Szövetsége (MEFESZ) miskolci titkára, az országos intézőbizottság tagja.

1957: kistarcsai internálótábor.

1958–1965: kéziratban szűk körben terjesztett avantgard fogantatású frások, elbeszélések, hangjátékok; szerzői estek Petrigalla Pál [1922–1974] lakásában. Egy elbeszélés 1959-ben a nemzetközi PEN kelet-európai novellapályázatán díjszerűen részesül (antológiában 1969-ben jelenik meg).

1958–59: vasesztergályos

1959–65: műszaki ellenőr, művelettervező, levelező egyetemi hallgató, tüzemmérnök.

1964: először 1947 után megint Nyugat-Európában.

1965: első publikációk vidéki folyóiratokban, a párizsi *Magyar Műhely*-ben, később – 1969–1987 között – csak elszórtan, pályakezdő írónak szentelt irodalmi antológiákban (*Naponta más, Ahol a sziget kezdődik, Eső a szilfák levelén, Lélegzet, Kuttyabajok*).

1966–74: szabadfoglalkozású. Felolvasások a 70-es évek művészeti szubkultúrájának rendezvényein.

1967–1973: a *Vigilia* filmkritikusa.

1974: megpróbálkozik azzal, hogy elbeszéléskötete jelenjék meg a Magvető kiadónál, de nem vállalja a kért kihagyásokat. Ettől kezdve feladja, hogy kötetben megjelenjen.

1975–76: a *Feltartott kézzel* című naplórégény kézírata

1974–79: Kohó- és Gépipari Tudományos-műszaki Tájékoztató Intézetben (KGTMTTI) információs mérnök, automatizált adatbáziskezelő rendszerek információeresztő nyelvi szótárainak (tezausz) készítése. Osztályozáscelméleti tevékenység.

1978-tól szakirodalmi publikációk hazai, később külföldi szakfolyóiratokban.

1979–82: a Kornis Mihály, Kenedi János és mások alapította, kéziratban terjesztett *Napló* írói körének egyik résztvevője; egzisztenciális hangvételű rövid prózai frások.

1981–83: a Könyvtártudományi és Módszertani központ, tudományos munkatárs.

1983-tól: az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK), tudományos főmunkatárs.

1983: a nemzetközi Gesellschaft für Klassifikation tudományos társaság tagja; ettől kezdve minden évben előadások a társaság éves németországi konferenciáin, magánútlevelel.

1985 tavasza: az Örley István írói kör egyik alapító tagja.

1988 május: a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) egyik alapító tagja.

1989–1992: az 56-os forradalom rákoskeresztúri köztemetőben felállítandó emlékművének szervezője. A TIB által meghirdetett pályázat nyertese Jovánovics György szobrász. A megvalósításra alapított kuratórium elnöke. Az emlékművet 1992-ben avatják föl.

1989-től: az ELTE és a KLTE posztgraduális évfolyamain az osztályozás, rendszerelmélet és adatmodellezés előadója.

1990-től: publikációk napilapokban (*Magyar Nemzet, Népszabadság*), irodalmi folyóiratokban (*Apollon, Élet és Irodalom, Életük, Kritika, Nappali Ház, Orpheus, Új Hold évkönyv, A '84-es kijárat*).

1991: az International Society for Knowledge Organization elnökségi tagja.

1991: megjelenik a *Gépfegyver szálkeresztje* című elbeszéléskötet és az *Utána néma csönd* című dokumentumregény.

A MEPESSZ IDEIGLENES ALAPSZABÁLYZATA

1966. októberében az egyetemi és főiskolai hallgatók saját érdekeit szembevéve, saját akaratukból létrehozták önálló egyetemi szervezeteiket. Az október 23-ai közgyűlésünk egységesen foglalt össze a magyar egyetemi hallgatókat és arra törekedtünk, hogy ennek szervezeti kifejezése legyen a MEPESSZ.

I.

- A Szövetség neve: Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szövetsége.
- A MEPESSZ a magyar egyetemisták és főiskolások érdekeit és követelményeit szervezett, független politikai és érdekvédelmi szervezettel.
- A MEPESSZ politikai tevékenysége a nemzeti függetlenség és szuverenitás, a magyar sajtószerkezetek megfelelő szocialista építése és a legmagasabb körű demokratizálás körülményeit tartja szem előtt.
- A MEPESSZ feladatainak tartja az egyetemisták és főiskolások erkölcsi és anyagi érdekeinek védelmét, az ország területén belül és kívül.
- A magyar egyetem és főiskola ifjúság testvéreinek tekint a munkás és paraszt ifjúságot és a legszorosabban együttműködni kíván az ifjúság valamennyi testvérszervezetével.
- A Szövetségnek lehet valamennyi egyetemi és főiskolai hallgató és oktató részvételével választott testület, aki elfogadja a MEPESSZ programját, melyre nézve kötelezőnek tartja az alapszabályzatot.

II.

- A MEPESSZ alapszervezetei:
 - A MEPESSZ /kari/, ahol ilyen nincs egyetemi/ illetve főiskolai szervezetre, épül. Ezen belül a helyi sajtó szervezete megfelelően alapszervezeteket lehet létrehozni.
 - Az alapszervezetek élén vezetőség, a szervezetek élén intézőbizottság áll, melyeket demokratikus választanak. A vezetőségek illetve intézőbizottságok létezését a helyi sajtószerkezeteknek megfelelően állapítják meg.
 - A választások módját minden egyetem önállóan határozza meg, a titkos választás elvének megtartásával.

ÁBTIL 3.1.9. V-150384/1

- A MEPESSZ szervezetek, plébanis ülésének illetve intézőbizottságának határozatait kötelező jellegűek az alapszervezetek számára.
- A szövetség központi szervei:
 - A MEPESSZ legfőbb szerve az egyetemi és főiskolai hallgatók Országos Közgyűlése, amely félévenként legalább egyszer ülészik. Az Országos Közgyűlést a szervezetek kétharmadának kétszere, illetve az Országos Intézőbizottság egyhangú határozata alapján rendkívüli közgyűlést lehet összehívni. Melyik szervezet is kérésrel fordulhat az Országos Intézőbizottsághoz a rendkívüli közgyűlés összehívása tárgyában. Az Országos Közgyűlésre minden 100 egyetemi és főiskolai hallgató után 1 küldöttet lehet választani.

- Országos Közgyűlés állapítja meg és fogadja el a Szövetség programját, alapszabályzatát és a Szövetség működésének irányelveit. A közgyűlés erősíti meg a Szövetség Országos Intézőbizottságát, amelynek tagjait a szervezetek delegálják.
- Két gyűlés között a MEPESSZ legfőbb szerve az Országos Intézőbizottság. Tevékenységéért felelős a közgyűlés előtt és munkájáról beszámolni tartozik.
- Az Országos Közgyűlés, illetve az Országos Intézőbizottság határozatait kötelezőek tagjaira.
- Az Országos Intézőbizottság tagjai közül titkárságot választ, mely gondoskodik az Országos Közgyűlés, illetve az Országos Intézőbizottság határozatainak végrehajtásáról.
- A titkárság szervezeti és státuszát az Országos Intézőbizottság állapítja meg.
- Az Országos Intézőbizottság titkársága képviseli a Szövetséget más szervezetek felé.
- Az Országos Intézőbizottság félévenként legalább kétszer ülészik és a sajtószerkezetek megfelelően munkabizottságot küldhet ki tagjai közül.

III.

- Az intézőbizottság anyagi alapjait biztosítja:
 - Tagdíj
 - Sajtó
 - Rendezvények után.
- A Szövetség hivatalos sajtóorgánummal rendelkezik, amely utóán terjeszthető napilap.

ÁBTIL 3.1.9. V-150384/1

SZEGEDRŐL INDULT A FORRADALOM?

Dr. Kisa Tamás a MEFESZ egy-
Aori alapító tagját, a MEFESZ-ugy-
elszörendű, 8 év börtönbüntetésre
ítelt vádlottját kérdeztük.

... „A NEFESEZÉ az 1989-éban
magyarországi megjelent történeti
művek a DISZ (Dolgozó Ifjúság
Szervelete) felbomlására és a le-
vegzők, jobboldali, revizionista mu-
vészek által előtérbe szorított ma-
gyarság, mely 1956. október 16-án
Szegeden, Budapest és máium 18-
án Győrben megokált. Azaz, összefog-
gatója és mozgatója az 1956 nyarán szeg-
edi és budapesti Magyar Egyetem és Főisko-
lák Egyesület Szövetségéből, az
egyetemi diákok által önként szerve-
zettől. On, az diákok egyike
megfigyelte, hogy, hogy valószínű-
sítkar, milyen célul a Magyar ala-
kult. mely 1956 őszén a NEFESEZ

[illegible]

Néhány kortárs és néhány
szegedi diák szervezet megalkotása
diktátorszervezet az eddig megkezdett
MEFESZ „fogaz” történetéről
teljes terjedelmében a Szegedi Egyetemen
Összeállításunknak aktuálisnak
tárgasnak az, hogy az 1956-os orszos
József Attila Tudományegyetemen
október 20-án emlékezett re

[illegible]

– Amilyen gyorsan megalakult,
ugyanolyan rövid idő alatt ország-
osan ismertteti a MEFESZ...

Kérdése, mert a MEFESZ, a Szociális Biztosítási Alapnak a forradalmi eszének. Erről a forradalmi eszének nagyon sokan informál. A szociális eszének közölkés. (Az interjú a szociális eszének meg.)

iban tapasztalt jelentősége ad,
nemmi Igezángeltet Bizomdga, a
-nagygyűlés 34. évfordulóján,
auditorium maximumában.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

— Az első, rövid újsághír az október 18-i Delmagyarozásban jelent meg, de a sajtó csak az október 20-án gyűlés után foglalkozott jelentőségének megítélésével a MEFESZ-vel. Az alakuló gyűlés után levelet írtunk az

ország összes egyetemére... a fel-
adatok megnevezését a szervezeti és mű-
ködési szabályzatok, Lejtényi a. Idő-
velőteljesítő kötetek csokora... Idő-
közben Tóth Imre Budapestre utá-
zott, hogy a Belső miniszteriumban
engedélyt szerezzen a MEFSZ be-
járásához, de az utó szöve az állak

— Az október 20-ai nagygyűlésén alakult ki a szegedi MEFESZ 20 pontos programja. Hogyan tette ezt meg? — „A Petőfi kör meghívására, október 20-án éjszaka Lejendyvel Budapestre utaztunk. Ott tárgyaltunk a Petőfi kör vezetőjével, Tóthcsa Györggyel, aki ekkor már hivatalos programja volt.”

...és támogatásáért. A DISZ Kar-
...támogatás...
...Vezetőség...
...tevékeni...
...28-29-...
...2002...
...hiv...
...szere...
...2002...
...egyetem...
...Nagy...
...köz...
...például...
...M...
...szert...
...ME...
...fejté...
...sz?

[illegible]

ÚJSZÁSZI ILONA

5. számú dokumentum

23

M A S O L A T I

MBFESZ

56. okt. 16.

Erdekyfdolai szerv:

Feladata: a hallg. tanulmányi, szoc, kult., érdekeinek védelme.
Harcol a XX. kong. szellemében a gondolat szabadságáért.

Harcolunk azért, hogy a gyak.-ba ültessük át azt a helyen és egészséges politikát, amit a Párt kitűzött.

Tapasztalatunk szerint a hallg. bizalma a DISZ-ben megerosult, ezért feladatunk ezt a bizalmat mellebb visszahozni.

A DISZ bebizonyította, hogy a Párttól elmaradt és lassabban dolgozott.

Szervezetünk felépítettségénél fogva alkalmas lenne a gyors cselekvésre.

18-tagú bizottságot hozunk létre a károkról küldött 3 megbíró-
tal.

Karonként a létszámtól függően az évfolyamokról 1-3 tag tartja a kapcsolatot a kari megbízottakkal.

A szervezési munkák befejezése után a 18-as tanács feloszlal, ill. átadja helyét a femokratikus alapon megválasztott hasonló felépítésű tanácsnak, amely a Szövetség központi szerve.

Egy tizes tagu bizottsag veszi fel a kapcsolatot az ország többi egyetemeinek hallgatoival.

Ülésainkra kérek a Dísz-től megfigyelőt.

Ezövétségünk feloszlik abban az esetben, ha a DISZ visszanyeri tekintélyét és a DISZ-en belül egyetemi DISZ-szervezet jön létre a fentemlítették alapján.

Másolat hitelből;
Szeged, 1957. szept. 22.

Podcr Margit
L. o. sgt.

V-145252/1 -#

6/a. számú dokumentum

Stiefel, Eustace J.

11. 2. 5. 1.

56 m. 41

der in der
ist also in der
mit der
kurz in der
ganz in der
in der
in der
in der
in der

1. Top and bottom - roll
 2. 1/2 in - 3/4 in - mail
 3. placards - Other - mail
 4. 1/2 in - mail
 5. 1/2 in - mail
 6. 1/2 in - mail
 7. 1/2 in - mail
 8. 1/2 in - mail
 9. 1/2 in - mail
 10. 1/2 in - mail
 11. 1/2 in - mail
 12. 1/2 in - mail
 13. 1/2 in - mail
 14. 1/2 in - mail
 15. 1/2 in - mail
 16. 1/2 in - mail
 17. 1/2 in - mail
 18. 1/2 in - mail
 19. 1/2 in - mail
 20. 1/2 in - mail
 21. 1/2 in - mail
 22. 1/2 in - mail
 23. 1/2 in - mail
 24. 1/2 in - mail
 25. 1/2 in - mail
 26. 1/2 in - mail
 27. 1/2 in - mail
 28. 1/2 in - mail
 29. 1/2 in - mail
 30. 1/2 in - mail
 31. 1/2 in - mail
 32. 1/2 in - mail
 33. 1/2 in - mail
 34. 1/2 in - mail
 35. 1/2 in - mail
 36. 1/2 in - mail
 37. 1/2 in - mail
 38. 1/2 in - mail
 39. 1/2 in - mail
 40. 1/2 in - mail
 41. 1/2 in - mail
 42. 1/2 in - mail
 43. 1/2 in - mail
 44. 1/2 in - mail
 45. 1/2 in - mail
 46. 1/2 in - mail
 47. 1/2 in - mail
 48. 1/2 in - mail
 49. 1/2 in - mail
 50. 1/2 in - mail
 51. 1/2 in - mail
 52. 1/2 in - mail
 53. 1/2 in - mail
 54. 1/2 in - mail
 55. 1/2 in - mail
 56. 1/2 in - mail
 57. 1/2 in - mail
 58. 1/2 in - mail
 59. 1/2 in - mail
 60. 1/2 in - mail
 61. 1/2 in - mail
 62. 1/2 in - mail
 63. 1/2 in - mail
 64. 1/2 in - mail
 65. 1/2 in - mail
 66. 1/2 in - mail
 67. 1/2 in - mail
 68. 1/2 in - mail
 69. 1/2 in - mail
 70. 1/2 in - mail
 71. 1/2 in - mail
 72. 1/2 in - mail
 73. 1/2 in - mail
 74. 1/2 in - mail
 75. 1/2 in - mail
 76. 1/2 in - mail
 77. 1/2 in - mail
 78. 1/2 in - mail
 79. 1/2 in - mail
 80. 1/2 in - mail
 81. 1/2 in - mail
 82. 1/2 in - mail
 83. 1/2 in - mail
 84. 1/2 in - mail
 85. 1/2 in - mail
 86. 1/2 in - mail
 87. 1/2 in - mail
 88. 1/2 in - mail
 89. 1/2 in - mail
 90. 1/2 in - mail
 91. 1/2 in - mail
 92. 1/2 in - mail
 93. 1/2 in - mail
 94. 1/2 in - mail
 95. 1/2 in - mail
 96. 1/2 in - mail
 97. 1/2 in - mail
 98. 1/2 in - mail
 99. 1/2 in - mail
 100. 1/2 in - mail

[illegible]

V-142252/1-0

382

6/b. számú dokumentum

mindig getelhet beünnepet a
 rikatelároiban. Alapja szervezet
 elja - az iskolai tantervvel és a
 megalapozott, megújult, káros, a nagy
 hasznára.

1) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

2) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

3) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

ÁBTL - 3.1.5. - O-12797 /311

mindig getelhet beünnepet a
 rikatelároiban. Alapja szervezet
 elja - az iskolai tantervvel és a
 megalapozott, megújult, káros, a nagy
 hasznára.

1) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

2) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

3) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

4) A helyi tanácsban mindenki el
 magyarázta, hogy a szervezetnek
 legfontosabb feladata az, hogy a
 tantervvel és a megalapozott, megújult,
 káros, a nagy hasznára.

ÁBTL - 3.1.5. - O-12797 /312

[illegible]

4242

[illegible]

2) Wakan Gyil-paseng khor hallastomus nrisata

[illegible]

c) Kétszámú állat ^{holozoon} és ^{holoszipon} két különböző alakból
többiek egy affogódott húsipar tehát a nagy
mennyiségű lehet betelepítés.

3) 4) Barfleur indorata et
Barfleur

Die Haggules ⁱⁿ ~~the~~ harte harte harte harte
die harte die harte die harte die harte
die harte die harte die harte die harte

ABTL - 3:1.5. - O-12797 /313

7/e. számú dokumentum

nyilvánvalóan nem végezhető, a
 Ha tárgyalás kerül sor, megint csak
 nem lehet, hogy 300 ezer forintot
 a bíróságja veszt, az országos bír-
 Gál, nem lesz tiszta munka.
 Az az a kör, köztudomású, hogy a
 hit a hit el kell venni, azaz forral-
 egyenlő, megfizet, megfizet.

6) Ha az E. D. - nek határozott hozatali jogát adnánk, kénnél annál a befizetéshez illőnek lépnie a határozat elfogadásához, az illetékes miniszter, vagy minisztertanács, melyen részt vesz az E. D. - nek feladatkörébe, hogy vegye be a tényleges és a kétfajta megítélés a bíróságokhoz, melyek az igazságot és a közhatalmat hallgatják. Hozzájárul-e ehhez?

[illegible]

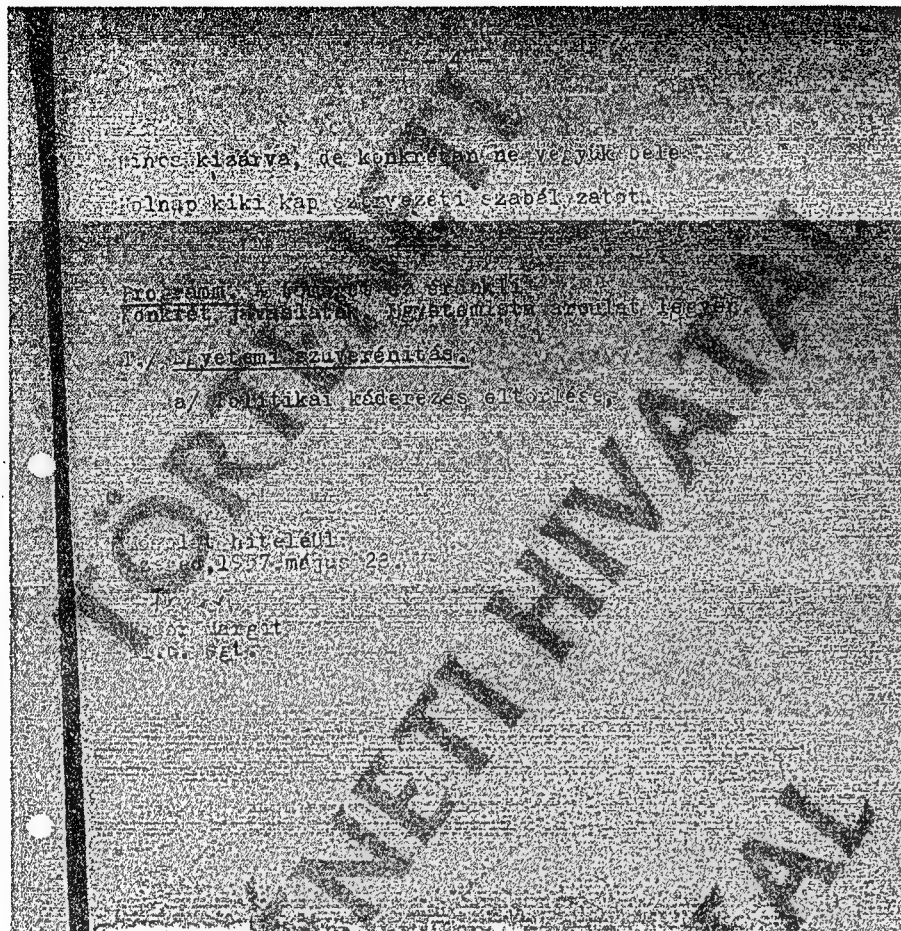
f) Chloroceryle alpestris - provincial list

2-4 Yuna's

[illegible]

ABTL - 3.1.5. - O-12797 /314

7/f. számú dokumentum

TÖRTÉNELMI HIVATAL

V-14222/1-6

9

353

A Szegedi Pedagógiai Főiskola Iskolagyűlésének határozata.

A Szegedi Pedagógiai Főiskola 1956. október 18-án iskolagyűlést tartott, melyen a Főiskola ifjúsága teljes számmal megjelent. Az ifjúság teniszkezdésén résztvettek a Főiskolai tanárai és dolgozói is. A gyűlés lehetetlen megvitette az oktató-nevelőmunkát, valamint az ifjúság életét érintő kérdéseit. A közérdeklődő Magyarországi érdeklődés foglalt az országos politikai követelések mellett. Egyhangúlag a következő határozatot hozta:

I.

1. Megszokunk haladó nemzeti hagyományainkhoz:
 - a/ Máltaköppén Ünnepeitük meg március 15-ét, október 6-át és István király napját;
 - b/ Hunyadi világhírességek nándorfehérvári győzelmének emlékeztetőre újra szólaljon meg a magyar rádióban a dőli herangeszó;
 - c/ Legyen újra nemzeti jelvényünk a Kossuth-dímer.
2. Nyilvános bírósági tárgyaláson vonják felelősségre Rajk Lászlóék gyilkosságát, Farkas Mihályt, Rákosi Mityéset és bűntársait!
3. Szinte és igazi barátságot akarunk a Szovjetunióval. Ennek érdekében:
 - a/ Vonják ki Magyarországról az idegen csapatokat!
 - b/ Hozzák haza hadifoglyainkat!
 - c/ Nemzeti gazdaságpolitikát! Külkereskedelmünk minden viszonylatban álljon az egyenlőség alapján!
4. Szeged a sztálinizmus legsötétebb fészke volt. Követeljük, hogy a város gyakorlatban is haladjon a XX. kongresszus szellemében!
 - a/ Nem akarunk tovább a Sztálin körúton és a Sztálin sétányon járni!
 - b/ Lenth szobrot Szegednek, de Sztálin nélkül!
 - c/ Igazi irodalmat Szegednek, le az illirodelom képviselőivel!
 - d/ Távolítsák el tisztviselőinktől a sztálinizmus szegedi képviselőit!

II.

1. Követeljük a jobboldali elhajlás fészkeinek bolygított Főiskolánk teljes rehabilitálását! Azonnal katedrát a Főiskolán Vajtainak! Vissza az irodalmi teniszek órára Vajda Lászlót!
2. Önkormányzatot /autonómiát/ a Pedagógiai Főiskolának! Illétketlen szervek és személyek ne szóljanak belügyeinkbe.

Stencillep szám: 32/1956.-

Magyar Országos Levéltár - XIX-4-2-1-4-d 3454/56

MUNKÁSTANÁCSOK A FORRADALOMBAN

3. Tiltakozunk a Főiskola megszüntetésének még a gondolata ellen is. Nem megszüntetni, reformálni kell a Főiskolát! A 8 osztályos általános iskola teljes kiépítése nemzeti ügy! Pedagógiai Főiskola nélkül ez nem valósítható meg!
4. Nagyobb teret a gyakorlati kiképzésnek! Tücsökzodjenek a régi Állami Polgári Iskolai Tantervképző Főiskola bevált módszereire! Vegyük az államvizetési tárgyak közé a vizsgatörténetet!
5. Öreszámcsökkentést! Részleges fakultációt! A főtantárgyként kezelt melléktárgyak tananyagának sürgős csökkentését! A nem szaktárgyakból a minősítés: "megfelelt", - "nem felelt meg" legyen!
6. A human tárgyak tananyagának azonnali felülvizsgálatát! Igazi történelmet és teljes irodalomtörténeti oktatást!
7. A marxizmus-leninizmus neveljen világnézetre! Módcere ne a "végkövetkeztetések" rendszere legyen! Teljes filozófiatörténetet! A Pedagógiai Főiskolán a marxizmus-öreszámát csökkentésük heti 2 órára!
8. Szigorú reformokat a honvédelmi oktatásban! A tanterv felülvizsgálatát, képzett oktatókat! Az Oktatásügyi Minisztériumnak legyen beleszólam a honvédelmi oktatásba!
9. Az Oktatásügyi Minisztérium rendelkezéssel tegye lehetővé a 3 éves főiskolát végzettek továbbtanulását az egyetem III. évfolyamán!
10. Gyökres reformot a felvételi-kijelentési rendszerén! Szüntessék meg a hallgatók u.n. "kideresztését"!
11. Rendeletet a fakultatív nyelvoktatás kérdésében!
12. Igazságosabb és méltányosabb bontódíjrendszert!
13. Vonják fel a felelősséget a Dísz vezetőit egészen a Központi Vezetőségig!
14. Nem bízunk a Dísz-ben! Együttműködés és egységesen állunk a MEFSZ megalkulása és szervezeti szabályzata mellett! Ezért megalkotottuk a MEFSZ főiskolai szervezetét!

Szeged, 1956. október 18.

AZ ISKOLAGYÜLÉS

Stenóillog szám: 33/1956. - Készült 30 példányban.

Magyar Országos Levéltár - XIX-4-2-f-42-3154/56

9/b. számú dokumentum

Szegedi forradalmároknak egy kisebb csoportjának 1956 október 25.-én este sikerült elérnie azt, hogy a helyi politikai - MDP - és tanácsi vezetés tárgyaljon velük a városban kialakult helyzetről. A forradalom kitörése után ugyanis a szegedi városi tanács vezetése néhány napon belül már semmiféle befolyása nem volt az események alakulására. A tanácsi végrehajtó bizottság elnökéről, Dénes Leórol⁽¹⁾ és a helyetteséről Tombácz Imréről⁽²⁾ már jóval korábban kiderült, hogy lényegében mindketten alkalmatlanok arra, hogy egy akkora várost, mint Szeged, vezessenek. Ennek a tanácsi tehetetlenségnek lett a következménye a katonai közigazgatás bevezetése, melynek a vezetője az ugyancsak képzetlen és tehetetlen városi katonai helyőrségparancsnok, mellesleg az 1. számú honvéd gépkocsizó iskola parancsnoka, Halász Gyula⁽³⁾ főhadnagy lett. A katonákra azonban akkortájt nem kifejezetten az volt a jellemző, hogy képesek lettek volna egy nagyváros életét megszervezni és irányítani. Október 25.-én estére mindez teljesen nyilvánvalóvá vált, és a kialakult helyzet, különösen az utcák hangulata valamiféle változtatást elkerülhetetlenné tett és követelt. Az említett forradalmár csoport - Kovács József⁽⁴⁾, Fejér Dénes⁽⁵⁾, Végh Joachim⁽⁶⁾ és mások - is ezt a változtatást követelték és elérkezett a pillanat, amikor a helyi hatalmat megtestesítő politikai és tanácsi vezetés is belátta, hogy az alkuba bocsátkozás elkerülhetetlen.

A találkozóra és az álláspontok ütköztetésére a városi tanács épületében került sor. A hatalom delegációjának vezetője Ábrahám Antal⁽⁷⁾ az MDP Csongrád Megyei Bizottság harmadtitkára volt. A megbeszélésen Kovács József - a társaival egyetértésben - azt követelte, hogy a városi tanács helyett egy Forradalmi Nemzeti Bizottságot válasszanak, mint a lakosság bizalmát élvező helyi hatalmi szervezetet. Ezzel szemben a kommunista hatalom képviselői, bár engedményt tettek, de ahhoz ragaszkodtak, hogy az addigi városi tanácstól a hatalmat átvevő szervezet neve városi központi munkástanács legyen. Végül ez az álláspont érvényesült, a forradalmárok a név helyett a lényegre tekintettek, azt, hogy a tehetetlen és kommunista befolyás alatt álló tanács és az ugyancsak kommunista irányítású katonai közigazgatás helyett, egy új és a forradalmi mozgalom mögé felsorakozott lakosság által megválasztott szervezet vezesse a várost. Megállapodtak abban is, hogy a választásra másnap, október 26.-án délelőtt, a városháza előtti Széchenyi téren megtartandó nagygyűlésen fog sor kerülni.

Az október 25.-i szóbeli megállapodásban szereplő október 26.-i választásból, az ennek fórumot biztosító nagygyűlésből azonban nem lett semmi. Az éjszaka folyamán ugyanis megérkezett Szegedre Gyurkó Lajos⁽⁸⁾ vezérőrnagynak, a 3. hadtest parancsnokának a tűzparancsa, amely erősebb fellépést biztosított a forradalmi erőkkel szemben Szegeden is. A megyei és városi kommunista vezetők természetesen éltek ezzel a lehetőséggel. Felrúgták az előző napi megállapodást és a további kizárólagos hatalmuk biztosítása céljából megakadályozták a tervezett nagygyűlést. Ennek érdekében a Széchenyi teret katonai kordonnal zárták le és közölték, hogy ha a felvonuló-tüntető tömeg a kordont 10 méterre megközelíti, lövetni fognak, s végül lövettek is. A teret lezáró és végül a sortűzet leadó katonai alakulat, a kiskunmajsai 31. lövészezred parancsnoka Botond Gábor⁽⁹⁾ őrnagy volt.

A sortűz azonban nem volt képes megállítani, de még csak fékezni sem, a szegedi forradalmi folyamat lendületét. Ennek következtében a helyi kommunista vezetés ismét meghátrált, és másnapra - október 27.-én délutánra - kitértek a városháza nagytermébe

a katonai közigazgatástól a hatalmat átvevő új városi szervezet megalakítását. Felsőlíttották a város gyárainak, üzemeinek és intézményeinek a dolgozóit, hogy a délutáni alakuló-választó ülést megelőzően, lehetőleg még a délelőtti órákban, alakítsanak helyi munkástanácsokat, az intézmények helyi forradalmi bizottságokat, és majd ezeknek a küldöttei hozzák létre az új városi hatalmi szervezetet, illetve választják meg annak vezető-végrehajtó testületét. Az október 27.-i délelőtti választásokra nagyon sok helyen sor is került, mégis volt azonban néhány munkahely, ahol csak a következő hét első napján, október 29.-én történt ez meg és ezek delegáltjai csak azon a napon tudtak megkésve csatlakozni az új forradalmi városvezetéshez, melynek neve akkor már Forradalmi Nemzeti Bizottság volt.

Talán annyit még érdemes megjegyezni, hogy a megyei és városi kommunista vezetésnek volt egy utolsó próbálkozása, hogy a sikertelen sortűz után a kudarcot látva megpróbáljanak, ha már nem is kizárólagosan, de legalább részlegesen a hatalomban maradni. Ezért utasították a helyi MDP alapszervezetek vezetőit, hogy a gyárakban, üzemekben, intézményekben igyekezzenek a saját megbízható embereiket „beküldeni” – megválasztani – a munkástanácsokba, de különösen az lenne számukra a kívánatos, ha a városi vezető testületbe delegáltak között minél többen lennének a kommunisták számára megbízható emberek.

Úgy az 1956. október 27.-i, mint a később megtartott munkástanácsot választó üzemi gyűlésekről nem készültek és így nem is maradtak fent levéltári dokumentumok. Ami ezekkel kapcsolatban jelenleg elérhető, azok leginkább az ekkor összeállított és írásba foglalt követelések voltak. Ezeket a jelen levő és felszólaló üzemi, vállalati dolgozók részéről elhangzó követelésekből készítették, foglalták írásba és a megválasztott küldöttek vitték magukkal a városházi október 27.-i délutáni Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács – később Szeged Város Néptanácsa, végül Forradalmi Nemzeti Bizottság – alakuló ülésére. Emlékeztetést követelési listát állítottak össze a Szegedi Textilművek dolgozói. (10/a-b számú dokumentum)

Országosan is és Szegeden is az 1956-os forradalom két legfontosabb jellemzője a kommunistaellenesség és a szovjetellenesség volt. Ennek felelt meg úgy a szabadság, mint a függetlenség igényének a felbukkanása a különböző fórumokon, rendezvényeken, akár csak szóban elhangozva, akár írásban is rögzítve. Tetten érhetők ezek a Szegedi Textilművek – vagy ahogyan akkoriban emlegették, a Szegedi Textilkombinát – 1956. október 27.-én délelőtti összeállított és a városházára továbbított követelésekcsomagjában is. A dokumentum több pontjából kitűnik a nemzeti függetlenség iránti vágy. Így pl. a „szabad, független Magyarországot”, vagy az, hogy „azonnal vonják vissza az orosz csapatokat”, nem is beszélve arról, hogy „követeljük a Varsói Szerződés azonnali megszüntetését”. Ugyanakkor a „szabad, befolyásmentes választást”, vagy a „Párttól és kormánytól független szakszervezetet”, esetleg a „Párttól ... független bíróságot”, mind az akkori egyetlen MDP – a „Párt” – kizárólagos uralma, a lényegét tekintve minden valóságos alapot nélkülöző, de szavakban hangzatos proletárdiktatúra helyett a valóságos szabad élet melletti elkötelezettséget jelentik. Érdekességként említhető, hogy a példaként kiemelt – és hiteles dokumentummal is alátámasztott – követelési felsorolásból, más gyárak és üzemek hasonló összeállításával ellentétben hiányzik a vallásszabadság nyílt megemléztése, hacsak a „karácsony és húsvétmásnapját fizetett ünnepnek adják vissza” mögé ezt oda nem gondoljuk.

Akik még nem éltek a rendszerváltozás előtti évtizedekben, különösen a rákosista terror – ámbár mégis mindig demokráciaként emlegetett – rendszerében, egyes fogalmakat, mint pl. a „gyermektelenségi adó”, nem is nagyon tudják értelmezni, vagy azt sem, hogy „nemzeti kincsünk az uránium és az alumínium”. Néhány követelés, mint pl. a „nyugdíjkorhatár leszállítás nőknél 50, férfiaknál 55 évre”, a mostani folyamatos korhatár-

emelések időszakában már szinte komolytalannak tűnnek. Ugyanez elmondható arról az október 27.-én megfogalmazott követelési pontról is, mely szerint a „folyó hó 26.-án Szegeden történt sortűz nyitására felelős személyt ... bíróság elé kívánjuk állítani és az ügyet 24 órán belül letárgyalni”. Ezzel kapcsolatban nem felejtendő, hogy a kommunista diktatúrának meg kellett bukni, a rendszernek meg kellett változni, és még hosszú időnek el kellett telni ahhoz, hogy ebben a konkrét esetben is nem a felelős, hanem a felelősök utólag megnevezhetők legyenek.

A Szegedi Textilművek dolgozói által elkészített követelési lista vége felé olvasható egyik mondatból kitűnik az is, hogy a sortűz utáni napon a gyárban – és más helyi gyárakban és üzemekben is – sztrájk volt és a munkások kinyilvánították azt, hogy a munka megkezdését a követeléseik teljesítésétől teszik függővé.

A szegedi üzemekben és gyárakban a helyi munkástanácsok megválasztása többségében tehát még október 27.-én délelőtt megtörtént. A megalakuló munkástanácsok vezető testületeit és tisztségviselőit is ekkor megválasztották. Elnököket és titkárt mindenhol választottak, volt ahol elnökhelyettest is. Ezen kívül a kisebb gyárakban és üzemekben két főt, a nagyobbakban három vagy négy főt, mint küldötteket is kijelöltek, akik a helyi munkástanácsot képviselték az október 27.-i délutáni városházi értekezleten, a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács megalakítása során. Ezek a delegáltak névre szóló megbízólevéllel voltak ellátva, mert csak így engedték be őket a városházára és vehettek részt az értekezleten. Egy ilyen megbízólevél is maradt fenn, mostanra, mint levéltári dokumentum, amely Hegedűs István⁽¹⁰⁾, a Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat (DÁV) munkástanácsa elnökének a részére lett kiállítva. (11. számú dokumentum)

A szegedi gyárak és üzemek munkástanácsai a megválasztásuk, illetve a hivatalba lépésük után szinte mindenhol hozzá láttak a helyi forradalmi változtatások végrehajtásához. Talán a legfontosabb az volt, hogy haladéktalanul végrehajtották a szükségesnek tartott személycseréket. Ennek során szinte mindenhol leváltották a kommunista diktatúrához lojális, politikailag megbízhatónak tartott, ám a vállalat vezetésére többnyire alkalmatlan igazgatókat – a „kiemelt kádereket”, vagy, ahogy előszeretettel emlegették őket, a „munkásigazgatókat” –, a párttitkárokat és pártszervezeteket kiszorították a helyi vezetésből, a normarendszer megszüntetésével a normaosztályokat és az államvédelmi szolgálattal szorosan együttműködő személyzeti osztályokat felszámolták. A leváltott, vagy funkció nélkül maradt kommunista kádereket vagy eltanácsolták a vállalatról, vagy alacsonyabb beosztásba helyezték, az utóbbiakat rendszerint visszaküldték a „kiemelésük” előtti fizikai munkakörükbe dolgozni.

A kialakult helyzetet és hangulatot megfelelően tükröző jegyzőkönyv maradt fenn levéltári dokumentumként a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnál 1956. október 29.-én megtartott munkásgyűlésről. (12/a-b-c-d-e-f számú dokumentum) Ennek levezető elnöke Szirmai Sándor⁽¹¹⁾, a helyi munkástanács elnöke volt.

Az első napirendi pontban arról volt szó, hogy Józó Ferenc⁽¹²⁾ üzemi alapszervezeti MDP titkár átadja-e a pártiroda kulcsait a munkástanácsnak, vagy sem. Szirmai szerint „a párttitkár eddig mint hivatali szerv működött, amit most megszüntettek.” Szekeres István⁽¹³⁾ munkástanács tag szükségesnek tartotta a párttitkári iratok átnézését. Voltak, akik a párttitkári tevékenység tárgyilagos vizsgálatát javasolták. Amikor azonban az egyik felszólaló „választ kért Józó Ferenc elvtárostól arra nézve, hogy miért tartóztatták őt le 1956. februárjában Baján”, a párttitkár döntött, miszerint „egy pillanatra sem habozik, hanem átadja a kulcsokat”.

A megvitatt második napirendi pont Kovács János igazgató alkalmosságának elbírálása volt. Ehhez a napirendi ponthoz többen is hozzászóltak. Nánási Károly⁽¹⁴⁾ szerint „Kovács Jánosnak nincsen ahhoz ereje, hogy kiálljon a dolgozók érdekében”, és őt, a csendőr múltja miatt el is akarta távolítani a vállalatról. Szabó István⁽¹⁵⁾ szerint „a Bé-

kekölcson jegyzésnél ... Kovács János erőltette a dolgozókat, hogy a teherbírásukon felül jegyezzenek". Gaál Róbert⁽¹⁶⁾ kijelentette, hogy az „igazgató a gyűléseket legtöbbször végig aludta”. Csonka János⁽¹⁷⁾, a szakszervezeti üzemi bizottság elnökének véleménye az volt, hogy „a dolgozók jogosan kívánják Kovács János leváltását”. Valamennyi felszólaló után Szurmai Sándor kérdésére, hogy a dolgozók „akarják-e továbbra Kovács Jánost igazgatónak?”, a jelenlevők „egyhangúlag kijelentették, hogy nem”.

A harmadik napirendi pontban az üzemi szakszervezeti bizottság elnöke, Csonka János, bejelentette a lemondását. Szurmai István bár bírálta a szakszervezeti bizottságot, de egyben elismerte azt, hogy „köszönettel tartozunk azért, hogy ami lehetséges volt, azt megcsinálták”.

Negyedik napirendi pontként a „káderanyagok” megsemmisítése szerepelt, „ami meg is történt”.

Az ötödik napirendi pont az új igazgató megválasztása volt. A munkástanács több kiválasztott jelöltet terjesztett a munkásgyűlés elé. Az egyik kiválasztott közölte, hogy ő a megtisztelő beosztást „nem fogadhatja el, mert ő neki olyan betegsége van, hogy bármikor összeeshet”. Másik jelölt azzal hátrította el a beosztást, hogy tévedésben vannak vele kapcsolatban, mert „azt hiszik, hogy neki közgazdasági egyetemi végzettsége van, pedig ő jogi egyetemi végzettséggel rendelkezik, a jelölést köszöni, de nem vállalja.” A harmadik jelölt, Szekeres István elmondta, hogy ő már volt a Szegedi Gyufagyár vezetője, de ott „félreállították, a jelölést ő is köszöni, de nem vállalja”. Végül csak sikerült Szekeres Istvánt meggyőzni és ő lett a vállalati munkástanács által is támogatott igazgató.

Az utolsó – hatodik – napirendi pont „az üzem jelenlegi helyzetének megtárgyalása” volt. Ekkor voltak felszólalók, akik további sztrájkot javasoltak, egészen addig, „amíg a szovjet hadsereg el nem hagyja hazánkat”. Más hozzászólásokból kiderült, hogy a vállalat több üzembrészében, még ha akarnának, sem tudnának dolgozni, főleg anyaghiány miatt. Ez is közrejátszott abban, hogy a munkások a további sztrájk mellett döntöttek.

A Szegedi Ruhagyárban a megválasztott munkástanács elnöke Kertes Endre⁽¹⁸⁾ lett. 1956. október 27.-én a ruhagyári munkástanács Solti Jenő⁽¹⁹⁾, Sári Károly⁽²⁰⁾ és Fekete Károly⁽²¹⁾ delegálta a városházára, a délutáni órákra meghirdetett értekezletre. Erre az alkalomra számukra egy „visszavonásig érvényes” megbízólevelet is kiállítottak, melyet a munkástanácselnök Kertes Endre írt alá. Érdekessége ennek a dokumentumnak, hogy a három ruhagyári munkástanács tag, illetve delegált azt a feladatot kapta, hogy a „Városi Tanács ülésein” képviselje a ruhagyári dolgozókat. Ekkor ugyanis még nem tudhatták, hogy ott ahová mennek, milyen néven fog megalakulni a város új forradalmi hatalmi testülete. (13. számú dokumentum)

A Csongrád Megyei Terményforgalmi Vállalat munkástanácsának elnöke Kasza Gyula⁽²²⁾ 1956. október 31.-én szokatlan kéréssel fordult a Városi Néptanács"-hoz, amely akkor már napok óta Forradalmi Nemzeti Bizottság néven működött. Ennek a vállalatnak a megye területén több – kb. húsz – telephelye működött, amelyekre a fizetéseket ki kellett volna biztonságosan szállítani saját gépkocsival. A teljes szállítandó összeg 400.000.- forint volt, ami akkoriban igen jelentős pénznek számított. Ahhoz, hogy ezt biztonságosan végre tudják hajtani, a helyi munkástanács által szervezett fegyvertelen nemzetőrséget – lényegében üzemőrséget -, annak tapasztalt, katonai szolgálatát már le-töltött tagjait akarták igénybe venni. Mivel azonban fegyverük nem volt három géppisztolyt kértek a hozzájuk szükséges lőszerrel és „nemzetőrség” felirattal karszalagokat. (14. számú dokumentum)

Levéltári dokumentumként fennmaradt egy 1956. október 31.-i dátumú „megbízólevel”, melyet a Szegedi Textilművek munkástanácsa állított ki Horváth Andor⁽²³⁾ részére, aki helyi, üzemi, munkástanács elnöke volt. (15. számú dokumentum) Nincs hiteles magyarázat arra, hogy az említett dátummal miért volt szükség erre a „megbízólevel”-re,

hiszen Horváth Andor már 1956. október 27.-től a Szegedi Textilművek munkástanácsa egyik küldötte is volt a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. Ennek a dokumentumnak az aláírói Forgács Ervin⁽²⁴⁾ és Bánki István. Az előbb említett Horváth Andor munkástanácselnök 1956. november 1.-én, a városi sztrájkbizottsággal egyetértésben, felhívással fordult a vállalat dolgozóihoz azért, hogy a munkahelyükön jelenjenek meg és az úgynevezett „ülősstrájk”-ban vegyenek részt. Ez azt jelentette, hogy a dolgozók a munkahelyeiken tartózkodtak, de munkát nem végeztek, a termelés nem folyt. (16. számú dokumentum)

Csupán másolatban maradt fenn néhány olyan üzenet, amelyet Komócsin Mihály⁽²⁵⁾, a Szegedi MÁV Igazgatóság munkástanácsának elnöke, 1956. november 2.-án és 3.-án küldött más vasutas szervezeteknek és intézményeknek. Az első üzenet 1956. november 2.-án arról szól, hogy a „szabadságharc teljes győzelmet aratott. ... Dicsőséges forradalmunk eredményeit meg kell tartanunk.” Ezért szólította fel a vasutasokat arra, hogy mindenki foglalja el a szolgálati helyét, és ha elérkezik az idő „minden erővel biztosítsa a vasúti forgalom azonnali beindítását”. (17. számú dokumentum) A november 3.-án küldött üzenetek egyike arról szól, hogy a szovjet csapatok várható végleges kivonása esetén a szegedi vasutasok azonnal beszüntetik a sztrájkot és felveszik a munkát. Ugyan-ez a dokumentum egy másik tájékoztatást is tartalmaz, amely szerint a Szegedi MÁV Igazgatóság új vezetője Spányi Ernő⁽²⁶⁾, az addigi leváltott kommunista káder Borsodi János⁽²⁷⁾ helyett. (18. számú dokumentum)

A forradalom alatt a szegedi 42. számú Autóközlekedési Vállalat (AKÖV) – a korábbi TEFU – munkástanácsa elnökének Arday Lajost⁽²⁸⁾ választották meg. Mivel ezt a fontos szegedi vállalatot igazgatóként a teljesen alkalmatlan Losonczy István⁽²⁹⁾ vezette, ő a forradalom győzelmével leváltásra került. Helyette a munkástanács elnökét, Arday Lajost választották meg igazgatónak a felettes szerv jóváhagyásával. Ezért Arday Lajos lemondott a munkástanács elnöki funkcióról, ő lett a vállalat igazgatója, egyben a munkástanács tagja, a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság tagja és a katonai tisztí múltja miatt az elnök – Perbíró József - katonai tanácsadója. Az üzemi munkástanács elnöke Godó Illés⁽³⁰⁾ lett. 1956. november elejére a vállalati munkástanács úgy döntött, hogy teljesen önálló vállalatná válnak Szegedi Autóközlekedési Vállalat néven. Egy felhívást is megfogalmaztak és elküldtek a hozzájuk hasonló vállalatokhoz, hogy csatlakozzanak hozzájuk, kövessék a példájukat és legyenek azok is önállók. A felhívás és egyben a felettes Autóközlekedési Igazgatóság tájékoztatójának a dátuma 1956. november 2. (19. számú dokumentum) A dokumentum aláírói a munkástanács tagjai közül, Karamán Ferenc⁽³¹⁾, Bauer László⁽³²⁾, Csorja Gyula⁽³³⁾ és Tóth VI. István⁽³⁴⁾.

Jegyzetek:

- (1) Dénes Leó – volt Rottmann – (Mahora, 1897. május 16 – Budapest, 1977. november 11. – Ulmer Júlia) a gimnáziumi érettségi után felsőkereskedelmi iskolát végzett. Az I. világháború alatt, 1915-1919 között katonai szolgálatot teljesített. 1919-ben az MKP tagja lett és részt vett a Tanácsköztársaság védelmében, mint a Ganz Vagongyár munkászászlóaljának parancsnoka. A bukás után Csehszlovákiába távozott, ahol egy fűrésztelepen dolgozott, mint hivatalnok. 1922-ben tért vissza Magyarországra és Szegeden lett előbb munkás, majd tisztviselő. 1923-1932 között az Országos Fakitermelő Rt. szegedi telepén dolgozott, majd 1933-1943 között az Unió Kereskedelmi Vállalatnál. 1944-45-ben munkaszolgálatot teljesített Újvidéken és Szegeden. A város szovjet megszállása után, 1944 végtől megbízott polgármesteri titkár, majd tanácsnok, 1945-ben pedig polgármester-helyettes, majd hamarosan a város polgármestere. Egy dokumentum szerint „MKP tag. A felszabadulás előtt is kommunista volt. A deportálásból hazatérve azonnal belépett a pártba. ... Mint kommunista megbíz-

ható. Hibája, hogy kissé erélytelen. ... A pártvonalat tartja, a pártutasítást követi. ... Ha nem állnak mögötte, kissé engedékeny.” (Forrás: PIL 274. f. 15. csop. 28. ő.e.) 1950-től a szegedi városi tanács vb. elnöke. Felesége is MDP tag volt, egy ideig szociális titkár a városi tanácsnál. A feleség 1950-től betegsége miatt Budapesten lakott. Egy ebben az időben készült dokumentum szerint Dénes Leót „családi körülményei (felesége betegsége) sokszor gátolják a munkájában”. (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 135. ő.e.) Talán nem véletlen, hogy ebben az időben az MDP KV Titkárságán felmerült, hogy Dénes Leó legyen országosan a JOINT-ügyek intézésének a vezetője. Végül maradt a tanács vb. elnöke Szegeden, mert az illetékesek a javaslatot nem fogadták el. (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 106. ő.e.) Egy év múlva, 1951-ben svájci nagykövetnek kinevezni javasolták, de ezt sem fogadták el a döntéshozók. (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 139. ő.e.) Már korábban is voltak vele kapcsolatban problémák. Egy vélemény szerint „körül van véve régi megbízhatatlan elemekkel. Személyi titkára egy nyugdíjas őrmester”. (Forrás: MNL 276. f. 88. csop. 1003. ő.e.) Közben anyagi természetű visszaélések is felmerültek vele kapcsolatban. 1954. októberében az MDP Szegedi Városi Bizottság javasolta, hogy Dénes Leót a szegedi városi tanács vb. elnöki tisztségéből távolítsák el. Az ekkor leírt vélemény szerint „hiányossága, hogy a magatartása kispolgári, gyakran nem elég harcias.” Az MDP KV Adminisztratív Osztály véleménye: „A javaslattal nem értünk egyet, jelenlegi funkcióban meghagyását javasoljuk”. (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 340. ő.e.) Végül 1956. október 27.-én Szeged forradalma távolította el a városi tanács vb. elnöki pozícióból. A forradalom leverése után már csak a szegedi városi tanács tagja volt és az MSZBT szegedi elnöke. 1957-ben Budapestre került és 1961-ig a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnökhelyettese, közben a Hazafias Népfront országos tanácsának tagja. Kitüntetései között szerepelt a Munka Érdemrend arany fokozata (1964) és a Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

- (2) Tombác Imre (Szeged, 1897. október 17. – Szeged, 1982. – Remes Erzsébet) 6 elemi iskolát végzett, majd szabó mesterséget tanult. 1916-1944 között az SZDP tagja volt. A Tanácsköztársaság idején, mint vöröskatona teljesített szolgálatot. 1927-1931 között a szegedi szakszervezeti bizottság függetlenített titkárhelyettese volt. 1944-ben belépett az MKP-ba. Munkásmozgalmi múltja és kommunista kapcsolatai miatt 1944. április és szeptember között internálva volt. 1945 után egy ideig az MKP Nagyszegedi Bizottság titkára volt, majd a kevésbé felelősségteljes elnöki funkciót kapta és töltötte be 1947-ig. Már 1946-ban az MDP KV Csongrád megyei instruktora kritikát fogalmazott meg vele kapcsolatban: „A központban foglalkoznak a szegedi titkár (majd elnök – BL) Tombác elvtárs leváltásával. ... Erre szükség is van, amit maga Tombác elvtárs is nem csak, hogy bevall, hanem ő maga is szükségesnek tart. ... Tombác elvtárs nem képes arra, hogy irányítson.” (Forrás: PIL 274. f. 16. csop. 90. ő.e.) A leírtak ellenére leváltása után újabb vezető-irányító tisztségbe került, mert ő lett a Szegedi Belkereskedelmi Hivatal igazgatója 1948-1949-ben. Egy év múlva – 1949-ben – új vezető beosztásba került, mert kinevezték a Szegedi Erdőgazdaság igazgatójának. Az úgynevezett tanácsrendszer létrehozása után, 1950. szeptember-október hónapokban a Szegedi Városi Tanács vb. ipari és kereskedelmi osztályát vezette. 1950. októberében a Szegedi Városi Tanács vb. elnökhelyettese lett. Néhány évvel később a következőket írták róla: „Széles látókörű, komoly általános műveltséggel és politikai képzettséggel rendelkezik. Szeged dolgozói előtt nagy tekintélye van.” (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 340. ő.e.) Ez a minősítés akkor készült, amikor 1954-ben a Szegedi Városi Tanács éléről Dénes Leót le akarták váltani és helyette, az elnöki tisztségbe Tombác Imrét akarták emelni. Mivel azonban Dénes Leó maradt tanácselnök, Tombác Imre is maradt tanácselnök-helyettes. 1956. október 27.-én, amikor a forradalom eltávolította a város éléről Dénes Leót, a helyettesnek, Tombác Imrének sikerült a hatalom közelében maradni, olyannyira, hogy ő is a város új forradalmi vezető testületének, végleges nevén a Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének a tagja lett. Ő volt a magát átmentő, a forradalmi hatalomba befurakodott szegedi kommunista káder. A forradalmi napok

alatt a valódi forradalmárok mindent elkövettek, hogy a tevékenységét korlátok közé szorítsák. 1956. november 6.-án, Szeged szovjet megszállásának napján, nem kis meglepetésre a szovjet városparancsnok Tombác Imrét nevezte meg, mint az új városvezetés – ahogy magukat akkoriban nevezték: a Forradalmi Munkás-Paraszt Tanács - legelső emberét. Ez a kinevezés a forradalmi napok alatt háttérbe húzódott szegedi kommunista vezető káderek ötlete és javaslata volt. A korábbi problémák azonban már nagyon hamar jelentkeztek. Az MSZMP Intéző Bizottság egyik januári ülésén a következő hangzott el: „Olyan város, mint pl. Szeged, káder szempontból nagyon gyengén áll. Úgy a párt, mint a tanács élén erre a munkára alkalmatlan emberek dolgoznak. ... A tanácselnök Tombác Imre teljesen tehetetlen a tanács élén.” (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 13. ő.e.) Hamarosan, még 1957-ben, sor került Tombác Imre leváltására. Ettől kezdve már csak nyugdíjas volt, egy ideig még a Szegedi Városi Tanács tagja és a munkásmozgalm veteránja.

- (3) Halász Gyula (Sashalom, 1927. február 21) munkáscsaládból származott. Egyes adatok arra utalnak, hogy víz-és gázvezetékyszerelő szakmát tanult. Önkéntes tiszthelyettesként részt vett a koreai háborúban, mely által elévülhetetlen érdemeket és tiszti rendfokozatot szerzett. 1956-ban a szegedi honvéd gépkocsizó iskola parancsnoka volt, főhadnagyi rendfokozatban. 1956. augusztusig a szegedi honvéd helyőrség parancsnoka Vigh illés őrnagy volt, egyben az addig legjelentősebb szegedi katonai alakulat, a 17. lövészezrednek is a parancsnoka. 1956 őszén ez az alakulat felszámolás alá esett és új helyőrségparancsokat is kellett kinevezni és ez végül Halász Gyula főhadnagy lett, nem kis részben köszönhetően a koreai érdemeinek. 1956 október 25.-én Szegeden katonai közigazgatást vezettek be, és ennek a vezetője az új helyőrségparancsnok, Halász főhadnagy lett. Egy utólag áruklodó vallomás szerint „Halász áttette a székhelyét M. Szabó elvtárs irodájába.” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) M. Szabó István államvédelmi őrnagy a BM Csongrád Megyei Főosztály mb. vezetője volt, aki október 30.-ig a háttérből irányította Halász Gyula főhadnagyt. Ezt ő maga is elismerte, miszerint a forradalmi napok alatt „állandóan egyeztetett” M. Szabó István államvédelmi őrnaggyal. Halász Gyula főhadnagy a forradalom kitörésétől kezdve a kommunista hatalom érdekeit védte. Egy bírósági dokumentum szerint „Halász főhadnagy megszervezte a karhatalmi járőrzést, rohamlövegeket cirkáltatott az utcákon. Megszervezte azt is, hogy az államvédelmi karhatalmi egységnek a Szegeden levő tagjai katonai egyenruhába átöltözzenek, amikor a szervek működése a tömegek előtt nem volt kíváncsú.” (Forrás: ÁBTL V-145747) Október 26.-án, a hadtestparancsnok tűzparancsa után kijelentette: „Ahogy a parancs szól, úgy fog tenni”. A parancs pedig úgy szólt, hogy ha a tüntető tömeg 10 méterre megközelíti a katonai kordont, lövetni kell. Ennek alapján dördült el a szegedi sortűz, amelyben, mások mellett, Halász Gyula főhadnagynak is jelentős szerepe és felelőssége volt. Ezzel kapcsolatban később kifejtette, hogy „az egyensúlyunk megtartására kellett a sortűzet elrendelni”. (Forrás: ÁBTL V-145747/1) A forradalom győzelme után, amikor 1956. október 29.-én este megalakult a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács, Halász Gyula főhadnagy ennek is az elnöke lett. Még meglepőbb, hogy másnap délelőtt, amikor a szegedi katonai alakulatok állományának követelésére új városi Forradalmi Katonai Tanácsot választottak, ennek a vezetője is Halász Gyula főhadnagy lett. Már október 29.-én, amikor a katonai közigazgatás átadta a helyi hatalmat a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságnak, Halász főhadnagy „menekülni akart a felelősség alól, mert elvesztette a fejét”. (Forrás: ÁBTL V-145747/1) A nagyobb baj akkor következett be, amikor október 30.-án M. Szabó István államvédelmi őrnagy önként bevonult a Csillagbörtönbe, biztonsági őrizetbe. Halász főhadnagynak ettől kezdve nélkülöznie kellett a háttértámazást és október 31.-én le is mondott a városi Forradalmi Katonai Tanács vezetői tisztségéről és másnap, november 1.-én Budapestre távozott. Az utódja szerint „Halász közölte, hogy ő beteg, gerincferdülése van, és már ki van idegileg, ... én vegyem át tőle az elnöki teendőket.” (Forrás: ÁBTL V-145747/3) A forradalom leverése után Halász Gyula leszerelt a hadseregből, büntetőeljárás, vagy egyéb vizsgá-

lat nem indult ellene, több megtorló helyi ügyben tanúként szerepelt, miközben Budapesten kisiparosként, minden bizonnyal a tanult szakmájában dolgozott.

- (4) **Kováts József** (Békéscsaba, 1926. augusztus 30. – Szeged, 1958. október 6. – Molnár Margit). 1945 után „*osztályidegenként*” tartották nyilván a származása miatt. Apja, id. Kováts József, a II. világháború előtt és alatt rendőr főfelügyelő volt, őrnagy rendfokozatban. Ifj. Kováts József a Szegedi Piarista Gimnáziumban érettségizett. 1944-ben, mint leventét bevonultatták katonának a kaposvári páncéltörő zászlóaljhoz. Anélkül, hogy bármiféle harci cselekményben részt vett volna, a szovjet előre nyomulása előtt Nyugatra került és végül a pockingi – németországi – gyűjtőtáborból tért haza 1946-ban Magyarországra, Szegedre. Beiratkozott a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, közben a Szabadság Párt egyik lelkes ifjú aktivistája lett. 1947 márciusában tevékeny résztvevője volt a több napon át tartó szegedi diáktüntetéseknek, amelyek az addigi kötelező helyett a fakultatív hitoktatás bevezetése ellen robbantak ki. Ekkor került a szegedi ÁVO látókörébe, sőt egy időre őrizetbe is vették. 1947. júniusában a szegedi Tisza Szálló nagytermében gyűlést rendezett a Szabadság Párt helyi szervezete. Rendezőként Kováts József is jelen volt. A nagygyűlés megzavarására a helyi kommunista vezetés provokációt szervezett. A kialakult hangos szóváltásokból végül dulakodás, verekedés lett, melyet rendőrségi beavatkozás követett. Ezt az alkalmat használta fel a szegedi ÁVO arra, hogy Kováts Józsefet a szegedi politikai- és közéletből kiiktassa. Őrizetbe vették, büntetőeljárás indult ellene és végül államellenes izgatás bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen 4 év börtönbüntetésre ítélték. Büntetését részben Szegeden, részben Budapesten töltötte, mind a négy évet letöltötte vele. Örülhetett azonban annak, hogy szabadulása után az ÁVH saját hatáskörében, az akkori gyakorlatnak megfelelően, nem internálta, hanem csak egy időre Szeged területéről kitiltotta. Egymást követően több munkahelye is volt, így pl. a csorvai, a kiskundorozsmai, az óföldéaki és a rőszkei gépállomáson volt segédmunkás, traktoros, brigádvezető, könyvelő, végül főkönyvelő. Az 1956-os forradalom kapcsán először október 19.-én, a szegedi József Attila Kör vitaestjén hallatott magáról. Ekkor bátor felszólalásában támadta a kommunista diktatúrát és annak erőszakos szervezetét, az ÁVH-t. Először október 25.-én este vett részt tüntetésen. Egyik aktív résztvevője volt annak a forradalmár csoportnak, amely a késő esti órákban tárgyalta a helyi kommunista vezetőkkel. Másnap, október 26.-án részt vett az addigi legnagyobb forradalmi tüntetésen, amelynek a végét a sortűz jelentette. Mivel a megrémült tömeg a Takaréktár utcából való menekülés során eltaposta, gyógykezelésre a Szegedi Sebészeti Klinikára került. Orvosai október 29.-én engedték távozni, amikor egyenesen a városházára ment, ahol éppen folyamatban volt az október 27.-én megválasztott városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége létszámának bővítése. Ekkor Kováts Józsefet is beválasztották az elnökségbe. Kijelölt funkciója a tanács pénzügyi és mezőgazdasági osztályainak a felügyelete lett, amelyhez később még feladatuk kaptak a belügyminisztériumi alárendeltségbe tartozó szervezetek – a rendőrség, a tűzoltóság és a börtön – felügyeletét. Ezen a napon ő olvasta fel a városháza erkélyéről a Széchenyi téren tartózkodó tömegnek Szeged város dolgozó népének a kormányhoz küldendő memorandumát. A forradalmi napok alatt az elnökség legaktívabb tagja volt. 1956. november 6.-án, a város szovjet fegyveres megszállásakor hatodmagával a legelső között vette őrizetbe a városházát megszálló szovjet alakulat. Az ekkor őrizetbe vett társai egy idő múlva, még november hónapban szabadultak, de Kováts József maradt továbbra is őrizetben. 1957. januárjában közbiztonsági őrizetbe helyezték, Kistarcsára vitték. A nyár elején visszakérült Szegedre, előzetes letartóztatását rendelték el és a Perbíró József és társai néven ismertté vált ügyben büntetőeljárás indult ellene. Már a vizsgálat során tisztában lehetett a helyzetével, azzal, hogy a legsúlyosabb büntetésre számíthat. Forradalmi cselekményei közül semmit nem hallgatott el, egyet sem tagadott, sőt kijelentette, hogy „*a Szegeden történt eseményekért, azon idő alatt és azon a területen belül, amely az irányításom alá tartozott, minden felelősséget vállalom.*” (Forrás: ÁBTL V- 145747) A Szegedi Megyei Bíróság Népbíróági

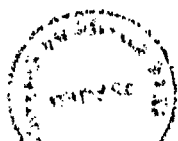
Tanácsa halálra ítélte. A Népbíróságok Országos Tanácsa ezt az ítéletet jogerőre emelte és a szegedi Csillagbörtönben 1956. október 6.-án reggel kivégezték.

- (5) **Fejér Dénes** (Szeged, 1929. április 25. Veszeli Katalin) apja altisztként szolgált a Horthy-hadseregben, amíg az I. világháborúban szerzett betegségében 1936-ban meg nem halt. Az elemi iskolai tanulmányait követően 4 polgári iskolát végzett 1943-ban. Bátyja a II. világháború harcaiban elesett. 1944-ben a szegedi házukat bombatalálat érte, lakhatatlanná vált, ezért egy időre Horgosra, egy ottani tanyára költöztek. A város szovjet megszállása után 1944 decemberében költöztek vissza Szegedre. Hamarosan – 15 évesen – a szovjet katonai hatóság őrizetbe került, de rövidesen szabadon engedték. Néhány hónap múlva, 1945 márciusában a Politikai Rendészeti Osztály vette őrizetbe fegyverrejtegetés gyanúja miatt. Ekkor a Béke utcai börtönbe került, amely akkoriban internáló táborként is működött. Miután tisztázódott, hogy a fegyvereket nem a szovjet hadsereg ellen akarta felhasználni, szabadon engedték. Iskolái elvégzése után egy ideig a MÁV-nál, majd a szegedi Tisza-híd roncsainak kiemelésén dolgozott. Kapcsolatba került baloldali ifjúsági szervezetekkel – SZIT, EPOSZ – és frogatni is kezdett a helyi napilapban a Délmagyarországban. Közben, 1950-ben jeles eredménnyel elvégezte a Szegedi Pedagógiai Főiskolát. Néhány évig a Szabad Nép újságírója lett. Visszakérülve Szegedre a TEFU Vállalatnál dolgozott, előbb gépkocsivezetőként, majd személyzeti előadóként. 1955-ben fegyelmivel elbocsájtották, mert kifogásolta a vállalat igazgatójának – a forradalom alatt elbocsájtott Losonczi Istvánnak – a törvényekbe ütköző cselekedeteit. A fegyelmi után nem volt könnyű elhelyezkedni, végül a Szegedi Nyomdánál kapott állást, miközben a Délmagyarországban is jelentek meg írásai. 1956. október 19.-én ott volt a szegedi József Attila Kör vitaestjén és bírálta a rendezvény elnökségébe beválasztott Földi Lajost, akit a TEFU-tól ismert. Kováts József vallomása szerint „*Fejér Dénes egy előttem ismeretlen személy ellen, aki a József Attila Kör választott elnökségének tagja volt, kifogást emelt, mert közismerten link ember.*” (Forrás: ÁBTL V-145747) Kováts és Fejér Dénes ekkor ismerkedtek meg. Ekkor Fejér Dénest beválasztották a József Attila Kör remélt következő ülésének az elnökséget választó bizottságába, ő pedig Kováts Józsefet szerette volna javasolni az elnökségbe. (Forrás: ÁBTL V-145871) 1956. október 20.-án Fejér Dénes és Bóday Pál újságíróként jelen voltak a szegedi MEFESZ forradalmi hangulatú nagygyűlésén és néhány nap múlva a Délmagyarországban méltatták az esemény jelentőségét. 1956. október 25.-én este Kováts József, Fejér Dénes és Német Ferenc a Délmagyarország szerkesztőségében találkoztak és ekkor támadt az ötletük, hogy tárgyalni kellene a város kommunista vezetőivel. Az elgondolást a tettek követték. 1956. október 27.-én, a Szegedi Nyomda munkástanácsának megválasztásakor Fejér Dénes igen fontos szervező munkát végzett. Őt is beválasztották a vállalati munkástanácsba és küldött is lett a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. A vállalati dolgozók forradalmi követeléseit is ő állította össze és adta át az új forradalmi városvezetésnek. Fejér Dénes tehát tagja lett a várost vezető forradalmi testületnek. Egy tanúvallomás szerint október 27.-én a városházán „*Tombác Imrét valami Fejér Dénes élesen bírálta.*” Későbbi üzemi párttitkári vélemény szerint Fejér Dénes már a forradalom – a párttitkár szerint „*ellenforradalom*” – kitörése előtt, 1956. augusztusában „*ellenvéleményt hangoztatott.*” (Forrás: ÁBTL O-14967/102) Egyáltalán nem véletlen, hogy Fejér Dénes azok közé került, akiket 1956. november 6.-án a szovjet katonai hatóság őrizetbe vett. Debrecenbe szállították az ekkor őrizetbe vett forradalmárokat, és csak november második felében szabadultak, persze csak időlegesen. A megtorlás számukra 1957 tavaszán következett be. Fejér Dénest ekkor a BM Csongrád Megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Osztály vette őrizetbe, vizsgálatot folytattak az ügyében, majd 1957. április 3.-tól 1958. február 19.-ig közbiztonsági őrizetbe került a tököli táborba. Szabadulása után, mint „*ellenséges elemet*”, volt „*ellenforradalmár*” tartották nyilván.
- (6) **Végh Joachim** (Szuha, 1921. – 1984. szeptember 26. Bakos Anna) tanár volt a Szegedi Pedagógiai Főiskolán. Már a forradalmat megelőzően „*több ízben részt vett az Írószövetség vitáján*”, 1956. ok-

tóber 23.-a után pedig „a párttagsági könyvét elsőnek tépte szét”. (Forrás: ÁBTL V-141625/5) Jelen volt a szegedi MEFESZ 1956. október 20.-i nagygyűlésén, majd október 25.-én este a forradalmároknak a városi és megyei kommunista vezetőkkel történő megbeszélésén. A forradalom győzelme után megválasztották a Szegedi Pedagógiai Főiskola Forradalmi Bizottsága tagjának, majd elnökhelyettesnek és küldöttnek – s így tagnak – a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. 1956. november 6.-án a legelőször őrizetbe vett és a szovjet katonai hatóságok által elhurcolt forradalmárok között volt. Szabadulása után egy dokumentum szerint „állásából elbocsájtva”. (Forrás: ÁBTL O-14967/a) A megtorlás során közbiztonsági őrizetben volt, majd szabadulása után 1958. január 27 és 1959. május 23. között rendőrhatalósági felügyelet alatt állt.

- (7) Ábrahám Antal (Szeged, 1921. Antalffy Rozália). A 6 elemi iskola elvégzése után gyári munkásként dolgozott Szegeden. 1938-ig a Szegedi Gyufagyár volt a munkahelye, majd péktanonc lett. 1942-ben önként vonult be katonának és egészen „1945-ig katonai szolgálatot teljesített, a szegedi élelmiszer-raktárnál zsidó munkaszolgálatosokra felügyelt”. (Forrás: MNL 276. f. 62. csop. 33-34. ő.e.) Az MDP Csongrád Megyei Bizottság elsőtitkára 1950-ben egy ülésen arról számolt be, hogy „*kaptunk egy bejelentést Ábrahám Antallal, a SZOT megyei titkárával kapcsolatban, mely szerint ... tényleges katonai szolgálatra vonult be, tehát önkéntes volt. Rövid idő, egy év alatt szakaszvezetőnek léptették elő. Mint keretlegény zsidó munkaszolgálatosoknak volt a parancsnoka. Szabadkai tartózkodása alatt megismerkedett ... egy bunyevác lánnyal, aki jelenleg a felesége. A felszabadító hadsereg elől elmenekült egészen Sopronig, majd, mint jugoszláv menekültek jöttek vissza. ... 1945-ben a szegedi politikai osztály (a szegedi PRO – BL) eljárást indított ellene. A vád az volt, hogy a zsidó munkaszolgálatosokkal gorombán bánt. Simon János munkaszolgálatost úgy megverte, hogy az két hétig nem tudta a karját mozgatni. ... Ábrahám öt hónapig volt internálva, majd átadásra került a népbíró-ságnak, azonban itt az ellene emelt vád alól felmentették, mivel a főtárgyaláson a tanúk az előzőleg tett vallomásaikat megváltoztatták. Csupán Simon János tanú maradt meg az előző vallomásánál, és kijelentette, hogy öt csuklógyakorlat közben többször arcon rúgta, puskatussal verte. A népbíró-ság az egyedüli tanút nem vette figyelembe, és felmentő intézkedést hozott. Ábrahámot elengedték. A munkaszolgálatosoktól havi 50-50 Pengőt kapott. Ezután visszakerült a Szegedi Gyufagyárba, a Pártnak (az MKP-nek – BL) is tagja lett, később szakszervezeti vonalon dolgozott.*” (Forrás: MNL 276. f. 88. csop. 997. ő.e.) Az MKP-ban egy idő után propagandista lett, majd oktatási felelős, később egyes adatok szerint egy ideig titkár is. 1947-ben a Szegedi Gyufagyár függetlenített szakszervezeti bizottsági titkára volt. 1949-ben átkerült a Szakszervezetek Megyei Tanácsa apparátusába termelési felelősné. 1950-ben a nagyszegedi önálló szakmaközi titkári feladatokat látta el. 1953-ban ő lett az SZMT (a későbbi SZOT) Csongrád megyei elnöke. Közben részt vett egy 10 hónapos továbbképző tanfolyamon, majd elvégzett egy 2 hónapos pártiskolát is. Egy dokumentum szerint 1956. „*október 24.-én Szegeden megszervezte 120 pártaktivista felfegyverzését és részt vett az ellenforradalmi csoportok szétverésében*”. (Forrás: MNL 288. f. 30(1957) csop. 14. ő.e.) A „szétverés” alatt nyilvánvalóan a szegedi sortűz elrendelésében játszott szerepe értendő. A forradalmi napok alatt Ábrahám Antal már nem hallatott magáról, de november 6.-án jelen volt, amikor a szovjet csapatok elfoglalták a városházát. Bizonyára az sem véletlen, hogy az akkor először őrizetbe vett 6 ember között három olyan forradalmár volt, akik Ábrahám Antallal és elvtársaival október 25.-én este megbeszélést folytattak a városházán. 1956. végén és 1957. elején Ábrahám Antal tagja volt az MSZMP Csongrád Megyei Ideiglenes Intéző Bizottságnak. Később – 1957. őszén – már kiszorult a korábbi magas helyi pártfunkciójából és csak az MSZMP Csongrád Megyei Bizottság PTO vezetője lett. Jóval később – az 1970-es évek elején – már csak a szegedi járási tanács vb. elnökének helyettese. (Forrás: MNL 288. f. 36(1957) csop. 6. ő.e.)

- (8) Gyurkó Lajos (Budapest, 1912. május 26 – Pécs, 1979. június 15. – Popov Mária) apja egy ideig szobafestőként dolgozott, aki a sorkatonai szolgálata után továbbszolgáló őrmesterként a hadseregben maradt az 1928-as nyugdíjba vonulásáig. Gyurkó Lajos 6 elemi iskolát – egyes adatok szerint 3 polgárit is – végzett, majd fonómunkás, később napszámos lett. 1930.-tól péksegédként dolgozott egy fővárosi kenyérgyárban. 1935-től sorkatonai szolgálatot teljesített, a hadseregben szakács volt. Leszerelése után Franciaországban és Németországban próbált szerencsét, de nem sok sikerrel járt, így hamarosan visszatért Magyarországra. Ezt a külföldi tartózkodását úgy igyekezett később beállítani, mint amely illegális volt és ő pedig lényegében katonaszökevénynek számított, ami nem felelt meg a valóságnak. 1942-ben ugyanis ismét behívták katonai szolgálatra. Ekkor az 1. számú honvéd élelmiszerraktárnál teljesített szolgálatot szakaszvezető rendfokozatban s úgy, mint korábban, ekkor is szakács volt. 1944. októberében az alakulattól megszökött és a szovjet csapatok megérkezéséig bujkált. Ekkor tényleg katonaszökevény volt. 1945. elején azonnal belépett az MKP-ba és Gyöngyösön lett előbb propagandista, később pedig párttitkár. 1948-ban pártutasításra alosztályparancsnoki tanfolyamra küldték, melynek elvégzése után, 1949. májusától alezredesi rendfokozatban az önálló ejtőernyős zászlóalj parancsnoka lett. Ugyanennek az évnek az őszén a 25. lövészezred parancsnokává nevezték ki. 1950.-ben elvégzett egy magasabb parancsnoki tanfolyamot és utána ezredesként a 12. lövészhadosztály parancsnoka volt. 1952. szeptemberétől a Szovjetunióban tanult a Vorosilov Akadémián. Visszatérve Magyarországra, 1954-ben előléptették vezérőrnaggyá és kinevezték a 3. hadtest parancsnokának, 1955-től pedig egyben a HM Katonai Tanács tagja. Egy dokumentum szerint 1956-ban pártfegyelmi büntetésben részesült, mert mint parancsnok „*a pénzügyi ellenőrzést elhanyagolta*”. A forradalom kitörése után mindent elkövetett a kommunisták hatalmának védelmében. Levéltári irat szerint október „*25.-én reggel Tyihonov vezérőrnagy javasolta a Katonai Bizottságnak (az Apró Antal által vezetett MDP Katonai Bizottságnak – BL), hogy rendeljék fel Budapestre a 3. hadtest két hadosztályát, nevezzék ki Gyurkó vezérőrnagyot a főváros katonai parancsnokává, és bizzák meg az ellenforradalom felszámolásával. A Katonai Bizottság elfogadta ezt a javaslatot. ... A terv megvalósítása azonban a HM-ben megrekedt.*” Ennek ellenére Gyurkó Lajos vezérőrnagy a saját működési területén a tűzparancsok kiadásával és a forradalmi tömegekre való lövéssel az utólagos álláspontok szerint „*a legjobban helyt állt a tábornokok között*” a kommunista hatalom védelmében. (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 30. ő.e.) Amikor pedig győzött a forradalom, Gyurkó Lajos vezérőrnagy – és politikai helyettese – a szolgálati helyüket elhagyták és egy szovjet katonai alakulatnál találtak menedéket. Gyurkó Lajos állítása szerint „*1956. november 4.-én Kádár elvtárs Szolnokon magához rendelt engem és Uszta elvtársat. Ulasítást kaptunk, hogy menjünk fel a HM-be és csináljunk rendet, állítsuk fel a hadsereget. 5.-én mi fent voltunk a HM-ben*”. (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 130. ő.e.) A tábornoki karban hamarosan beindult a versengés a különböző fontosabb katonai beosztásokért. Mivel Gyurkó vezérőrnagyról már korábban is az volt a vélemény, hogy „*határozottságán és keménységén keresztül nagy tekintélye volt, következetes és igazságos parancsnok*” (Forrás: MNL 276. f. 53. csop. 200. ő.e.), meg az is, hogy „*politikailag fejlett, szilárd elvtárs*” (Forrás: MNL 276. f. 53. csop. 198. ő.e.), a vetélytársai elküldték vidékre a honvédtiszti karhatalmat szervezni és beindítani a megtorlást. Távollétében a fontosabb beosztásokat egymás között elosztották, és amikor Gyurkó Lajos vezérőrnagy visszatért a fővárosba, neki már csak a HM Kiképzési Csoportfőnökség vezetése jutott. Ettől kezdve egy sértett káder lett, akivel kapcsolatban Kádár János kijelentette: „*Gyurkó elvtársat ismerem, fő hibája, hogy primitív és nyers. De előnye, hogy érzelmeiben a munkásosztály mellett áll, aki hűséges és a megjelölt feladatokat következetesen végrehajtja*.” (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 3. ő.e.) Mivel a HM-ben egyre tarthatatlanabb volt Gyurkó Lajos helyzete, 1957. nyarán áthelyezték a BM-be és a Határőrség Országos Parancsnokság vezetője lett. Ezzel az áthelyezéssel azonban nem oldódtak meg Gyurkó vezérőrnagy önértékelési

problémái. Kádár János az MSZMP Politikai Bizottságában vele kapcsolatban kijelentette: Gyurkó elvtárs, a Határőrség parancsnoka „végső elkeseredésében azt kérte, hogy engedje őt el a KB (MSZMP Központi Bizottság – BL) a fegyveres testületől polgári pályára. ... Gyurkó elvtárs esetenként túloz, azonban becsületes elvtárs, akit az ügy szeretete vezet. Nem könnyű a helyzete.” (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 152. ö.e.) A Központi Állami Kórház és Rendelőintézet orvosai szerint „Gyurkó Lajos elvtárs az ellenforradalom és annak leverése után sok idegizgalmon ment keresztül. Úgy érzi, hogy problémáira nézve nem kapott elég megértést. Álmatlan lett. Nikotin fogyasztása kórosan fokozódott. Ingerlékenysége nőtt. Koncentráló képessége csökkent. Emlékezési nehézségekkel küzd. Úgy érzi, hogy jelen állapotában semmiféle vezető funkciót betölteni nem tudna.” (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 213. ö.e.) Az MSZMP Politikai Bizottság végül méltányolta Gyurkó Lajos kérését és 1960-ban nyugállományba helyezték azzal a tervvel, hogy kinevezik igazgatónak a Hatvani Cukorgyárbá. A kinevezés megtörtént, de csak a nagytétényi disznó hizlaldának lett a vezetője. Nem sokáig volt azonban ebben a beosztásban, mert „pénzügyi visszaélések” miatt 1962-ben innen is távoznia kellett. Ezt követően már csak egy pécsi benzinkútnál lett kútkézelő.

- (9) **Botond (Berger) Gábor** (Győr, 1924. április 16. Strasszer Szerén) alkalmazotti családból származott. Apja, Berger Aladár, kereskedelmi alkalmazott, segéd volt, majd egy társával Győrben függöny és szőnyeg üzletet nyitottak. Botond Gábor gimnáziumban érettségizett, majd fogtechnikus szakmát tanult. Szüleit és testvéreit 1944-ben a származásuk miatt deportálták, valamennyien életüket veszítették. Egyedül Botond Gábor élte túl a háborút, ő munkaszolgálatot teljesített. 1945-ben belépett az MKP-ba és önálló fogtechnikusként dolgozott. A pártja – az MDP – javaslatára, 1949-ben katonai szolgálatra vonult be, azonnal egy alosztályparancsnoki tanfolyamra vezényelték. Ennek elvégzése után, még 1949-ben – főhadnagyként az első önálló ejtőernyős zászlóaljnál lett szakaszparancsnok, egy hónap múlva pedig már századparancsnok. 1949 őszén egy tapolcai katonai alakulathoz helyezték, ahol ő lett a törzsfőnök. 1950-ben a szegedi 17. lövészezrednél ugyancsak törzsfőnök volt. 1952-ben Kiskunfélegyházán szolgált. 1953-54-ben törzstiszti iskolát végzett, majd visszakérült Kiskunfélegyházára. 1955 nyarán lett a kiskunmajsai 31. lövészezred parancsnoka. Amikor az 1956 előtti években a magyar-jugoszláv határon a műszaki zár lebontásra került, ebben a kiskunmajsai 31. lövészezred is tevékenyen részt vett. Ennek során nagy mennyiségben halmoztak fel a bontásból származó anyagokat – pl. téglát, betongerendákat, kerítésoszlopokat, kerítés-drótszövetet, szögesdrótot, stb. – a laktanyában, melyekből gyakran értékesítettek állami vállalatoknak, kisipari termelő szövetkezeteknek, de még magánszemélyeknek is. A befolyt pénz az azonban nem a honvédségi számlára fizették be, hanem közösen felhasználták. Nagy mulatságokat rendeztek, ajándékokat osztogattak, stb. Ebből kifolyólag 1956-ban már folyt vizsgálódás az ezredparancsnok, Botond őrnagy ellen is, „hanyag vagyonkezelés” miatt és 15 nap szobafogság fenytetéssel büntették. 1956 októberében, a forradalom kitörése után a kiskunmajsai 31. lövészezrednek előbb egy, majd még egy zászlóalja felsőbb parancsra Szegedre vonult, beleérve majdnem a teljes ezred vezetését is. Feladatuk a kommunisták hatalmának biztosítása, a forradalmi folyamat megállítása. Az alakulat katonái a városban járőr szolgálatot láttak el, részt vettek tömegoszlatásban és 1956. október 26.-án, a Takaréktár utca és a Széchenyi tér torkolatánál ennek az ezrednek a kétszakasza lőtte a sortűzet. Botond Gábor őrnagy ezredparancsnok elévülhetetlennek tartott érdemeiért 1957-ben megkapta a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem kitüntetését. Könnyen elképzelhető, hogy nem kapta volna meg ezt a magas kitüntetését, ha akkor már lezárult volna a budapesti Jута-dombnál folyó harcok történetének a vizsgálata. A budapesti katonai ügyészség megállapította ugyanis, hogy „Botond Gábor őrnagy ... 1956. november 1.-én parancsot adott alegységeinek, hogy Budapest egyes területeit szállják meg, ott rendezkedjenek be a szovjet csapatok elleni védelemre, akadályozzák meg, hogy a szovjet csapatok visszatérjenek Budapestre.” (Forrás: ÁBT L V-146378) A vizsgálati ügyben Botond Gábornak sem

a politikai, sem a katonai felelősségét nem állapították meg – bár tagja lett az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának is –, mert akkor azoknak a magasabb beosztású tiszteknek a felelőssége is kiderült volna, akiktől Botond Gábor őrnagy az említett parancsot kapta. A forradalom leverése után az alakulat visszatért Kiskunmajsára, kivéve az a szakasz, amely 1956. november 4.-én részt vett a fővárosba visszatérő szovjet alakulatok elleni harcokban. Hamarosan döntés született a kiskunmajsai 31. lövészezred felszámolásáról. Az alakulat egy része ekkor áttelepül Szegedre, a megszüntetett honvéd gépkocsizó iskola laktanyájába. Vitték magukkal a határbontásból még meglevő anyagokat és az „üzletelést” Szegeden is folytatták. Sőt a kiskunmajsai laktanya felszámolásakor eladtak 20 darab sertést és kb. 30 mázsa kukoricát és nagyobb mennyiségben szén is. A pénz felhasználásával a mulatozások tovább folytak, de ekkor több esetben már a szovjet-magyar fegyverbarátság jegyében. Ebben az időben Botond Gábor őrnagy a szegedi honvéd helyőrség parancsnoka is volt. Amikor az alakulatot végleg megszüntették, Botond Gábor őrnagy és a tisztikar több tagja áthelyezésre került a hódmezővásárhelyi lövészezred állományába. Nemsokára alezredesként Botond Gábor lett ott a parancsnok. Az „üzletelések” itt is folytatódtak, egészen addig, amíg a katonai ügyészség fel nem figyelte a meg nem engedett jelenségre. Hamarosan – 1958-ban – vizsgálat indult az ügyben hűtlen kezelés és erkölcsstelenesség miatt. Végül a Szegedi Katonai Bíróság Botond Gábor alezredesét „katonai anyagok rendeltetésétől eltérő célra való felhasználása és felbújtóként magzatelhajtás miatt” 6 hónap börtönbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását azonban 3 év próbaidőre felfüggesztette. Ez az ítélet másodfokon jogerőre emelkedett. Botond Gábornak tehát nem kellett börtönbe vonulnia, viszont 1958. július 1.-én a hadseregből eltávolították. Leszerelése után rövid ideig fogtechnikusként dolgozott, majd 1958 szeptemberétől a Győri Lenszövő Vállalatnál lett előbb fizikai munkás, később üzemi légóparancsnok, majd végül rendészeti vezető. Botond Gábor 1956. novemberében belépett az MSZMP-be, ahonnan az elítélése kapcsán kizárták, de egyes adatok szerint később visszavették.

- (10) **Hegedűs István** (Szeged, 1926. november 15. Márton Etelka) a forradalom alatt, október 24.-én későn este, amikor a Szegedi Kendergyárnál az emlékezetesen brutális tömegoszlatás történt, a Dél-magyarországi Áramszolgáltató Vállalat (DÁV) dolgozójaként kikapcsolta a városi közvilágítást azért, hogy az államvédelmi belső karhatalom kirendelt alegységeinek fellépését nehezítse, a tüntetők menekülését elősegítse. Amikor a forradalom győzött megválasztották a munkahelyi munkástanács elnökének. A forradalom leverése után, 1956. november végén csatlakozott az illegálisan létrehozott Szegedi Városi Központi Munkástanácshoz, és részt vett néhány kezdeti megbeszélésükön. A megtorlás során gyanúsítottként a halálra ítélt és kivégzett Földesi Tibor ügyéhez csatolták és jogerősen 4 év börtönbüntetésre ítélték.
- (11) **Szurmal Sándor** (Diósgyőr, 1928. március 8. Kerékjártó Eszter) munkáscsaládból származott. Apja a diósgyőri vasgyárban dolgozott, testvérei is munkások voltak. Elemi iskolai elvégzése után ő is egy ideig vasgyári munkás volt, majd csillás a diósgyőri bányában. 1947-ben ismét vasgyári munkás lett Diósgyőrben, amikor önként jelentkezett katonának. Egy várpálotai alakulathoz vonult be, ahonnan áthelyezték előbb Pécsre, majd Nagykanizsára. 1949-ben a pécsi Dózsa György Lövészti Iskola vezényelték, majd azt elvégezve alhadnagyi rendfokozatban tiszté avatták és Szegedre helyezték a 17. lövészezred állományába. 1955-ben főhadnagy volt és lövészs század parancsnok. Még ebben az évben saját kérelmére leszerelt a hadseregből „családi ok”-ra hivatkozva. A leszerelése oka az volt, hogy házasságot kötött. Egy ideig normáiróként dolgozott, majd 1956. szeptemberétől a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnál lett bérelszámoló. A forradalom kitörése után többek előtt kijelentette, hogy „most az acél elválik a salaktól” (Forrás: ÁBT L V-145748) Amikor a munkahelyén megválasztásra került a munkástanács, ennek ő lett az elnöke. 1956. november 4.-én éjjel vezetője volt annak a fegyveres forradalmár csoportnak, amely tüzet nyitott a Kossuth Lajos sugárúton végig robogó szovjet páncélos oszlopra. Novemberben egy munkatársával azt tervezte,

- hogy illegálisan átmennek Jugoszláviába. Tervük nem sikerült, mert a tervezett kiszökésük előtti este - november 10.-én - a karhatalom őrizetbe vette azzal a gyanúval, hogy a munkahelyén fegyvereket rejtgetnek. A vizsgálat lezárulta után, 1956. december 6.-án szabadlábba helyezték. 1957 elején elbocsájtották az állásából, majd a megtorlás során büntetőeljárás indult ellene. A Szegedi Katonai Bíróság 10 év börtönre ítélte, melyet a jogerős ítélet életfogytig tartó börtönbüntetésre súlyosbított. A Legfelsőbb Bíróság ezt az ítéletet 1962-ben 15 év börtönre mérsékelte. 1963 márciusában, az akkori amnesztiának köszönhetően szabadult.
- (12) **József Ferenc** (Makó, 1921) a forradalom előtt és alatt az MDP alapszervezet titkára volt a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnál. Figyelmet érdemel a megtorlás során elmondott egyik tanúvallomásának részlete: „Amikor Bodor Sándort beválasztották az üzemből, felkeresett engem és kijelentette nekem, hogy ő nem akar részt venni ebben a munkástanácsban, mi a véleményem erről? Azt mondtam Bodornak: Neked részt kell venni benne, mivel tudni akarom, hogy a munkástanácsban milyen ellenséges tevékenységet akarnak elkövetni. Így vállalkozott továbbra is arra, hogy a munkástanácsban bent maradjon. Bodor állandóan, mint az MDP vezetőjével kapcsolatot tartott, és ha rendellenességet tapasztalt bármilyen vonatkozásban, azt velem azonnal közölte. Többször közölte azt is, hogy Szurmai a pártirodából több okmányt magához vett, azokat át akarja tanulmányozni. Bodor közölte még velem azt is, hogy egyes pártokmányokat, jegyzőkönyveket Szurmai átadott másoknak tanulmányozásra. Amikor az ellenforradalom leverése megtörtént Bodor Sándor jött a lakásomra és közölte, hogy Feri bátyám egy csomó fegyver el van a gyárban falazva, a rendőrség kijött, azonban mindenki letagadta”. (Forrás: ÁBTL V-145748) A forradalom leverése után József Ferenc a vállalati MSZMP alapszervezet titkára lett. (Bodor Sándor /Budapest, 1931. Kolonics Erzsébet/)
- (13) **Szekeres István** (Torontálvásárhely, 1922. Szekeres Julianna) a forradalom alatt a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnak a munkástanács által javasolt és megválasztott igazgatója. 1956. novemberében rövid időre őrizetbe volt véve.
- (14) **Nánási Károly** (Kiskunfélegyháza, 1897. Erdős Debóra), volt csendőr tiszthelyettes, kiskunfélegyházi lakos, a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalat dolgozója.
- (15) **Szabó István** (Mélykút, 1919. november 21. Szabó Mária) munkáscsaládból származott. A 4 elemi iskolát Szabadkán végezte. Az iskola után alkalmi munkákat vállalt, majd 1929-től géplakatos, 1931-től segéd lett. Ekkor áttelepült Magyarországra, Mélykútra, ahol rokonai éltek és napszámosként dolgozott. 1933-ban házasságot kötött. 1939-től, mint utász, katonai szolgálatot teljesített. 1940-ben leszerelt, de 1943-ig a honvédségnél dolgozott, mint polgári alkalmazott, lakatos. 1943-ban elbocsájtották, mert a „zsidó munkaszolgálatosokkal érintkezett”. Három hónapig a Szegedi Villamosvasút Vállalatnál lett kalauz. 1944. áprilisától ismét katonai szolgálatot teljesített, ekkor erődítmény építésen dolgozott Romániában. 1945-ben leszerelt és 1946 őszéig ismét a Szegedi Villamosvasút Vállalatnál volt állásban. 1946 és 1949 között a Szegedi Vízműtelepen volt lakatos. 1949-50-ben a szegedi Késárúgyárban, majd a Csillagbörtön vasiipari üzemében volt a munkahelye. Az utóbbi olvadt bele a Fémipari Vállalatba és ekkor ő is oda került művezető beosztásba. A forradalom kitörésekor beválasztották az üzemi munkástanácsba. A megtorlás során 3 év börtönbüntetésre ítélték, ahonnan 1959-ben szabadult.
- (16) **Gaál Róbert** (Szeged, 1926. október 28 – 1979. április 5. Bazsó Mária) középiskolai tanulmányai után lakatosinas lett, 1945-től segéd. 1945-ben önkéntes katonai szolgálatra vonult be, Szegeden lett határőr. 1947-ben Makón szerelt le, mint őrzető. Szegeden a MÁV-nál helyezkedett el lakatosként. Bekapcsolódott a Szabadság Párt szegedi szervezetének munkájába, párt felbomlása után a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1947-ben a Falcione Kálmán és társai ügyben „összeesküvésben való tevékeny részvétel” miatt koncepciós perben jogerősen 3 év kényszermunkára ítélték. Ebben az ügyben tett vallomása szerint „a párt (a Magyar Függetlenségi Párt - BL) fő feladatának tekin-

tette, hogy felhívja a külföld figyelmét arra, hogy itt az ellenzéki pártok teljes elnyomásban vannak”. Büntetését Szegeden, Budapesten és Márianosztrán, majd az oroszlányi bányában töltötte. Szabadulása után egy ideig napszámos volt, majd a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnál lett lakatos. A forradalom alatt beválasztották az üzemi munkástanácsba, majd ő lett a fegyveres üzemőrség parancsnoka. November 4.-én éjjel tagja volt annak a Szurmai Sándor által vezetett csoportnak, amely a Kossuth Lajos sugárúton tüzet nyitott a városon áthaladó szovjet páncélosokra. A megtorlás során jogerősen 6 év börtönbüntetésre ítélték.

- (17) **Csonka János** (Szeged, 1925) a forradalom előtt és alatt a szakszervezeti üzemi bizottság elnöke volt a szegedi Fémipari és Finommechanikai Vállalatnál.
- (18) **Kertes Endre** (Szeged, 1911. november 23. Godó Anna) iparos családból származott. A rákosista korszak alatt megjelent helyi újság – a Délmagyarország – különböző lapszámain olvasgatva megállapítható, hogy Kertes Endre az akkori rendszer egyik „futtatott sztahanovistája” volt Szegeden. A Délmagyarország napilap 1950. április 16.-i száma arról tudósított, hogy „befejezte ez évi tervét Kertes Endre, a Ruhagyár NV szabász sztahanovistája. Ezt a megyei pártválasztmány tiszteletére ajánlotta fel, be is tartotta a szavát. Így bizonyította a Párt iránt, Sztálin és Rákosi elvtárs iránt érzett szeretetét.” 1950 augusztus 24.-én a Délmagyarországban megjelent nyílt levele Kiss Árpád könnyűipari miniszternek címezve: „Izzó gyűlölettel gondolunk az imperialistákra, mert tudjuk azt, hogy mérhetetlen kárt is az ő emberük, beépített ügynökük hozta létre”, írta ezt abból az alkalomból, hogy tűz ütött ki a Szegedi Textilkombinátban. Majd következett a csúcsteljesítmény. A Délmagyarország 1950 november 16.-i száma arról számolt be, hogy „Kertes Endre a Ruhagyár NV sztahanovistája ma befejezi az 1951 évi tervét”. Az elképesztő munkateljesítmény kapcsán levelet írt „Rákosi elvtársnak”, mely szerint a „terveteljesítéssel válaszolt az imperialisták aljas háborús uszítására”. 1956 októberében, a forradalom kitörésekor Kertes Endre a Szegedi Ruhagyár dolgozója volt. Amikor sor került az üzemi munkástanács választásra, Kertes Endre is tagja, sőt elnöke lett ennek a fontos helyi forradalmi szervezetnek. Egy dokumentum szerint kijelentette: „Nincsen szükség kommunista pártra, én a többpártrendszer híve vagyok, s amíg én a munkástanács elnökéként működök, az üzemen belül kommunista párt nem lesz. ...Akik belépnek a pártba, úgy járnak, mint a budapestiek, ki lesznek nyírva.” (PIL 290. f. 110. ö.e.) A Szegedi Ruhagyárban történtek is elbocsájtások, alacsonyabb munkakörbe helyezések a forradalom alatt, majd amikor létrejött az új kommunista párt, Kertes Endre „gátolta az MSZMP megalakulását”. (Forrás: ÁBTL V-150367). A megtorlás során előbb – 1957. március 9. és 1957. július 11. - között közbiztonsági őrizetben volt, majd bíróság elé állították és jogerősen 1 év és 10 hónap börtönbüntetésre ítélték. Figyelmet érdemel a bírósági tanúvallomásának egy részlete a Perbíró József és társai perben: „Vallomásom ez a része össze lett tévesztve valamivel. Én ugyanezeket mondtam a rendőrségen is, mint itt. Márciusban a karhatalmisták megverték és féltem, azért írtam alá azt a jegyzőkönyvet.” (Forrás: ÁBTL V-145747/2).
- (19) **Solti Jenő** a forradalom alatt a Szegedi Ruhagyár munkástanácsának tagja, majd titkára volt.
- (20) **Sári Károly** (Szeged, 1925. augusztus 15. Kispéter Mária), a munkástanács elnökhelyettese a Szegedi Ruhagyárban az 1956-os forradalom alatt.
- (21) **Fekete Károly** (Sándorfalva, 1916. január 18. Fekete Etel) 1956. október 27.-től a Szegedi Ruhagyár munkástanácsának tagja és küldötte a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. 1956. november 20.-tól, a Szegedi Ruhagyár munkástanácsának elnöke, a Budapesten járt szegedi munkásdelegáció tagja.
- (22) **Kasza Gyula** a Csongrád Megyei Terményértékesítő Vállalat munkástanácsának elnöke.
- (23) **Horváth Andor** (Szeged, 1909. október 5. Gombos Júlia) csiszológmunkás volt. 1937-ben belépett a Nyilaskeresztes Pártba. 1945 után ügyében a szegedi PRO nyomozást folytatott, de azt bűncselekmény hiánya miatt megszüntették. 1956. októberében a Szegedi Textilművekben a munkástanács

- elnökévé választották. Később terhére rótták, hogy „*több kommunistát elbocsájtottak, vagy alacsonyabb beosztásba helyeztek*”. (Forrás: ÁBTL V-141625/1) A megtorlás során a vállalatot elbocsájtották.
- (24) **Forgács Ervin** (Szeged, 1932. február 26. Marczin Erzsébet) 1956. októberében a forradalom alatt a Szegedi Textilművek munkástanácsának elnökhelyettese volt. Egy dokumentum szerint „*nem ismerte el a Munkás-Paraszt Kormányt, rágalmazta, szidalmazta azt, a Párt szervezését nyíltan akadályozta*” (Forrás: ÁBTL V-141625/1) A megtorlás során először preventív őrizetben, majd 1957. április 19.-től 1957. november 6.-ig közbiztonsági őrizetben volt.
- (25) **Komócsin Mihály** (Szeged, 1920. augusztus 27. – 1974. július 6. Kocsis Mária) a II. világháború alatt karpaszományos tizedesként teljesített katonai szolgálatot. A háború után a MÁV-nál helyezkedett el. A munka mellett jogi egyetemet végzett és MÁV főtiszt lett a Szegedi MÁV Igazgatóságon. 1956. október 27.-én a munkahelyi vezetője küldte a városházára, a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács alakuló ülésére, ahol későbbi vallomása szerint „*az elnökségbe én ajánlottam Tombáczt, Perbírót és Horváthot, valamint az egyetemi ifjúság küldöttét.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A megtorlás során őrizetbe került, majd 1957. június 16.-tól 1956. augusztus 12.-ig közbiztonsági őrizetben volt. Ezt követően letartóztatásba helyezték és büntetőeljárás indult ellene, de a bíróság az „*eljárást megszüntette*”. A bírósági indokolás szerint „*javasolta Tombácz Imre elvtársat, a tanács vb. elnökhelyettesét a bizottságba. Komócsin Mihály vádlott, mint a munkástanács elnöke minden erővel igyekezett fékezni az ellenforradalmi elemeket.*” (Forrás: PIL 290. f. 1. csop. 111. ő.e.)
- (26) **Spányi Ernő** (Zsombolya, 1900. június 10. Haverda Margit) a háború után a Szegedi MÁV Igazgatóságon dolgozott igazgatóhelyettesként. 1948-ban leváltásra került, mert a szegedi ÁVO által provokált ügyben büntetőeljárást indítottak ellene is a Magyar Ellenállási Mozgalom – Lévay Béla és társai – államellenes konstruált büntetőperben. Ekkor első fokon 3 hónap fogságra, jogerősen 15 nap fogságra ítélték. 1956-ban a Szegedi Autóközlekedési Igazgatóságon dolgozott, ahol októberben, a forradalom alatt, megválasztották a munkástanács elnökének. A szegedi vasutasság követelésére visszakért a Szegedi MÁV Igazgatóságra, az elzavart igazgató helyére.
- (27) **Borsodi János** (Fertőszentmiklós, 1905. december 24. Rotalics Teréz) a 4 polgári iskola elvégzése után géplakatos szakmát tanult. 1928-ban a MÁV-nál helyezkedett el, ahol volt fűtőházi munkás, kocsilakatos, mozdonylakatos, mozdonyvezető, mozdonyfelvigyázó, fűtőházi vezető. 1945-ben belépett az MKP-ba, majd tagja lett az MDP-nek is. 1951-ben MÁV vezetőképző tanfolyamot végzett és 1952-ben a Debreceni MÁV Igazgatóság vezetője lett. 1954-ben 5 hónapos pártiskolán tanult. 1955-ben leváltották, mert „*a Debreceni MÁV Igazgatóság vezetése a képességeit meghaladta, tekintve, hogy ez a vasút egyik legnagyobb és legtöbb feladatot igénylő igazgatósága. A Szegedi MÁV Igazgatóságon a feladatai kisebbek.*” (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 349. ő.e.) 1956. októberében, a forradalom alatt leváltották és eltanácsolták a munkahelyéről. Korábbi beosztásába csak a forradalom leverése után térhetett vissza.
- (28) **Arday Lajos** (Krasznaterbes, 1914. június 9. Villi Anna) szülei földművesek voltak. Iskolai végzettsége Pedagógiai Főiskola. 1941-ben katonai szolgálatot teljesített, majd további szolgálatot vállalat. Tisztiiskolák elvégzése után 1944-ben főhadnagy lett. 1945 után is maradhatott a hadsereg állományában, majd 1950-ben, mint őrnagyot szerelték le. Ugyanekkor kizárták az MDP-ből is. Gépkocsivezetőként helyezkedett el különböző vállalatoknál. 1956-ban a Szegedi 42. számú AKÖV-nél volt gépkocsivezető. 1956 októberében megválasztották a munkahelyi munkástanács elnökének. Amikor a vállalati igazgatót leváltották és elzavarták, helyette a dolgozók, a felettes közlekedési hatóság jóváhagyásával, Arday-t nevezték ki igazgatónak. Ekkor a munkástanács elnöki funkciótól megvált, viszont a katonatiszti múltja miatt a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökének katonai tanácsadója is lett. A megtorlás során 1956. november második felében őrizetbe került,
- de mivel a munkatársai sztrájkba léptek, elengedték. 1957. február 26.-án ismét őrizetbe került, majd 1957. március 19.-én Tökölön közbiztonsági őrizetbe helyezték, ahonnan 1957. június 13.-án szabadult volna, ha azonnal nem kerül előzetes letartóztatásba és a legjelentősebb szegedi megtorló ügy és per – Perbíró József és társai – egyik gyanúsítottja, majd vádlottja lett. A bíróság ekkor jogerősen 2 év börtönbüntetésre ítélte. A rendőrségi vizsgálat során egyik vallomásban azt állította, hogy „*dr. Perbíró ... restaurációra készült és a Magyar Népköztársaság megdöntésére törekedett*”. (Forrás: ÁBTL V-145747) Ehhez kapcsolódóan a bíróságon a következőt mondta: „*A rendőrségi vallomásom azért vonom vissza, mert egyes dolgok nem olyan értelemben kerültek a jegyzőkönyvbe, mint ahogyan én azt mondtam. Én ezeket a jegyzőkönyveket már csak egy heti sötétzárka után irtam alá*”. (Forrás: ÁBTL V-145747/2)
- (29) **Losonczy István** az 1950-es évek elején a Szegedi 42. számú AKÖV – korábban TEFU – igazgatója volt. Különböző visszaélések miatt több vállalati dolgozó (pl. Fejér Dénes, Papdi József, Kelemen Ferenc, Godó Illés) az alkalmatlan igazgató leváltását kezdeményezték, eredménytelenül. Arday szerint „*Losonczy igazgató ellen már akkor, (1956 októbere előtt – BL) egy éve folyt fegyelmi vizsgálat nő és fuvarügylek miatt*”. A forradalom győzelme után a dolgozók követelésére azonnal leváltották és eltávolították a vállalatot. Egy tanú vallomása szerint „*Losonczy gyerekei többrendbeli betöréses lopás miatt el lettek tiltva. ... Ha nem történik az ellenforradalom, Losonczyt akkor is leváltották volna.*”
- (30) **Godó Illés** (Sándorfalva, 1912. július 23. Simon Veronika) gépkocsivezetőként dolgozott. 1948-ig az SZDP titkára volt Kiskundorozmán. 1956 októberében a Szegedi 42. számú AKÖV munkástanácsának tagja lett, majd, amikor a munkástanácselnök Arday Lajos igazgatói kinevezést nyert, ő lett helyette a munkástanács elnöke. A forradalom leverése után részt vett az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanács munkájában. 1957. március 4.-én közbiztonsági őrizetbe került, majd büntetőeljárás indult ellene és jogerősen 2 év és 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.
- (31) **Karamán Ferenc** vállalati jogász volt a Szegedi 42. számú AKÖV-nél, ahol a forradalom alatt az üzemi munkástanács tagjává választották.
- (32) **Bauer László** gépkocsivezető volt a Szegedi 42. számú AKÖV-nél, ahol a forradalom alatt a munkástanács tagjává választották. A forradalom leverése után a munkahelyéről elbocsájtották.
- (33) **Csorja Gyula** (Szeged, 1914. október 4. – 1979. január 22. Gotz Ida) korábban kereskedő volt, majd a Szegedi 42. számú AKÖV-nél helyezkedett el gépkocsivezetőként. A forradalom alatt az üzemi munkástanács tagjává választották.
- (34) **Tóth VI. István** (Szeged, 1920. december 12. Tóth Julianna) gépkocsivezető a Szegedi 42. számú AKÖV-nél. A forradalom alatt az üzemi munkástanács tagjává választották. 1956. november végén a szegedi munkástanácsküldöttekkel Budapesten járt, majd kapcsolata volt az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanáccsal.

- 1/ Szabad független Magyarországot
- 2/ Azonnali hatállyal vonják vissza az Országgyűléseket.
- 3/ Szabad befolyásmentes választást.
- 4/ A státárium azonnali elhárítását kérjük. Teljes büntetlenséget a Budapesti Szabadsgárcban és a vidéki megmozdulásokban részt vett magyar Hőseket, vezetőket és a résztvevőket. Bűnböjtök és fosztogatásokkal szemben a törvény teljes szigorával vonják felelősségre a tiltakozókat a dolgozók bevonásával.
- 5/ Szabad a Párttól és kormánytól független szakszervezetet.
- 6/ A Párttól és a - Államvédelmi szervtől független bíróságot.
- 7/ Az Államvédelmi Hatóság jelenlegi helyzetével, munkájával, beavatkozó intézkedéseivel és retorzióival nem értünk egyet és az a kívánságunk, hogy ezt a szervezetet azonnali hatállyal szüntessék meg.
- 8/ Elvett ünnepnapokért mielőbb, október 6. karácsony és húsvét másnapjára elvett ünnepnek adják vissza.
- 9/ Hadifoglyainkat azonnal engedjék haza.
- 10/ 1956. május 26-án Szegeden történt munkások nyitányát feloldó személyi nyilatkozatokból álló Státáriális Bíróságok előtt elé kívánjuk állítani és az Ugyaz 24. cikkével határozatokat és arról megfelelő formában értesíteni a dolgozókat.
- 11/ A munkát fizetésnek megadásától, általában árszállítást és az alacsony fizetés, felemelést kérjük.
- 12/ Gyermektelenek i. adók elbocsátását.
- 13/ A családok minden elbocsátott hozzátartozója után kapjon családi pótlékot, jelenlegi családi pótlékot duplájára emeljék fel.
- 14/ Olyan emberek a köznevelésben adó dolgozók vannak a szombat és a szombat munkát töröljék el, de fizessék.
- 15/ A köznevelés beosztásait töröljék el és az igazságos adókat vezessék be.
- 16/ Kérjük a nyugdíj kornátár leszállítását azokra, akik 50. évi és 55. évi. A nyugdíj megállapítását nem az utolsó beosztásuk szerint, hanem az eredeti szakmájuk, vagy beosztásuk szerint az utolsó elbocsátott idők figyelembevételével állapítsák meg. A jelenlegi nyugdíjakat emeljék fel, hogy emberek legyenek meg tudniuk élni.
- 17/ A textilis dolgozók megsemmisítését kedvezményes kétszeri juttatás, nem ahogyan a múltban történt. 1950-ban.
- 18/ A munkával kapcsolatban a dolgozók terhelését csökkentse, karbantartsák.
- 19/ A munkavégzésüket szüntessék meg, mert az a dolgozók között ellentétet szül.
- 20/ Nemzeti kincseinket az uránt és az alumíniumot a magyar érdekeknek megfelelően használják fel.
- 21/ Kérjük a Varsói Szerződés azonnali megszüntetését, és a Nyugati, mint a Keleti országokkal a kereskedelmi szerződéseket kössék meg. *szakszervezet felül az oldip megkötéséig*

ABTL 3.1.5 O-14967/460

3.

33

29

Kérjük, hogy a követelésünk teljesítése után a munkát megkezdjék és a rendet és a fegyelmet fenntartsák.

Kérjük, hogy a fenti pontjainkat haladéktalanul továbbítsák a Miniszter Tanácsnak.

Szeged, 1956. október 27.

A Szegedi textilművek dolgozóinak nevében

Az ideiglenes munkás-Tanács

ABTL 3.1.5 O-14967/460

4.

DEMAGYARORSZÁGI
SZOLGÁLTATÓ VÁLLALAT
PONTI IGAZGATÓSÁGA
Szeged, Klauzál tér 9
MNB: 907137-13/623
Levél cím: Szeged 101
Átvétel: DAV Szeged

Szeged, 1956. október 27.

60

MEGBÍZÓ LEVÉL

Levél	Náhuks
Osztály	
Jelen	
kele	
Ugy-	
intéző	

A Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat dolgozói megbízzák:

Hegedűs István elvtársat
Személyi igazolvány száma: DG.-I. 071717.
hogy a vállalat munkás tanácsát képviselje.

Demagyarországi Áramszolgáltató V

Hegedűs István
Petői János
Vagy Ábrahám

63

Magyarországi Áramszolgáltató Vállalat

Jegyzőkönyv

Felvitatott a Szeged Város Tanácsa Fémipari és Finommechanikai Vállalatának Munkás Tanács ülésén. Szeged, 1956. október 29-án.

Jelen vannak: A Munkás Tanács alulírott tagjai és a vállalat dolgozói.

Szurmai Sándor a Munkás Tanács nevében üdvözlötte a megjelent dolgozókat és ismertette a napi rendi pontokat.

Szekután felkérte Józó Ferenc párttitkár elvtársakat, hogy adják át a pártiroda összes kulcsait.

Józó Ferenc választában arról beszélt, hogy nézzük meg azt, mit csináltunk a három év alatt, mert akikkel együtt dolgozott, azok kell, hogy ismerjék az ő teljes magatartását. Döntsenek felette, ha hibákat követett el, de ismerjék el azt is, hogy mit tett a dolgozókért. Ment amíg volt a vállalatunknál a pártszervezet vezetője, azt igen sok dolgozó társa bizonyítja, tudja, hogy miképpen védte meg a dolgozó érdekeit. Ha ezek elhangzanak, akkor döntsenek a felett, hogy adják le a kulcsot.

Szurmai Sándor: A Munkás Tanács részéről megmagyarázza Józó Ferenc elvtársnak a Munkás Tanács jogkörét és az ezzel kapcsolatos teendőket. A párttitkár addig mint hivatali szerv működött, amit most megszüntettek. És éppen ezért ellenőrizni, felülvizsgálni, átvenni a Munkás Tanács az ezzel kapcsolatos ügyeket. A párttitkár jövő helyzetéről pedig majd az üzem Munkás Tanácsa fog dönteni.

Szekeres István a Munkás Tanács részéről szól a tárgyhöz és megmagyarázza, hogy itt két vélemény különbség áll fenn. De ne azítsuk az ellentéteket, hanem felkéri az elvtársakat, hogy jelöljék meg azoknak a dolgozóknak neveit, akik átadják a Józó elvtársnál lévő dolgokat és azután kerül sor a döntésre.

Böröcz Ignác a következő felszólaló, aki kifejté, hogy mindenkinek meg kell adnia azt a jogot, hogy védje magát és hogy önkritikát gyakorolhasson. Néhány dolgot említ fel, ahol Józó Ferenc párttitkár megmutatta azt, hogy a dolgozók érdekeit miképpen védte meg segített rajtuk, amikor csak tehette, amiről tudnak azok a dolgozó társak is nyilatkozni, akiknek pl. lakás ügyében eredményesen eljárta. Ne essünk tehát túlzásokra és nézzük azt is, hogy öneki, mint a pár szervezet kiüldöztének hivatalbeli kötelessége volt vállalatunknál és ezt a kötelességet úgy teljesítette bizonyosan dolgozó társaink közül igen soknak a meggyőződése alapján, hogy abból az emberiség tükrözött ki.

Szurmai Sándor ismét felteszi a dolgozók felé a kérdést, hogy mi a véleményük arra nézve, hogy leadják-e a kulcsot a párttitkár, mert itt nem érzékenykedhetünk el, a harcot vezetnünk kell, mert mozaikokból épül fel a jövő, az elmúlt 12 évtől is, amit most megsemmisíteni akarunk nem az érzékenyülés elvén építették fel.

Adorján József a következő felszólaló és azt mondja, hogy még nincs 24 órája annak, hogy felhatalmaztadtunk a Munkás Tanácsnak. Ügyeink vitelével bíztuk meg őket és vizsgálunk kell, azt, hogy a Józó Ferenc párttitkár magatartása nem

4542

- 2 -

ütközött az embertelenségbe, mert ha ez általánosan beigazolást nyert, akkor József elvtárs továbbra is velünk maradhat és éppen ezért adja le nyugodtan a kért kulcsokat.

Juhász Mihály felzárólatásában azt mondta, hogy a munkatársak elhangzott pillanatosaival szemben sem jobbra, sem balra nem akar állástfoglalni. De választ kér József Ferenc elvtársától arra nézve, hogy miért tartóztatták őt le 1956. februárjában, Baján.

József Ferenc azt válaszolja, hogy erről neki egyáltalán tudomása nem volt. Őnál csak arról érdeklődtek, hogy Juhász Mihály kiküldetésében van-e, vagy pedig a lakásán. Mert olyan hangok is hallatszottak a vállalatnál, hogy előfordult az az eset is, hogy kiküldetés helyett Juhász Mihály otthon volt. De ha már Juhász Mihály feltételezi róla, hogy önként tudomása lett volna a letartóztatásról, akkor egy pillanatig sem habozik tovább, hanem átadja a kulcsokat.

I. napirendi pontként Kovács János igazgató leváltása, vagy megmaradása kerül tárgyalásra a dolgozók elé. Felteszi a kérdést Szurmai Sándor a Munkás Tanács részéről, hogy akarják-e Kovács Jánost továbbra is igazgatónak, vagy ne? A dolgozók részéről felhangzik az, hogy nem.

Kővári István a Munkás Tanács egyik tagja felzárólat, hogy itt egy kulcspozícióról van szó, és azt indokolni kell, hogy miért nem kívánják Kovács Jánost igazgatónak. A vállalat szempontjából életbevágó fontosságú, hogy ki vezeti a vállalatot és éppen ezért alaposan meg kell azt fontolni, hogy miképp döntenek az igazgató székébe. Kérdésben tehát a dolgozók indokolják ezt meg.

Molnár Antal elmondja, hogy 1949. óta itt dolgozik a vállalatnál és az idő óta itt már nem látott, sem az előző igazgatók, sem Kovács János igazgató részéről mint azt, hogy nyitották el az embereket.

Nánási Károly a Munkás Tanács tagja szintén azt mondja, hogy az igazgató állása egy kulcspozíció. Kovács Jánosnak sincsen ehhez kérése, hogy kiálljon a dolgozók érdekében. Egy alkalommal az igazgató mondhatni parancsoló hangon felhívta őt magához. Ő nem tudta, miről van szó és természetesen a hang hatására meglehetősen szorongó érzéssel ment fel az igazgató szobájába. Kovács János azt mondotta fenn, hogy nincsen Nánási személye miatt - mivel az előző rendszerben karhatalmi ember volt az ÁVO-tól nyugta és ezért kéri, hogy adja be írásbeli felmondását. Ő azonban nem fogadott szót az igazgatónak, és így történt, hogy a mai napig is itt dolgozik. Megfeszített munkája eredményeként a ellenére sem került hozzá ideig a dőltörés táblára és nem volt jutalmazva.

Szabó István a Munkás Tanács egyik tagja záradékként hozta fel, hogy az igazgató nem igyekezett a mélyére nézni azoknak a hibáknak, amelyek az igen kis fizetésű dolgozók érdekei voltak. A békéltetőn jegyzésnél is bár előre kívánt írva, hogy a fizetésének arányában kinek mennyit kell jegyeznie, mégis Kovács János erőltette a dolgozókat, hogy tetszhaláron felül jegyessenek.

Gál Róbert kifogázolte, hogy igazgatónak a gyűléseket legtöbbször végig aludt és már csak azért sem tartja alkalmas személynek az igazgató székben.

Csonka János, aki az üzemi bizottság elnöke volt, elmondja, hogy a dolgozók keresélt rendszert nem tudták letárgyalni Kovács

- 3 -

Jánossal és ezért írásban benyújtották azt le. Eppen ezért ő nem mondhat mást, mint azt, hogy a dolgozók jogosan kívánják Kovács János leváltását.

Friszós Ferenc elmondja, hogy amikor felesége a vállalatnál dolgozott, komoly bírálatot intézett Kovács János felé. Ettől az időtől fogva látta, hogy a MEO-s vizsgádjá munkáját és ezért azt tanácsolta feleségének, hogy hagyja el a vállalatot, ami meg is történt. Kovács János tehát nem emel kést mindig hivatásának magasztalására és éppen ezért nem tartja alkalmasnak az igazgatói székbe.

Nyitrai Antal elmondja, hogy 2 évig munkaküldüli volt, amikor felvették az Irodagép vállalatba. Ahonnan tanulmányozás céljából Budapestre kiküldték a központba. Itt azonban nézeteltérése támadt és ezért hazajött Szegedre. Ez az itteni megalakult Irodagép Vállalatnál helyezkedett el. A Szegedi Irodagép Vállalat igazgatója Kovács János volt és amikor Budapestről lejötték a látogatók az Irodagép Vállaltól és meglátták őt a dolgozók között, akkor ezután Kovács János részéről kitett szurkálások miatt nem volt nyugalma és ezért ment el katonának.

Óvári Ferenc elmondja, hogy Kovács Jánost, amit ő beosztásánál sokszor tapasztalt, mert hol jó volt, arra a munkahelyre, hol pedig az a befolyásoló által, akit ő Kálmán Félixnek tart másképpen volt informálva, akkor az állását megcserélte és fizikai dolgozóként tették.

Ozenc Ferenc Óvári elmondja, hogy igen nagy tévedésben van, mert Kálmán Félixnek érdekében történt az ő munkahelyének cserélgése, hanem az időközben a vállalatból, már eltávozott Kálmán János érdekében. Ozenc Ferenc a saját munkakörében is tapasztalta a meg nem értő igazgató magatartását és azt, hogy nem tud tárgyalni lenni és ezért ő is Kovács János leváltását javasolja.

Kálmán Félixnek elmondja igaz, hogy ő a vállalatnál a legrégibben ismeri Kovács Jánost. Igaz, hogy a vállalatba is ő hozta be dolgozóként, de nem tartotta szívélyének az adminisztrációt és ő kellett neki hozzá évekig 630 forintért dolgoznia és a fizetése csak akkor változott meg, amikor annak idején a budapesti Központ kiküldte szavá tette Kovács János előtt, hogy nem gondolná, már idősebbnek a fizetésének megjavítását.

Ladányi György a tömeggyűlés vezetője elmondja, hogy 630 forintot fizetése mellett 500 forint békéltetőn volt neki előírva. Ő azonban 200 forintnál többet nem jegyzett és igazolta az igazgatónak, hogy átlagos keresete nem volt 900 forint.

Sirokmán Sándor felzárólatásában elpanaszolja, hogy soha nem érezte magát otthon a munkahelyen embernek, mint az igazgató vezetés alatt. Bejött az, hogy az édesanyja felszólított iskolánál volt iskola szolgá és ő a felszólított révén tanulhatott ki.

Horváth Imre elmondja, hogy ő a kálváriáját az Irodagép Vállalat, valamint a Finommechanikai Vállalatnál kezdte el, amit mind Kovács János igazgató személyének tulajdonít. A békéltetőn jegyzésnél aránytalanul többet vettett ki rá, mint az ő tetszhaláron képessége, jutalmában csak akkor részesült, hogyha márcsikkadni nem lehetett.

46

Kohn Jenő szintén az igazgató részéről tanúsított elnyomást írta. Csak azért, mert a fia Izraelben van. Egyébként is ha szociális létszátszámért küldözött, mint pl. a forgácsoló műhelynél a J.C. létszátszáma, az mind felszámra került.

Szurmai Sándor idközben bejelentette, hogy a Csongrádmegyei Vas és Műszaki Kereskedelmi Vállalattól két dolgozó megjelent és kérdést intéztek hozzánk, hogy milyen állásonpontra helyezkedünk az üzemeltetési kapcsolatban. Egyelőre pozitív választ a munka folytatásáról nem adhatunk, mivel ezt most fogjuk tárgyalni.

Dóczi József a következő felszólaló az igazgató leváltása ügyében. Elmondja, hogy az ő kis telken lévő családi kicsi házacskájában miképp került megrovódításra. Ebben az ügyben Kovács János súlyánál fogva ha a tanácsnál a szavát félémsli, bizonyosan tudott volna rajta segíteni, hanem ezt nem tette, csak ígértette és félémslibe került. Általában ettől eltekintve is állítja, hogy nem volt megfelelő igazgató Kovács János.

Csontos János: úgy itéli, hogy Kovács János személyt, mint aki befo-lyarolható ember volt, így kezdett feléle az összeköttetésről elmondóit.

Büdd István elmondja, hogy most amikor Romániai útra ment Kovács János barátsággal, akkor a legfontosabb feladat az öntőminták készítése volt, amit magukkal vittek és mellékes meghallgatásra sem té-lyező kérdés volt a békéért.

Bátfai Pál a békéértől jegyzésnél tanúsított méltánytalan magatartást ismertet. Kovács Jánosról. Aki nem vette figyelembe a jegyzésnél, hogy ő ott még tartja. Most pedig azt ajánlja, hogy a hatodik békéértől kuzsát adjuk oda a szobozóknak. Ezt a szobozó gondolkodását Bátfai Pálnak a dolgozók öszessége magá-ánvá teszi.

Mészáros József Kovács János magatartásában azt hiányolja, hogyha hibát látott, nem mert egy hozzájárulni, mint ahogyan egy igazgatónak hozzájárulni kellett volna.

Gródsz Bézsé elmondja, hogy 1950. óta dolgozja a vállalatnak, de soh- sem tudja, hogy tulajdonképpen mi az ő valódi besorolása, mert hol anyagmozdító, hogy kocsikészítő, stb. Fűtési pótlékot sem kaptak az elvult időben úgy, ahogy megillette volna és szeretné, hogyha székután meg tudná, mi ő a vállalatnál.

Szurmai Sándor úgy gondolja, hogy elég világosan indokolták az elhang- zottakat, hogy miért nem alkalmas Kovács János igazgatónak és székután ismételtén felteszi a kérdést a szavazásra, hogy akarják-e továbbra igazgatónak, vagy nem.

A dolgozók egyhangúlag kijelentik, hogy nem.

Szurmai Sándor II. napirendi pontban bejelenti, hogy amint Józó Fe- rencz iródatját felülvizsgálták, gyűléssén fogják értékelni további beosztásáról.

III. napirendi pontban Csoka János az üzemi bizottság volt elnöke lemond az üzemi bizottsági tagok nevében és nem kíván arról beszé- lni, hogy mit tettek és mit nem tettek, amit a dolgozók igen jól tud- nak.

Mivel szombaton megalkult a Munkás Tanács, ezért kéri, hogy jelöljék ki 1-2 személyt, aki a gazdasági ügyeket átveszi.

Szurmai Sándor a Munkás Tanács részéről kifejti, hogy tudjuk azt, mindannyian, hogy nem volt olyan összefogó erő és akart, amely a dol- gozók érdekeit méltóan tudja volna képviselni. Ebben a rendszerben a funkcionáriusoknak olyan embereknek kellett lenni, akik simul- ni tudták, mert ha egyetlen szerv is a talpára állott volna, akkor a dolgozók érdekeinek védelme másképp történt volna meg. Mígis késő- nettel tartozunk ezért, hogy ami lehetséges volt, azt megcsinálták.

IV. napirendi pontban a káderek megválasztását határoztuk el, ami meg is történt.

V. napirendi pont az új igazgató megválasztása. Itt Surmai Sándor k- fejti, hogy a választást a dolgozók alaposan gondolják meg, mert nem közömbös az, hogy a vállalatot ki vezeti és hogyan.

A dolgozók több oldalról megnyilvánult felszólalásából arra az el- határozásra jutottak, hogy Szemáry Györgyöt, Kövér Bélát, Dukay Ernőt, Szekeres István jelöljék.

Kövér Béla

Szemáry György megköszöni az igazgatóvá való jelölést, azonban saj- nálattal bejelenti, hogy ez nem fogadhatja el, mert ő neki olyan be- tegsége van, hogy bármikor összezeshet. Ennek az oknál fogva javasol- ja, hogy a dolgozók bizalma fejeződjék Kövér Bélára, vagy Szekeres Ist- vánra, akik bármilyen alkalmas volna az igazgatói tisztásra.

Több felszólaló után Dukay Ernő az egyik jelölt bejelenti, hogy a dolgozók tévedésbe vettek, amikor azt hiszik, hogy a közgazdasági egyetemről végzettsége van. Ő jogi vezetéssel rendelkezik, a bu- dapesti ifjúsági műszaki vezetői kiván a vállalatok élére, ezért folyik a vir, tehát a dolgozók ennek megfelelően válasszanak. A je- lölést megköszöni, de nem vállalja.

Kövér Béla a másik jelölt szintén megköszöni a bizalmat, és véleménye szerint erre a legképzettebb embernek Szekeres István tartja, aki József János és Kovács János távollétében a vállalatot vezeti és ezér- javasolja Szekeres István választását. A jelölést megköszöni, de nem fogadhatja el.

Szekeres István megköszöni a jelölést, és elmondja, hogy ő már egy- szer volt a gyűlésnek a vezetője, de félreállították. Az okot na- sem tudja, hogy miért. A jelölést megköszöni, de nem vállalhatja.

Ladányi György felszólal és elmondja, hogy az az ok, hogy Szekeres Ist- ván Jugoszláviában születt és nem hiba és éppen ezért ajánlja, hogy Szekeres István-t igazgatónak válasszuk meg.

Gálfi Imre helytelenül, hogy amikor a vállalat-dolgozói bizalmukat Szekeres Istvánra helyezik, nem akarja azt elfogadni.

Szurmai Sándor úgy látja, hogy Szekeres István megválasztása esetén egészen jól ki fogják magukat Szekeres Istvánnal egészíteni.

Majd szavazásra teszi az igazgató személy megválasztását. A dolgozók egyhangúlag Szekeres István a vállalat igazgatójának megválasztják.

VI. napirendi pontban az üzemi jelenlegi állapotának megtárgyalása kerül sorra.

A Munkás Tanács részéről Surmai Sándor kéri, hogy vitassák meg a dolgozók az anyagkiszárat negyvenötöt és, hogy miként határozzunk a munka további folytatására tekintetben.

47

Másolat.

Városi Néptanács

Szeged.

Alulírott Csongrád megyei Terményforgalmi Vállalat Munkástanácsa kéri, hogy a megye területén lévő települések dolgozói részére az illetmények kiszállításához 1 db. gépkocsit vezetővel rendelkezésre bocsátani sziveskedjenek. 1956. évi november 1-én este 20 óráig. Kérjük továbbá, részben a Nemzeti Bankból felvett 400.000 forint munkabér megőrzésére és kiszállításának biztosítására céljából a Munkástanács által szervezett Nemzetőrség részére 3 db. gépkocsit, összesen 3 db. gépkocsival rendelkezésre bocsátani.

Megbízottunk:

Kovács Mihály t. főhadnagy

Rácz Árpád t. őrmester

Magasabb iskolai végzettségű és személyi igazolvánnyal, mint vállalati munkástanács tagokkal el vannak látva.

Kérésünket a dolgozók anyagi érdekei folytán feltétlenül járjuk érjük teljesíteni.

Hazafias tisztelettel:

Csongrád megyei Terményforgalmi Váll. Munkástanácsa.

Szeged, 1956. október

/: aláírás a Munkástanács elnöke
Kasza Gyula :/

4 másolat hiteltel:
Szeged, 1957. aug. 26.
Csányi Ferenc ügy. hdgy.

ABTL 3.15.0-14967/438

14. számú dokumentum

SZEGEDI TEXTILMŰVEK

TELEFON: SZEGED 23-00

SZEGED, BOLBUCHIN SUGARÚT

SZEGED, 1956. október 31.

Címzett:

Szám:

Ref:

Telefon:

Ügy:

Megbízólevél.

Megbizzuk Horváth Andor, mint a Szegedi Textilművek Munkás Tanácsának elnökét, hogy a dolgozók érdekeit képviselje.

Jelen megbízólevél visszavonásig érvényes.

SZEGEDI TEXTILMŰVEK

Horgács Ervin Bóni István
Munkás Tanács Munkás Tanács
tagja tagja

Szegedi Nyomda V. 2. 10. 1957

ABTL 3.15.0-14967/460

1.

15. számú dokumentum

TÖRTÉNETI
ALLAMBIZONTSÁGI SZOLGALATOK
LEVÉLTÁRA

50

Szegedi Textilművek Munkás Tanácsa egyetért a sztrájk bizottság
átározásával és Ulf sztrájkjal kapcsolatban és kéri az üzem dolgozó-
it, hogy a folyó hó 3.-án, reggel 7 órakor a munkahelyükön jelenjenek
meg.

Szeged, 1956. november, 1.

Horváth Andor
Horváth Andor
Munkás Tanács elnöke

ABTL 3.1.5 O-14967/460 2.

16. számú dokumentum

MÁSOLAT.

1956.XI. 2-án

Kör.val. áll-nak de Ig.NR.923/B

A Magyar szabadságharc teljes győzelmet aratott. Ehez a győzelemhez a
Magyar vasutasság fegyelmezett egység sztrájkjával nagymértékben hozzá-
járult. Dícsősséges forradalmunk eredményeit meg is kell tartanunk ezért
szorgoskodunk a Magyar Nemzeti forradalmi bizottmány felhívásához. Fel-
szólítunk minden magyar vasutast, hogy azonnal foglalja el szolgálati
helyét és minden erővel biztosítsa a vasuti forgalom azonnali megin-
dítását, hogy a vasuti forgalom később kiadandó rendelkezésével hala-
dektalanul megindítható legyen. Felhívjuk az egyes szolg.főnökségeket
forradalmi bizottmányát, hogy a szükséges intézkedéseket azonnali tegyék
meg.

Ig.for.biz.nevénben Konocsin.

Kör.val. áll-nak de Ig.Nr. 921/b.

1956.okt.hó 24-28-ig eső időszakra illető munkanapokra a munkabérek
kifizetését az államasutak területén a következőkben szabályozza
a főosztály.1./ azoknak a dolgozóknak akik a harcok vagy közlekedési
zavarok miatt a munkát végezni illetve szolgálatot teljesíteni nem
tudtak az utolsó havi kereset alapján átlag keresetet kell kifizetni.
2./ azoknak a dolgozóknak akik a fentiek időszaka alatt az államasutaknál
munkát végeztek vagy szolgálatot teljesítettek a munkába illetve a
szolgálatba eltöltött időért kért kétszeres összeget kell kifizetni.
3./ Havi béres dolgozók részére a rendes havi fizetést kell folyósítani.
A második pontban foglaltak a havi béres dolgozókra is vonatkoznak.
4./ az egy illetve kétszeres összeg szerint fizetendő összegek a munkát ismét
felvevő dolgozóknak a munkástanács vagy ahol az még nem alakult meg
ott az U.B.katározat alapján a szokásos bérfizetési időponttól függet-
lenül soron kívül folyósítsák a munkástanács illetve U.B.katározata meg
hogy a második pont szerinti kétszeres munkabér mely dolgozókat illeti
meg. Fizikai dolgozók bérét a fentiek figyelembe vételével az eddigi
gyakorlat szerint számfejtése. Havi béreseket fizetésilejstromát a szokásos
módon készítsék el és a napokban kiadandó rendelkezésünk szerint járjon
el.

- Ig.könyv.Száll.-

TÖRTÉNETI HÍVATAL
V-145343

17. számú dokumentum

MÁSOLAT

Magyar Államvasutak Telefon --- Üzelet - Táviratlap
Adó vagy vevő állomás Szám: Év,hó,nap Ora,perc Kezelő neve
Ig.- B 8. 1956.XI.3. 15:30 Kiss

Kör.Val.All.de Ig.NR.924/b.

A forradalmi nemzeti bizottság kiküldöttel a magukéval talál a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottság és Dunántúli Nemzeti Tanács felhívását a munka azonnali megindítását határozta el. Elhatározták indokolják 1./Nagy Imre személyességi nyilatkozatát az E.N.Sz.-hez történt felhívás 3./ a varsói egyetemes felbontása melyek a nemzet számára biztosítésként látszanak. A Szovjet csapatokat az ország területéről való kivonása megtörténik. Ezeket figyelembe véve a munkát az Igazgatóság területén felveszi.

Forradalmi Tanács
Nevében
Komocsin.

Magyar Államvasutak Telefon --- Üzelet - Táviratlap
Adó vagy vevő állomás Szám: Év,hó,nap Ora,perc Kezelő neve
Ig.B. 8. 1956.XI.3. 16. Kiss

Vall.All.de Ig.NR.925/b.

Értesítjük dolgozóinkat, hogy az Ig.vezetést a mai nappal Spányi Ernő főfelügyelő vette át. Kérjük a szolgálati helyeket, forradalmi bizottságot, hogy ezt alkalmas módon hozzák a dolgozók tudomására és a munka felállítását Spányi Ernő Ig.urat a legmesszebbmenőkig támogassák.

MÁV.Ig.Forr.T.nevében
Komocsin.

Magyar Államvasutak Telefon --- Üzelet - Táviratlap
Adó vagy vevő állomás Szám: Év,hó,nap Ora,perc Kezelő neve
Ig.B. 8. 1956.XI.3. 19.15 Csatainé.

Rudház Baja de Ig.N.19/b.

Értesítjük a vontatási szakszolgálat dolgozóit, hogy az Ig.IV. osztálya ügyeinek vezetését az osztályvezető, illetve helyettesének későbbi időpontban való kinevezéséig Gráser Rezső műszaki főtanácsos és Ottrok László műszaki főtanácsos viszik.

MÁV.Ig.Forradalmi Bizottsága.

A másolat hiteltelül: Kiss Lászlóné.

TÖRTÉNETI HÍVATAL
V-145343

42. SZ. AUTÓKÖZLEKEDÉSI VÁLLALAT

Telefon: 33.33
Sürgőnyim: TELU, Szeged
MINB egyezmény: 1956.03.12

Munkaköri
Ügyintézés
Telefonmunkaköri
Válaszadók: Kérjük fenti számra
és névre hivatkozni!

41. sz.
43. sz.
44. sz. Autóközlekedési Vállalatok
Autóközlekedési Igazg.-nak tud.vétel vége

Önk. jelsz.: Szeged, 1956. G. November 19. 2.

Felhívjuk figyelt, hogy csatlakozzunk a Szeged-magyar jogu városi forradalmi bizottság és városi tanácsnak az önk. hit.ressz. felh. mely szerint vállalatunknak az önk. hit.ressz. felh. felállítását nyilvántartani.

határozatot a Szeged városi forradalmi tanács bizottsága vállalatunk munkatársainak felállításának kérésére egyhangúsan hozta a mag. városi Autóközlekedési Vállalat

1956. november 19. Szeged, 1956. november 19. 2. Szeged, 1956. november 19. 2. Szeged, 1956. november 19. 2. Szeged, 1956. november 19. 2.

FORRADALMI NEMZETI BIZOTTSÁG

Az 1956-os magyarországi forradalom szegedi eseményeinek sorában igen fontosnak számított az, ami 1956. október 27.-én az ebédutáni órákban a városháza – akkoriban tanácsháza - nagytermében történt. A különböző forrásokból származó adatokból többé kevésbé tudható az, hogy kik voltak ekkor jelen, azok milyen magatartást tanúsítottak, melyek voltak az elhangzó követelési pontok és főként az, hogy miként alakult meg a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács, mint az új, forradalmi helyi hatalmi szervezet.

Ezen az eseményen hivatalos és ma is hitelesnek tekinthető jegyzőkönyv nem készült, így az utókorra nem is maradhatott fenn. Egyetlen írásbeli dokumentum van, amelyet Komócsin Mihály, a Szegedi MÁV Igazgatóság dolgozóinak a küldötte, a később megválasztott ottani munkástanács elnöke készített az eseményről azért, hogy a munkahelyére visszatérve a vasutas munkatársainak minél hitelesebben tudjon beszámolni a városházán törtétekről. (20/a-b-c-d-e-f számú dokumentum) Ez az összeállítás hiányos is, néhol bizony tévedéseket is tartalmaz, mégis célszerűnek látszik a közreadása, mert ez az egyetlen, amelyik az eseménnyel közel egyidőben készült, tehát a forradalmi napok alatt és nem a megtorlás során, külső tényezőktől erősen befolyásolt formában.

A teljesség igénye nélkül szükséges ismertetni és korrigálni Komócsin Mihály feljegyzésének legfontosabb részeit, tévedéseit:

Szegeden a katonai közigazgatást nem 1956. október 27.-én vezették be, hanem október 25.-én. Az október 27.-i városházi összejövetelnek már az volt a célja, hogy a korábban működőképtelenné vált városi tanács helyébe lépő katonai közigazgatás helyett egy olyan polgári helyi hatalmi szervezetet hozzanak létre, amely a továbbiakban vezetni, irányítani lesz képes a város életét.

Nem felel meg a valóságnak az a Halász Gyula főhadnagynak tulajdonított kijelentés, hogy az október 26.-i szegedi sortűznek „katonai sebesülteit is voltak”.

Horváth Jenő⁽¹⁾ színházi főrendező vetette fel a „munkásigazgatást az üzemekben”, amely később úgy valósult meg, hogy a helyi – üzemi – munkástanácsok a helyi személyzeti, termelési, stb. kérdésekben is meghatározóan érvényesítették az akaratukat.

A Szegedi Kendergyár delegáltja – más adatok szerint Jozsot István⁽²⁾ – felszólalásában hangzik el a szegedi sortűz felelőseként tévesen Katona Gábor őrnagy neve, ami helyesen Botond Gábor őrnagy volt. A kendergyári küldött az új városi vezető testületbe Strasser Gyulát⁽³⁾ javasolta.

Új információknak számít, hogy 1956. október 24.-én este, a Szegedi Kendergyár előtti tüntetés alkalmával a munkásigazgató „Nagygyörgy Mária”⁽⁴⁾ telefonált a tűzoltóknak a locsolóautóért a tüntetés feloszlata céljából.

A MÉH Vállalat küldöttén kívül más delegáltak is felolvasták a követeléseiket, de Komócsin Mihály csak ezt tartotta érdemesnek, vagy csak tudta részletesen lejegyezni.

Palotás József⁽⁵⁾, a MÁV Szegedi Fűzőház küldötte a forradalom alatt később fontos beosztást kapott.

Kecskés Zsuzsanna⁽⁶⁾ a Szegedi Cipőgyár munkástanácsának titkára és delegáltja azon kevesek közé került a megtorlás során, akik a súlyosabb – hosszabb ideig tartó – börtönbüntetést szenvedték el.

Igen érdekes Vereska Andrásnak⁽⁷⁾, az MDP Szegedi Városi Bizottság másodtitkárának – az elsőtitkár tartós távolléte miatt akkor lényegében az MDP elsőszámú szegedi vezetőjének – a hozzászólása, amely Komócsin Mihálynak köszönhetően, más forrásokat

kiegészítve, maradt fenn hiteles és írásos formában számunkra. Ennek leginkább figyelmet érdemlő része az a mondat, amely szerint Rákosinak „ha nem volna más, a kötelet én húznám a nyakába”. Vereska András pártkarrierje tekintetében a forradalom leverése után ennek a felszólalásának is meg lett a következménye.

A Délmagyarországi Nyomda küldötte, minden bizonnyal Fejér Dénes hozzászólásában „forradalmi népbizottság” megalakítását sürgette, amely „legyen a néphatalom megtestesítője”. Talán nem árt emlékeztetni az 1956 október 25.-i késő esti megbeszélésre, ahol a szegedi forradalmárok egy csoportja – köztük Fejér Dénes is – a kommunista vezetőktől „forradalmi nemzeti bizottság” megalakítását, és ennek a helyi hatalom átadását követelték.

Fábián Ferenc⁽⁸⁾ felszólalása azért érdekes, mert a forradalom egyik igen aktív, ám az utólagos értékelés szerint igen zavaros múltú és kapcsolati rendszerű szereplőjéről van szó, aki egyes adatok szerint az október 27.-i gyűlésen ugyancsak támogatta a kommunista Tombácz Imre beválasztását az új, forradalmi városi vezető testületbe, sőt annak elnökségébe is.

Komócsin Mihály a saját felszólalását is röviden papírra vetette és ennek során kitért arra is, hogy amikor Tombácz Imrét az elnökségbe javasolta „általános tiltakozás kezdődött”. A hangzavarban, bekiáltozásban néhányak – pl. a már említett Fábián Ferenc, stb. – támogató hozzászólásának köszönhetően sikerült is Tombácz Imrét megválasztani az elnökségbe, az „5 fős bizottságba”, amely végül több mint 10 főből állt és később, október 29.-én még további tagokkal bővült. Komócsin Mihály feljegyzése úgy fejeződik be, hogy „több nem jegyzett felszólalás” már nem került bele és 10 nevesített vezetőségi tag felsorolásával – köztük Perbíró József⁽⁹⁾, Németh Ferenc⁽¹⁰⁾, Királyházi Sándor⁽¹¹⁾ és Ács Vilmos⁽¹²⁾ – véget is ért. Arról sem esett szó például, hogy Dénes Leót a szegedi városi tanács addigi elnökét a munkástanács küldöttek kizavarták a teremből és ezzel véget is ért szegedi politikai pályafutása.

1956. október 27.-én tehát a szegedi városháza nagytermében a helyi munkástanács küldöttek megalakították az új hatalmi testületet, a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanácsot. A helyi forradalmi folyamat előrehaladását jelképezi az is, hogy már másnapról ez a testület Szeged Város Néptanácsa néven szerepelt. 1956. október 29.-én új tagokkal bővült az elnökség, pl. Kovács Józseffel is. A délutáni órákban megtörtént a katonai közigazgatástól a helyi hatalom átvétele és az üzemi munkástanácsoktól beérkezett követelések felhasználásával elkészült „a szegedi Néptanács memorandum a Minisztertanácshoz”. (21/a-b számú dokumentum) A memorandum aláírása: Szeged Város Néptanácsa. A vezető testület elnöke nem volt hajlandó aláírni a dokumentumot, mert jogászai kifogásai voltak vele kapcsolatban, pl. szerinte egy helyi szerv nem követelheti olyan nemzetközi szerződések felülvizsgálatát, mint a Varsói Szerződés, vagy a semlegesség kinyilvánítása.

A memorandummal még aznap este elindult egy delegáció teherautóval Budapestre, hogy személyesen adják át a minisztertanács elnökének, Nagy Imrének. Erre másnap, október 30.-án került sor, de nem úgy, miként szerették volna. Megérkezésükkor ugyanis már több vidéki delegáció várakozott arra, hogy valahogy bejusson a minisztertanács elnökéhez. A külön-külön való fogadásra azonban nem volt elég idő, ezért elkészítettek egy közös memorandumot, egyeztetve a követeléseket és választottak egy kisebb létszámú közös delegációt és az vitte be a minisztertanács elnökéhez a követelési pontokat, amikor az fogadni tudta őket. Ebbe a közös delegációba a szegedi küldöttek közül ketten kerültek be. A szegedi követelések teljes szövege azonban mégis eljutott a Minisztertanácshoz, mert 1956. október 30.-án dél körül – pontosabban 12 óra 25 perckor - a Szegedi MÁV Igazgatóság hírvendéjén továbbították a címzetthez.

Mindenképpen meg kell még jegyezni, hogy az MTI szegedi tudósítója még 1956. október 29.-én beszámolt telexen az MTI fővárosi központnak a szegedi történekekről,

pl. arról, hogy „megalakult a néptanács”, hogy „megállapodtak a nemzetőrség megalakításáról” és, hogy Szegeden is „megkezdődött az államvédelmi hatóság megszűntetése” stb. (22. számú dokumentum) Sőt, az MTI szegedi tudósítója telexen elküldte a fővárosba az MTI központba az előbbieken említett, s a Minisztertanácsnak címzett memorandum teljes szövegét is. (23/a-b. számú dokumentum)

A szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság működésével kapcsolatos és a forradalmi napok alatt készült további iratok eddig még nem kerültek elő, amelynek a fő oka az lehet, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint 1956. november 4.-én, a főváros elleni szovjet katonai támadás hírére az addig keletkezett dokumentumokat szinte mind megsemmisítették, pontosabban elégették.

Talán nem felesleges megemlíteni, hogy amíg az FNB elnöksége, mint vezető-végrehajtó szervezet működött, a hatalmat gyakorló testület maga az FNB volt, amely szinte naponta ülésezett és a tanácskozások levezető elnöke az elnökségi tag Strasszer Gyula volt. Az FNB elnökség döntéseit, intézkedéseit az FNB plénumnak minden esetben jóvá kellett hagyni, meg kellett szavazni. A plénum két igen fontos ülésről is maradt fenn Komócsin Mihálynak egy-egy rövid feljegyzése.

Az egyik feljegyzés (24. számú dokumentum) az 1956. október 31.-én megtartott ülésről szól. Ez az ülés lényegében azért volt jelentős, mert az ott történtek hatására mondott le Halász Gyula főhadnagy a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács elnöki tisztségéről, és betegségére hivatkozva távozott el a városból. Erről azonban a Komócsin Mihály által készített feljegyzés nem tett említést. Az ülésre a koradélelőtti órákban került sor, amikor „Palotás hadnagy bejelentette, hogy ő a nemzetőrség parancsnoka”. Palotás József talán még nem is sejtette, hogy folyamatban volt a leváltása, valamint az utódának a kinevezése, és a vezetőváltásra még a délelőtti folyamán sor is került. Az ülésen a küldöttek azért is támadták Halász Gyula főhadnagyot, mert engedte megszökni az államvédelmi tiszteket. A feljegyzés szerint Halász főhadnagy hazudozással próbált kibújni a felelősség alól, sőt a nemzetőrség felfegyverzésének elszabotálásáért a parancsnokhelyettes Kiss Ferencet okolta, pedig a valódi szabotáló ő volt és a városi rendőrkapitány. Szó esett Földesi Tibor⁽¹³⁾ bemutatásáról is, mint aki a szegedi kisiparosok küldötte, és akiből rövidesen az FNB elnökségi tagja lett.

A másik feljegyzés (25/a-b. számú dokumentum) dátuma 1956. november 6. Ekkor már eldőlt a magyar forradalom és szabadságharc sorsa. Erre az ülésre a koradélelőtti órákban került sor, amikor még nem történt meg Szeged szovjet katonai megszállása a város melletti – öthalmi – volt államvédelmi belső karhatalmi laktanyában november 4.-én betelepült szovjet katonai egységek által. Erre később, de még azon a napon a déli órákban került sor. A délelőtti ülésen az FNB elnökség tagja, Kováts József ismertette a plénum jelen levő tagjaival a kialakult helyzetet, hangsúlyozva, hogy a november 4.-i fegyveres ellenállás felesleges lett volna. „Helytelenítette a tisztek magatartását”, akik a november 4.-i napon még az ellenállás mellett foglaltak állást. Van ebben a feljegyzésben Komócsin Mihálynak egy érdekes mondata, amelyre feltétlenül érdemes kitérni. Ezt írta: „Dr. Perbíró József nincs itt. Hol van?” Ez a kérdés november 5.-én délután az FNB elnökség tagjaiban is felmerült. Az elnök, Perbíró József november 4.-én este elhagyta a városházát és november 5.-én késő délutánig senki sem tudott róla. Az elnökség egyetlen intézkedni képes tagja Kováts József volt. Amikor Perbíró előkerült nem adott számot arról, hogy miért nem volt a városházán, hanem nyíltan támadni kezdte Kováts Józsefet, amely által megosztotta az elnökséget és a helyzet már odáig fajult, hogy új elnökséget akartak választani. Végül mégis lecsillapodtak a kedélyek. A Perbíró-Kováts ellentét ismét – még a hátralevő rövid időre – elcsendesedett. A déli órákban ugyanis megjelentek a városházán szovjet katonák kíséretében a kommunista vezetők és vissza-

vették a hatalmat. Hat forradalmárt – köztük Kováts Józsefet is – azonnal őrizetbe vették és elhurcolták, Perbíró Józsefből pedig a szegedi városi tanács elnökének, Tombác Imrénének az első helyettese lett.

Visszatérve azonban a második Komócsin feljegyzésre, figyelmet érdemel még benne az ellenálláspárti Földesi Tibor felszólalása, aki szerint „számítottunk a honvédségre, nem volt sehol”. Említi Komócsin Mihály Törköly Ferenc⁽¹⁴⁾ felszólalását is a november 6.-i plenáris ülésen. Ez azért érdekes, mert az MDP városi vezetői a forradalom győzelme után is kapcsolatot tartottak az FNB elnökségével, magával az elnökkel, Perbíró Józseffel is. A plenáris üléseken azonban nem nagyon mutogatták magukat. Ezen az ülésen mégis megjelent Törköly Ferenc az MSZMP képviselőjében és közölte, hogy az új nevet felelő kommunista párt „szervezése megindult”, majd álságosan bejelentette, hogy a „Forradalmi Nemzeti Bizottság nem hagyja el a helyét”. Ehhez képest néhány óra múlva megszűnt az FNB, az elnökség néhány tagja és más forradalmárok szovjet őrizetbe kerültek és megalakítottak tekintették a Forradalmi Munkás Paraszt Tanácsot. Komócsin Mihály korabeli feljegyzésének is egyik befejező gondolata, Derzsi Endre⁽¹⁵⁾ felszólalása: „Nehogy a provokáló ávósok legyenek a hazafiak és a munkások az ellenforradalmárok”.

Jegyzetek:

- (1) Horváth Jenő (Budapest, 1921. május 16. Vavró Adél) munkáscsaládból származott, apja mészáros volt, aki 1945-ben meghalt. Az elemi iskola elvégzése után tovább tanult és kereskedelmi érettségit szerzett. 1944-ben színművészeti akadémiát végzett és először a Túróczi-féle társulatnál lett színész. Még ugyanebben az évben katonai szolgálatra hívták be. Salgótarjánban és Vácott katonáskodott. A front közeledtével megszökött és Budapesten bujkált. 1945 után színészként, rendezőként és színiigazgatóként dolgozott különböző vidéki színházaknál. 1947-ben belépett az MKP-ba, majd az MDP-nek is tagja lett. 1948-ban a Pécsi Nemzeti Színháznál az MDP alapszervezet titkára volt. Ebben az évben szervezte meg a tájszínházat. Mellékfoglalkozásként 1952 és 1954 között a Színművészeti Főiskola rendező szakos tanára is volt. 1955-ben került rendezőként a Szegedi Nemzeti Színházhoz, 1956-ban ő lett a színház főrendezője. 1956 októberében a Szegedi Nemzeti Színház munkástanácsának a tagja lett, majd küldött a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanácsba. 1956 október 27.-én beválasztották az új városvezető testület – a későbbi Forradalmi Nemzeti Bizottság – elnökségébe és a funkciók elosztásakor ő lett az FNB elnökség titkára. 1956 november 2.-től a Szegedi Széchenyi Rádió adásainak felügyelője, a szerkesztő munka irányítója. A forradalom leverése után a szegedi városi vezetés a pártvezetés jóváhagyásával szilenciumra javasolta, mert „aktív tevékenységet vállalt mind a színházban, mind pedig az úgynevezett Nemzeti Bizottságban. A színházban ő vezette a pogromot a kommunisták ellen. Követelte a színház párt és állami irányításának felszámolását. ... Az ellenforradalom szolgálatába állította a színházi műsorterveket.” (Forrás: ÁBTLL V-145069) A megtorlás során őrizetbe vették, majd közbiztonsági őrizetbe került. 1956 június 6.-án előzetes letartóztatására került sor, majd büntetőeljárást folytattak le ellene és a legjelentősebb szegedi megtorló ügyben és büntetőperben – Perbíró József és társai – jogerősen 5 év börtönbüntetésre ítélték.
- (2) József István (Szeged, 1929. augusztus 28. Tóth Piroska) munkáscsaládból származott, apja asztalossegéd volt. A 4 polgári iskola elvégzése után közművesszakmát tanult, majd segédként dolgozott. A háború után, 1947. augusztus 23.-án illegálisan Ausztriába szökött, majd rövidesen, 1947. november 1.-én visszatért. Ekkor rövid ideig fogságban tartották. Szabadulása után dolgozott a Duna-Tisza csatorna építkezésén, majd 1949-ig a Szegedi Ládagyárban. Ekkor már – 1948-tól – az MKP, majd az MDP tagja volt. A munka mellett pedagógiai szakértetségére készült, de behívták katonának. A sor-

katonai szolgálatból 1951-ben szerelt le szakaszvezetőként. A honvédségnél egy ideig függetlenített DISZ titkár volt. Leszerelése után a Szegedi Kendergyárban kapott állást, ahol szintén DISZ alapszervezeti titkár lett. Egy szaktanfolyam elvégzése után művezetői beosztást kapott ugyanott. 1956 októberében beválasztották a Szegedi Kendergyár munkástanácsába és elnökhelyettesi funkcióval bízták meg, valamint küldött lett a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanácsba. 1956 október 27.-én megválasztották a későbbi Forradalmi Nemzeti Bizottság egyik elnökhelyettesévé. A forradalom alatt tagja lett annak a küldöttségnek, amely 1956 október 30.-án a kormánynál járt átadni a szegedi lakosság követeléseit. A forradalom leverése után volt kapcsolata az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanácsal. Az 1956 novemberi sztrájkok idején egy alkalommal a karhatalom őrizetbe vette, de Nagygyörgy Mária kendergyári igazgató közbenjárására hamarosan kiszabadult. 1957 tavaszán a munkahelyéről elbocsájtották, majd ismét őrizetbe került, melyet közbiztonsági őrizete követett. 1957 június 6.-án került előzetes letartóztatásba és a legjelentősebb szegedi megtorló ügyben és perben – Perbíró József és társai – büntetőeljárás folyt ellene, amelyben jogerősen 8 év börtönbüntetésre ítélték.

- (3) **Strasser Gyula** (Budapest, 1914. Scheidt Mária) üzemgazdász, 1951-től a Szegedi Kendergyár tervügyi osztályvezetője. 1956 októberében megválasztották a Szegedi Kendergyár munkástanácsa elnökének, egyben küldött is lett az 1956 október 27.-i Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács választó gyűlésre. Ekkor többen őt akarták megválasztani a város vezető testülete elnökének, de ő ezt a funkciót nem vállalta, mondván ő közigazdász és a város vezetésére egy jogászt jobb lenne találni. Elnök ugyan nem lett, de az elnökség tagja maradt és a funkciója az lett, hogy a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság plenumának üléseit vezette, annak az elnöke lett. 1956 október 31.-én, a szegedi sortűznek áldozatul esett kendergyári munkás Schwarcz Lajos temetésén a város akkori vezetése és a gyár munkásai nevében ő mondott búcsúztató beszédet. Ekkor kijelentette, hogy „a szabadságharc következtében haltál meg. Bizunk abban, hogy halálad nem volt hiábavaló. Az egész város büszke rád, mint a nemzet hőisére és emlékedet megőrizzük.” (Forrás: ÁBTL V-145747) 1957 március 10.-én őrizetbe került, majd 1957 június 10.-én letartóztatták, büntetőeljárás indult ellene, de az ügyészség a vádemelést mellőzte súlyos betegsége miatt. A büntetőeljárást is megszüntették az ügyében, mert „a vádlottal kapcsolatban a bűnvádi eljárást lefolytatni nem lehetett, mert a vádlott súlyosan megbetegedett, és az eljárást a népbíróság elkülönítette vele szemben.” (Forrás: ÁBTL V-145747)
- (4) **Nagygyörgy Mária – Németh Andrásné** – (Szeged, 1911. október 30. Visnyei Júlia) kendergyári munkásnő volt a Szegedi Kendergyárban. 1945-től tagja az MKP-nak, majd az MDP-nek. 1947-ben a kendergyári MKP alapszervezet titkára. 1948-ban a szegedi szakmaközi bizottságban dolgozott, közben az MKP Nagyszegedi Bizottság tagja, majd az MDP Szegedi Városi Bizottságnak is tagja. Közben 1948-ban ő lett a Szegedi Kendergyár igazgatója, ahogy akkoriban nevezték az ilyeneket: a „munkásigazgató”. 1956-ban a forradalom alatt leváltották, majd a forradalom leverése után ismét ő lett a Szegedi Kendergyár igazgatója, egyben a szegedi városi tanácsnak is a tagja.
- (5) **Palotás József** (Kelebia, 1927. március 18. Horty Anna) munkáscsaládból származott. 1945-ben rendőr tizedes volt Budapesten, de 1946-ban jogtalan fegyverhasználatért 2 év 6 hónap börtönre ítélték, melyből 19 hónapot le is töltött. 1952-ben tartalékos tisztí tanfolyamra hívták be, melynek elvégzése után hadnagyi rendfokozatot kapott, majd utána politikai tisztí átképzésben részesült. 1953-ban néhány hónapig, mint tartalékos tiszt újabb továbbképzésen vett részt. Tagja lett az MDP-nek, a felesége közben a MÁV-nál volt vasútpolitikai tiszt. Egy ideig politikai tisztként szolgált, majd saját kérésére szerelt le. A MÁV Szegedi Fűtőházban helyezkedett el. 1956-ban a MÁV Szegedi Fűtőház munkástanácsa tagjává választották, majd delegálták a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanácsba és 1956 október 27.-én ennek elnökségébe is bekerült. Az elnökségen belül azt a feladatot kapta,

hogy szervezze meg a szegedi városi nemzetőrséget és legyen annak a parancsnoka. Hamarosan maguk a vasutasküldöttek gyanúsították meg azzal, hogy „egy beépített ávós, a felesége is az”. (Forrás: ÁBTL V-145747). Soha nem volt tagja sem az ÁVO-nak, sem az ÁVH-nak, a néphadseregben volt rövid ideig politikai tiszt. 1957-ben őrizetbevétele után közbiztonsági őrizetbe került, majd büntetőeljárás indult ellene. A népbírósági tárgyaláson kijelentette: „A rendőrségi jegyzőkönyvben sok olyan szerepel, amit nem úgy mondtam. Nem vertek meg, de olyan lelki depresszió (feltehetően presszió – BL) alatt álltam, ami miatt a jegyzőkönyvet aláírtam. Gazda főhadnagy figyelmeztetett például egyszer arra, hogy ha nem írom alá a jegyzőkönyvet, akkor nagyon megvernek.” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A megtorlás során az ügyében eljáró katonai bíróság jogerősen 3 év börtönbüntetésre ítélt.

- (6) **Keckés Zsuzsanna** (Szeged, 1924. január 28. Molnár Mária) értelmiségi családból származott, apja egy időben szegedi városi főtisztviselő volt. Gimnáziumi érettségi után egyetemi tanulmányokat folytatott és 1947-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett. Származása miatt csak felügyelőtanári állást kapott a kisvárdai Orsolya-rendi intézetben. Egyes adatok szerint tagja volt az FKP-nak. Később a szegedi Mátyás téri iskolában tanított, közben egy gyermeke született. Amikor Hódmezővásárhelyre került pedagógusi állásba pénzügyi visszaélés miatt rövid börtönbüntetésre ítélték, de ez elég volt ahhoz, hogy büntetett előéletű legyen. Szabadulása után fizikai munkás lett a Szegedi Cipőgyárban. 1956. októberében beválasztották a cipőgyári munkástanácsba, majd annak titkári tisztségét is betöltötte. A forradalom leverése után vezető szerepet vállalt az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanácsban. 1957 március 8.-án őrizetbe került. A megtorlás során 10 év börtönbüntetésre ítélték.
- (7) **Vereska András** (Meggyesegyháza, 1914) 6 elemi iskolát végzett, majd cipész szakmát tanult. A háború után belépett az MKP-be. 1948-ban az MDP Nagyszegedi Bizottság szervezési osztályának munkatársa lett. 1951-ben az MDP Csongrád Megyei Bizottság kádere. 1954-ben az MDP Csongrád Megyei Bizottság adminisztratív osztályának vezetője, majd még ugyanebben az évben az MDP Szegedi Városi Bizottságon propaganda titkár. 1956-ban az MDP Szegedi Városi Bizottság II. titkára. Mivel az I. titkár 1956 őszétől pártiskolán vett részt, lényegében ő volt az MDP Szegedi Városi Bizottság elsőszámú vezetője a forradalom előtt is, és alatta is. A megtorlás során tanúként hallgatták ki és büszkén vallotta, hogy „elveinél fogva a vádlottakat gyűlöli”. (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A Pérbíró József és társai ügy bírósági tárgyalásán kijelentette: „A Néptanács zöme gazember társaság volt és ezek nem képviselték a munkásosztályt. ... Perbíró rafináltabb politikus, mint Kádár elvtárs. Perbíróról az a véleményem, hogy egy lacibetyár, egy csirkefogó és még nem is tudom, hogy minek nevezzem”. (Forrás: ÁBTL V-145747/2)
- (8) **Fábián Ferenc** (Szeged, 1918. november 6. Schusztér Ilona) kisiparoscsaládból származott, apja cipész volt. A gimnáziumi érettségi után gyorsírói állást vállalt a szegedi MTI kirendeltségen. A háború alatt 2 hónapig katonai szolgálatot teljesített 1942-ben. 1944-ben ismét behívták katonának, de ekkor hamarosan megszökött és Szegeden húzta meg magát a háború végéig. Közben elvégezte a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkarát és újságírói állást vállalt. 1948-ig az FKP szegedi lapját szerkesztette. Egy írásában a következő olvasható: „Az egyházi reakció mögött nem a hívek állnak, ... nem a vallás, nem a kereszténység áll szemben a demokráciánkkal, hanem egyes papi körök.” (Forrás: Délmagyarország, 1948. május 14.) Egy dokumentum szerint a háború utáni években Fábiánt „kétkulacsos embernek tartották”. (Forrás: ÁBTL V-145871) 1956 október 19.-én részt vett a szegedi József Attila Kör vitaestjén. 1956 október 26.-án, a szegedi sortűz után a kommunista városvezetés Fábiánt próbálta felhasználni arra, hogy a helyi forradalmárok vezető személyiségeivel – pl. Baróti Dezsővel – kapcsolatot keressen, de az visszaüzent, hogy „gyilkosokkal nem tárgyal”. A forradalom kitörése után bekerült a megválasztott Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács elnökségébe, miután

a kommunista volt tanácsi vb. elnökhelyettes Tombác Imrét is sikeresen javasolta oda beválasztani. Az elnökségen belül a sajtó – a Délmagyarország napilap – szerkesztésének a felelőse lett. 1956 október 31.-én részt vett az FKP helyi szervezetének újja alapításán. 1956 november első napjaiban a szegedi újságírók panasszal fordultak az FNB elnökségéhez és Fábián leváltását követelték. Egy későbbi tanúvallomás szerint „*Fábián Ferenc ... az egy közismert szélhámos személy szegedi viszonylatban*”. (Forrás: ÁBTL V-145747/1) A megtorlás során 1956 november 6.-án a legelső őrizetbe vettek közé került, de még novemberben a szovjetek fogságából kiszabadult. Később újból őrizetbe vették, majd a Perbíró József és társai ügyben büntetőeljárás indult ellene. Utóbb azt állította, hogy „*a rendőrségi vallomáson nem én fogalmaztam. Kihallgatónak az én fogalmazásom nem tett szert. Az egészet újra fogalmazta azzal, hogy újságíró létemre még fogalmazni sem tudok*”. (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A bírósági tárgyaláson elhangzó kijelentése szerint „*én semmilyen szervezkedésben nem vettem részt, sőt a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulása után felajánlottam szolgálataimat a Kormány támogatására*”. (Forrás: ÁBTL V-145747/1) 1957-ben adminisztrátor lett a Szegedi Halászati Szövetkezetnél, közben néprajzkutatást végzett. A jogerős bírósági ítéletben 10 év börtönbüntetésre ítélték.

- (9) **Perbíró József** (Barcs, 1908. május 21. Obajecz Zsófia) munkáscsaládból származott, apja vasúti pályamunkás volt. Érettségi után előbb tisztviselői munkát vállalt, majd tanulmányait folytatta a Pécsi Tudományegyetem Jogi Karán. 1936-ban dicsérettel fejezte be egyetemi tanulmányait. 1937-től tiszteletbeli tanárság volt a Pécsi Tudományegyetemen, majd 1947-től az Egri Jogi Akadémián lett tanszékvezető. Elbocsátása után került a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára. Tudományos területei a termelőszövetkezeti jog, a földjog és a munkajog voltak. 1953-ban a Szegedi Megyei Bíróság könyvszakértőként is foglalkoztatva. 1956-ban egyetemi docens, megbízott tanszékvezető és dékánhelyettes volt. 1956 október 20.-án ő volt a szegedi MEFESZ forradalmi hangulatú nagygyűlésének levezető elnöke. Már ekkor fékezni igyekezett az elszabadulni látszó indulatokat. 1956 október 27.-én másodmagával az egyetemet képviselte a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács alakuló ülésén. Ekkor többek javaslatára megválasztották az új forradalmi városvezetés elnökének. Nem akarta elvállalni ezt a tisztséget és feladatot, csak nagy rábeszélés és a közérdekre hivatkozás után mondott igent a felkérésre. 1956 október 30.-án tagja lett a Szegedi Tudományegyetem Forradalmi Bizottságának is. Több esetben próbált szabadulni a forradalmi feladataitól, de mindig sikerült maradásra bírni. Higgadt, megfontolt magatartásával nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a forradalmi folyamat Szegeden konszolidáltan zajlott le. 1956 november 3.-i rádió beszéde némileg ellentmond addigi magatartásának, bár a megfogalmazásban más – Fábián Ferenc – is közreműködött: „*Küzdelmünk népünk szabadságáért kérlelhetetlen. Nem vagyunk, és nem leszünk hajlandók félsikerrel megelégedni. Népünk a hosszú elnyomás és önkény után új életre vágódik és végre a maga ura, a maga gazdája akar lenni. Az önkény elnyomó gépezetét hihetetlen bátorsággal és lelkesedéssel, szinte szent megszállottsággal zúzza szét, söpörte el útjából az éveken át félelmetesnek bizonyult, de a nép egységes fellépésével szemben agyaglábon álló, külső támaszokkal biztosított törpe kisebbséget. ... Most minden erőnkkel egy cél érdekében kell összefogni, forradalmunk végső kivívására, eddigi eredményeink megőrzésére*.” (Forrás: ÁBTL V-145747/1) 1956 november 5.-i távolmaradása – eltűnése – zavart, feszültséget keltett az FNB elnökségében. Soha nem derült ki, hogy hol tartózkodott. Délutáni megjelenése majdnem szakadást idézett elő a vezető testületen belül. Másnap, november 6.-án, amikor a várost megszálló szovjet csapatok a városházára érkeztek a városi kommunista vezetőkkel együtt, a helyén tartózkodott. S amíg az elnökség több tagját azonnal a szovjetek őrizetbe vették, Perbíró Józsefet, a szegedi forradalmi városvezetés első emberét a városi tanács vb. elnökének első helyettesévé nevezték ki. A konszolidáció érdekében szükségük volt rá és ki is használták a népszerűségét, ő pedig végrehajtotta azt, amit elvártak tőle.

Amikor már nem volt rá szükség, 1957 február 18.-án őrizetbe vették, majd rövid vizsgálati munka után közbiztonsági őrizetbe helyezték. Letartóztatására és a büntetőeljárás megindítására 1957 június 6.-án került sor. 1958-ban jogerősen életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban az akkori általános amnesztia alkalmával szabadult.

- (10) **Németh Ferenc** (Budapest, 1932. január 7. Heincz Mária) alkalmazotti családból származott, apja MÁV segédtsízt, később MÁV főfelügyelő volt. Középiskolát Zalaegerszegen, majd a szegedi MÁV Fiúnevelő Intézetben végezte. Érettségi után tovább tanult a Szegedi Tudományegyetemen és magyar-francia szakos tanári diplomát szerzett. Újságíróként helyezkedett el, a Délmagyarország napilap munkatársa lett. 1950-től az MDP tagja. Katonai szolgálatot, csak, mint egyetemista, a nyári szünetekben teljesített, végül lövész alhadnagyi rendfokozatot szerzett. Újságíróként jelen volt 1956 október 27.-én a városházán a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács alakulásakor. Mivel ismertté vált, hogy október 25.-én este, mint forradalmár részese volt a kommunista városvezetőkkel való tárgyalásnak, javasolták és meg is választották az új forradalmi városvezetés elnökségébe. 1956 október 29.-én tagja lett annak a szegedi delegációnak, amely a városi memorandumot vitte a Minisztertanácshoz. Sőt benne volt abba a közös delegációban is, amely több vidéki küldöttségből alakult, és amely bejutott Nagy Imre miniszterelnökhöz. Ekkor történt az, hogy Nagy Imre bizalmat kért a közös küldöttség tagjaitól, melyre a válasz az volt, hogy „*nincs meg az előfeltétele a bizalomnak, majd ha a memorandumot teljesítik, akkor lesz meg a bizalom előfeltétele*.” (Forrás: ÁBTL V-145747/1) Németh Ferenc a delegáció többi tagjával nem tért vissza Szegedre, hanem a fővárosban maradt. A forradalmi napok alatt már nem is volt Szegeden, nem vett részt az eseményekben, a forradalmi városvezetés munkájában. Csak 1957 elején került vissza Szegedre, ahol újságíró nem lehetett, így a Tömörkény Gimnáziumban lett tanár. 1957 március 12.-én őrizetbe került, majd közbiztonsági őrizetbe vitték. 1957 nyarán a Perbíró József és társai ügyben indult ellene is vizsgálat, majd került sor ügyében is a bírósági tárgyalásra, ahol kijelentette, hogy „*1957 március 16.-án a Főosztály (akkor már BM Csongrád Megyei Rendőrfőkapitányság – BL) pincéjében kb. hat ismeretlen személy megvert, de azt nem tudom név szerint, hogy kik voltak, csak annyit, hogy az őrség tagjai közül voltak*” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A megtorlás során 2 év börtönbüntetésre ítélték.
- (11) **Királyházi Sándor** (Szeged, 1915. október 5. Tápai Erzsébet) munkáscsaládból származott, apja vasúti lakatos volt. Az elemi iskola elvégzése után lakatosinas lett és 1943-ban a Diósgyőri Vasgyárban helyezkedett el. A háború alatt tanulmányúton járt Németországban a hadiipari termeléssel kapcsolatosan. 1945-ben lakatosként helyezkedett el a Szeged Kendergyárban. 1948-ig az SZDP tagja volt, ekkor átkerült a két párt egyesülése során az MDP-be. Egy ebben az évben készült jellemzése szerint „*Királyházi Sándor ... üzemplakatos ... ideológiailag még nem fejlett, a tömegekkel a kapcsolata jó, közvetlensége folytán vitaképes. Vannak káros hajlamosságai, pl. a volt SZDP-s elvtársai mellett kiáll, még akkor is, ha azok bűnösök voltak*.” (Forrás: PIL 274. f. 25. csop 48. ö.e.) 1951-ben a Szeged Kendergyárban már művezető volt. 1956 októberében az Újszegedi Kendergyárban dolgozott és a forradalom alatt megválasztották az üzemi munkástanács elnökének. Küldött lett a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács alakuló ülésére, ahol beválasztották az új forradalmi városvezető testület elnökségébe, sőt annak egyik elnökhelyettesi tisztségét is megkapta. Forradalmi tevékenységét azonban csak a munkahelyén fejtette ki, a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságtól távol tartotta magát. Az Újszegedi Kendergyárban a forradalom alatt több kommunista kádert elbocsátottak, leváltottak és alacsonyabb beosztásba helyeztek. A forradalom leverése után távollétében beválasztották az illegális Szegedi Városi Központi Munkástanácsba. A megtorlás során 1957 február 26.-án őrizetbe került majd közbiztonsági őrzete következett. 1957 június 6.-án letartóztatásba került majd a Perbíró József és társai ügyében és büntetőperben eljárás indult ellen, melynek végén jogerősen 14 év börtönbüntetésre ítélték.

- (12) Ács Vilmos (Budapest, 1936. július 1. Kocsis Irén) rajzszakos I. éves főiskolai hallgató volt a Szegedi Pedagógiai Főiskolán. A forradalom előtt megalakult szegedi MEFESZ főiskolai szervezetének vezetőségi tagja. A forradalom kitörése után a MEFESZ küldötte volt a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. 1956 október 29-én az FNB elnöke tagja lett, a városi oktatás és a hangosbemondó felelőse. Tagja lett annak a delegációnak, amelyik a fővárosba vitte a szegedi memorandumot. A forradalom leverése után, a megtorlás elől illegálisan külföldre távozott, a keletkezett adatok szerint Franciaországban – Párizsban – telepedett le és ott folytatta tanulmányait.
- (13) Földesi Tibor (Szeged, 1923. július 9. Baracsi Piroska) alkalmazotti családból származott, apja pénzügyőr volt, aki az elemi iskolában kitűnő tanuló fiát gimnáziumba íratta. A Szegedi Piarista gimnáziumban azonban olyan magasak voltak a követelmények, hogy Földesi Tibor az elvárásoknak nem tudott megfelelni, kibukott és tanulmányait a polgári iskolában folytatta. Ennek elvégzése után villanyszerelő szakmát tanult. 1944-ben elvégezte a felsőfémipari iskolát, majd katonai szolgálatra vonult be, Budapesten híradós katonaként teljesített szolgálatot. 1945-ben szovjet fogságba esett. Hazatérte után a Szőregi Petróleumfinomítóban lett villanyszerelő. Később elkerült Szegedről, minek következtében a házassága is megromlott, meglehetősen rendezetlenek voltak a családi viszonyai. Szegedre visszatérve a szakmájában egy kisipari termelőszövetkezetben dolgozott 1955-től. 1956 októberében munkahelyén a munkástanács tagja volt és a kisiparosok és kisipari szövetkezetek küldötte a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. 1956 november 2.-től az elnökség tagja lett, állandó funkciót nem kapott, hanem eseti megbízásokat teljesített. Utána járt az államvédelmi szolgálat pénzügyeinek és megállapította, hogy a szervezet megszűnése után még jelentős pénzüsségeket vettek fel és osztottak szét a tisztai állománynak. 1956 november 4.-én próbálta szervezni az ellenállást a téglagyári nemzetőr csoport felhasználásával, de sikertelenül. Közben ekkor már egy város-szerte keresett kommunistát – Gladics Gyulát – bűjtatta. A forradalom leverése után Győrbe ment a testvérehez. Miután tudomást szerzett arról, hogy a karhatalmisták többször keresték a lakásában, illegálisan elhagyta az országot és Ausztriában tartózkodott. Hamarosan az amerikai titkosszolgálat – a CIC – emberei beszervezték és próbafeladattal hazaküldték, kihasználva a szovjetellenességét. Illegális magyarországi útja alkalmával be is szervezett vizuális felderítési feladatokra egy félszemű dunántúli embert. Szeged közelében is járt és több kapcsolatával találkozott. Sikeresen visszajutott, ismét illegálisan Ausztriába. 1957 tavaszán ő és a CIC is úgy határoztak, hogy végleg térjen haza Magyarországra és tovább kémkedjen. Már a hazajövetelkor, az illegális határátlépés során elfogták és bevallotta a kémkedést is. A katonai bíróság részben a kémkedés, részben a forradalmi szerepvállalása miatt 15 év börtönbüntetésre ítélte. A katonai ügyészség halálbüntetés kiszabásáért fellebbezett. Ekkor Földesi Tibor „*az életéért futott*”. Ezt a helyzetet kihasználva olyan valótlan vádlomásokra birták rá a Perbír József és társai bírósági ügyében, amelyek meglehetősen terhelők voltak a vádlottakra, főleg Perbír József névze. Amikor az elvárásoknak eleget tett, jogerősen halálra ítélték és 1958 január 31.-én kivégezték.
- (14) Törköly Ferenc (Maroslele, 1924. Kurusa Mária) eredeti foglalkozása fogtechnikus. 1944-től az MKP, majd 1948-tól az MDP tagja volt. Először a szakszervezeti mozgalomban kezdett tevékenykedni és a Szegedi Szakszervezeti Sportbizottság tagja lett. A kommunisták mozgalmaiban az 1956-os forradalmi napokban kezdett aktív válni, amikor sok káder igyekezett háttérbe vonulni, többen az illegalitást, bujkálást választották. Egy dokumentum szerint 1956 november 5.-től a szegedi karhatalom tagja lett, szervezte is a karhatalmat, „*részt vett tüntetések felosztatásában, sztrájkok megakadályozásában és az ellenforradalmárok begyűjtésében*”. (Forrás: BM Irattár BM. BK. I. doboz 22. ő.e.) Egy jellemzése szerint „*az 1956-os ellenforradalom idején és november hónapban az elsők között volt, aki megkezdte az MSZMP és a fegyveres alakulatok (karhatalom, rendőrség) megszervezését*” Szegeden. (Forrás: MNL 288. f. 30/1957/ csop. 14. ő.e.) Ezért 1957-ben megkapta a Mun-

kás Paraszt Hatalomért Emlékérem kitüntetését. Ugyanebben az évben az MSZMP Szegedi Városi Bizottság tagja és a káderosztály vezetője lett. 1958-ban az MSZMP Szegedi Városi Bizottság PTO vezetője volt. 1979-ben az MSZMP Csongrád Megyei Oktatási Igazgatóság helyettes vezetőjeként vonult nyugállományba. Ekkor azt írták róla, hogy „*már a felszabadulás előtt tevékenyen részt vett Szeged város forradalmi munkásmozgalmában. A felszabadulás után mindvégig felelős tisztségeket viselt. A pártban 1957-től volt felelős beosztásban.*” (Forrás: MNL 288. f. 7. csop. 571. ő.e.)

- (15) Dezsi Endre (Gyöngyös, 1931. március 3. Strausz Janka) iparoscsaládból származott. 1949-ben Balassagyarmaton érettségizett. 1945-től az MKP, majd az MDP tagja. 1949-ben kilépett a pártból, mert „*nem értett egyet a párt ifjúságpolitikájával*”. (Forrás: PIL 290. f. 110. ő.e.) Egy ideig a Szegedi Villamosvasút Vállalatnál dolgozott. 1951-től tanulmányokat folytatott a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karán, de a második évben tanulmányi okok miatt az egyetemről kizárták. 1953-tól 1955-ig katonai szolgálatot teljesített az államvédelmi belső karhatalomnál, tizedesként szerelt le. 1956 elejétől a Szegedi Jutáárúgyárban dolgozott. 1956-ban a forradalom alatt tagja lett a Szegedi Jutáárúgyár munkástanácsának és küldött a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba. Az egyik összekötő lett a szegedi városi FNB elnöksége és a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács vezetése között. Részt vállalt abban a feladatban, hogy a szegedi államvédelmi operatív tiszteket biztonsági őrizetbe vegyék és megóvják őket a népharagtól. A megtorlás során 1957 február 27.-én őrizetbe került, majd rövidesen közbiztonsági őrizetbe helyezték. Letartóztatására 1957 június 10.-én került sor, amikor büntetőeljárás indult ellene. Egyik bírósági vallomásaiban kijelentette, hogy „*1957 augusztus 11.-én vagy 12.-én vert meg több ismeretlen személy a BM Csongrád Megyei Főosztály (akkor már BM Csongrád Megyei Rendőrfőkapitányság – BL) II. emeletén. ... A rendőrségen a jegyzőkönyvet fizikai és lelki kényszer alatt írtam alá.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A népbíróság a Perbír József és társai büntetőperben 7 év börtönrre ítélte.

Feljegyzés

Az 1956 október 10. 27.-iki városi közgyűlésen elhangzottakról.

A közgyűlésen Halász főhadnagy elnökölt. Az üsszgyűlések udvjelzése után elmondotta, hogy a mai naptól /1956 X.27 / 6 vette át a város katonai parancsnokságát és egyben katonai közigazgatást vezetett le. Mint a katonai közigazgatás vezetője tudni akarja, hogy kik az üzemek vállalatok, intézmények dolgozóinak képviselői. Erre aközvetlenkutatásra azért kerül sor, hogy a dolgozók kívánságairól ne az utolsó ténstetés formájában szerezzen tudomást, hanem mondják el a dolgozók képviselői itt az ülésen.

Mint a katonai közigazgatás vezetője egyben igérte, hogy a városról a rendet és a nyugalmat biztosítja, a fenntartónak töle függ, a kívánságokat vagy teljesíti, vagy megfellel helyre juttatja.

A házasságok során a fellezölésnek lényegesen követhető volt:

Aranyoskőtelek Vállalat képviselője: Tudom van arról, hogy a házasságok után a követhető újra-választottak. Az újválasztás azonban azt megköveteli, hogy a Pártbizottság újválasztásának az utolsó helytelen: Az újválasztásnak ahhoz, az üzemekből ki kell menni a megkövetelt.

Kérte az elnököt főhadnagyot, hogy a katonai beavatkozást szüntesse be, mert az Aranyoskőtelek V. dolgozókat határozta el, hogy áramot csak addig szolgáltassanak, míg újabb katonai beavatkozásra kerül sor.

Halász főhadnagy: Azonban a fellezölésnek és kérdést intézett hozzá, hogy milyen beavatkozásról beszélt.

Aranyoskőtelek V. képviselője: A ténstetés megzavarását, a sor-tűz elengedését, mint a katonai atrocitást.

/Itt a teremben zavar támadt, többen felugrának, belekiabáltak a főhad. szavára, majd is...../

Ismeretlen képviselő: A ténstetés áldozatait 1 halottnak és 6 sebesültnek számolták meg. / Itt több fellezölés 6-nál több sebesültet említett. Halász főhad. szerint is több volt 6 sebesült-nél, mert állítás szerint katonai sebesültek is voltak./

Szécsényi Technikum képviselője: A rádió nem a választást sugározza a "Szécsényi Rádió" c. lap sem a választást közli. Kéri ennek a meg-szüntését és a lakosság megfelelő tájékoztatását.

Ismeretlen képviselő: Azonnal reflektált a fellezölésre és el-mondta, hogy az újságírók azért nem tudnak a választásnak megfelelő tájékoztatást közölni, mert cikkeiket átveszik. Példának emli-tette meg, hogy a ténstetésről is közölni akarták a beszámolót, s a beszámolóban nem akarták írni a sortűz eldőlését, a gellert kapott golyó útját, meg az érdekelt nevét, de nem lehetett.

A végső következtetése az volt, hogy a Pártbizottság ne fűljön át közleményeket, mert addig tárgyaláson tájékoztatást nem adhatnak.

Horváth János a Nemzeti Színház képviselője: A rend és a nyugalom

./ TÖRTENÉI HIVATAL
V-145343

biztonságának fontosságáról beszélt. Emlékeztet a lakosság munkájára. A rend fenntartásának két fője módja van: szuonyokkal és erőszakkal biztosítani, a lakosság bels-jéből, lelkeiből fakadóan megteremtteni.

Az erőszak al-biztosított rend nem tartós. Ezért csak a lakosság bels-jéből fakadó béké az, ami az alkotó munkát segíti. Ennek a békének megteremtését jelentené ha azonnal intézkedések: az üzemek küldőitől, üzemi tanácsokból kiegészülve a Városi Tanács V. H.-nak. Ez az így kiegészített Városi Tanács azonban előre jelentse ki ideiglenességét a Városi Tanács V. H.-nak új választásáig.

Az országos ügyek intézését új általános titkos választás alapján összehívott képviselőházi intézze.

A teltalajcító Szállásitók az egyes üzemekben meg kell, hogy legyenek. Ezek fellezölések az események lekövetkezőjéért. Ezeket a teltalajcító Szállásitók is kell tartoztatni.

Az éjszakai közgyűlés alkalmával kihirdették a rendet 10 órai nappali gyűlést a Városháza előtt. Ezt minden ábram a városi tanács meg is beszélték. Ennek ellenére a közgyűlés megtartását megakadályozták. A Pártbizottság választásának az üzemekből ki kell menni a általános titkos választás után kell megtörténni.

Munka igazgatást az üzemekben.

Eszerint gazdálkodás bevezetése érdekében fellezölésről új önköl-térrel kell kidolgozni. Ennek a végrehajtását azonban meg kell kö-vetelni és ellenőrizni kell. Ellenőrzés azonban nem járulhat odáig, hogy egy dolgozó mellette megfigyelő és 20 kiutazó essék. A ténstetésen aló fizetést azonnali megállapítást kéri. A színház dolgozóit tudják, hogy azonnali parádicsom nem lehet megvalósítani, de az aló fizetéseket feltétlenül a megkövetelt szintra kell hozni.

Engedélyt kért a színház a "Bánk Bán" színrehozásával való megnyitására.

Szeredi Fényes képviselő V. képviselője /valószínűleg Burman Sándor/ A szovjet csapatok azonnal hagyják el az ország területét.

Ismeretlen képviselő /valószínűleg Lukács András/

A gyerről a gyerről a helyzetükre felelőlt és nem pedig csökken-tett ténstetés kapjanak.

Ismeretlen képviselő: Követelte a demokratikus választások első-központjait megkövetelt. Ténstetési napokra az Állagkeresé kifizetését.

Ismeretlen képviselő: A rohangépkecsik szaladgálása szörjén meg. Azonban egyen nem lehet tartós rendet fenntartani. A HÍVŐ KTSZ. dol-gozói közt nincs ellenfeled. A dolgozók nem kívánnak más, mint bajiakról beszélni, magyar módon tárgyalni.

A Fiumei Városi Képviselője: Kifogásolta, hogy éjszaka ott szaladgáltak a rohangépkecsikkel és sorozatokat löttek a levegőbe. Ez a módszer nem alkalmas a nyugalom és a rend biztosítására, mert a levegőin-tézésben lévő mintegy 300 fű, nagy része Pest, illetve Pestkörnyéki akik elég feljötték ahhoz, hogy szállítsák aggodjanak, de viszont csak gyerekek.

./ TÖRTENÉI HIVATAL
V-145343

A Kendergyár Képviselője: A Szegedi Tanács V.B.-be való további munkára.

Azonnal hívja fel a közgyűlés a Minisztertanácsot a következők teljesítése érdekében:

A Nemzetközi Vöröskeresztet segélyezés céljából hívják meg.

Hirdessenek általános és teljes amnesztiát.

A szovjet csapatokat azonnal vonják ki az ország területéről.

Szabad sajtó és sajtószabadságot.

Általános titkos választást nemzetközi ellenőrzés mellett.

A nép rettegésben tartása szűnjön meg.

A sörtüz dílozatát katonai pompával temessék el.

A temetést se a honvédség, se az államvédelmi hatóság, se a rendőrség ne akadályozza.

Katona Gábor őrnagyot, a gyilkost vonják felelőségre. Azért gyilkos mert a katonaság csak a méterre való megközelítés esetén kirodott fegyverhasználatot. A tüntetők első vonala viszont a méterre volt a katonák sorfalától.

/többen bekiabáltak, hogy le van fényképezve a sörtüz és Katona Gábor, a sörtüz után a katonák könnyfakasztó bombát dobtak a tömeg felé, akik a temetést becsúzták.

A gyűlés válasszon meg egy oly 5 tagú bizottságot, akik Dénes László helyett vezeti Szegedet.

/iszonyatos ordítások közepette követelték a László eltávolítását, "menjen ki" "ki vele" stb./

A munkás küldöttek biztonságát a munkások teljes sztrájkjával védje az ÁVO és egyéb szervektől.

Strasser Gyula személyében a javasolt 5 tagú bizottságba a kendergyár részéről üzembiztonságot javasolt.

Délmagyarországi Rostkikészítő V.:

A tüntetés dílozatát közölték, nem temessék el. A sebesültek kapjanak teljes havi fizetést táppénz helyett. Rendezzék a dolgozók nyugdíjazását. A volt Ávosok katonaruhát öltözték. A gépkocsikról a tüntető dolgozókat "esőcselőknek", a tüntető néket "szajhák"-nak nevezik. Az ÁVOSOK nem változnak meg azzal, hogy katonaruhát huznak.

A Szegedi Cipősz Szövetkezet megbízottja:

Riggadt tárgyalást, a munka azonnali megindítását javasolja, kéri a karhatalom eltűnését.

MMH V. kiküldöttje:

Nagy György Márk telefonált a tüzoltóságunk loasoldautóért a tüntetés felállításának céljából.

Felolvassák a dolgozóinak követelését.

Az Államvédelmi Hatóság tagjai ütötték, verték a népet. Az Államvédelmi Hatóság tagjai átöltözték.....

Márkijárás költötte felett tesszünk esküt, hogy harcolunk a követeléseink megvalósításáért.

A városi szerződés felmondása. A szovjet hadsereg menjen ki hazánkba.

Államvédelmi tárgyalást Farkas Mihály és társai bűnperében, Rákosi Mátyást hozzák haz, állítsák bíróság elé,

általános titkos választást,

sztrájkjogot,

Jugoszláviával a szellemi és gazdasági kapcsolatok azonnali felvételét,

szakemberek bevonásával a gazdasági élet átszervezését,

a soha ki nem fizethető jóvátételi követelések nyilvánosságra hozását,

az urániumot és alumíniumot világpiaci áron szabadon értékesíteni,

az ártatlannal börtönbe vetett politikai foglyok szabadonbocsátását,

szabad rádiót,

./.

TÖRTÉNELMI HIVATAL

V-145343

2

a meglévő káderanyag nyilvánosságra hozását és utána való megsemmisítését,
szobrot emelni az eltávolított Sztálin szobor helyett 1948 1956 hőseinek.

Palotás József a MÁV Szegedi Fűtőház képviselőjében:

Követeli a Vasútpolitikai és a személyzeti osztályok megszüntetését. A káderanyagot meg kell semmisíteni.

Kecskés Zsuzsa Cipőgyár képviselőjében /nem vagyok teljesen biztos benne/

Az Államvédelmi Hatóságot a honvédség azonnal szerezze le.

A munkástanács alakuljon át kormányzati szervvé.

A Szovjetunió elvonatott becsületét a magyar nép előtt, nincs

szükegünk a Széchenyi téren az emlékművekre.

A sajtó a rádió ne a valótlanságot közölje.

A gyűlés határozatait plakáton nyomják ki.

Lukács Andrásné Szegedi Kender megbízottja:

Örögh elvtársakkal megtárgyalták a lo órák gyűlést és megakarták kuszoruzni.....

Az ÁVOSOK akiket keserves filléreinkből tartatunk el, tüzeltek a dolgozókra.

Az ÁVOSOK sem azért ruháztuk fel, hogy a nép ellen forduljon.

A párttitkárok mindig megígérték a gyűléseket, hogy orvosolják

bajainkat, most aztán orvosolták.

A halott emlékére 1 perces vigyázz illés.

A Szalárgyár képviselője:

A fakardktár utcát az esettről nevezzék el azonnal.

Orvosi Műszer Szövetkezet küldötte:

Kéri a fhdgy. bajtársat, hogy állítsa le a tankok és láncotlapp autok körbérését, mert ez idegesíti a dolgozókat. Ő maga 8 vitésdgi érem tulajdonosa, de őt is idegesíti a láncotlapp okozta rázkódás.

Halász Fhdgy.

/Egy katoná vámai üzenet adott át részére / Bejelenti az egybe-gyűlteknak, hogy el kell mennie. Míg távol van addig is csak folytat-sák a felszólalásokat, azonban azt lássák be, hogy így semre sem lehet menni. A megfogalmazott küldöttekkel együtt válasszanak 5 fő-ből álló bizottságot akik közvetítenek az üzemek, intézmények küldöttei és közt. Ezek azonban nagylétszámú intézményeket képvisel-jenek. A gyűlés a továbbiakban már ez a bizottság vezesse és majd

ő mint a katonák közigazgatás vezetője csak ezzel a bizottsággal tárgyal.

/Elővezető a gyűlés vezetését valkire rábízta, nem emlékszem kire/

Ruhagyár küldötte:

Küldött a Szegedi Pártbizottság amikor a dolgozók kijűttek az utcára.

A hatolód percig ragaszkodnak a hatalmukhoz.

Mosolyogva nézték a tüntetést, a vérontást.

Nagybányából anyagot akar hozni, ehhez gépkocsit kér.

Ismeretlen:

Követeli az orosz hadsereg azonnali kivonását.

A lakosság féltelmében tartásának azonnali megszüntetését.

Az egyik katonai gépkocsin lévő katoná egy kérdőpáros nő mellett elhaladva a levegőbe sorozatot lőtt.

Az ellenszenvet /nem örökre/ csak pillanatnyilag tegyük félre.

TÖRTÉNELMI HIVATAL

V-145343

3

Textilipari Technikum küldötte:

12 évig ücsörgöttünk szemináriumokon.

Megtanultunk tisztán látni. Magyarázkodni már nem lehet, attól már elkéstünk.

Verecska a Nagyszegedi Pártbizottság titkára:

Bejelentette, hogy a Nagyszegedi Pártbizottságot újra választották. A Sztilinistákat, Rákosiistákat visszaküldték a termelésbe. Akik most a Pártbizottságon dolgoznak éppoly munkások, mint a gyűlésen résztvevők / bekiabálások, hogy dehogy is olyanok / Nagyon sajnálom - folytatta Verecska elvtárs - hogy a bitangok főldrevezettek / bekiabálások : mostan, kik azok? / Erre válaszolt Verecska, hogy Rákosi, Gerő / újabb bekiabálások : Szegeden kik azok? / A tüntetésen nem viselkedtem cinikusan. Egyesek állítják azt mások úgy fogják fel, hogy volt pofám odaállni.

Elismerné, hogy ennyi gyálmát után a bizalmat nehéz megszerezni. Most a munkásoké a szó, évekig elfolytattuk a szót, évekig vittük a párt hibás politikáját.

Bele vezettek bennünket. Most a döntő többség álláspontjának kell érvényesülni.

Hogy van pofám ide kidülni, amikor évekig más bevezéltem.

A dolgozók követelése mellett én is ott vagyok. Beesületes szülő nevelt bennünket és ha most azt mondják, hogy tatarodjak, úgy elismordálok, mint egy kutya.

De követelem, hogy Rákosit hozzák haz, pártóljából nézze az eseményeket, s ha nem volna más, a követelt behuznám a nyakába.

Mást akar a nép, s ez indokolt. Miért félnek a néptől?

Délmagyarországi Nyomda kiküldötte:

Nem igaz, hogy a nyugalom és a rend megteremtője a helyőrség vezetője.

A katonai diktatura azonnal megintetését követeli.

Csütörtök estig forradalmi Pártbizottságot kell alakítani. Ez a bizottság legyen a néphatalom megtestesítője. A város igazgatását ez alá kell rendelni.

E szerv alá tartozzék a nyomda és a szerkesztőség is.

Jelenleg a szerkesztőség a nyomdai ellenőrzés alatt áll.

Kétségbe vonjuk a katonai diktatura jogosságát.

Dénés Leó:

A katonai diktatura országosan lett elrendelve. Az elrendelést megelőzően a tanácsot nem keresték meg. A rendelkezést telefonon vettem.

Elismiszer Kiskor:

A gépkocsin az utcán szaladgálnak, hanem hordják az drut és nyújtanak segítséget a lakosság árullatásában / közbe kiabálások: akkor ne folya a vér /

Dr. Halász Ferenc:

Beolvassa a rendelkezést, hogy X.hó 27.-én 16 órától X.hó 29.-én 24. óráig süttetésétől világosig kijárási tilalom. Felszólítás nélkül.

TÖRTÉNETI HIVATAL

Dr. Komocsin Mihály a MÁV. Ig. kiküldötte:

V-145343

A MÁV. Igazgatóságon és a felügyelet alá tartozó állomásokon rend és nyugalom van. Ezt a rendet és nyugalmat szretnénk továbbra is biztosítani, ezért támogatassuk Halász indy.-t, válaszunk meg azt az 5 tagu bizottságot amit kért. Javasolja a bizottságba dr. Perbiró Józsefet mint az egyetem képviselőjét, Palotás Józsefet a MÁV. részéről, Horváth Jent a színházról. Az egyetemi ifjúság képviselőjét és a tanács részéről Tombác Imre elvtársat.

/ Tombác Imre ellen általános tiltakozás kezdődött /

Komocsin Mihály kitartott Tombác Imre mellett azzal az indoklással, hogy szükség van ebben a bizottságban a közigazgatásban jártas, becsületes, közbecsülésnek örvendő elvtársra.

A tiltakozókat így sikerült meggyőzni, de ekkor a kimaradt nagyüzemek képviselői tiltakoztak, s több nem jegyzett felszólalás után az eredetileg 5 fős bizottság a következőből tevődött össze:

Tombác Imre

Strasszer Gyula

dr. Perbiró József

Horváth Jent

Németh Ferenc

Palotás József

Királyházi Sándor

Joszt István

Lukács Andrásné

Ács Vilmos.

Szeged Város Tanács VB.

Szegedi Kendergyár

Szegedi Tudományegyetem

Szegedi Nemzeti Színház

Délmagyarország főszerzője

MÁV. Szegedi Kútörzs

Ujsegedi Kendergyár

Szegedi Kenderfonogár.

METESZ.

Komocsin Mihály s.k.

TÖRTÉNETI HIVATAL

V-145343

Másolat.

HAGYAR ÁLLAMVASUTAK

Telefon-Uzlet-taviratlap

Szám: 1014. Ev.hó, nap : 1956.X.30. Ora, pero: 12.25.

A szegedi Néptanács memoranduma a Minisztertanácshoz.

A szegedi néptanács delegációja hétfőn este elindult az alábbi memorandummal Bpestre, hogy eljuttassa a Minisztertanácshoz. Szeged város üzeminek és intézményeinek munkástanácsaiból megalkult Szeged város néptanácsa; a néptanács mindenek előtt élesen elhatárolja magát mindennemű ellenforradalmi eszmétől kapitalista és bármely más restaurációtól és kijelenti, hogy a szociális demokrácia alapján áll. A néptanács az alábbi memorandumot terjeszti a kormány elé.

- 1./ A kormány jelentse ki, hogy ideiglenes mindaddig, amíg nem választják ujja a parlamentet, az általános titkos választójog alapján több párt induljon a választásban. A város lakossága mindaddig nem hajlandó felvenni a munkát, amíg erre biztosítékot nem kap.
- 2./ Akik Rákosi politikájával együttműködtek, azok váljanak ki a kormányból. Az egész lakosság sztrájkolni fog, ha Debrics Lajos, Molnár Erik és Apró Antal nem válik ki a kormányból.
- 3./ Azonnal vonják ki a szovjet csapatokat az ország területéről. A kormány hozza nyilvánosságra a kivonulás pontos határidejét. Ha nem talán a csapatok nem vonulnak ki a megállapított határidőre, a dolgozók sztrájkra lépnek.
- 4./ Független és szabad szakszervezeteket kívánunk és egyúttal kívánjuk sztrájkjog elismerését is.
- 5./ Nemzeti bányáinkat az urániumot, az alumíniumot a magyar érdekeknek megfelelően használják fel és a kereskedelmi szerződéseket hozzák nyilvánosságra.
- 6./ Kívánjuk a kötelező beszolgáltatás eltörlését, a társas gazdálkodásba bekényszerítetteknek saját kívánságukra kilépésnek lehetővé tételét és ugyanakkor az új belépéseknél az új szervezetek alakulásánál az önkéntesség elvének szigorú betartását. Továbbá új mezőgazdasági adórendszer bevezetését.
- 7./ Hazánk lépjen ki a varsói szerződést aláíró államok sorából.
- 8./ Ausztriához és Svájcához hasonlóan biztosítsák hazánk semlegességét.
- 9./ Kezdjünk kereskedelmi tárgyalásokat nyugattal is és politikai feltételektől mentes hitelt kérjünk.
- 10./ Hadifogjainkat azonnal engedjék vissza.
- 11./ Politikai bűncselekményekben hozott ítéleteket, valamint a közigazgatási eljárásokat haladéktalanul vázsgálják felül.

21/a. számú dokumentum

- 2 -

hogy rehabilitációban és anyagi kártérítésekben részesítjék azokat, akikkel szemben igazságtalanul jártak el.

- 12./ A hírközlés összes formáinak szabadabb tételét kívánjuk. A kormány gondoskodjék a magyar nép őszi tárgyalásos tárgyalásáról, az ország életében felmerülő összes kérdésekkel kapcsolatban.
- 13./ A kormány tárgyaljon a nagy népi harcban résztvevő munkások, diákok és honvédek képviselőivel és közülük arra alkalmas személyekkel /legalább 2 személlyel/ részesítsék ki a kormányt.

Szeged, 1956. okt. 29.

Szeged város Néptanácsa.

21/b. számú dokumentum

mti bpest 10.
mti pöreegpet adaasra
mti bpest 10. anyagot adok
írjad+

2. sz. szegedi jelentés:

a xx szeged 1956. okt. 29.

a szegedi városi neptanács és a katonai közigazgatás
parancsnokságának megállapodása.

szegeden a megalakult városi neptanács küldöttsege
heftően deelelőtt taargyalaasokat folytatott a szegedi katonai
közigazgatási parancsnoksággal. a taargyalaasok nyomán a
koovetaxx koovetkoosoe megaallapodaasra jutottak:

a városi neptanács küldöttsege kooszoentet mondott
a katonai parancsnokságnak szeged koorellaataasának bizotsi-
taasaaert. keertek, hogy a szegeden oeszegyuejtott javaala-
tokat és kooveteleeseket a parancsnokság juttassa el buda-
pesztx budapestre a minisztertanaasohoz. a parancsnokság
lgoentet tett arra, hogy gepkooslyal, fegyveres kiseerettel el-
juttassák szeged dolgozoinak kooveteleesait budapestre.

a szovjet eroek helyi kivonaaasaval kaposolatba a neep-
tanaas küldöttsege egyteert azzal, hogy a szovjet csapatok
feladata, hogy egysegeik visszavonulaasait bizotsita, eppen
ezeert kizaaroolag csak a szegedi koazuti hidat bizotsitjaak
a szovjet harckoosik, amolyek semmifele beavatkoasat
nem eszkoosolnak a vaaros teruleteen, csak abban az esetben,
ha megtaamadnak oeket.

a megaallapodaas eertelmeben szegeden megszxix
megsreunt a kijaaraasi tilalom. a neeptanaas és a parancs-
nokság meggyegyzett abban, hogy egyloere kizaaroolag az
utcai gyuelekezesi tilalmat tartjaak bxx fent.

megaallapodtak a nemzetoerseeg megalakitaasaban;
a nemzetoerseeg megszervezeeset a neeptanaas veegzi, minden
emxx nemzetoer txx piros-feheer-zoeld karzalatot kap "nemzet-
oer" felirattal és egy rendoerrel egyuett fegyveresen fxx
vigyaaznak a koerendre. a katonai parancsnokság a rend bizotsi
taasait teljesmeerteekben aatadta a rendoeroekboel és a nemzetoeroek
boel aalloo nemzetoerseegnek és csak abban az esetben avatkozik
az esetleg eloerforduloo rendbontaasokba, ha a nemzetoerseegot
meg kell segiteni. q

a beluegyminiszter utasitaasara az allamveodelmi
hatoasag megszuentetese megkezdodoott. szegeden is az elsoe
kärhatatos korallomanyaait és tisztjait aatveszik a homvedseegi
alakulatok és teljesen a homvedetlix homvedelmi miniszteriumnak
a katonai kozigazgatásnak vannak alaarendelve mint homved
egyeenok. a nyomozooszervek semmifele teonykedeesben nem vaxznok
reeszt. ezt az intezkedeest a neeptanaasx neeptanaas tudomaasul
vette.

megaallapodtak abban, hogy a neeptanaas egy-egy
megbizottat küld a katonai parancsnokságra és a rendoerseegre
hogy ellenoerizzeek a kooszes megaallapodaasx megaallapodaas
pontos veegrehajtaasait.

/adat: doooo balaasx/f/

PH

vatts: tooth besla.
egy uzenetet adok: 3 53

1956. 10. 29.

60

15

mti bpest 10.
mti szeged.

mti szeged. tessék?
adok anyagot

mti bpest 10.
mti szeged.

3. szegedi hír.

a z e g e d, 1956. oktoober 29.

szegeden haetfoen deelutan az lexk ideiglenes forradalmi
neeptanaas megvaalasztotta a vb tagjait. elnoekdr. perbiroo
jooszet, a szegedi tudomaanygyetem allam és jogtudomaany i kara
deekaanhelyettese, elnoekhelyettes: jost istvaan, a szegedi ken-
derfonoogyaar segedmuvezetoje, és kiralyhaari saander.
titkari: horvaath jeno, a szegedi nemzeti szinhaz foerendezoje.
a megvaalasztott bizotsnagi tagok iranyitjaak az uj
vaalaaztaasokig a vaaros allami teleteet, a vaaros i tanaas
osztalyvezetoei mellee iranyitoo, ellenoerzoe tagokat vaalaasztott
a neeptanaas. a deelmagyarorszag oimue napilap irasnyitaasara
- a lakossag megfeloos taajeokoztatasa eerdekeeben - toebbtagu
ideiglenes szerkesztoebizotsagot vaalaasztott.

x x x

a szegedi vaaros i neeptanaas heetfoen a koovetkoos
memorandumot inteozte a minisztertanaasohoz.
szeged vaaros uozemelnok és inteozmeenyelnok munkaastanaasabool
megalakuotxx megalakult szeged vaaros neeptanaasoa, a neeptanaas
mindenkeleott eelssen elhataarolja magant mindennemue ellenforra-
dalmi eszmeetoet, kapitalista és baarmely maas restauraaoitootoel
és kijelenti, hogy a ozoiaalla demokraaoia alapjaan ali.
a neeptanaas az alaabbi memorandumot exx terjeszti a kormaany
eleo:

- 1./ a kormaany jelents ki, hogy idixx ideiglenes mindaddig, amig
nem vaalaasztjaak ujja a parlamentot. az aaltalaanos titkos
vaalaasztoojog alapjaan toebb paart induljon a vaalaaztaasban, a
vaaros lakossaga mindaxx mindaddig nem hajlandoo felvenni
a munka, amig erre bizotsiteket nem kap.
- 2./ akik raakori politikaajaaval egyuettmuskoeotek, azok vaatlanak
ki a kormaanybool. az egeesz lakossag sztraajkolni fog, ha
bebrits lajos, molnaar erik és aproo antal nem vaalik ki a
kormaanybool.
- 3./ azonnal vonjaak ki a szovjet csapatokat az orszag teruletee-
roel. a kormaany hozza nyilvaanossagra a kivonulas pontos hataar-
idojeat, ha nitalaan a csapatok nem vonulnak ki, a megaallapitott
hataaridoers, a dolgozook sztraajkba leepnek.
- 4./ fuggetlen és szabad szakszervezeteket kivaanunk és
egyuttal kivaanjuk a sztraajkjog ellamerezeset is.
- 5./ nemzeti kinoselnket, az uranumot és az aluminumot a magyar
eerdekeknek megfeloosen hasznaaljaak fel és a keroekedolmi
erzozodeeseket hozzaak nyilvaanossagra.
- 6./ kivaanjuk a kootelezoe beszotgaaltataas eltoerleeset, a taarsas
gazdaszalkodasba bekoosnyzeritetteknek sajaat kivaanosaagukra kileepoa
sueknok lehetoevee teetelest és ugyanakkor az uj belanperekneoi
az uj szovjet-erok alakulaasaamaal az onkeentossag elvoonok
szigoru betartasaait, tovaabba uj mezoegazdasagot adoerendzser
bevoztoseest.
- 7./ haraank leepjen ki a vaarsoi szerzodeent alaatroo allamok
kornaabool.

61

11

- 8./ ausztriához és svájcához hasonlóan biztosításként hazánk semlegessége.
- 9./ kezdjünk kereskedelmi tárgyalásokat a nyugattal is és politikai feltételekkel mentes hitelt kérjünk.
- 10./ hadifoglyainkat azonnal engedjeek vissza.
- 11./ a politikai buenosaikezesekben okk hozott itesletket, valamint a kozigazgataasi eljaaraaskatxx eljaaraasokat haladeek-talanul vizsgaljuk felul, hogy rehabilitaciooban s anyagi kaarteeriteesben reeszitseek azokat, akikkel szemben igazsxx igazsagstalanul jaartak el.
- 12./ a hirkozteles oosszes formaainak szabaddan teelxx teeteleat kivaanjuk. a kormaanx gondoskodjcek a magyarx magyar neep oosszinte, taargylagos taajekoztataasaarool az orszag eseteeben felmeruelo oosszes keerdeesokkal kapcsolatban.
- 13./ a kormaanx taargyaljon a nagy neepi haroban reeszivett munkasok, diaakok és zoxx honveedek keepviseloivel és kooszuluek arra alkalmas sexx szemelyekkel / legalsabb kaet/2/ szemellyel/ egeszites ki a kormaanx.

Szeged, 1956. október 29.

Szeged Városi Neptanácsa.

/adta: dóboz balaazs/

PIL

23/b. számú dokumentum

127
FELJEGYZÉS.

A Városházán 1956 október hó 31. - én tartott gyűlésről.

Ismeretlen: Gróssa/

Osszehangolták a dolgozók követeléseit. 1957. I. Hó 2.-ig hazánk-ból ki kell vonni minden szovjet csapatot. /A most bejűtt csapa-tokat is./

1956 januárjában több párt részvételével tartanak választást. A megalakult nemzeti bizottmány részvételével..... Sztrájk mindaddig, míg végörvényesen végre nem lesz hazra.....

Palotás: Hdgy.

Bejelentette, hogy ő a nemzetőrség parancsnoka. Programját ismer-tette. Felállit:

- egy munkás zászlóalj, b. egy egyetemi ifjúságból álló zászlóalj.

Az üzemi öröket el kell látni fegyverekkel. Erre nézve intézkedett.

Halász: Hdgy.

Az államvédelmi hatóság tagjainak legénységét be fejezte. Megmondja őszintén, hogy eleinte azért nem kezdett hozzá, mert a felesége közvetlen veszélben volt. Megmondták neki, ha bármit tesz az ÁVO ellen, a legénység torolják meg. Ezért úgyesen intézte el. Már előre megbeszélte az ÁVO legénységének állományi parancsnokával, hogy a legénységet az Őthalmi lak-tanyába viszi leszerelésre. Később 8 gépkocsival kitörték a Kossuth Dajos utcát, laktanyából 3 gépkocsival az Őthalmi laktanyába vitet-te a legénységet és ott leszerelték. Az állomány másik része 2 gép-kocsival Jugoszláviába menekült. Amint egyik tag telefonált igen be vannak ijedve.

Kiss Ferenc a nemzetőrség volt parancsnok helyettese elszabotálta a nemzetőrség felszerelését. A repülőtéri rádióállomás alkoozott /nem tudom mit mondott/

Ismeretlen:

Ismerette, hogy Szegeden megalakult a sztrájkbizottság. Pontosságához nem a Szakszervezet székházában kapott helyi-séget.

Ismerette, hogy jelenleg Szegeden ülő sztrájk van. Telefonszámuk: 41-27.

Dr. P. József:

Bejelentette, hogy a Délmagyarország ezenül "Szeged-Népe" címmel fog megjelenni. Így szolította meg Kossuth Lajos Szegedi lakosságát.

Ezenben a bizottság új tagját mutatta be Földesi Tibort, aki 4000 szegedi kisiparost képviselt.

Komossin Mihály a.k.

TÖRTÉNELMI HIVATAL
V-145343

24. számú dokumentum

FELJEGYZÉS.

A Városi Tanács Tanácstermében 1956. november 6.-án
elhangzottakról.

Kovács Bajtárs: A nemzeti szabadságharc során Szeged ellen
olyan erős hadsereg vonult fel, amely ellen nincs ellenállás.
A honvédség tisztjei az utolsó percig félrevetették Kakaskodtak,
hogy az ellenállás eredményes, s amikor felülvisszavették a védelmi
vonalakat, megállapította, hogy a páncéltörő ágyúk felállításra
is olyan, hogy azokkal legfeljebb csak egyszer lehet lőni.

Igen helyteleriti/ a tisztok a magatartását.

Az egyik vagy mások kormány mellé hűségnyilatkozatot kellett
volna tenni.

A dolgozók soraiból megválasztott nemzeti bizottság intézi Szeged
ügyeit.

Szeged: A szovjet hadsereg vonuljon ki hazánkól,
szabad választást

Dr. Földesi Ferenc: Megbízás, konkrét program,

- a./ függetlenség
- b./
- c./

Dr. Perbiró József nincs itt. Hol van.

Földesi Tibor: Számítottunk a honvédségre, nem volt sehol.
Sumaföldes Dancinger Gyula: Személyi tapasztalataink vannak
arról, hogy az oroszok honlap nem-e feleségeinket fogják meg-
szállítani.

Ismeretlen: A forradalom nem hajlott - el. A legteljesebb demok-
rácia útján kíván dolgozni.

A Szegedi Központi Tanács a követeléseit a továbbiakban
fenntartja.

Le kell. Köszönöm azt is, hogy a jelenlévők bizalmat szavaznak-e
a vezetőknek, vagy sem.

Politikai vezetésnek kell kialakulni. Vita kérdés fontossága.

Ismeretlen: A munkásokat nem lefegyverezni, hanem felfegyverezni
kell.

Kovács Ferenc: A Szocialista Munkáspárt nevében beszélt. Bejelen-
tette, hogy a szervezés megindult. Az új Párt elköltöztetése:

- 1./ biztosítani a munkások parasztok, értelmiségiek
hatalmát,
- 2./ a forradalmi nemzeti bizottság nem hagyja el a
helyét.

Derzsi Endre: Korábbi álláspontunk mellett maradunk. Nehogy azon-
ban a provokáló ávások legyenek hazafiak és a munkások az ellen-
forradalmi.

Sztrájk kérdés, dolgozzunk is és ne is?
Mért vannak itt az oroszok?

TÖRTÉNETI HIVATAL
V-145343

- 2 -

Bakó Bálint Szeged Állomás: Ágyúcsőre ültetett kormányra
senkinek sincs szüksége. Szégyellen magam, hogy Magyarországon
ilyen ember él. / Fasisztáknak nevezte a forradalmárokat /
Nem engedik a szovjet csapatok.....

Tasnádi Lajosné: Csak a Nagy Imre kormányt ismerjük.

Verecs Iván: Ávások közönséges bűnözők, törvénytelenül
szállították vissza őket a börtönbe.

A szovjet csapatok visszavonása.

Dobai István: Úgyesen manővereztünk és felállunk állást.

Valjuk be, hogy az utóbbi héten megengedhették.

Kádár és Münnich az oroszok tankgyulák útján kerültek az
ország élére.

Kovács Gyula: A pártrendszereknek nincs helye. Fegyvertelenül
állunk a szovjet csapatok ellen szemben. Azért ültette a Kádár
kormányt, hogy az oroszok elkövetett rendszerét megvalósítsa.
Helyes-e a sztrájk?

Komocsin Mihály s.k.

TÖRTÉNETI HIVATAL
V-145343

FORRADALMI KATONAI TANÁCS

Az előző fejezetekben szó esett arról, hogy 1956. október 29.-én Szegeden is győzött a forradalom. Az addigi néhány napos katonai közigazgatástól az 1956. október 27.-én megalakult Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács – másnap már Szeged Város Néptanácsa – átvette a helyi hatalmat, egyben a város mindennapi életének megszervezését, irányítását. Utólagosan, különösen a megtorlás során, ezt a történetet a kommunisták úgy igyekeztek beállítani, mintha a forradalmárok – szerintük természetesen „ellenforradalmárok” – erőszakkal ragadták volna magukhoz a hatalmat, és szorították volna ki a város vezetéséből őket. Ezzel szemben a valóságos helyzet az, hogy a katonai közigazgatás vezetője Halász Gyula főhadnagy már október 27.-én késő délutántól szinte minden alkalmat megragadva követelte az új forradalmi városvezetéstől a hatalom átvételét, mert ő képtelen volt úrrá lenni a kialakult helyzeten, s egyáltalán működtetni egy akkora várost, mint Szeged. Az új városvezetésnek azonban előbb meg kellett magát szervezni, a működés személyi és tárgyi feltételeit biztosítani, majd utána, október 29.-én délután sor kerülhetett a hatalom tényleges átvételére. Megváltoztatott, immár végleges névvel a Forradalmi Nemzeti Bizottság lett a helyi hatalom birtokosa és ezzel egyidőben a katonai közigazgatás megszűnt létezni. Halász Gyula főhadnagy a továbbiakban már csak a honvéd gépkocsizó iskola parancsnoka s egyben szegedi honvéd helyőrség parancsnoka lett.

Tisztázandó kérdés maradt az, hogy mi legyen a Szegeden állomásozó katonai alakulatokkal, itt működő honvédségi intézményekkel, mint pl. a két kiegészítő parancsnoksággal, az egyetemi katonai tanszékkal, stb. Ezeknek elméletileg volt felettes parancsnokságuk, de köztük a kialakult körülmények között gyakran a kapcsolattartás is akadózott. Sőt a helyőrségen beül sem volt egyetlen olyan szerv sem, amely a különféle alakulatok működését összehangolta, koordinálta volna, mert a helyőrségparancsnok erre alkalmatlannak bizonyult. A szegedi katonai alakulatok parancsnokai mindaddig nem tudták, hogy mitévők legyenek, amíg valamilyen nem teljesen hivatalos forrásból meg nem tudták, hogy Forradalmi Katonai Tanácsok fognak alakulni. Ekkor a helyőrségparancsnok Halász Gyula főhadnagy, a katonai közigazgatás bevezetése kezdetétől a BM Csongrád Megyei Főosztály (korábban és később Főkapitányság) vezetőjének, M. Szabó István⁽¹⁾ államvédelmi őrnagynak az irodájában tartózkodott, a Marx téri laktanyából oda tette át a hivatalát és onnan intézte az ügyeket úgy, hogy szinte minden intézkedést előbb egyeztetett a mellette vagy mögötte álló államvédelmi őrnaggyal, M. Szabó Istvánnal. Ezt később, a megtorlás során Halász Gyula főhadnagy többször is elismerte. Kétség sem férhet ahhoz, hogy az október 29.-i délutáni-esti eseményeket is M. Szabó államvédelmi őrnagy irányította. Az történt, hogy Halász Gyula főhadnagy magához rendelte a Kossuth Lajos sugárúti rendőrségi épületbe a szegedi katonai alakulatok parancsnokait és azok politikai helyetteseit abból a célból, hogy létrehozzák a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsot (FKT). Ez meg is történt és az FKT elnöke Halász Gyula főhadnagy lett. A választásként emlegetett esemény egy részén jelen volt M. Szabó István államvédelmi őrnagy is, amikor azonban látta, hogy az elképzelései szerint alakulnak az események, kijött a saját irodájából, mert más dolga támadt. Amíg ugyanis az épületben tartózkodó összes katona a választás helyszínén volt, M. Szabó István a még ott levő államvédelmi operatív állományt kimenekítette az épületből.

1956. október 30.-án reggel, amikor az előző esti városi Forradalmi Katonai Tanács létrehozásának a körülményei ismertté váltak, a szegedi katonai alakulatok tisztai, tiszthelyettesi és sorozott állománya körében a történetek igen nagy felháborodást váltottak

ki. Nagyon hamar megérkezett az alakulatokhoz a hadtestparancsnok közvetítésével Janza Károly⁽²⁾ altábornagy, honvédelmi miniszter parancsa (26. számú dokumentum) arról, hogy minden alakulatnál Forradalmi Katonai Tanácsokat kell választani. Még ugyanezen a napon megérkezett a szegedi katonai alakulatokhoz a hadsereg Forradalmi Katonai Tanácsának tájékoztatója a megalakulásról és a követelési pontokról. (27. számú dokumentum) Ezek hatására a legtöbb szegedi katonai alakulatnál sor került a helyi Forradalmi Katonai Tanács megválasztására és a követelési pontok összeállítására. A szegedi 14. műszaki zászlóalj (a Pf. 3518) állományának memoranduma fenn is maradt levéltári dokumentumként. (28. számú dokumentum) A szegedi városi KIEG parancsnokságon a követelések összeállítására csak október 31.-én, a kissé megkésett megalakuláskor került sor. (29/a-b számú dokumentum)

A megalakult helyi – alakulati – Forradalmi Katonai Tanácsok képviselői még azon a napon, tehát október 30.-án, a szegedi Kossuth-laktanyában összeültek és megválasztották a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsot. Ezzel a hétfő esti több mint gyanús választás érvénytelenítve lett. Azt máig sem sikerült egyértelműen tisztázni, hogy ennek a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsnak miként lett a vezetője – elnöke – az a Halász Gyula főhadnagy, akit meglehetősen súlyos felelősség terhelt az 1956. október 26.-i szegedi sortűz elrendelésért, melynek egy halálos és legalább 16 sebesült áldozata volt. Az sem derült ki, hogy a forradalmi napok alatt mindig Halász Gyula főhadnagy mögött álló M. Szabó István államvédelmi őrnagynak volt-e vajon ebben valamiféle szerepe. Az viszont tény, hogy a választás és Halász Gyula főhadnagy pozícióban maradása után M. Szabó István államvédelmi őrnagy, az egész megye addigi rendőri-államvédelmi-karhatalmi vezetője önként bevonult a Csillagbörtönbe, biztonsági őrizetbe helyezte önmagát. Ez viszont azt eredményezte, hogy Halász Gyula főhadnagy, immár a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács vezetőjeként, segítség, támasz nélkül maradt, már nem volt, aki megmondja, hogy mit s hogyan csináljon, a felmerülő problémákban milyen állást foglaljon. Halász főhadnagy nem is bírta sokáig az egyedüllétet, és már másnap, október 31.-én betegségére – idegkimerültségre és gerinc fájdalomra – hivatkozva lemondott a Forradalmi Katonai Tanácsban viselt tisztségéről és a következő napon Budapestre távozott. Mielőtt elment utódjának Gosztönyi István⁽³⁾ őrnagyot javasolta.

Azt mindenképpen tudni kell, hogy a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács kettős alárendeltségben működött. Egyrészt létezett a felettes katonai parancsnokság, a szegedi alakulatok esetében Kiskunfélegyházán a hadosztályparancsnokság, Kecskeméten a hadtestparancsnokság. A forradalmi napok alatt ezekkel azonban néha még a kapcsolattartás is megoldhatatlan volt. A másik vonalon a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács alá volt rendelve, a helyi polgári hatalmi szervezetnek, a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságnak, mely tekintetben ez az alá s fölé rendeltség 1956. november 4.-ig működött. Ennek megfelelően Halász Gyula főhadnagy távozása után a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság hozzájárulását adta ahhoz, hogy a városi Forradalmi Katonai Tanács új vezetője Gosztönyi István őrnagy legyen. Az új vezető november 2.-án kiadta az 1. számú parancsát (30/a-b számú dokumentum) Ennek már az első mondata téves adatot tartalmaz, mert arról szól, hogy „1956. november 1.-én megalakult a Szegedi Helyőrség Forradalmi Katonai Tanácsa”. Ebben az esetben, az előbbieket figyelembe véve a dátum nem helyes, ugyanis november 1.-én legfeljebb a Gosztönyi István által vezetett Forradalmi Katonai Tanács kezdte meg a működését, hiszen maga a szervezet már korábban is létezett. A parancs tartalmazza a Forradalmi Katonai Tanács tagjainak névsorát, akik a következők voltak: Gosztönyi István őrnagy, Moll János⁽⁴⁾ alezredes, Andó József⁽⁵⁾ alezredes, Jáklai István⁽⁶⁾ főhadnagy, Szigeti Béla⁽⁷⁾ százados, Mihály Gyula⁽⁸⁾ őrnagy, Szabó János főhadnagy, Kertész Lajos⁽⁹⁾ hadnagy, Forrási László⁽¹⁰⁾ százados, Bodnár István⁽¹¹⁾ hadnagy, és Soós József⁽¹²⁾ főhadnagy.

A szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács létrehozott egy „*hadműveleti törzset*”, melyet más dokumentumok „*hadműveleti osztály*”-ként emlegettek. Ez a következőkből állt: Vigh Illés⁽¹³⁾ őrnagy törzsfőnök, Matolcsi Imre⁽¹⁴⁾ főhadnagy tüzérfőnök, Horváth Mihály⁽¹⁵⁾ főhadnagy műszaki főnök, Szalai Imre⁽¹⁶⁾ főhadnagy felderítő főnök, Vigh István⁽¹⁷⁾ főhadnagy híradó főnök, Janku Lajos⁽¹⁸⁾ főhadnagy vegyvédelmi főnök, Bere Zsigmond⁽¹⁹⁾ százados hadtápfőnök, és a hadműveleti tisztek: Horváth Gyula⁽²⁰⁾ főhadnagy, Musa János hadnagy és Deák Antal⁽²¹⁾ főhadnagy.

A „*hadműveleti törzs*” 1956. október legvégén és november első napjaiban semmiféle érdemi tevékenységet nem fejtett ki. Amikor kb. november 2.-án arról érkeztek hírek Szegedre is, hogy hamarosan várható egy erőteljes szovjet katonai beavatkozás a magyar forradalom és szabadságharc leverésére, a déli határ közelében levő nagyvárosban is felmerült a kérdés, hogy „*ellenállni, vagy nem ellenállni?*” Kezdetben a forradalmi hevület sokakat magával ragadott és a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségénél megtartott katonai tanácskozásokon is megvitatásra került ez a probléma. Egy időben, talán még november 3.-án is, többen hajlottak arra, hogy legyen fegyveres ellenállás, meg kell szervezni és végre kell hajtani Szeged város katonai védelmét. Ekkor, számításba véve a szegedi, a Szegeden ideiglenesen állomásozó kiskunfélegyházi katonai alakulatokat és a felfegyverzett szegedi városi nemzetőrség két zászlóalját, a „*hadműveleti törzs*” előzetes felmérés után elkészítette Szeged város „*védelmi terv*”-ét. Ez több példányban készült, hogy a végrehajtáshoz minden katonai alakulat és a városi nemzetőrség parancsnokának a rendelkezésre álljon. Ha ebből a „*védelmi terv*”-ből legalább egyetlen példány fennmaradt volna, az lenne csatolható dokumentum a „*hadműveleti törzs*” tevékenységének bizonyítékeként. De nem maradt fenn. November 4.-én reggel, amikor híre érkezett a főváros elleni szovjet katonai támadásnak és az igen jelentéktelen ellenállásnak, Vigh Illés őrnagy utasítására, a „*védelmi terv*” valamennyi, kiosztásra soha nem került példányát megsemmisítették. Ekkor már a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségében is többségbe kerültek azok, akik fontosabbnak tartották az „*életek és értékek védelmét*”, mint a hatalmas túlerővel szemben az ellenállást. Így a Szegeden november 4.-én éjjel átvonuló szovjet csapatok ellen semmiféle központilag szervezett és irányított fegyveres ellenállás nem volt, néhány elszigetelt kisebb fegyveres csoport figyelemre sem méltó próbálkozásától eltekintve.

A szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács alárendeltségében létrehoztak egy „*operatív csoport*”-ot Vasvári Vilmos⁽²²⁾ hadnagy vezetésével. Ennek a csoportnak nem volt semmi köze a titkosszolgálati szóhasználatban közismert „*operativitás*”-hoz. Semmiféle titkos, vagy fedett tevékenységet nem fejtettek ki. Kezdetben az államvédelmi operatív állomány páncélszekrényeiben talált maradék iratanyag átnézésével, értelmezésével próbálkoztak. Talán érdekességként megjegyzendő, hogy a lezárt páncélszekrények kinyitása érdekében a Csillagbörtönből átvitettek két „*kasszaőröt*” („*mackóst*”), akik ki is nyitották a lezárt páncélszekrényeket, lemezszekrényeket. Postai vonalon megpróbálták felkutatni az államvédelmi szolgálat által telepített operatív technikai eszközöket (lehallgató berendezéseket) és néhány esetben sikerrel is jártak. Az „*operatív csoport*” tisztekből és honvédségi polgári alkalmazottakból, valamint néhány postai dolgozóból állt. A tisztek Vasvári Vilmos hadnagy mellett a következők voltak: Forrási László százados, Dióskáli László⁽²³⁾ alhadnagy, Surányi János⁽²⁴⁾ főhadnagy. Korábban is honvédségi polgári alkalmazott volt a titkárnő-gépirónő, Talpai Irén⁽²⁵⁾. Surányi János főhadnagynak a Forradalmi Katonai Tanácshoz tartozását igazoló okmány – „*Igazolvány*” – (31. számú dokumentum) rendelkezésre áll, miként a Talpai Irén számára kiállított „*Belépési engedély*” (32. számú dokumentum) is.

Az operatív csoport fennmaradt névsorából (33. számú dokumentum) is érdemes néhány nevet kiemelni. Ezek közé tartozik Salamon Sándor⁽²⁶⁾, Mészáros István⁽²⁷⁾, Kapás

György⁽²⁸⁾, Horváth Béla⁽²⁹⁾, Zsivinyi Károly⁽³⁰⁾, Sztruhár István⁽³¹⁾, Zombori János⁽³²⁾, Halász Károly⁽³³⁾, Erdélyi Gábor⁽³⁴⁾ és Csóti Imre⁽³⁵⁾.

A forradalom győzelme után tartani lehetett attól, hogy a rákosista rémuralom alatt sérelmet szenvedett emberek között lehetnek olyanok, akik a bosszúállás szándékával atrocitásokat követhetnek el, főként az államvédelmi szolgálat tisztjeivel szemben. A fővárosban és más vidéki városokban volt ilyenre példa, leggyakrabban a társadalom lumpen elemeinek a bekapcsolódásával. A szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége az ilyen önbíráskodásoknak a megelőzése érdekében elrendelte az államvédelmi operatív tisztek biztonsági őrizetbe helyezését. Az első ilyen célú őrizetbevételekre 1956. október 30-31.-én került sor, majd ezt követően folyt ez tovább és minden nap újabb és újabb volt – mert akkor már megszűnt az államvédelmi szolgálat – államvédelmi tisztek biztonságát, testi épségét, esetleg az életét garantálták ezek az intézkedések. Még november 3.-án késő este is került sor biztonsági őrizetbevitelre. Kezdetben a rendőrség és a nemzetőrség, több esetben együttműködve hajtotta végre az őrizetbevitelt és a volt államvédelmi tisztek a rendőrségi fogdáknak lettek elhelyezve. Ezeknek azonban részben nem volt elegendő a befogadó képességük, másrészt a biztonság sem volt teljesen tökéletes, ezért 1956. november 1.-én az őrizetbe vettek átkerültek a sokkal biztonságosabb és kényelmesebb elhelyezést nyújtó Csillagbörtönbe. Az ezt követő időben már egyenesen ide szállították a biztonsági őrizetbe helyezett tiszteket.

Egészen pontos dátum sajnos nem áll rendelkezésre, de nagy valószínűség szerint 1956. november 1.-én egy hadosztályparancsnoki parancs (34. számú dokumentum) érkezett az alakulatokhoz mely arról is szól, hogy az „*állományába tartozó elhárító tiszjt és elhárító tiszthelyettesét azonnal tartóztassa le.*” Ezt a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportja, az egyes alakulatoknál működő Forradalmi Katonai Tanács közreműködésével végre is hajtotta. Ezt követően döntött úgy a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége, hogy a városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportja legyen az államvédelmi tisztek biztonsági őrizetbevitelének a felelőse. Ezért, ha a nemzetőrök a későbbiekben őrizetbe vettek államvédelmi tiszteket, átadták azokat további intézkedésre a városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjának. Ettől kezdve a biztonsági őrizetbe vett államvédelmi tiszteket az operatív csoport tisztjei kihallgatták és kiállítottak egy „*Határozat*”-ot az „*előzetes letartóztatás elrendeléséről*”. Megjegyzendő, hogy ez nem volt azonos a büntetőeljárások során alkalmazott „*előzetes letartóztatás*”-sal, az elnevezés hibás, félre értelmezhető és az operatív csoport tagjai hiányos eljárásjogi ismereteinek a következménye. Ilyen „*Határozat*” készült pl. Vajasdi Károly⁽³⁶⁾ (35. számú dokumentum), Imre György⁽³⁷⁾ (36. számú dokumentum) és Szabó Gábor⁽³⁸⁾ (37. számú dokumentum) stb. volt államvédelmi tisztek esetében.

1956. november 4.-én este a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács anélkül, hogy ezt bárkivel közölték volna, vagy akár csak önmaguknak bejelentették volna, a szovjet katonai invázió hírére megszűnt működni és létezni.

Jegyzetek.

- (1) M. Szabó István (Mélykút, 1923. Krausz Margit) apja 1940-ig malomérlő volt, utána tisztviselő, akit 1944-ben „*zsidó származása miatt deportáltak, minek következtében életét veszítette*”. (Forrás: MNL 276.f.53. csop. 409. ő.e.) Gimnáziumban érettségizett, majd villanyszerelő szakmát tanult és 1942-től villanyszerelő segédként dolgozott. 1944-ben munkaszolgálatra hívták be. A háború után, 1945-ben belépett az MKP-ba. 5 hónapos pártiskolát végzett, alapszervezeti propagandista volt. Még 1945-ben a Politikai Rendészeti Osztályra került nyomozónak, később államvédelmi tiszt lett. 1947 és 1952 között különböző államvédelmi kirendeltségeken volt vezető, majd az ÁVO Csongrád Me-

gyei Osztályon a kémelhárítás vezetője. 1955 januártól a BM Csongrád Megyei Főosztályon a főosztályvezető helyettese. 1956 augusztusában megbízták a BM Csongrád Megyei Főosztály vezetésével (mert a főosztályvezető, Kelemen Miklós államvédelmi őrnagy 1 éves pártiskolára lett vezényelve). Jellemzése szerint „*veze tése alatt az I. osztály eredményes, jó munkát végzett. A beosztottakat rendszeresen nevelte, megfelelő gyakorlati segítséget nyújtott számukra. Mint operatív helyettes kellő gyakorlattal és tapasztalattal rendelkezik. A hozzá tartozó osztályokkal alaposan foglalkozik. Az utasítások végrehajtását megköveteli, s azt menetközben ellenőrzi. Nagy gondot fordít az újonnan felvett operatív munkások nevelésére. A Főosztályra beosztottak szeretik közvetlen, elvtársias magatartásáért. Értelmes, jóképességű elvtárs, aki alkalmas, hogy ideiglenesen ellátsa a főosztályvezetői teendőket.*” (Forrás: MNL 276. f. 53. csop. 409. ő. e.) A forradalmi napok alatt tehát ő volt Szeged és egész Csongrád Megye rendőri-államvédelmi vezetője. A forradalom győzelme után keresték, de nem találták, így nem tudták biztonsági őrizetbe venni. Nem tudták, mert már önként bevonult a biztonságos Csillagbörtönbe. Utóbb mégis az állította, hogy „*én voltam az első letartóztatott a Főosztályon*” (Forrás: HTL Kat. 515/ 1958). Amikor az államvédelmi tisztek biztonsági őrizete folyt, ő adta át a volt beosztottak névsorát és lakcímét a Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjának. A Csillagbörtönben megfelelő ellátásuk volt a biztonsági őrizetben tartott tiszteknek. Halász Gyula főhadnagy szerint „*M. Szabó felhívott és egy pingpong asztalt kért, mert unatkoznak.*” (Forrás: ÁBTL V-145 747/2) A forradalom leverése után nem sok idő elteltével, 1957-ben, már a BM Szolnok Megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Osztály vezetője volt alezredesként. Utólagos vélemény szerint „*az ellenforradalom idején ... a Főosztály állományát jól összefogta. Határozott intézkedéseivel sikeresen gátolta az ellenforradalom kibontakozását. Október 31.-én az ellenforradalmárokat őrizetbe vették*” (Forrás: MNL 288. f. 7. csop. 118. ő. e.) A fentiekből következik, hogy az utolsó mondat nem felel meg a valóságnak, sem a történetnek, sem a dátum. 1961-ben kinevezték a BM Szolnok Megyei Rendőrfőkapitányság vezetőjének és egyben tagja lett az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságnak. Egy ideig ezredes, majd 1975-től vezérőrnagy. Több kitüntetésé között megtalálható volt a Vörös Csillag Érdemrend, a Felszabadulási Jubileumi Emlékérem és 1979-ben, nyugállományba vonulásakor megkapta a Szocialista Magyarorszáért Érdemrendet.

- (2) **Janza Károly** (Újpest, 1914. Galovich Anna) 2 polgári iskolát végzett, eredeti foglalkozása esztergályos volt. Egyes adatok szerint 1934-től az SZDP tagja, más adat szerint 1945-től párttag. 1934-1940 között katonai szolgálatot teljesített. 1942-ben ismét behívták szolgálatra, amely ekkor 1943-ig tartott. A háború alatt utójára 1944-ben hívták be, akkor már őrmesteri rendfokozata volt. A háború után a Ganz Hajógyárban volt előbb a szakszervezeti üzemi bizottság elnökének helyettese, majd ő lett az elnök. Egy ideig a MKP üzemi titkára is volt, majd 1948-ban a Ganz Hajógyár vezérigazgatója lett. 1949-ben országgyűlési képviselő, majd még ebben az évben az MDP a hadseregbe küldte, ahol azonnal ezredesi rangot kapott. 1950-ben vezérőrnagy lett és a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának főnöke. Ebben az időben „*politikailag szilárd elvtárs*” (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 216. ő. e.) 1956 októberében, a forradalom alatt „*Janza altábornagy rendelte el a Katonai Forradalmi Tanácsok megalakítását.*” (HTL 1956-os gyűjtemény, 4. ő. e.) A forradalom leverése után megváltozott róla a vélemény. Kádár János szerint „*egy aljas görény a Janza, ... a legminimálisabb dolog, hogy legalább a pártunknak ne legyen a tagja*”. Az MSZMP Politikai Bizottság 1957 október 9-i határozata: „*A Janza Károlyra vonatkozó javaslatot a Politikai Bizottság elfogadta azzal, hogy vezető állás betöltésére alkalmatlannak tartja, mert az államhoz való hűsége nincs biztosítva*” (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 45. ő. e.)
- (3) **Gosztonyi István** (Erzsébetváros, 1919. április 4. Györfi Ilona) apja állami tisztviselő volt. Gimnáziumban érettségizett. 1940-től katonai szolgálatra vonult be. Szeretett volna bekerülni a Ludovika Akadémiára, de nem vették fel. 1942-ben tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, zászlós rendfokozatot kapott. 1945-ben nem kívánt a budapesti harcokban részt venni, ezért alakulatával áttért a szovjet

csapatokhoz. A háború után ismét katonai szolgálatot teljesített. 1953-ban a szegedi 17. lövészezred tűzérőnöke. A forradalom győzelme után alakulatánál megválasztották a helyi Forradalmi Katonai Tanács elnökének. 1956 november 1.-től ő lett a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács elnöke. A várható szovjet támadás hírére Vasvári Vilmos szerint kijelentette: „*Kutya kötelességünk megvédeni Szeged városát*”. (Forrás: ÁBTL V-145747) November 4.-én közvetlenül a szovjet hadoszlop megérkezése előtt Forrási századossal, gépkocsival elindultak nyugati irányba, hogy kiszökjenek az országból. Közben meggondolták magukat és Mohácstól visszafordultak Szegedre. Még 1956 végén jelentkezett a honvédtiszti kárhatalomba, ahova fel is vették, de hamarosan „*ellenforradalmi tevékenység miatt*” onnan eltávolították. 1957 február 13.-án őrizetbe vették, büntetőeljárás indult ellene, amely 8 év börtön jogerős bírósági ítélettel zárult. Szabadulása után kaposvári lakos volt és egy ottani állami gazdaságban volt raktáros.

- (4) **Moll János** (Budapest, 1920. Szöllősi Éva) eredeti foglalkozása szabó volt. Már 1953-ban ő volt a Szegedi Tudományegyetemen működő 7. számú katonai tanszék vezetője, alezredes és egyben az egyetemhez köthető Szegedi Haladás Sport Egyesület elnöke. 1956-ban a tanszéki Forradalmi Katonai Tanács elnöke lett és megválasztották a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács tagjává is. 1956 november 2.-án egy katonai küldöttség vezetőjeként a fővárosban járt, hogy Maléter Pál honvédelmi miniszterrel találkozzanak. 1957 augusztusában a hadseregből leszerelték és szabósegéd lett a Szegedi Szabó Szövetkezetnél.
- (5) **Andó József** (Kisiratos, 1922. Tapasztó Mária) katonai szolgálatának előzményei nem ismertek. 1955-ben a Csongrád Megyei KIEG parancsnokságon teljesített szolgálatot. 1956-ban alezredesként a Szegedi Városi KIEG parancsnokság vezetője volt, a szegedi városi MDP bizottságnak és a Hazafias Népfront városi bizottságának is a tagja. Egy dokumentum szerint a forradalom kitörése után egy szegedi tüntetés alkalmával „*a pártbizottság homlokzatán levő zászlórúd végéről a csillagot letörte, ... a megyei másodtitkár (helyesen harmadtitkár – BL) Ábrahám elvtárs utasítására, annak jelenlétében. Ebben az időben a partház előtt 15 ezer fő tüntetett. A tömeg követelte még, hogy a sapkáján levő csillagot is vegye le, de erre nem volt hajlandó.*” (Forrás: MNL 288. f. 30(1958) csop. 9. ő. e.) A forradalom győzelme után beválasztották a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsba. „*Az FKT megbízásából ellenőrizte az operatív csoport tevékenységét. 1956 november 4.-én a Katonai Tanácsot otthagya és a KIEG-en tartózkodott, várva a szovjet csapatok megérkezését*”. (Forrás: ÁBTL V-150367) A megtorlás során büntetőeljárás nem indult ellene. Még 1956 novemberében belépett az MSZMP-be. 1957-ben „*a tiszti felülvizsgálat során került tartalékállományba*”. (Forrás: MNL 288. f. 30(1958) csop. 9. ő. e.) Ezzel egyidőben századossá visszaminősítették. Rövidesen a szegedi Szabadság Termelőszövetkezet elnöke lett. Az MSZMP-be is visszavették, mert a „*Katonai Tanácsban végzett tevékenységéről bizonyítható dolgot megállapítani nem lehetett*”. Egy tanúvallomása szerint „*Szegeden volt olyan katonai erő, hogy a hőzöngőket szét tudtuk volna verni, ha az elnökség (a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége – BL) is ezt akarta volna*”. (Forrás: ÁBTL V-145747/2)
- (6) **Jákli István** (Perkáta, 1928. Simon Rozália) a forradalom alatt összekötő volt az alakulati és a városi Forradalmi Katonai Tanács között. 1957-ben munkahelye a Szegedi Karhatalmi Egység.
- (7) **Szigeti Béla** (1914. Pócsik Mária) 1955-ben nevezték ki a Szegedi Járási KIEG parancsnokságra vezetőnek. 1956-ban százados volt és tagja az MDP Szegedi Járási Bizottságnak. A forradalom alatt tagja lett a szolgálati helyén alakult Forradalmi Katonai Tanácsnak, majd a szegedi városi Forradalmi Katona Tanácsnak is. Egy dokumentum szerint „*visszautasította a Szegedi Járási KIEG személyi állománya, Szigeti elvtárrsal az élen azt, hogy a szovjetek ellen fegyvert fogjon*”.
- (8) **Mihályi Gyula** (Szeged, 1923. Csapó Livia) alezredes, a 4. számú Szegedi Vasúti Katonai Szállítási Vezetőség parancsnoka. A forradalom alatt tagja lett a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsnak.

- (9) **Kertész Lajos** (Tiszabezdéd, 1929. március 22. Daku Eszter) honvéd hadnagy, a szegedi 72. számú páncéltörő tüzérsztály tisztje. A forradalom alatt az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának elnöke, majd a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács tagja. A megtorlás során vizsgálat indult ellene és ekkor beismerte, hogy az „*alakulatánál beszédet tartottak és buzdították a katonákat a szovjetek elleni harcra.*” Büntetőeljárás nem indult ellen, de 6 hónapra közbiztonsági őrizetbe helyezték. Leszerelték a hadseregből és lefokozása után a rendfokozata honvéd. Szabadulása után a Szegedi Villamosvasút Vállalatnál volt segéd munkás.
- (10) **Forrási László** (Galgagyörk, 1929. október 19. Korpás Margit) munkásszármazású, 1947-től az MKP, majd az MDP tagja. Iskolai végzettsége 5 gimnázium. 1948-tól teljesített katonai szolgálatot, kezdetben folyamór volt. 1949-50-ben tisztiiskolát végzett, majd Kiskunfélegyházán az egyik alakulatnál lett hadtápfőnök. 1954-ben ugyanez volt a beosztása, de akkor már a szegedi honvéd gépkocsizó iskolánál. 1956-ban százados volt. Egy dokumentum szerint „*ellenforradalmárok és huligánok hatására az első között volt, aki az ellenforradalom oldalára állt.*” (Forrás: ÁBTL V-150367) A forradalom győzelme után tagja lett a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsnak és annak az operatív csoportjának is. Részt vett államvédelmi operatív tisztek kihallgatásában és jegyzőkönyvek felvételében. 1956 november 4.-én a szovjetekkel szemben a fegyveres ellenállás híve volt, majd a szovjetek közeledésekor a parancsnokával, Gosztovny István őrnaggyal elmenekültek egy gépkocsival. Mohácsig mentek, majd visszafordultak és visszatértek Szegedre. 1957 január 16.-án őrizetbe került, majd közbiztonsági őrizetbe helyezték. Ezt előzetes letartóztatás, majd vizsgálati eljárás követte. A bírósági tárgyaláson kijelentette: „*a rendőrségi vallomásom azért vonom vissza, mert az emlékezetből felidézett eseményeket felületesen adtam elő és utána korrigálásra nem adtak lehetőséget.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A Katonai Bíróság jogerősen 8 év börtönrre ítélte.
- (11) **Bodnár István** (1932. Kovács Erzsébet) honvéd hadnagy, a szegedi 14. műszaki zászlóalj tisztje.
- (12) **Soós József** (Kiskundorozsma, 1928. Buda Mária) honvéd főhadnagy. A forradalom alatt a Szegedre vezényelt kiskunfélegyházi 29. tüzérezred tisztje, az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának tagja, majd a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsnak is a tagja.
- (13) **Vigh Illés** (Kunágota, 1927 július 1. Bessenyei Julianna) paraszt családból származott, 6 elemi iskolát végzett. 1948-ban önként jelentkezett katonai szolgálatra, ugyanekkor belépett az MDP-be. Tiszti tanfolyam után 1949-ben hadnagy és máris vezényelték a Szovjetunióba tiszti továbbképzésre. Hazatérve Szentesen lett zászlóaljparancsnok. 1951-ben pártfőiskolára vezényelték, majd hamarosan visszahívták, mert Szegedre helyezték ezredparancsnoknak. Mint a legjelentősebb szegedi katonai alakulat – a 17. lövészezred – parancsnoka, hamarosan ő lett a szegedi honvéd helyőrség parancsnoka is. 1956-ban folyamatban volt az alakulata felszámolása, ezért a helyőrségparancsnokságot átvette tőle Halász Gyula főhadnagy. A forradalom győzelme után tagja lett az 1956 október 29.-én először alakult Forradalmi Katonai Tanácsnak. Másnap megválasztották az alakulata Forradalmi Katonai Tanácsa tagjának, majd utána a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács „*hadműveleti törzsét*” vezette. Közé volt ahhoz, hogy a vezetése alatt álló hadműveleti tisztek 1956 november 3.-án elkészítették egy „*védelmi tervet*” a szovjet hadsereg ellen. Másnap – november 4.-én reggel parancsot adott a beosztottaknak, hogy a védelmi terv valamennyi példányát semmisítsék meg. Egyik vallomása szerint, amikor a „*rádió jelentette, hogy megalakult a Kádár-kormány, ennek örömeire megittunk egy fél liter pálinkát.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/3) Egy dokumentum – 1957 január 7.-i jelentés – szerint „*az ellenforradalom leverése után, amikor az MSZMP Intéző Bizottsága megalakult, felkérték Vigh Illés őrnagyot, hogy vállalja el a karhatalom parancsnokságát. Ezt Vigh őrnagy nem vállalta.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/5) Más adatok szerint „*Vigh Illés őrnagy nyíltan rágalmozta vezetőinket, így pl. Gyurkó vezérőrnagyot, Homoki Imre alezredes elvtársakat, hogy olyan buták, mint a föld, de hiába, mert a Szovjetunióban voltak iskolán, így nekik ott kell lenni.*” (Forrás: ÁBTL V-145747/5) 1957 elején

valamiképpen mégis tagja lett a honvédtiszti karhatalomnak, de neve szerepel azon a listán akiket „*ellenforradalmi tevékenység miatt*” onnan eltávolítottak. A megtorlást mégsem kerülhette el, mert 1957-ben őrizetbe vették és ügyét a rendőrség és a katonai ügyészség is vizsgálta. Letartóztatásban töltött 7 hónapot, majd szabadlábra helyezték és az eljárást megszüntették vele szemben, mert „*november 3.-án a védelmi tervet elzárta, nem adta ki az érintetteknek, 4.-én reggel pedig utasítást adott az elégetésére.*” (Forrás: ÁBTL V-145747) A hadseregből mégis eltávolították, bár ő azt állította, hogy „*saját kérelmére leszerelt.*” Leszerelése után a foglalkozása földműves.

- (14) **Matolcsi Imre** (Hencida, 1927. szeptember 23. Karancsi Erzsébet) honvéd főhadnagy, parancsnok-helyettes a szegedi 72. páncéltörő tüzérsztálynál. 1956 októberében a forradalom alatt az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának tagja, majd a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztályának tisztje, a november 3.-án készült „*védelmi terv*” tüzérségi részének készítője.
- (15) **Horváth Mihály** (1930. Hegyi Teréz), honvéd főhadnagy, a szegedi 14. műszaki zászlóalj tisztje, aki dolgozott a „*védelmi terv*” elkészítésén.
- (16) **Szalai Imre** (Lipót, 1931. Bodó Margit) honvéd főhadnagy a szegedi 17. lövészezrednél, a forradalom alatt az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának tagja, majd a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztály beosztottja. Szalai az egyike volt, aki november 4.-én reggel utasításra elégette a „*védelmi terv*” valamennyi példányát. A forradalom leverése után egy ideig a honvédtiszti karhatalom tagja volt, de „*ellenforradalmi tevékenység miatt*” eltávolították és a hadseregből leszerelték.
- (17) **Vigh István** (Szeged, 1932. Ábrahám Mária) honvéd főhadnagy a szegedi 17. lövészezrednél. A forradalom alatt a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztály tisztje. A forradalom leverése után leszerelték a hadseregből.
- (18) **Janku Lajos** (Abádszalók, 1927. Egyed Erzsébet) honvéd hadnagy, vegyvédelmi tiszt a szegedi 17. lövészezrednél. A forradalom alatt a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztály beosztott tisztje. Mivel „*semmilyen ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki*”, a hadseregben maradhatott és 1959-ben a hódmezővásárhelyi lövészezred állományában teljesített szolgálatot.
- (19) **Bere Zsigmond** (Dévaványa, 1915. Józsa Teréz) honvéd százados a szegedi 17. lövészezred állományában. 1954-ben fenyítve volt, mert „*titkosított szabályzatot gondatlanul kezel*”. A forradalom alatt a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztály hadtápfőnöke. Mivel anyagi ügyekkel foglalkozott és „*ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki*” (Forrás: ÁBTL V-150367) a hadsereg állományában maradhatott.
- (20) **Horváth Gyula** (Csákánydoroszló, 1913. február 3. Törő Erzsébet) honvéd főhadnagy, a szegedi 17. lövészezred műszaki tisztje. A november 3.-án készített „*védelmi terv*” egyik megsemmisítője.
- (21) **Deák Antal** (1931. Fodor Mária) honvéd főhadnagy, a szegedi 17. lövészezred tisztje. A forradalom leverése után a szegedi Honvéd Tiszti Karhatalom tisztje.
- (22) **Vasvári Vilmos** (Budapest, 1929. február 16. Bumbera Margit) munkáscsaládból származott, 1948-ban érettségizett. 1949-ben Szentlászlón az MDP káderese, majd Budapesten volt nyomdász. 1950 és 1953 között katonai szolgálatot teljesített, és mint tartalékos hadnagy szerelt le. 1956 nyarán ismét behívták katonai szolgálatra, ekkor a szegedi honvéd gépkocsizó iskola volt a szolgálati helye. 1956 októberében, a forradalom győzelme után tagja lett az először megalakított szegedi városi Forradalmi Katonai Tanácsnak, majd a másodszer megválasztottnak az operatív csoportját vezette. Egy dokumentum szerint „*a Forradalmi Katonai Tanács megbízta Vasvári Vilmos hadnagyot, hogy szervezze meg az operatív csoportot, aminek feladata az államvédelmi operatív állomány felderítése és felszámolása. Vasvári a kapott feladatot végrehajtotta.*” (Forrás: ÁBTL V-150367) November 4.-én a jugoszláv hatóságokkal tárgyalt, mert azok vissza akarták adni a forradalom alatt hozzájuk menekült magyar államvédelmi tiszteket. A megtorlás során 5 év börtönrre és lefokozásra ítélték.

- (23) **Dióskáli László** (Mezőcsokonya, 1926. Varga Mária) munkásszármazású, aki 1947-ben külföldre – nyugati országba – szökött, majd egy éven belül hazatért. Valamiképpen mégis a hadsereg állományába került és 1956-ban honvéd alhadnagy, a szegedi 17. lövészezred tisztje, a forradalom alatt a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács hadműveleti osztályának beosztottja. Egy dokumentum szerint „*az októberi események előtt személyével foglalkozott a katonai elhárítás*”. (Forrás: ÁBTL V-150367) A forradalom leverése után belépett a szegedi Honvéd Tiszti Karhatalomba, de hamarosan onnan elbocsájtották „*ellenforradalmi tevékenység, lopás és disszidálás*” miatt. Karhatalmi szolgálata alatt ugyanis illegálisan külföldre távozott.
- (24) **Surányi János** (Budapest, 1931. április 18. Török Ilona) munkásszármazású, 1952-től volt honvédtiszt, 1956-ban főhadnagy. Pályafutása elején a kiskunfélegyházi 27. tüzérhadosztálynál szolgált. Egy ideig kiképzőtiszt volt a szegedi 17. lövészezrednél, majd annak feloszlásakor áthelyezték a szegedi honvéd gépkocsizó iskolához, ahol előbb ugyancsak kiképzőtiszt volt, majd a parancsnok technikai helyettese. A forradalom kitörésekor, október 23.-án éjjel parancsnoki utasításra és a városi MDP bizottság jóváhagyásával a Tisza-parti Lenin-Sztálin közös szobrot beszállította a laktnyájukba. A forradalom győzelme után tagja lett az alakulatánál választott Forradalmi Katonai Tanácsnak, majd a másodszor megválasztott városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjának. Levéltári dokumentum szerint „*még október 28.-án Halász főhadnagy átadott egy névsort, melyen 43 név szerepelt. ... Az államvédelmi beosztottak neveit tartalmazta. Ezt a névsort M. Szabó adta át Halásznak*”. Surányi szerint az államvédelmi operatív tiszteket azért kellett biztonsági őrizetbe venni, mert „*az ávosoknál fegyver volt, és mivel akkor már feloszlatták őket, a közbiztonság érdekében őrizetbe kerültek. A tömeg hangulata olyan volt, hogy ezt meg kellett tenni. Sok volt a feljelentő és a haragos*.” (Forrás: ÁBTL V-145747/2) A forradalom győzelme után ő próbálta meg kinyomozni, hogy október 30.-án éjjel a BM Csongrád Megyei Főosztály épülete elől miként szöktek el a tehergépkocsival oda beszállított államvédelmi belső karhatalmi tisztek. (Forrás: ÁBTL V-143702) November 4.-én az ő „*utasítására tettek villamoskocsikat a budapesti és bajai utakra*”. (Forrás: ÁBTL V-150367) 1956 november 31.-én őrizetbe vették, de december 5.-én elengedték. Véglegesen 1957 január 6.-án került őrizetbe, február 7.-én pedig előzetes letartóztatásba, majd büntetőeljárás indult ellene, amelynek jogerősen kiszabott 4 év börtönbüntetés lett a vége.
- (25) **Talpai Irén** (Hódmezővásárhely, 1940. július 13. Bubori Irén) 1956. október 1-től honvédségi polgári alkalmazott gépirónő volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A katonai közigazgatás elrendelése után Halász Gyula főhadnagy titkárnője lett a BM Csongrád Megyei Főosztály épületében. Halász főhadnagy távozása után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál lett gépirónő.
- (26) **Salamon Sándor** (Algyő, 1931. Albert Jusztina) honvédségi polgári alkalmazott, gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjának beosztottja volt. Ő vitte a kasszafürokat a Forradalmi Katonai Tanácshoz, hogy az államvédelmi tisztek páncélszekrényeit kinyissák. Október 31.-én rendőrségi fogdából ő szállította a Csillagbörtönbe a már biztonsági őrizetbe helyezett államvédelmi tiszteket. Talpai Irén szerint az államvédelmi tisztek „*kihallgatásánál nem szidalmaztak, nem bántottak senkit, egyedül Salamon gorombáskodott*.” A megtorlás elől illegálisan külföldre távozott.
- (27) **Mészáros István** (Tápé, 1924. Terhes Mária) honvédségi polgári alkalmazott, gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjának beosztottja. Egy dokumentum szerint „*Salamonékkal őrizetbevételekre járt ki*”. (Forrás: ÁBTL V-150367) A forradalom leverése után állásából elbocsájtották, gépkocsivezető lett a Szegedi Mentőállomáson.
- (28) **Kapás György** (Gádosor, 1931. november 23. Bechán Julianna) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom alatt Halász Gyula főhadnagy gépkocsivezetője volt, majd a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál lett gépkocsivezető. A forradalom leverése után állásából elbocsájtották és gépkocsivezető lett a Kútfürő Vállalatnál.
- (29) **Horváth Béla** (Nagyatád, 1928. február, 15. Polyák Adél) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után gépkocsivezető lett a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál. A forradalom leverése után a szegedi Gépkocsiközlekedési Vállalatnál dolgozott, mint lakatos.
- (30) **Zsivinyi Károly** (Szeged, 1929. március 23. Váry Ilona) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után gépkocsivezető lett a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál.
- (31) **Sztruhár István** (Nógrádverőce, 1927. augusztus 4. Koloszar Rozália) postai kábelszerelő volt a Szegedi Postaigazgatóságon, ahol a forradalmi napok alatt a munkástanács tagja lett. Küldöttnek választották a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságba, majd összekötő az FNB elnöksége és a városi Forradalmi Katonai Tanács között. Később már csak az operatív csoportban tevékenykedett. „*Az ő irányításával buktatták le több helyen az operatív technikát (lehallgató berendezéseket – BL). ... Korábban már dolgozott bizalmas munkákban a főosztály részére külső kábelszereléseknél*.” (Forrás: ÁBTL V-150367)
- (32) **Zombori János** (Szeged, 1930. július 8. Báló Julianna) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál tevékenykedett. A forradalom leverése után állásából elbocsájtották és gépkocsivezető lett előbb a MÁVAUT-nál, majd a szegedi 42. számú AKÖV-nél.
- (33) **Halász Károly** (Balástya, 1933. Szabó Rozália) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál lett gépkocsivezető. A forradalom leverése után illegálisan külföldre távozott.
- (34) **Erdélyi Gábor** (Tépe, 1931. június 20.) honvédségi polgári alkalmazott gépkocsivezető oktató volt a szegedi honvéd gépkocsizó iskolán. A forradalom győzelme után a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjánál lett gépkocsivezető. A forradalom leverése után állásából elbocsájtották, majd gépkocsivezető lett a Szegedi Sütőipari Vállalatnál.
- (35) **Csöti Imre** (Szeged, 1926. Nádasdy Anna) postai műszerész, a forradalom alatt a Szegedi Postaigazgatóság munkástanácsának tagja. Később a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportjához került, ahol a magnetofont kezelte a kihallgatások alkalmával, valamint az operatív technikai eszközök felderítésében is részt vett. A forradalom leverése után állásából elbocsájtották.
- (36) **Vajasdi Károly** (Szeged 1932) munkáscsaládból származott, 6 elemi és 4 polgári iskolát végzett, majd asztalos szakmát tanult. 1951-től rendőrként teljesített szolgálatot, 1953-ban került át államvédelmi területre. 1954-től MDP tag. Az 1956 októberi forradalom győzelme után november 3.-án biztonsági őrizetbe vették és a Csillagbörtönbe szállították. A forradalom leverése után karhatalmista lett Makón. Nagy szorgalommal vette ki részét a megtorlásból és 1957-ben megkapta a Munkás Paraszt Hatalomért Emlékérem kitüntetését.
- (37) **Imre György** (Kistolmács, 1931. május 21.) a forradalom kitörése előtt államvédelmi hadnagy, operatív tiszt volt a BM Csongrád Megyei Főosztály államvédelmi szolgálatának makói kirendeltségén. 1956 november 3.-án biztonsági őrizetbe került, Szegedre szállították, a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportja kihallgatta, majd a Csillagbörtönbe szállította. 1956 november 5.-én ő is és a társai is kiszabadultak. A forradalom leverése utáni sorsa ismeretlen.

- (38) Szabó Gábor (Hajdúböszörmény, 1924. február 7.) A forradalom kitörése előtt a BM Csongrád Megyei Főosztály államvédelmi szolgálatánál „figyelő és környezettanulmányozó csoportvezető”. A forradalom győzelme után biztonsági őrizetbe került a szegedi Csillagbörtönbe, miután a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács operatív csoportja kihallgatta. Szabadulása után részt vett az „ellenforradalmi ügyek vizsgálataiban”.

23.

A Magyar Népköztársaság Honvédelmi Miniszterének Parancsa.

Budapest, 1956. október 30.

Az elmúlt súlyos napokban a Magyar Néphadsereg iránt a népek széles tömegeinek bizalma nyilvánult meg. Hogy a továbbiakban a Magyar Néphadsereg még eredményesebben szolgálhassa a nép szabadságának, nemzeti függetlenségének szent ügyét, a nép hatalmának védelmét, hogy megerősödjön a hadseregen belül a szocialista demokrácia, az alábbiakat parancsolom me

1. Valamennyi honvédségi szervben és intézményben, a magasabb egységek törzseiben, az egységekben, az ezredekben és önálló zászlóaljokban demokratikus formában a katonák és tisztek együttes gyűlésén haladéktalanul válaszadják meg a Forradalmi Katonai Tanácsokat. A Forradalmi Katonai Tanácsokba 9-11 tagot célszerű választani, melyben képviselve legyenek mind a honvédek és tiszthelyettesek, mind a tisztek.
2. A katonai tanácsok feladata minden fokozaton a H.M. által kinevezett parancsnokok fontosabb parancsai és intézkedései megvitatása és javaslat tétel. Tehát az ezredparancsnok parancsait az ezred katonai tanácsa, a hadosztályparancsnokét a hadosztály katonai tanácsa vitatja meg és így tovább. Amennyiben a katonai tanács többsége nem ért egyet a parancsnok parancsaival, a parancsnok köteles ezt haladéktalanul jelezni az előző parancsnokának. A felsőbb katonai tanács által érvényesített parancs feltétlenül kötelező érvényű az alárendelt egységekre.
3. Halasztást nem tűrő intézkedések megerősítésére a katonai tanács 3 tagú vezetőséget választ.
4. A katonai tanácsok ülését a parancsnok hívja egybe az egységek életének megjavítását célzó kérdések megvitatására. A katonatanácsot össze kell hívni, ha ezt a tanács tagjainak többsége így kívánja. A katonatanácsok a jelenlegi helyzetben legfőbb feladatuknak tekintik a közrend megteremtését, a forradalmi fegyelem megszilárdulását, kivívott forradalmi eredményeink, népi hatalmunk megvédelmezését. Aki a katonatanácsok által megerősített intézkedéseknek ellenszegül az vét a forradalmi fegyelem ellen és vele szemben törvényeink előírásainak szellemében kell eljárni.

Janza Károly altábornagy s.k.
Honvédelmi Miniszter.

A Honvédelmi Miniszter rendeletéből:

Gyurkó Lajos vezérőrnagy s.k.
7115 pk.

Magyar testvéreim ! Bajtársaim !

A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa megalakult.

A Forradalmi Katonai Tanács a hadsereg valamennyi honvédje, tiszte és tiszte, tábornoka nevében csatlakozzék a munkásifjúság és értelmiségi forradalmi tanácsok határozataihoz és követeléseikhez.

A hadsereg a nép mellett áll dicső forradalmi vívmányainak megvédésében A forradalmi vívmányok megvédése érdekében ;

1. Követeljük a szovjet hadsereg kivonulását Budapestről és a legrövidebb időn belül hazánk területéről.
2. Kérjük a magyar nép legmesszebbmenő támogatását a bent helyreállításában.
3. Eltávolítottuk a hadsereg vezetéséből a szektáns, visszahúzó erőket pl. Tóth Lajos vezérőrnagy, Hazai Jenő vezérőrnagy, Hidvégi Ferenc vezérőrnagy, Szabó István altábornagy.
4. Az ÁVH megfélemlítésben tartotta a Honvédséget is. A hadsereg vezetés Forradalmi Katonai Tanácsa elhatározta a még fegyverben lévő ÁVH azonnali lefegyverzését.
5. A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa kinyilvánítja, hogy hős határhozaink továbbra is a honvédséghez tartoznak. Egyben felhívjuk, hogy továbbra is védjék hazánk szent határait.

Budapest, 1956. október 30.

A hadsereg forradalmi Katonai Tanácsa.

A honvédség Pf.3518.alakulat tiszt, tiszthelyetteseinek és honvédekének memorandumja.

- 1./ A szegedi polgári forradalmárokkal való együttérzés minden tekintetben.
- 2./ A teljes függetlenség kikiáltása, Svájc és Ausztria mintájára.
- 3./ Magyar ruhák gyors kiadása.
- 4./ A honvédségnél vezessék be a nyolc órás munkaidőt.
- 5./ Egy éves katonai szolgálatot a harcosoknak.
- 6./ A tényleges katonai szolgálatát teljesítő katonáknak ugyanannyi szabadságot, mint az üzemi munkásoknak. / 12.nap.
- 7./ Tisztek és tisztek leszerelése a saját elhatározás alapján. / Végteljesítéssel.
- 8./ Új szolgálati szabályzatok, az újancoknak csak egyszeri hajlékvárást.
- 9./ Általában jobb élelmet, legyen szálló az egység az étkezés beszerzésénél.
- 10./ Tisztek, tiszthelyettesek és harcosok illetményepek a rendezése.

A honvédség Pf.3518.alakulat tiszt, tiszthelyettes és honvédek nevében :

A Pf.3518.alakulat KATONAI TANÁCSA:

.....
Elnök. Elnök.h.
.....
Tag. Tag.
.....
Tag.

4498

1956. október 31.-én a Szeged városi kiegészítő parancsnokság-
nál megalakult a Forradalmi Katonai Tanács, amely az alábbi kö-
vetelésekkel fordul a Városi katonai forradalmi tanács felé.

- 1./ Helyeseljük, hogy Magyarországi területéről a legrövidebb
időn belül vonják ki a szovjet csapatokat.
- 2./ Követeljük, hogy a még Szovjetunió területén visszatartott
magyar hadifoglyokat azonnal bocsássák szabadon, és bizto-
sítsák számukra, hogy hazájukba zavartalanul visszatérhe-
senek.
- 3./ A Rákosi-önkény által igazságtalanul elítélt és bebörtön-
ezett politikai foglyokat azonnal helyezzék szabadlábra.
- 4./ Követeljük, hogy a hadseregben azonnal szüntessék meg a poli-
tikai apparátust, és a polgári életben is szüntessék meg a
politikai szemináriumokat.
- 5./ A Honvédségnél azonnal szüntessék meg a káderezéseket, és
ne legyenek a személyügyi szervek részéről részrehajló fel-
jegyzések. A mindenkor parancsnok - amennyiben szükség es-
edhet - szövegi véleményét.
- 6./ Követeljük, hogy nemzeti hagyományaink figyelembevételével
lassák el a honvédség tagjait sörögősen új egységek egyen-
ruhával.
A honvédségi polgári alkalmazottakat is lassák el munka-
ruhával és adják vissza a korábban eltörölt ruházatot.
- 7./ Állítsák arányba a tisztek és tiszthelyettesek fizetését.
- 8./ Töröljék a gyermektelenségi adót. A családi segély emeljék
fel és a segély összegét egy gyermek után is folyósítsák.
- 9./ Az üszéstartásban résztvevőknek a Budapesten érvényes ken-
delet szerint adjanak dupla illetményt az eltöltött napokra.
- 10./ Követeljük, hogy a legénység részére adják meg a kéthetes
nyári szabadságot.
- 11./ Követeljük, hogy a megyei parancsnokságokat szüntessék meg,
tekintve, hogy az az ország területéhez viszonyítva számuk
igen nagy. Helyettük állítsák vissza a körületi parancs-
nokságokat. Így igen sok adminisztratív munkát szabadul
fel országos viszonylatban, amely igen nagy jelentőségű az
életszínter emelése terén.
Követeljük, hogy a megyei kiegészítő parancsnokságokon is
alakuljanak meg a forradalmi katonai tanácsok, az aláren-
delt kiegészítő parancsnokságok küldöttjeinek részvételével.
- 12./ Azoknál a városokban, ahol két kiegészítő parancsnokság
/városi, járási/ működik, egyesítsék, mert az átszervezés
előtt is egy kiegészítő parancsnokság személyi állománya
láttá el ezt a feladatot, amit jelenleg két kiegészítő pa-
rancsnokság személyi állománya lát el.

13./ Követeljük, hogy állítsák vissza a tiszthelyetteseknek a
"hivatásos" állományt, és ne tagyennek különbséget, mint
eddig, tiszt és tiszthelyettes között.

14./ Városi katonai forradalmi tanácsba helytelenül, és minden
indok nélkül bevásárolt V i g h. Illés Örgy. azonnali
leváltását követeljük. Vigh Illés Örgy.-nak nincs Szegeden
alakulata, így ő maga korábban Budapestre lett helyezve,
így a forradalmi tanácsba történt bevásárolása nem indo-
kolt.

15./ Azonnali hatállyal váltsák le a Szegedi helybörzei tiszti
klub parancsnokát, aki feladatát nem a honvédség érdekeinek
megfelelően látta el. Előterbe helyezte saját személyét,
és az egyéni érdekeit. Ez megnyilvánult a bajtársaihoz va-
ló helytelen, durva magatartásában.

16./ A tiszti klubban szervezzék meg a tiszt, tiszthelyettes,
és polgári alkalmazottak részére az általános műveltség gya-
rapítása érdekében a középiskolai oktatást.
Biztosítsanak heti egy napot a tanulásra.

Követeljük, hogy adjanak azonnali választ a fentiekre.

Szeged, 1956. okt. 31.-én.

Szeged városi kiegészítő parancsnokság
megbízásából a katonai forra-
dalmi tanács.

1. sz. P. A. R. A. N. C. S.

Szeged, 1956. november 2-án.

1956. november 1-én megalakult a Szegedi Helyőrség Forradalmi Katonai Tanácsa.

A Tanács tagjai:

Gosztonyi István őrgy.
Moll János alez.
Andó József alez.
Jákli István fhdgy.
Szigeti Béla szds.
Mihályi Gyula őrgy.
Szabó János fhdgy.
Kertész Lajos hdy.
Forrási László szds.
Bodnár István hdy.
Sós József fhdgy.

A Tanács elnöke és egyben a Helyőrség parancsnoka: Gosztonyi István őrgy.

A Katonai Tanács megtárgyalta a helyőrség katonai alakulatainak helyzetét és a katonai rend és fegyelem helyreállítása érdekében az alábbi határozatokat hozta:

A Katonai Tanács egy hadművelleti törzset hozott létre.

A hadművelleti törzs tagjai:

Törzs főnök: Vigh Illés őrgy.
Tüzér főnök: Matolosi Imre fhdgy.
Mű. főnök: Horváth Mihály fhdgy.
Feld. főnök: Szalai Imre fhdgy.
Hir. főnök: Vigh István fhdgy.
Vv. főnök: Janku Lajos fhdgy.
Htp. főnök: Bere Zsigmond szds.
Hdm. tisztek: Horváth Gyula fhdgy.
Musa János hdy.
Deák Antal fhdgy.

2./ A városban megalakuló Nemzetőrség fokozatosan átveszi a nem honvédségi objektumok őrzését. A katonai objektumok őrzését a pk-ok a szükséghez mérten szervezzék meg úgy, hogy biztosítsák a személyi állomány rendszeres pihenését és az anyagok számbavételét és karbahrűzését. A külső őrségek és járőrözések rendjére külön intézkedünk.

3./ A fegyelem helyreállítása érdekében minden tisztnek és a kiküldött rendfenntartó közegeknek kötelességük ellenőrizni a honvédségi személyek igazolványait, a városban való tartózkodásának jogát. Honvédek és tiszthelyettesek csak szolgálati ügyben tartózkodhatnak elhelyezési körletükön kívül. Rektessenek súlyt a tiszteletadásra és az öltözködésre. A pk-ok a Katona Tanácsok támogatásával követeljék meg ezen alapvető fegyelmi követelményeknek a megvalósítását. Az öltözet és tiszteletadás a felállított őrkön is vonatkozik.

4./ A további parancsokig sem leszerelést, sem szabadságot ne eszközöljenek. Az áthelyezések, vezénylések végrehajtását is függesszék fel. A leszerelésre váró légénységet nyugtassák meg, hogy az országban a rend és nyugalom helyreállítása után, központi intézkedés fog történni leszerelésükre. Vonatkozik ez a behívott tartalékos tisztekre és egyetemi hallgatókra is.

5./ A határőrség a honvédséghez tartozik, feladatuk a határ lezárása, ebben a munkában a honvédség teljes támogatását élvezi. Eppen ezért a közvetlen határsávbán a jelenlegi helyzetből kiindulva honvédségi személyek csak külön nyílt paranccsal mozoghatnak és minden esetben kötelesek igazolni magukat a határőrség járőrjeinek.

6./ Honvédségi személyeknél fegyver csak szolgálatban lehet. A szolgálaton kívül lévő légénység, tisztaknál fegyver, nem lehet, a ti-eknél csak pisztoly.

7./ A pk-k teli állását állítsák le és gondoskodjanak arról, hogy minden pk: üzemi képes legyen.

8./ A honvédség tagjai betétlappal lesznek ellátva. A betétlapokat elkészítésük után eljuttatjuk az alakulatokhoz.

9./ Minden alakulattól egy összekötő tiszt reggel 8 h-tól este 20 h-ig tartózkodjon a Katonai Tanács hdm. osztályán. Este 20 h-tól a távbeszélő összeköttetést kell biztosítani.

10./ A helyőrség szolgálat vezénylési tervét csatoltam ki a cím azzal, hogy azt minden alakulat parancsnoka pontosan tartsa, illetve tartassa be.

Szolgálat eligazítása a helyőrség komendáns hivatalban naponta 14.00 h-kor, szolgálat átadás-átvétel ideje naponta 15.00 h-kor.

Lezárva: 1956. november 2-án

Andó József alez.
Gosztonyi István őrgy. s.k.
Szeged város katonai parancsnoka.

Kapják: elosztó szerint

SZEGEDI KATONAI TANÁCS.

IGAZOLVÁNY

Igazolom, hogy *Szűcs János* bajtárs a Katonai Tanács tagja.

Jelen igazolvány a visszavonásig érvényes.

Katonai Igazolványának száma: *112.54*.....

Holász Gyula
Hóász Gyula fővezér.
Katonai parancsnok.

495

193

Szeged város Katonai Tanácsa.

Belépési engedély.

Engedélyezem, hogy *Talpai Irén* a Szeged város Katonai Tanács épületébe belépjen.

Szeged, 1956. október 31.

Holász Gyula
Hóász Gyula fővezér.
Katonai parancsnok.

TÖRTÉNETI HÍVATALL

V-145747/3

20.

27-29. évfolyam

KIMUTATÁS

Vasvári Vilmos hdgy.

Förstási László szds.

Dióskáli László alhdgy.

Márton Péterné

Bobály Béla honv.

Surányi János hdgy.

Pohár Mihály hdgy.

Talpai Irén

Lukács Sándor honv.

Salamon Sándor

I. csoport.

Mészáros István

Kapás György

Honváth Béla

Zsivén Károly

DD-306. Honv.

"Hentes".

II. csoport.

Sztruhár István

Károlyi Albert

Zsarkó Miklós

Zombori János

EE-211.

"Ruha".

III. csoport.

Halász Károly

Csonka János

Cs. Szabó István

Erdélyi Gábor

AN-336. Honv.

"Horog".

Továbbá:

Nagy Imre

Csöti Imre

Kun Szabó Béla.

Beismerem, hogy ezen kimutatást,
amely a Kat. Tan. mellett működő
sz. nélp. munkájával kapcsolatban, nem
munkatársaim által készített, és a
Katonai K. 1956. XI. 1. é.
sz. 2. 6.
Füzetében.

úgy is lehetett volna, hogy a nap - ok
már a tevékenységükre.

Amellett hdgy.

Tegnap délután 8 óra
Sárvári katonai

492 496

K/7L 342 m

22.

A hadtest parancsnok bajtárs megparancsolta, hogy állományába tartozó
elhárító tisztjét és elhárító tiszthelyettesét azonnal tartóztassa be.
Tartsanak náluk házkutatást, a fegyvert és lőszert kobozzák el.
Kísérjék őket a legközelebbi ügyészre és annak adják át.
Végrehajtást 1956. november 2.-án 03 órára jelentse.
A katonai tanács parancsnokát tájékoztassa.

Sajti Albert alezredes s.k.
Hadosztályparancsnok.

előzetes letartóztatás elrendeléséről

Népellenes bűntett miatt Vajandi Károly áv.hdggy. ellen indított büntetőper.

A nevezett a nyomozás adatai szerint alaposan gyanúsítható assal, hogy mint volt Államvédelmi Hatóság tagja hivatalos hatalmával visszaélve törvénytelen emberek ellen eljár, továbbá.....

A nevezett neve: Vajandi Károly, születési helye: Szeged, anyja neve: Bartha Mária, lakcíme: Hajnal ut. 14. szám alatt. Népellenes bűntett miatt a Szeged Városi Katonai Tanács az előzetes letartóztatást a Bp. 97 §. 1/1 bek. b./ és c./ pontjai alapján elrendeli.

Az eruttal elrendelt előzetes letartóztatás a Bp. 99. §. 1/2 bek. értelmében az elsőfokú bíróságra, de legfeljebb egy hónapig tart, ami 1956. dec. 3. -kor lejár.

A fogvatartás helyéről a Szeged-Országos Börtönt jelölöm ki.

Szeged, 1956. november hó -n, 23. óra perc.

A fenti határozatot előttem kihirdették, azt megértettem, ellene panaszom élek.

Szeged, 1956. november hó -n, 23. óra perc.

HIVATAL

V-145747/2

HATÁROZAT

előzetes letartóztatás elrendeléséről

Népellenes bűntett miatt Lára György áv.hdggy. ellen indított büntetőper.

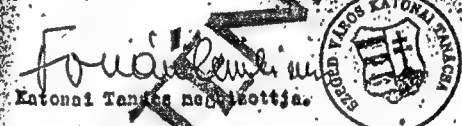
A nevezett a nyomozás adatai szerint alaposan gyanúsítható assal, hogy mint volt Államvédelmi Hatóság tagja hivatalos hatalmával visszaélve törvénytelen emberek ellen eljár, továbbá.....

A nevezett neve: Lára György, születési helye: Kistoladcs, anyja neve: Szabó Margit, lakcíme: László u. 5/4. szám alatt. Népellenes bűntett miatt a Szeged Városi Katonai Tanács az előzetes letartóztatást a Bp. 97 §. 1/1 bek. b./ és c./ pontjai alapján elrendeli.

Az eruttal elrendelt előzetes letartóztatás a Bp. 99. §. 1/2 bek. értelmében az elsőfokú bíróságra, de legfeljebb egy hónapig tart, ami 1956. dec. 3. -kor lejár.

A fogvatartás helyéről a Szeged-Országos Börtönt jelölöm ki.

Szeged, 1956. november hó -n, 23. óra perc.

A fenti határozatot előttem kihirdették, azt megértettem, ellene panaszom élek.

Szeged, 1956. november hó -n, 23. óra perc.

Handwritten signature 'K. László' and the word 'Tartalom' (Content).

V-145747/2

Szegei Városi Katonai Törvényszék

HATÁROZAT

eljárás az elítélésről

szabó Gábor István ellen indított
bűnper.

A nevezett a nyomozás adatai szerint alaposan megismerkedett a
hogy mint a volt Államvédelmi Hatóság tagja hivatalos hatalommal
viszonyba lépve törvénysértően elvégezte a bűntettét, továbbá
operatív beosztásban volt, hivatalos és kényszerített munkavégzés
csoport vezetője VIII. osztály

A nevezett név: Szabó Gábor
Hajduböszörményi
anyja neve:
születési helye:
születési ideje:
bűntett miatt a
Szegei Városi Katonai Törvényszék az előzetes letartóztatást a Bp. 77. §.
/1/ bek. b./ és c./ pontjai alapján elrendeli.

Az oszlati elrendelt előzetes letartóztatást a Bp. 77. §. /2/ bek.
feltételén az előzetes letartóztatást a Bp. 77. §. /2/ bek.
1956. december 3.
ami
A fogvatartás helyét a Szegei Városi Katonai Törvényszék elrendeli.

Szegei, 1956. november 12.
Katonai Törvényszék

A fenti határozatot elítélten kihirdették, azt megértették, ellene
panaszra
Szegei, 1956. november 12.
Ugy értem hogy hivatalos hatalommal való visszaélést nem követtem
el, bűntetnek nem érzem magam, ami parancsnok végrehajtotta,
azt utasításra tettem.

Szegeden 1956 október 27.-én délután, a városházán – akkor tanácsházán – tehát megalakult a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács, melynek végleges neve a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság lett. Ennek a szervezetnek az lett volna a legfontosabb feladata, hogy minél előbb átvegye a helyi hatalmat és a város életének szervezését, irányítását, az addig Halász Gyula főhadnagy által vezetett katonai közigazgatástól. Szó volt már arról, hogy Halász főhadnagy és a katonai közigazgatás már nagyon szeretett volna szabadulni a kényszerűen, felsőbb utasításra vállalt feladataitól és a felelősségtől; ez azonban nem ment egycsapásra. A frissen létrejött új hatalmi szervezet, és annak már megválasztott elnöksége, mint végrehajtó testület még egyáltalán nem volt felkészülve a hatalomátvételre és gyakorlására. A mielőbbi hatalomváltás érdekében már október 27.-én késő délután tárgyalások kezdődtek a BM Csongrád Megyei Főosztályon a Halász Gyula főhadnagy által vezetett katonai közigazgatás néhány képviselője és a Perbíró József által vezetett Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács néhány elnökségi tagja között. Ekkor több fontos kérdést megvitattak, de a hatalom átadása-átvétele még nem történt meg.

Az említett október 27.-i megbeszélésen felvetődött a városi közbiztonság kérdése. Ennek biztosítása elsősorban a szegedi városi – és járási – rendőrkapitányság állományának a feladata lett volna. Csakhogy október 23.-tól kezdve a szegedi rendőrség, – az államvédelmi szolgálattal vállatva – kiállt a kommunisták hatalmának védelméért és bizony elég gyakran brutálisan léptek fel a tüntető forradalmi tömegekkel szemben. Ezzel a magatartással a szegedi rendőrség a város lakossága előtt minden tekintélyét elveszítette, olyannyira, hogy az utcai járókelők, ha a helyzet úgy hozta, egyszerűen nem voltak hajlandók tudomásul venni és végrehajtani a megkísérelt rendőri intézkedéseket. Azért, hogy a közrend biztosítva legyen, az említett tárgyaláson megállapodtak a felek abban, hogy kb. 200 főből álló városi szervezetet hoznak létre, az új forradalmi városvezető testület alárendeltségében, de a rendőri szervekkel szorosan együttműködve. Ennek a rendfenntartó szervezetnek adták a nemzetőrség nevet, parancsnokként pedig közös megegyezéssel elfogadták a katonatiszti múltú Palotás Józsefet, az Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének tagját.

A szegedi városi nemzetőrség szervezése azonnal kezdetét is vette. Az üresen álló Honvéd téri laktanyát is megkapták, ahol berendezkedhettek. A felhívásra azonban nem túl sokan jelentkeztek. Sőt voltak, akik néhány órán belül, mások egy-két nap múlva ott is hagyták a nemzetőrséget, amely kezdetben fegyver nélkül látta el szolgálatát. Amikor kezdetét vette a felfegyverzés, még többen elmentek, amikor meglátták az ősi, használhatatlan fegyvereket. A nemzetőrség felfegyverzését nyilvánvalóan elsabotálták, és ebben élen járt Halász Gyula főhadnagy és a városi és járási rendőrkapitány, Mogyorósi István⁽¹⁾ rendőr őrnagy.

Amikor október 29.-én délután megtörtént a hatalom átadás-átvétel, intézkedés történt a nemzetőrség szervezésének meggyorsítására és használható fegyverekkel, karszalaggal, igazolvánnyal való ellátására. Ennek eredményeként a létszám is növekedni kezdett. Nem lehet azonban elhallgatni, hogy sajnos néhány nem egészen odaváló ember – az akkori szóhasználat „huligán” – is bekerült a testületbe. Amikor pedig a más beállítottságúak, pl. egyetemisták, ezeket meglátták, igyekeztek volna kihátrálni a velük való együttműködésből. Ez a ki nem mondott, de létező ellentét volt az oka, hogy a nemzetőrségen belül külön munkászászlóaljat és külön egyetemi zászlóaljat hoztak létre.

A vezetést illetően az első probléma akkor kezdődött, amikor a Forradalmi Nemzeti Bizottság plénuma ülésén a vasutas küldöttek támadni kezdték Palotás Józsefet. Azzal gyanúsították, hogy ávéhás volt és ezért nem lehetne a nemzetőrség parancsnoka. Hiába bizonygatta, hogy soha nem volt ávéhás – valóban nem volt az! – mégis végül a rövid politikai tiszti pályafutása miatt le kellett mondania. A városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége az új nemzetőrpáncsnokot csak másnap délelőtt találta meg Lazur Barna⁽²⁾ honvéd főhadnagy személyében. Lazur az egyetemisták javasolták, mert ismerték, hiszen az egyetemi katonai tanszéken volt előadó. Az új vezetőnek egyetlen feltétele volt, mégpedig az, hogy az addigi parancsnoki beosztás helyett főparancsnok akart lenni. Kívánsága teljesült, de megkapta főparancsnokhelyettesnek Palotás Józsefet, az addigi parancsnokot, a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének tagját.

Amint Lazur Barna főhadnagy került a városi nemzetőrség élére, máris ellentét feszült közte és a helyettese, az addigi parancsnok, Palotás József között. Hamarosan a városi nemzetőrség munkaszászlóalja élére Stachó Elemér⁽³⁾ volt alezredest nevezték ki és Lazur vele szemben is ellenszenvesen viselkedett, mivel ő úgynevezett „*demokratikus tiszt*” volt, a rákosista rezsim neveltje, Stachó pedig a háború előtt és alatt horthysta tiszt volt, aki egy időre át tudta menteni magát az új hadseregbe, de 1950 körül eltávolításra került. Érdekes módon Lazur főhadnagy egyik bizalmi embere Kendi József⁽⁴⁾, az „*egyetemi tizenhármak*” mobil csoport vezetője volt, de a megtorlás során vele is szembefordult, mert az ő apja állítása szerint 1919-es kommunista volt és vöröskatoná, a Kendi apja pedig csendőr. Ezek után semmiképpen nem állítható, hogy a szegedi városi nemzetőrségen belül példás rend és fegyelem uralkodott volna. Leginkább az alegységek parancsnokain múlt, hogy a feladatát a szegedi városi nemzetőrség 1956 november 4.-én reggelig teljesíteni tudta. Akkor azonban a főparancsnok a szovjet katonai támadás hírére pánikba esett és önhatalmulag, a felettes városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének az engedélyét ki sem kérve, az alá rendelt nemzetőrséget fölsozlatta. Ugyanakkor Lazur főhadnagy parancsba adta a nemzetőr főparancsnokság írnokának, Gausz Antal⁽⁵⁾ szegedi főiskolai hallgatónak, hogy a nemzetőrség összes iratát semmisítse meg, égesse el az épület – a Kálvária (akkor Tolbuhin) sugárút 43. szám alatti Juhász Gyula egyetemi diákokthoz – pincéjében. 1956 november 1.-től a szegedi városi nemzetőrség főparancsnoksága ott működött, a Honvéd téri laktanyában csak a munkaszászlóalj maradt. Ez az oka annak, hogy a szegedi városi nemzetőrséggel kapcsolatban csupán véletlenül maradt fenn néhány irat, azok is másolatban, amelyek a nemzetőrség tevékenységére utalnak. Ilyen például az a „*Nyílt parancs*” (38. számú dokumentum), melyet 1956 október 31.-én Palotás József hadnagy akkori parancsnok írt alá. Ehhez kapcsolódik egy másik irat, amely 1956 november 5.-i dátumú – Szegeden 1956 november 6.-án értek véget a forradalmi napok – és amely a szegedi városi nemzetőrségtől kapott fegyverek leadásáról tanúskodik. (39. számú dokumentum)

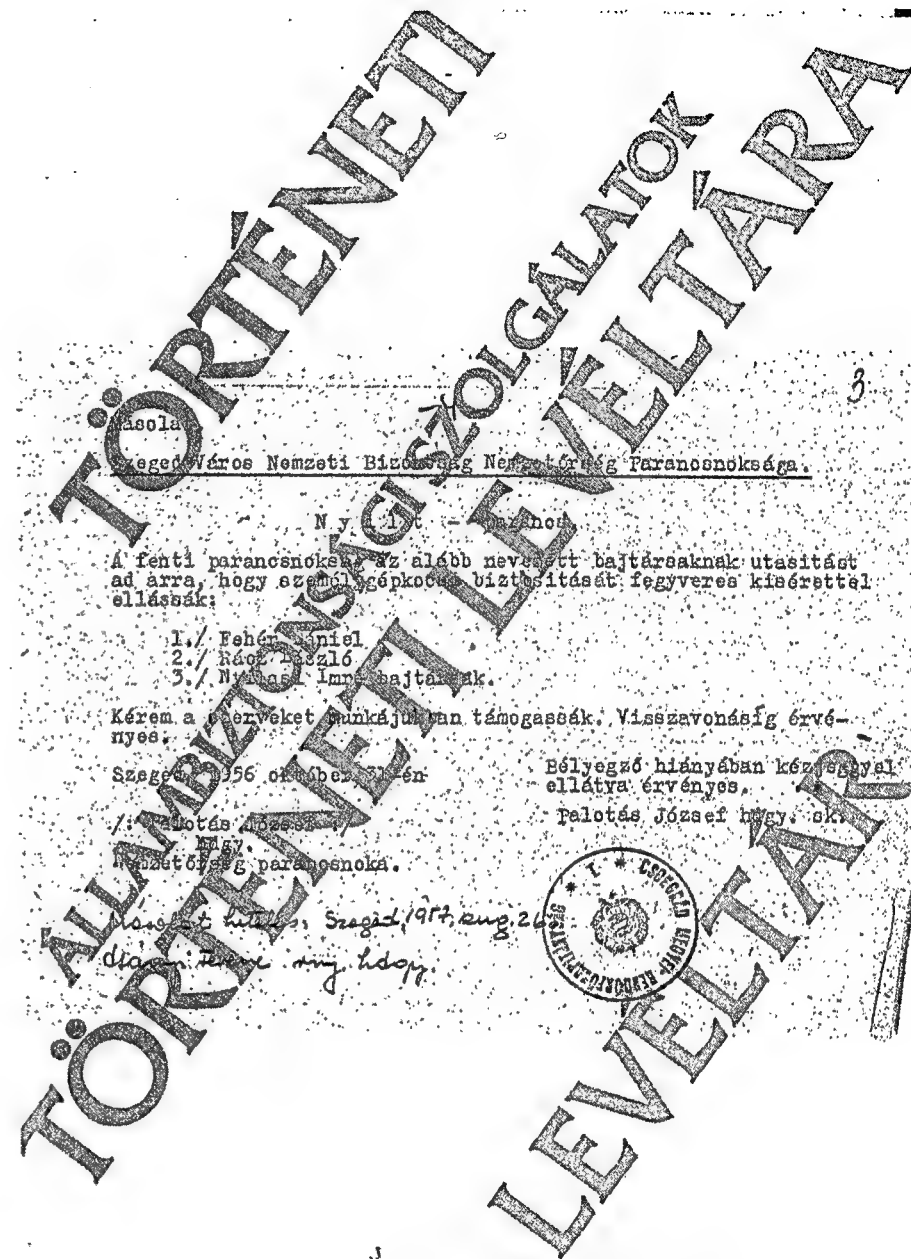
Eddig csupán egyetlen szegedi nemzetőrigazolvány került elő, de az sem szegedi nemzetőr igazolványa. A forradalmi napok alatt Vízzy Béla⁽⁶⁾, a hódmezővásárhelyi események egyik kiemelkedő résztvevője látogatást tett tapasztalatszerzési céllal Szegeden. Ekkor felkereste a szegedi városi nemzetőrség főparancsnokságát is és beszélgetett a főparancsnokkal, Lazur Barna főhadnaggal. Elválásukkor Lazur főhadnagy kiállított Vízzy Béla részére egy nemzetőrigazolványt (40. számú dokumentum), minden bizonnyal a könnyebb közlekedés biztosítása érdekében. Ez az igazolvány így Vízzy Béla által elkerült Szegedről és elkerülte a november 4.-i iratmegsemmisítést. A megtorlás során, amikor Vízzy Bélát elfogták, megtalálták nála a szegedi nemzetőrigazolványt és az bekerült a vizsgálati iratai közé, így maradhatott fenn.

Jegyzetek:

- (1) **Mogyorósi István** (Csánig, 1913 december 26. Dénes Julianna) munkáscsaládból származott. 1937 és 1939 között katonai szolgálatot teljesített. A háború alatt 1944-ben ismét behívták katonának és 1945-ben szerelt le. Azonnal belépett az MKP-ba és próbarendőr lett. Véglegesítés és különféle tiszti tanfolyamok elvégzése után 1949-ben már rendőr alhadnagy. 1954-ben rendőr százados, a Szegedi Városi Rendőrkapitányság vezetője és a Szegedi Városi Tanács tagja. 1956 júniusában lett rendőr őrnagy és a Szegedi Városi és Járási Rendőrkapitányság vezetője. A forradalom kitörése előtt és a kezdeti napokban mindent elkövetett a városi és járási kommunisták hatalmának biztosításáért. A beosztott rendőri állományt több esetben vezényelte a tüntetők feloszlására. A forradalom győzelme után rövidesen bejelentette, hogy ő és a rendőri állomány áttért a forradalom oldalára. Látszólag odaadón kiszolgálta a városi Forradalmi Nemzeti Bizottságot, ugyanakkor kapcsolatot tartott a hatalomból kiszorult kommunista vezető káderekkel is. Egyike volt, aki szabotálta a nemzetőrség felfegyverzését. Kovács József, a később kivégzett forradalmár egyik tanúvallomása szerint „*Mogyorósi ... már akkor el akart engem pusztítani és ártalmatlanná tenni, amikor a hatalom bizonyos fokon a mi kezünkben volt*”. (Forrás: ÁBTL V- 145747/2)). A megtorlást minden újabb próbálkozása ellenére sem kerülhette el. Vizsgálat indult ellene. 1957-ben a rendőri állományból leszerelték. Ezt követően az anyja földjét művelte. Kissé megkésve, 1958-ban eljárás folyt ellen, melynek végén 6 év börtönbüntetésre ítélték. A fő bűne az volt, hogy „*utasítást adott a nyomozóknak és rendőröknek az államvédelmi tisztek őrizetbevételére, náluk házkutatás tartására*”. (Forrás: Kat. 515/1958). Írásban tanúskodott mellette Borozinyc Grigorij Afanaszovics, a forradalom leverése utáni szegedi szovjet városparancsnok is: „*1956. novemberétől én, mint Szeged város parancsnoka Mogyorósi őrnagy munkájában semmi kifogásolni valót nem találtam. ... Az összes parancsomat ... pontosan teljesítette. ... Mint a rendőrség parancsnoka részt vett a rend helyreállításában. ... Minden tevékenységét egyeztetve a szovjet parancsnoksággal*”. Talán nem véletlen, hogy Mogyorósi István jogerős ítélete csak 1 év börtönbüntetés lett.
- (2) **Lazur Barna** (Mezőzombor, 1930. Hascák Erzsébet) munkáscsaládból származott. 1950-től önkéntesként teljesített katonai szolgálatot. Elvégeztették vele a pécsi Dózsa György Gyalogostiszti Iskolát. 1952-től honvéd hadnagy, aki „*többször volt dicsérve és fenytve*”. 1956-ban a Szegedi Tudományegyetem Katonai Tanszék előadója, az MDP tagja, az egyetemi DISZ bizottság tagja. A forradalom előtti és a kezdeti napokban inkább ellene volt az egyetemi ifjúság mozgalmának – a MEFESZ-nek – mintsem támogatta volna. Október 20-án még a MEFESZ-ellenes DISZ funkcionáriusaként utazott a fővárosba a DISZ Központi Vezetőségéhez. A forradalom győzelme után áttért és nemzetőr lett, egy mobil nemzetőrcsoport parancsnoka. Az egyetemisták javaslatára ő lett 1956 november 31.-én a szegedi városi nemzetőrség főparancsnoka. 1956 november 4.-én délelőtt több társával együtt Jugoszláviába menekült. Még novemberben a jugoszláv hatóságok visszaadták a magyar hatóságoknak. 1957-ben megtorló büntetőeljárás indult ellene és jogerősen 9 év börtönrre ítélték.
- (3) **Stachó Elemér** (Margitta, 1903. szeptember 16. Vutka Pálma) 1945 előtt Ludovika Akadémiát végzett térképész tiszt volt, rendfokozata őrnagy. 1945 után átvételre került az új hadseregbe, 1947-ben alezredes és egy ideig a szegedi városi KIEG parancsnoka. 1950-ben nyugállományba helyezték. Tagja volt az MDP-nek, de az 1950-es évek elején kizárták. 1956 októberében, a forradalom győzelme után ő lett a szegedi városi nemzetőrség munkaszászlóaljának parancsnoka. A megtorlás során a katonai bíróság jogerősen 5 év börtönrre ítélte.
- (4) **Kendi József** (Nádudvar, 1928. Mészáros Eszter) „*osztályidegen*” származásának tekintették, mert az apja 1945 előtt csendőr főtörzsőrmester volt. 4 középiskolát végzett. Birkózóként sportolt. 1950-től katonai szolgálatot teljesített sportszázadban, majd a Szegedi Honvéd Sportegyesület birkózója

lett. 1953-ban leszerelt, mert a Szegedi Honvéd Sportegyesület megszűnt. Ekkor az egyetemi sportkörbe, a Szegedi Haladásba került, sportállása a Szegedi Orvostudományi Egyetem üvegtechnikai intézetében volt, mint műszaki rajzoló. 1956 októberében, a forradalom győzelme után a legelsők között jelentkezett a nemzetőrségbe. A Lazur Barna főhadnagy által vezetett „egyetemi tizenhármak” mobil csoportnak lett a beosztottja. Amikor Lazur főhadnagyból nemzetőr főparancsnok lett, ő lett a mobil csoport vezetője. Ennek a csoportnak az is a feladatát képezte, hogy a volt államvédelmi operatív tiszteket biztonsági őrizetbe helyezze. Mint nemzetőr alparancsnok néhány alkalommal túllépte azt a határt, mint ami szükséges és megengedett volt a végrehajtandó intézkedés során, pl. Makón, a pártbizottságon a plafonba lőtt, szét akarta lőni a páncélszekrény zárszerkezetét, stb. 1946 november 4.-én a parancsnokával és csoportjának több tagjával Jugoszláviába menekült. A jugoszláv hatóságok azonban még 1956. november második felében visszaadták és kikerültek az őthalmi lak-tanyába, szovjet őrizetbe. Egy valamivel későbbi vallomása szerint „*nagyon kellemesen csalódtam az orosz katonákban, csaknem a szívüket ideadták*”. (Forrás: ÁBTL V-144704) A megtorlás során a forradalom alatt tanúsított magatartásának meg is lett a következménye. Egy korabeli rendőrorvosi látélet szerint „1957. április 24.-én Makón a nyomozók gumibottal és kézzel megverték. ... Az álta-lam (a rendőrorvos által – BL) észlelt elváltozások gumibot ütésektől származnak. Gyógytartalom szövődmény nélküli esetben 21 napon belüli.” Nem véletlenül írta önvallomásában, hogy „*megjegy-zem, egy kicsit félek, habár megnyugtattak az elvtársak (az ávéház múltú politikai nyomozók – BL), de mivel az én apám csendőr volt és könnyen össze lehet egyeztetni, hogy a csendőr gyereke fegyvert fogott, de ez nem így van. Én nem azért fogtam fegyvert, hogy ismét a kakastollas csendőrök legye-nek az urak*.” (Forrás: ÁBTL V-144704/1) A Katonai Bíróság jogerős ítélete 9 év börtönbüntetéssel sújtotta.

- (5) **Gausz Antal** (Újvidék, 1934. június 26. Horváth Mária) főiskolai hallgató volt a Szegedi Pedagógiai Főiskolán. 1956-ban, a forradalom alatt nemzetőr lett és írnyi beosztásba került a nemzetőrség főparancsnokságán, a Juhász Gyula egyetemi kollégiumban. A megtorlás során csak tanúként hallgatták ki. Ekkor arról is beszámolt, hogy „*több alkalommal, amikor én vettem fel a telefont, ... Mogyorósi rendőr őrnagy utasítást adott, írjam fel az általa adott neveket és címeiket, és ezeket a személyeket le kell tartóztatni és házkutatást tartani*”. A közölt nevek államvédelmi operatív tisztek nevei voltak. (Forrás: ÁBTL V-144704/1)
- (6) **Vlzy Béla** (Budapest, 1931. január 13. Ruchti Vilma) apja vasesztergályos volt, aki 1938-ban meghalt. Ezt követően Kaposváron egy árvaházban nevelkedett 10 éves koráig, majd visszakerült a fővárosba. A négy polgári iskola elvégzése után műszerész szakmát tanult és segédként a Gamma Gyárban dolgozott. Pécssett szakérettségít tett, majd Szegeden orvosegyetemi tanulmányokat kezdett. 1956 októberében, a forradalom kitörésekor szigorló orvos volt a Hódmezővásárhelyi Kórházban. A forradalom kitörése után a városban zajló események egyik legaktívabb résztvevője lett, végül a városi Nemzeti Bizottságba is beválasztották. A megtorlás során jogerősen 3 év börtönbüntetésre ítélték.

1956 november 4.-én éjjel körül érkeztek meg Deszk felől az első szovjet páncélos egységek Szegedre. Ezek azonban csak átrobtak a városon Budapest irányába. Egyik alegységük megszállta a teljesen üresen álló és őrizetlenül hagyott volt államvédelmi belső karhatalmi laktanyát a város melletti Óthalmon. Mint a korábbi fejezetekből kitűnt, ekkor Szegeden már feloszlataásra került a városi nemzetőrség, és a késő esti óráktól lényegében megszűnt létezni a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács is. November 5.-én reggel a forradalmi intézmények közül már csak a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság létezett és működött a megváltozott körülményekhez igazodva, valamint más névvel, Munkavédelmi Bizottságként, a forradalmi napok alatt létrejött Sztrájkbizottság. Az egész város azt figyelte, hogy a szovjet katonai egységek mikor szállják meg Szegedet, de ez akkor még váratott magára.

A városi Forradalmi Nemzeti Bizottság életében annyi változás történt, hogy a tagok közül a korábbinál kevesebben jelentek meg a városházán, és akik ott voltak, azok sem tanácskoztak, hanem a kialakult helyzetről, főleg a várható fejleményekről beszélgettek. A Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségében viszont történt valami, amire a korábbi napok alatt nem volt példa. Ezen a napon – november 5.-én – ugyanis a Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöke, Perbíró József a reggeli s délelőtti órákban nem jelent meg a városházán. Senki sem tudta, hogy a város akkori első embere hol tartózkodik. Keresték, de nem találták. Ezért az ügyeket kényszerűen Kováts Józsefnek kellett intéznie, pedig ő még elnökhelyettes sem volt. Az viszont tény, hogy Kováts volt a rendőrségi munka felügyelője és akkor a legfontosabb feladat volt a városban szerte szórt fegyverek és lőszerök összegyűjtése. Ezt Kováts a rendőrséggel végeztette.

A november 5.-i és 6.-i események s főleg a háttérük megértéséhez nem árt tudni, hogy a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének két meghatározó és egymástól nagyon különböző mentalitású tagja volt. Az egyik az ízig-vérig forradalmár, volt politikai elítélt Kováts József, a másik a forradalmi szerepvállalásokba véletlenszerűen belecsöppent és azoktól többször szabadulni akaró Perbíró József. Két ilyen eltérő egyéniségnek nagyon nehéz volt forradalmi helyzetben együtt tevékenykedni, főleg ha a lagymatagabb volt a magasabb beosztásban. Csak a forradalom győzelme után ismerkedtek meg és kerültek össze és bizonyára mindkettőjüknek köszönhető, hogy a köztük levő feszültség a felszín alatt maradt. Ebben valószínűleg nagyobb szerepe volt a mindig nyugodt, kiegyensúlyozott és konfliktust kerülő Perbíró Józsefnek. November 5.-én délután, amikor Perbíró József valahonnan mégis csak előkerült, felszínre törtek az addig elfojtott indulatok. Az események odáig fajultak, hogy Perbíró József ott azonnal ki akarta szorítani az elnökségből Kováts Józsefet. Az elnökség tagjainak többsége azonban a válságos helyzetben az egység mellett döntött és Kováts maradhatott a pozíciójában.

Másnap, november 6.-án még kevesebben jelentek meg a városházán, hiszen az akkori fővárosi hírekből nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar forradalom elbukott. A szegedi forradalmárok, de mások sem tudtak persze arról, hogy az országos politikában, a háttérben milyen események húzódnak meg, milyen tervek fogalmazódnak meg. Az embereknek pl. fogalmuk sem volt sokáig arról, hogy a megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányba – a Kádár-kormányba – a hatalomba szovjet segítséggel visszatért magyar kommunista vezetés eleinte szívesen látta volna (persze csak ideig-óráig) a „forradalom miniszterelnökét”, aki nem vállalt együttműködést, mert moszkovita lévén nagyon jól tudta, hogy neki a végállomás biztosan az akasztófa lesz.

Reggel a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének több tagja megjelent a városházán és elég szokatlan volt, de Perbíró József is elég korán megérkezett. A délelőtti órákban megjelent a városházán a városi MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottság néhány vezetője, és a kialakult helyzetről tárgyaltak a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége néhány tagjával, Perbíró Józseffel, Kováts Józseffel, stb. Megállapodtak abban, hogy a kommunista városi pártvezetők és a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének képviselője a déli órákban együtt kimennek őthalomra és tárgyalnak a szovjet katonai vezetőkkel. Érdekes módon nem az elsőszámú vezető Perbíró József lett a kijelölt, hanem a még elnökhelyettesi pozícióban sem levő Kováts József. A kommunista vezetők eltávoztak azzal, hogy délben visszajönnek, és együtt indulnak Óthalomra.

Elérkezett a dél, amikor szovjet harckocsik érkeztek a szegedi városházához. Fegyveres katonák magyar „*muszkavezetőkkel*” behatoltak az épületbe és nyomukban érkeztek Ábrahám Antallal az élen a kommunista funkcionáriusok. Ma már teljesen világos, hogy az Óthalomra való kimenetelből egyetlen szó sem volt igaz. A kommunista vezetők nagyon jól tudták azt, hogy a déli órákban megtörténik a város szovjet megszállása, hiszen a fontosabb létesítményekhez olyan „*muszkavezetők*” is kísérték a szovjet alegységeket, akik pártbizottsági munkatársak voltak.

A legváratlanabb fordulatra azonban csak ezután került sor a városházán. A jelen levő szovjet parancsnok közölte, hogy visszaáll a régi rend és a városi tanács elnöke Tombácz Imre lesz, aki a forradalom győzelméig a városi tanács elnökének helyettese volt, a forradalom alatt pedig a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségébe a kommunisták beügyeskedett embere. De még meglepőbb volt az, hogy a szovjet parancsnok kinevezte a városi tanács elnöke első helyettesének Perbíró Józsefet, aki addig a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöke volt. Perbíró ezt tudomásul vette, nem ellenkezett, nem akart kihátrálni a funkcióból akkor sem és később sem. Naiv volt és tájékozatlan. Nem gondolt arra, hogy az ő sora is már megpecsételődött, csak most még szükség van rá, tehát felhasználják, utóbb a sorsát mégsem kerülheti el. Amikor a megbízatást megkapta, azonnal az irodájába ment és munkához látott, miközben a forradalmár társait megbilincselve őrizetbe vették és elhurcolták. 1956. november 6.-án délben a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság tehát megszűnt létezni. Már csak két forradalmi intézmény maradt, az egyik az üzemi munkástanácsok, a másik a forradalmi MEFESZ. A továbbiakban ez a két szerveződés vívta az utóvédharcát, menteni próbálták a menthetőt a forradalmi vívmányokból. Ebben a tekintetben a munkástanácsok voltak az aktívabbak és eredményesebbek.

Szegeden 1956. november 3.-án már úgy nézet ki a helyzet, hogy 5.-én, hétfőn a gyárakban és üzemekben megindul a termelés és az élet lassan visszatér a rendes kerékvágásba. Közbe jött azonban november 4.-e, a szovjet katonai invázió, minek hatására ismét változott a helyzet és november 5.-én is sztrájkoltak a város gyáraiban. Ez volt az az időszak, amikor a kommunisták szerették volna minél előbb konszolidálni a hatalmukat és azt bizonygatni, hogy a munkásság, sőt a lakosság a hátuk mögött áll és az „*ellenforradalom*” valamiféle kisebbség mesterkedése volt, akik kihasználták a jóhiszemű és megteveszthető embereket. Az elsődleges cél tehát az volt, hogy szűnjenek meg a sztrájkok és induljon meg a termelés, a közlekedés, az oktatás, stb. Szegeden. Az üzemekben és gyárakban a munkástanácsok változatlanul a helyükön voltak, és ha mással nem, a sztrájk fegyverével védték a forradalom alatt kivívott eredményeket.

A forradalom bukása ellenére a szegedi munkástanácsok tehát tovább működtek. A Szegedi Ruhagyár munkástanácsa pl. 1956. november 9.-én ülésezett, amellyel kapcsolatban egy „*Jegyzőkönyv*” is rendelkezésre áll. (41/a-b-c-d. számú dokumentum) Ekkor még Kertes Endre volt a ruhagyári munkástanács elnöke. A felszólalók között volt Botos József⁽¹⁾ anyag és áruforgalmi osztályvezető, Nagy Ernő, a forradalom alatt kine-

vezett, majd a forradalom bukása után leváltott igazgató, Szörényi Jenő⁽²⁾, Kiss Jenő⁽³⁾ fődiszpécser, stb. Ezen az értekezleten többnyire a gyárat érintő termelési kérdésekről és személyi problémákról esett szó. A Szegedi Textilművekben 1956. november 10.-én készült „Jegyzőkönyv” szerint egy korábban fegyelmivel elbocsátott dolgozó utólagos kéréséhez járult hozzá az igazgató és Horváth Andor munkástanács elnök. (42. számú dokumentum)

1956 november 13.-ra a szegedi városvezetés értekezletre hívta össze a szegedi gyárak és üzemek munkástanácsainak delegáltjait. Ezen a megbeszélésen azt akarták elérni, hogy beinduljon a munka, megszűnjenek a sztrájkok. A forradalom leverése után ez volt az az időszak, amikor a gyárakban az időnként jelentkező anyagihiány miatt ugyan akadovoz, de beindult a termelés, közben azonban már megindultak az éjszakai házkutatások, elhurcolások és őrizetben tartások. Ezek hatására az elhurcolt munkahelyén azonnal leállt a termelés, de gyakran más gyárakban is szolidaritási sztrájkba léptek. Ilyen esetekben kizárólag a városi MSZMP vezetés volt képes hatékonyan közbenjárni a szabaddlábra helyezés ügyében, akik rendre meg is tették, mert nekik meg elsődleges érdekük lett volna a helyzet mielőbbi konszolidálása. Igen ám, de a következő éjszakán más dolgozókat, többnyire munkástanács tagokat vetek őrizetbe, hurcoltak el bántalmazás közepette a felfegyverzett, törvényen kívüli kommunista szabadcsapatok. Erre másnap ismét leállta a gyár, sőt gyárak és kezdődött minden előlről. Az MSZMP célja az lett volna országosan is és Szegeden is, hogy bizonyítsa a hatalmát, azt, hogy ura a helyzetnek, a tömegek, főleg az ipari munkásság mögöttük áll. Elsősorban a sztrájkok megszüntetése volt tehát a célja a november 13.-i megbeszélésnek. A városházára erre az eseményre a küldöttek csak „Megbízólevél” felmutatásával mehettek be. Kecskés Zsuzsannának, a Szegedi Cipőgyár munkástanács titkárának megbízólevele (43 számú dokumentum) és Fekete Károlynak, valamint Solti Jenőnek, a Szegedi Ruhagyár munkástanács küldöttinek a megbízólevele (44. számú dokumentum) rendelkezésre áll.

A november 13.-i városházi ülés levezető elnöke Perbír József, a városi tanács – ahogy a kormányt utánozva magát akkor nevezte: a Forradalmi Munkás-Paraszt Tanács – elnökének első helyettese volt. Jelen volt természetesen a városi tanács elnöke, a kommunista Tombácz Imre is. Vannak adatok, amelyek szerint készült jegyzőkönyv, amely azonban vagy nem maradt meg, vagy még nem került elő. Komócsin Mihály, a Szegedi MÁV Igazgatóság munkástanácsának elnöke erről is készített egy „Feljegyzés”-t, amely levéltárban megtalálható, és amely kellőképpen tükrözi az ülés hangulatát és a megvitatásra kerülő témaköröket. (45/a-b-c-d számú dokumentum) Már az első felszólaló, Nagy József⁽⁴⁾ bátran megkérdőjelezte az „oroszok” itteni tartózkodásának szükségességét. Perbír József kijelentette, hogy „az üzemi tanácsokat (a munkástanácsokat – BL) újjá kell választani”. A munkástanácsokat a kommunista hatalom nem merte egycsapásra megszüntetni, hanem előbb a befolyása alá akarta vonni, utána csendben elsorvasztani. Az újra választás ennek a folyamatnak az első lépcsőfoka lett, amikor a forradalom alatt megválasztott tagokat, de főleg tisztviselőket igyekeztek háttérbe szorítani. Már ekkor felszólalt valaki – egy „ismeretlen” –, aki a városban garázdálkodó fegyvereseket, ekkor még „polgárőrség”-nek nevezte. Többen – szintén „ismeretlenek” – a törvénytelen elhurcolásokat kifogásolták. Az egyetemisták – feltehetően a MEFESZ – küldötte követelési pontokat olvasott fel. A ruhagyári küldött a tévedésben odáig ment, hogy a karhatalmistákat „nemzetőrök”-nek nevezte. Ugyancsak tévedett az az „ismeretlen” felszólaló, aki szerint „8 embert vittek el az oroszok”. A szovjet katonák ugyanis november 6.-án 6 főt vetek őrizetbe és vittek végül Debrecenbe. Nincs megnevezve az a hozzászóló sem, aki szerint „Tombácz elvtárs beszámolója olyan volt, melyet 12 év alatt megszoktunk, mint Rákosi hazudozást. Miért kell a munkástanácsokat újra választani, amikor Tombácz

elvtárs 10 év alatt nem látott olyan demokratikus választást, mint amivel a küldötteket választották”. A következő felszólaló is kérdezett: „Hogy lehetséges, hogy egy kommunista miniszter felveszi a telefont és bejön kétszáz ezer orosz és nem megy ki, hiába kéri 10 millió magyar?”

Ebben az időben – 1956 november közepén – Szegeden még működött a forradalmi napok alatt létrehozott Sztrájkbizottság, de ekkor már megváltoztatott névvel Munkavédelmi Bizottságként, amely egy dokumentum alapján pontosítva Munkás és Munkavédelmi Bizottság volt. Ennek a Bizottságnak írt levelet 1956 november 15.-én Horváth Andor munkástanács elnök a Szegedi Textilművektől, melyben közölte, hogy a gyár dolgozói csak akkor hajlandók felvenni a munkát, ha a követeléseiket teljesítik. (46. számú dokumentum)

Néhány nap múlva, 1956 november 16.-án újabb tanácskozás volt a városházán, amely már ismét tanácsháza lett. Erről is készített Komócsin Mihály egy „Feljegyzés”-t. (47/a-b-c-d számú dokumentum) A levezető elnök ismét Perbír József volt, aki bemutatta a jelenlevő Keresztes Mihály⁽⁵⁾-t, aki „a Kádár-kormány megbízottja, a kormány valamint Szeged népe közötti összekötő”. Perbír szerint ő „Keresztes Mihályban becsületet, jószándékú magyar embert ismert meg”. Ekkor is többek – pl. Kecskés Zsuzsanna – részéről felmerült a szovjet csapatkivonás szorgalmazása. Most is volt, aki a karhatalmat nemzetőrségnek nevezte. Visszatérő téma volt az elhurcolások beszüntetésének követelése. Többen felvetették a szovjet csapatkivonások igényét és ehhez Kecskés Zsuzsanna még hozzátette, hogy „a Kádár-kormányt nem ismerjük el. Válasszon kormányt a nép”. Mivel az éjszakai elhurcolások nem szüntek meg, ez ellen is többen felszólltak. Ekkor kiderült, hogy az ügyészségnek fogalma sincs, hogy kik foganasatítják az elhurcolásokat és a ruhagyári küldött is feltette a kérdést: „Ki ez a fekete kéz?”

1956 november 19.-én több szegedi gyár és üzem munkástanácsa tartott értekezletet. A résztvevők a Szegedi Ruhagyár, a Közlekedési Vállalat, a Szegedi Falemezgyár, a Szegedi Szörme és Bőrruhagyár, a Szegedi Bútorgyár, a Szegedi Cipőgyár és a Szegedi Textilművek munkástanácsainak küldöttei voltak. Hét pontból álló követeléscsomagot fogalmaztak meg és foglaltak írásba. Ezek közül több összefüggésbe volt hozható egy Budapestre küldendő szegedi munkástanács küldöttség célkitűzéseivel. (48. számú dokumentum)

A meglehetősen nagy létszámú szegedi küldöttség hamarosan útnak is indult és a fővárosban két külön csoportot képeztek. Az egyik felvette a kapcsolatot a Nagybudapesti Központi Munkástanáccsal, a másik pedig egy 15 pontból álló követelési csomagot (49/a-b számú dokumentum) vitt magával a kormányhoz és azt át is adták. Az ebben leírtakat azonban a kormány képviselője különösebb tárgyalás, vagy indoklás nélkül elutasította, így ezek a szegedi munkástanács delegáltak nem jártak eredménnyel. Az elutasítás egyáltalán nem volt véletlen, hiszen a követelések közt az is szerepelt, hogy „mondja ki a jelenlegi Munkás-Paraszt Kormány az ideiglenes jellegét”. A másik csoport megbeszéléseinek eredményeként jött létre 1956 november végén a tiltás ellenére illegálisan, a Szegedi Városi Központi Munkástanács.

A kommunista hatalom akaratának megfelelően a szegedi gyárakban és üzemekben, még ha vontatottan is, de kezdetét vették az újabb munkástanács választások. Egy jegyzőkönyv szerint a Szegedi Ruhagyárban (50/a-b számú dokumentum) 1956 december 5.-én tartották a „végleges munkástanács első ülését”. Ebből kiderül, hogy a forradalmi napok alatt megválasztott Kertes Endre helyett Fekete Károly lett a munkástanács új elnöke. Kertes Endre és Kemenes Jenő⁽⁶⁾ küldöttek lettek a „Városi Tanácsba”. Feltétlenül meg kell azonban említeni, hogy a „végleges” munkástanács megvizsgálta az „ideiglenes” munkástanács által a vállalattól eltávolítottak ügyét és azt helyénvalónak nyilvánította és erről az érintetteket értesítette. (51. számú dokumentum)

A Szegedi Ruhagyár munkástanácsának igazgatósági ülésén készült az az 1957 január 9.-i „Jegyzőkönyv” (52/a-b-c-d-e-f-g számú dokumentum), amely annak bizonyítéka, hogy ekkor még működött a munkástanács. A Kádár-kormánynak az volt az elképzelése, hogy a munkástanácsok tevékenységét egyre inkább a termelési problémák megoldása felé terelje és a politikától, de még az érdekképviseléstől is lehetőleg minél távolabbra tolja. Annak az ülésnek a témája, amelyről a jegyzőkönyv szól, kiváló bizonyítéka ennek a kormányzati – és pártközponti – szándéknak. A tanácskozás szinte majdnem teljes időtartama alatt az aktuális létszámcsoökkentési megoldásokat taglaltak. A létszámcsoökkentés – racionalizálás – ebben az időben vette kezdetét, amelyet a kialakult gazdasági helyzet követő megtorlás intézkedési sorába és főleg azoktól igyekeztek megszabadulni az egyes munkahelyeken, akik a forradalmi napok alatt tevékeny résztvevők, hangadók, stb. voltak. Az 1957 január 9.-i tanácskozásnak nem is egy olyan résztvevője volt, akik ellen később megtorló büntetőeljárás indult, pl. Kertes Endre, Kemenes Jenő. Egyedül Kiss Jenőnek van egy mondata, amely szerint „személyével kapcsolatban az október 23.-i események óta megoszlik a vélemény”, amihez hozzátehetjük, hogy egyáltalán nem véletlenül.

Jegyzetek:

- (1) Botos József (Szeged, 1922. szeptember 10. Schwartz Margit) anyag és áruforgalmi osztályvezető volt a Szegedi Ruhagyárban. Egy dokumentum szerint „volt horthysta katonatiszt” (Forrás: ÁBTL V-150367) A forradalom alatt a Szegedi Ruhagyár munkástanácsának tagja, összekötő a ruhagyári munkástanács és a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság között. Egy vallomás szerint „Botos József olyan kijelentéseket hangoztatott, hogy az ő osztályán nem dolgozhatnak kommunisták”. (Forrás: ÁBTL O-14967)
- (2) Szörényi Jenő (Szeged, 1914)
- (3) Kiss Jenő (Kisár, 1924. január 1. Fábián Irén) apja református pap volt Szatmár megyében, aki öngyilkos lett, mert részt vett a Bajcsy-Zsilinszky Endre vezette ellenállási mozgalomban. A háború vége felé Kiss Jenő kb. fél évig szovjet fogságban volt, majd 1945-ben belépett az MKP-ba, később az MDP-nek is tagja volt. Az ügyében hozott megtorló bírói ítélet szerint „Kiss Jenő vádlott az októberi ellenforradalom napjaiban is hű maradt népi demokratikus rendszerünkhöz. ... A munkástanács választás előtti időben, október 28.-án, ... a személyzeti osztály vezetőjével együtt ő is írta össze a vállalat területén belül a 42 olyan megbízható személyt, akikre a pártbizottság bármikor számíthat. ... Amikor október 29.-én felhívás jelent meg, hogy >> kommunisták a nemzetörségbe << Kiss Jenő vádlott is jelentkezett, több kommunista elvtársával együtt.” Más dokumentum szerint „október 30.-án önként jelentkezett (mint nemzetőr – BL) az őrhalmi államvédelmi karhatalmi laktanya átvételére.” (Forrás: ÁBTL V-145747) Ekkor az ott talált néhány – 13 fő – államvédelmi belső karhatalmi tisztet beszállították a BM Csongrád Megyei Főosztály épületéhez, majd azok az őrizetlenül hagyott tehergépkocsin maradhattak. Egy kivételével mind eltávoztak, lényegében megszöktek, kihasználva a nemzetőrök gondatlanságát. Egyedül a Szőregen lakó Somogyi János államvédelmi tiszt nem mert nekiindulni az éjszakai gyaloglásnak és ezért a nemzetőrökkel aludt őrszobában, majd másnap „Kiss Jenő Somogyi János elvtársat elkísérte az egyik szegedi rokonához, még a csomagját is segített vinni”. (Forrás: ÁBTL V-145753) Kiss, mint nemzetőr a BM Csongrád Megyei Főosztálynál – akkor a Forradalmi Katonai Tanács alárendeltségében – teljesített őrszolgálatot. Amikor kiderült, hogy mint kommunista befurakodott a nemzetörségbe, a Szegedi Ruhagyár munkástanácsa őt is és az elvtársait is visszahívták a nemzetörségből. Amikor azonban keresték november 2.-án a Forradalmi Katonai Tanácstól a munkahelyén, hogy felelősségre vonják az államvédelmi tisztet elengedése

miatt, a munkatársai nem adták ki. A megtorlás során büntetőeljárás indult ellene és bíróság elé állították. A bírósági ítélet megállapította, hogy Kiss Jenő az „MSZMP indulását is támogatta az üzemben, tevékenyen részt vett a pártszervezet megalakításában, azonban a városi pártbizottság a párttagságát nem hagyta jóvá az őrhalmi államvédelmi laktanyában történtek miatt”. A bíróság vele szemben az eljárást ítélethozatal nélkül megszüntette.

- (4) Nagy József (Görgeteg, 1886. március 9. Naszladi Katalin) a Baktói Felszabadulás Termelőszövetkezetben alakult munkástanács tagja volt. A megtorlás során államellenes izgatás miatt a bíróság 8 hónap felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte.
- (5) Keresztes Mihály (Orosháza, 1902. Katona Júlia) 6 elemi iskolát végzett, majd asztalos szakmát tanult és asztalos segédként dolgozott. 1922-től az SZDP tagja volt. 1938-ban letartóztatták, ekkor két hónapig fogva tartották, 1940-ben és 1941-ben is internálták. Szabadulása után „katonai büntetészárkában volt a fronton, utána munkaszolgálatos lett”. Leszerelt, majd 1944-ben ismét behívót kapott, de ekkor már nem vonult be, hanem Orosháza környékén bújkált. 1944 végén belépett az MKP-ba és egy ideig Orosháza polgármestere is volt. Később Békés megyei MKP titkár, majd 1945-ben az MKP délmagyarországi kerületi titkára lett. 1946-ban egy ideig békés megye főispánja, majd az MKP Szervező Bizottság Agrárpolitikai Bizottságának tagja. 1947-ben az MKP Központi Vezetőség Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztályának vezetője. Ugyanennek az évek végén a Földművelésügyi Minisztériumban lett miniszterhelyettes, majd államtitkár. 1948-tól az MDP Központi Vezetőség tagja. 1951-ben a földművelésügyi miniszter első helyettese, majd egy dokumentum szerint 1953-ban a Magyar Nemzeti Bankban volt elnökhelyettes. 1956 november közepétől a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány szegedi és Csongrád megyei összekötője lett, hiszen egy jellemzése szerint „régimunkásmozgalmi ember, aki párthű magatartást tanúsított az októberi események alatt”. (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 17. ő.e.) Szegedre érkezve a Szegedi Néplapban azt írták róla, hogy „több mint három évtizede vesz részt a munkásmozgalomban. 1944 előtt több évig ült Horthy börtönében (ami enyhén szólva is túlzás! – BL) A felszabadulás után a földművelésügyi miniszter helyettese”. (Forrás: Szegedi Néplap 1956. november 21) Az említett városházi értekezleten kijelentette: „A Kádár-kormány munkáját szívvel-lélekkel képviselem”. (Forrás: ÁBTL V-145747) 1960-ban fölmentették a miniszterhelyettesi beosztásából és járási tanácselnököt csináltak belőle, mert „ábaloldali felfogásához ragaszkodik, mostani beosztásához nem rendelkezik megfelelő képességgel”. (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 170. ő.e.)
- (6) Kemenes Jenő (Budapest, 1921. január 15. Kemenes Viktória) 1956-ban, a forradalom alatt a Szegedi Ruhagyár munkástanácsának tagja, a városi sztrájkbizottságban a ruhagyári munkástanács képviselője, összekötő a munkástanács és a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottság között. 1957 szeptember 26.-án letartóztatták és a bíróság a megtorlás során jogerősen 8 hónap felfüggesztett börtönrre ítélte.

készült a Szegedi Ruhagyárban 1956. november 9.-én megtartott Munkás Tanács üléséről.

Jelen vannak: Munkás Tanács tagjai és Nagy Ernő igazgató.

Kertész Endre ismerteti Albert János jelenlégi főmérnök levelét, melyben bejelenti, hogy Ferenci János főtechnológusi megbízásával nem ért egyet.

Albert János: A vállalat előtt álló feladatokra hívja fel a figyelmet és bejelenti, hogy Ferenci János szaktudása és személye ellen nincs semmi kifogás, azonban a szaktárs-gyártásszervezési, gyártástechnológiai, műszaki fejlesztési kérdésekkel nem foglalkozott, azokban kellő jártassággal nem bír és így a technikus osztály irányítását a jelenlégi körülmények között nem fogja tudni ellátni.

Tanács Tagjai javasolják, hogy a főtechnikus munkakört Szabó János szaktárs lássa el, aki eddig a főtechnikus helyettese volt.

Kertész Endre a Munkás Tanács elnöke tolmácsolja a dolgozók javaslatát, mely szerint a raktárban lévő leértékelt árukat a dolgozók részére adják el.

Botos József Anyag és Áruforgalmi Osztály vezetője szerint a raktárban kevés ilyen áru van és ezzel nem érdemes foglalkozni, mert csak ellentétet képezne a dolgozók között.

Tanács többi tagjai is azon a véleményen vannak, hogy ha mindennek nem jut, nem lehet kivételeket tenni és inkább a kereskedelmi vállalatok részére adják el.

Andó Józsefné Sz. B. elnök bejelenti, hogy Hegedűs Mihály azzal a kéréssel fordult a Szakszervezeti Bizottsághoz, hogy az Üzem által készített férfiöltönyökből hosszulejáratú kölcsönre adjanak ki részére egy öltönnyt, mert egyetlen civilruháját a lakatnyából ellopták.

Tanács határozata: Az Üzem által készített ragasztott férfiöltönyből egy öltönnyt Hegedűs Mihály részére kiadnak.

Andó Józsefné továbbá bejelenti, hogy Kecskemétné cipőt elvesztette, amikor a kivonuláskor tüzelni kezdtek a tömeg út lelaposta és cipője leestek lábáról, most kölcsönként szandálban kell járnia.

Tanács határozata: A szaktársnő részére a szakszervezeti bizottság adjon előlegét, amelyből tud majd cipőt vásárolni.

Nagy Ernő igazgató informálja a tanácsot az Üzem állásáról. Cca 25 napra elegendő anyagkészletünk van, amiből fel tudnak dolgozni cca 6-7 700 db. flansil alsónadrágot. Budapesten valószínűleg a készletek megsemmisültek, tehát Szeged sajátmagára van utalva és amilyen munkát városon belül hoznak, mindent meg kell csinálni a lakosság ellátása érdekében. A Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalatnál ma volt egy értékesítés a gázszolgáltatással kapcsolatban. A DAV-nak mindössze 20 napra elegendő szénmennyisége van és ezért felkérte a lakosságot csökkentett mértékben használni a gázt. Áramkorlátozásról egyelőre még nincs szó.

A dolgozók bérezésével kapcsolatban a Szakszervezetnek nincs még határozott álláspontja, holnap tudnak tájékoztatást adni, amikor a megyei értekezletől Pesti útra visszajön. Csak a kisebb követelésekben lehet intézkedést hozni.

Szegeden a Párt-Intéző Bizottságának az a véleménye, hogy azok a kompromitált személyek, akik nem bántak emberségesen a dolgozókkal és a Rákosi politikát kiméletlenül végrehajtották, azokat ebbe az új pártba sem kívánják beszponzítani, és azok a személyek ne jöjjenek vissza az Üzemekbe, viszont valamiből élniük kell egyelőre részükre folyósítsák a fizetést. A művezetők leváltásával kapcsolatban az Üzemben nehéz helyzet állott elő, az Üzemi Műszaki vezetőknek nincs ambíciójuk, mert féltelmérés van bennük. Kovácsnéval, Prágai szaktársával szemben vessék fel mi volt a dolgozók kifogása és kéri ugy tegyenek a művezetőkre javaslatot, hogy az Üzem normálisan tudjon menni.

I.-es terem tanácsotartja: A törzsszabály véleménye az volt, hogy Kovácsné nem érdemli meg, hogy legyenek onnan, szeretnék ha vissza kerülne. Az igaz, hogy megköveteli a figyelmet és ezért nem mindenki előtt népszerű. A termelés érdekében kéri, hogy Kovácsné jöjjön vissza, és tegyen félre minden érzélgősséget.

Botos József szerint Üzemünk új cikkek gyártására fog áttérni, amikor előszörban a szaktudásnak kell érvényesülnie és ezért kéri a termelés érdekében tekintsenek el a műszaki vezetők leváltásától. A Rákosi rendszer hibája volt, hogy egy emberre ráfoglaltak valamit és azt kinyírták. A Munkás Tanács legyen emberségesebb és munkáját igazságosan végezze. A Munkás Tanács figyelemztesse a nem jól dolgozó műszaki vezetőket és csak azt távolítsák el, aki valóban úgy szolgált a Rákosi rendszert, hogy miatta a dolgozók nem tudtak keresni és így megkárosította a dolgozókat.

Árdólyi szaktárs javasolja, hogy az ilyen személyeket tegyék a dolgozók elé szavazásra.

Szörényi szaktárs a 3-as terem Kálmán szaktársa séreimezi hogy művezetőknek a másik műszak váltatta le és most ott áll a terem művezető és terememester nélkül.

Bzalókiné: osszlatkozik Botos szaktárs hozzájárulásához és javasolja, hogy ne váltassák le a művezetőket akkor, amikor Üzemünk nagyobb feladatok előtt van állítva. A terv törvény vált és a műszaki vezetők azért voltak erősebbek, mert le voltak maradva és szaktárk volna a tervet teljesíteni. A leváltások előtt a dolgozókat kérdezzék meg.

Szörényi: Mikor tárgyalták a művezetők leváltását a szaktársak akkor is itt voltak és a tanács elnöke felhívta a figyelmet, hogy ne forrófejűséggel hozzanak határozatot, tehát már akkor alaposan megfontolták a leváltást, most egyes emberek hangot adtak, de nem indokolták meg, hogy miért nem helyeslik. A Munkás Tanács felelős az Üzemben történetekért ezért javasolja, hogy a javaslatok alapján a Tanács a dolgozók megkérdezése után foglaljon állást.

Sári szaktárs: A dolgozók felvetik, hogy azok, akik megdolgoznak a termelésben nem kapják meg a prémiumot, viszont, akik nem illetékesek azok felveszik még a magas fizetésükön kívül. Kovácsné nem szakember és most, hogy leváltották, beültették gép mellé, ott nem tud dolgozni. Üzemünkben az volt a helyzet, ha valakit felvettek és nagy szája, ismeretlege volt, akkor szaktudás nélkül is meg-tették művezetőnek. Van az Üzemben elég szakember, aki megfelelő szaktudással látná el a szaktársvezető beosztást.

Kiss Jenő: megbeszéni a bizalmat, úgy tudja, hogy ő ez előtt sem tett semmi olyan dolgot, ami a dolgozók ellen lett volna. Több esetben tett javaslatot arra, hogy a fiatalokból képezzenek művezetőket, ezt fel kellene ujtani. Javasolja, hogy mikor műszakiak leváltásáról határoznak, akkor a helyettesítéséről is gondoskodjanak, mert nehéz helyzetbe kerül az egész termelés. A művezető probléma még nehezebb lesz, ha saját területükön, saját gazdálkodással fogunk dolgozni. A művezetőknek segíteni kell munkájukban. Megemlíti, hogy mindenki azt hitte, hogy első sorban a lila elvtársat fogják kiküszöbiteni a szalagból, tévedtek, ellenben Prágai szaktárs 12 évig nem volt párttag, most lett tagjelölt, ha politikai érdemei lettek volna, akkor már 10 év előtt párttag lett volna, és mégis őt le váltották. Simulékony engedékeny természetű és mégis van differenciája néhány dolgozóval és ez lehet az oka annak, hogy kórték a leváltását.

Kovácsnéval kapcsolatban nem lát tisztá képet. Az biztos, hogy erős kézzel fogta a dolgozókat, ami a keresetükre is hatással volt, mert jobban kerestek.

A munkás tanácsotól kéri, hogy a művezetőket ne hagyják magukra a problémáikkal, mert azok nem mernek semmit sem tenni, ha pedig a szakemberek itt hagynák a gyúrat, akkor lehetetlen helyzetbe kerülne az üzem. Kéri vizsgálják felül az univerzálisokat és nézzék meg, hogy hol vannak nem megfelelő emberek és ezeket nyíltan tarják fel a művezetőkkel együtt. Egyben kéri, hogy a Munkás Tanács tárgyalja meg, hogy a szabványon 6 órás műszakkal dolgozzanak, mert nagyon felelősségteljes a munka.

Ivános szaktárs megkérdezi, hogy vajon a jövőben mely hatásköre lesz a vállalatvezetőségének a munka megszervezésében és bérézésében. Botos elvtárs mondotta, hogy minőségi cikketek kell majd gyártani. Ha állami vezetés marad akkor a szakemberek fizetése nem lesz arányban a betanított dolgozók fizetésével. Véleménye szerint - de ezt már a dolgozóktól is sokszor hallotta, hogy ott, ahol főművezető van, felesleges még 3 művezető is. Ha a vállalat önálló lesz és ki tudja dolgozni a bérrendszert és akkor a munkások bérézését is tudja befolyásolni. Különböző kétségeknek tartja, hogy ily fizetés mellett a szakemberek itt maradjanak és ily kevés szakemberrel minőségi munkát tudjanak majd végezni.

Fekete szaktárs: Ugy látja, hogy a művezetők leváltásával a Tanács oly helyzetbe került, hogy nem tudja mit csináljon. Mindenestre figyelemmel kell lenni arra, hogy minőségi ruhákat fogunk pószítani és mi lenne, ha a szakemberek itt hagynák az üzemet. Ha nem hozzák arányba a betanított munkások fizetésével a szakmunkások fizetését, akkor valóban elmennek a szakmunkások.

Szabó szaktárs szerint eltértek a tárgytól, ezért javasolja, tárgyalják le a művezetők leváltási kérdését.

IV-es terem tanácsotagja szerint az összes dolgozóknak kellene a Prágai szaktárs kérdésében dönteni, mert a dolgozók egy része mellett, a többi pedig ellene van. Ugy tudja, hogy mikor a Békéscsaba-i jegyzések voltak egyik dolgozó nem tudott annyit jegyezni, amennyit tőle vártak és ennek a dolgozónak Prágai miatt éppen a jegyzésből kifolyólag kellett elismenni az üzemből és a dolgozók ezt nem felejtették el.

Solti szaktárs szerint a művezetők kérdését a dolgozók nyilvánítása nélkül nem lehet eldönteni. Javasolja, hogy beszéljék át a dolgozókkal ezt a kérdést és annak megfelelően határozzanak. Csuri László szerint nem szükséges, hogy a dolgozókat újból összehívják, azok már nyilatkoztak és valóban Sári szaktársnak van igaza, mert Kovács nem szakmunkás.

Nagy Ernő igazgató bejelenti, hogy a volt IV. alapszervezettől a párttagokat felkértesik, hogy megkérdezzék kik akarnak továbbra is a Pártban maradni. A női dolgozók nagy része nem rendelkezik szakképzettséggel.

Solti szaktárs szerint a művezető gárdát mindenképpen meg kell nyugtatni. Javasolja pillanatnyilag szűnjék meg a leváltások. Mindenkinek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az eddigi munkahelyén dolgozzék és ha a jövőben erre nem lenne mód, akkor a dolgozók érdekét tartassák szem előtt és úgy helyezték át más részortra, és csak akkor foglalkozzanak újból a művezetők leváltásával.

Kertes Endre: Kiss Jenő fődíszpócoser felvetette a kérdést, hogy a művezetők nem mernek intézkedni. Ezzel kapcsolatban a Munkás Tanács nevében kijelenti, hogy a vállalat vezetősége meg van elégedve a művezetőkkel, biznak bennük és kéri, hogy munkájukat továbbra is úgy végezzék, ahogy eddig tették.

Bejelenti, hogy a Szakszervezet Területi Bizottságával beszéltek és azt az utasítást kapták, hogy azt a szakszervezeti vezetőt, akivel a dolgozók nincsenek megelégedve, váltsák le és választással újat bizzanak meg. Véleménye szerint ma nincs ideje a választásnak ezért kéri döntsön a Munkás Tanács ebben a kérdésben.

Határozat: Egyhangulag megszavazzák, hogy az eddigi vezetők maradjanak, mert választás nem időszzerű.

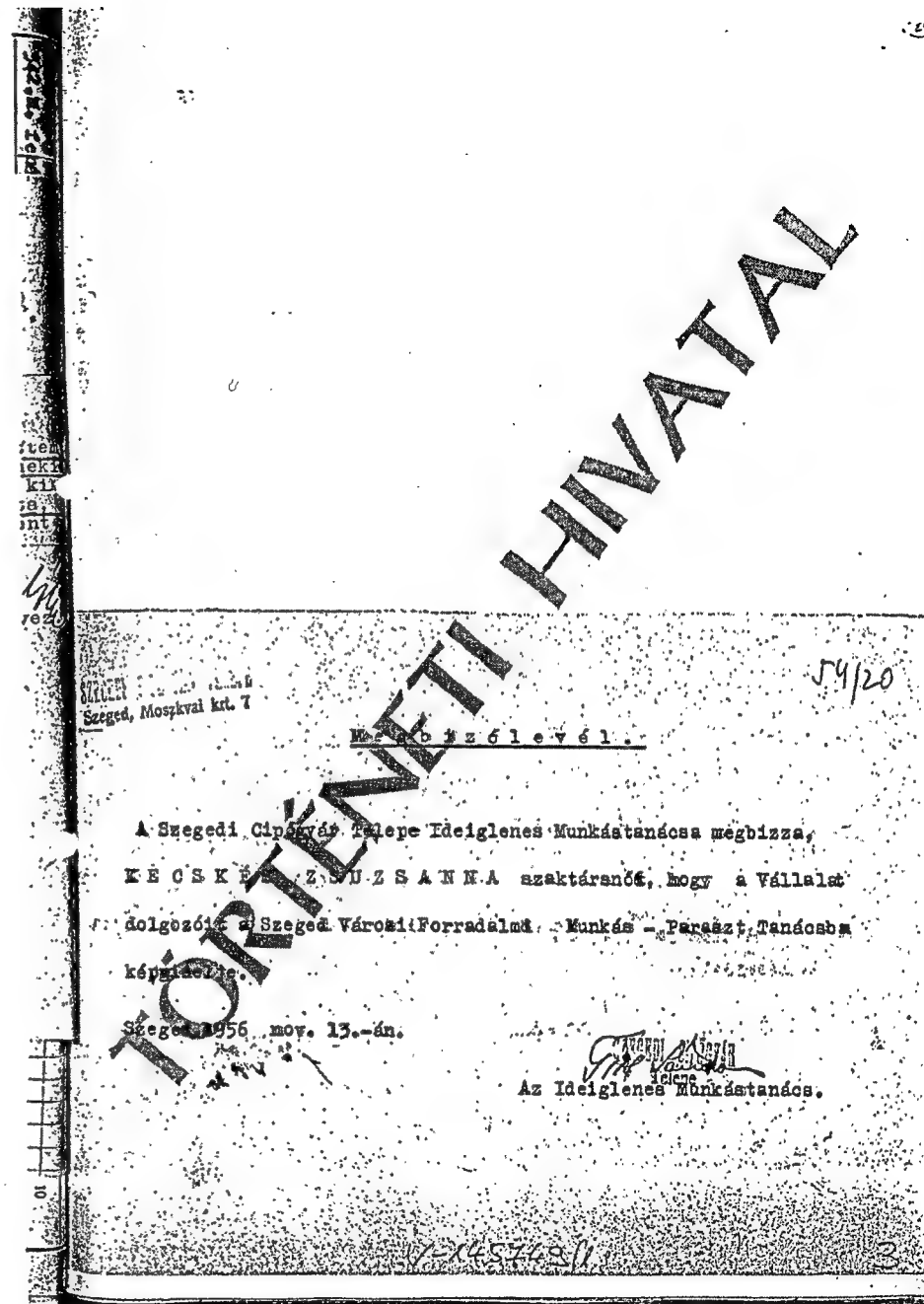
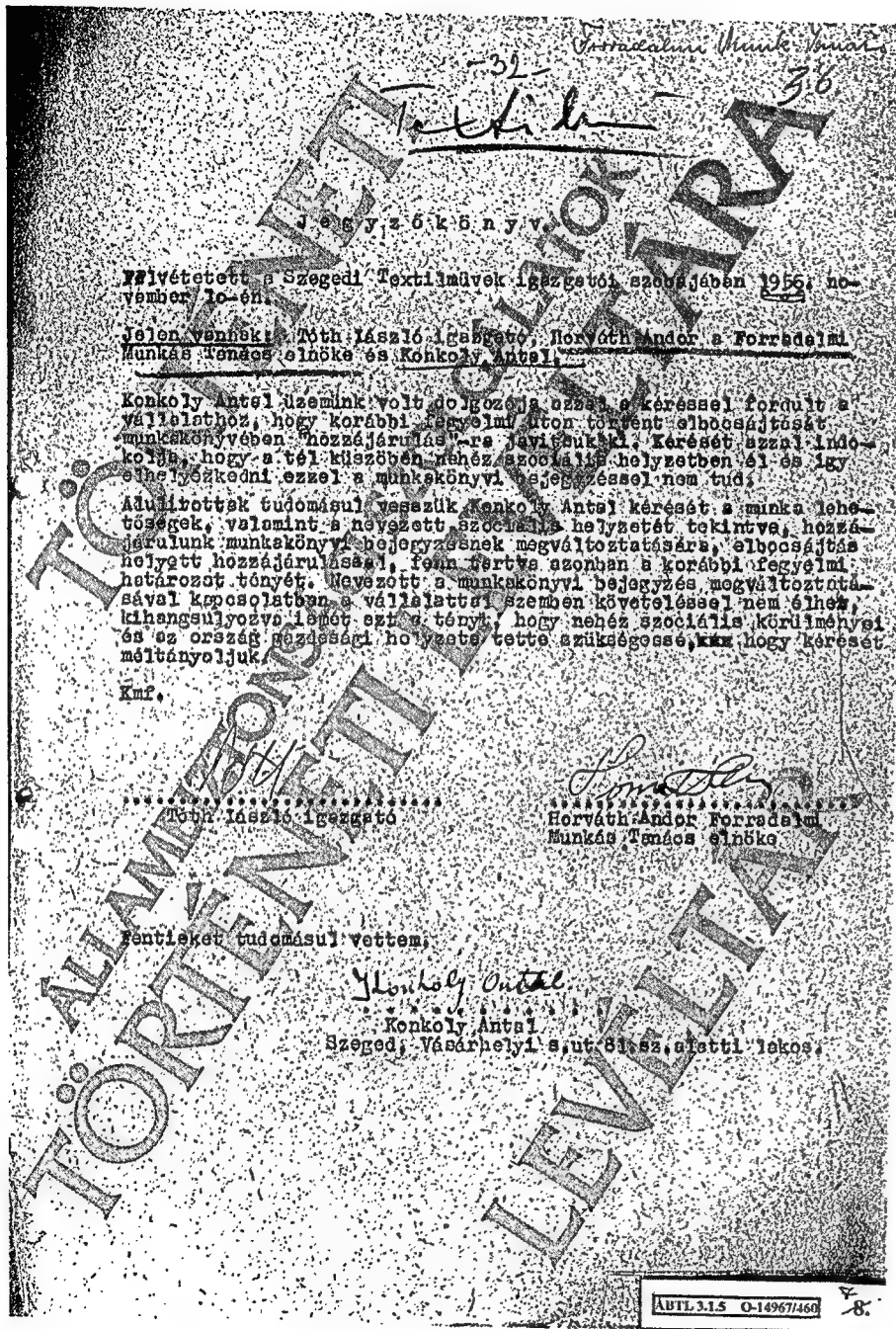
Szécsi elvtárs felveti a kérdést, hogyan tudnának segíteni a dorozsmai dolgozóknak abban, hogy be tudjanak járni az üzembe. Azonkívül a dolgozók érdeklődnek lesz-e üzemükben a főművezető leváltása? Határozat: Felveszik a kapcsolatot a villa-montázsos sággal, vagy a busz-társasággal annak érdekében, hogy járatot indítsanak. Az élelmiszerbeszerzést is meg fogják szervezni.

Kolompár Géza: A dolgozók kéri, hogy a 10 napos dekád elszámolással az egyéni lapokat adják ki.

Több hozzászólás nem lévén tanácskozást bezárják.

kmf.

Schroeder
gh

Megbizólevél

6. XI. 13.

Fekete Károly és Solti Jenő szaktársak részére, akik a Szegedi Ruhagyár Munkás Tanácsa megbízásából a Városi Tanácsnál tárgyalásokat folytatnak.

Fekete
Munkás Tanács
elnöke

FELJEGYZÉS.

A Városi Tanács Tanácstermében 1956 november 13.-án elhangzottakról

Az ülésen dr. Perbiró elnökölt. Tombácz Imre adott beszámolót. A beszámolóban Tombácz Imre elvtárs részletesen ismertette a tanács munkáját. Majd bejelentette, hogy az üzemi őrségek ahol még nem tették adják le a fegyvereket, mert a Finomechanikai V.-nél a be nem adott fegyverek miatt letartóztatottak 2 embert.

Nagy József:

Miért vannak itt az oroszok, amikor a magyarok maguk is megtudják a rendet teremteni. A begyűjtést megszüntették, de csak azután, amikor tüzérségi vassal már végrehajtották. A vetést befejezték. A mezőgazdaság helyét áll, a földet, hogy az ipar dolgozók is hozzájárulnak a termeléshez.

Ismeretlen:

Helyesli, hogy az emlékművet a legközelebbi időben helyre kell állítani, de egyidejűleg a magyar hősök részére is állítsanak emlékművet.

dr. Perbiró József:

Három provokátorokkal rakott autó tartózkodik a városban, akik nyugtalanságot kerjesztenek. Ismerteti a szovjet katonai parancsnokság rendelkezését, mely szerint: a szovjet katonai parancsnokság minden csoportosulást erővel szétszór, gyűlést nem lehet tartani, csak a parancsnokság engedélyével. Fegyverhasználatot rendelnek el a provokátorokkal szemben. Az üzemi tanácsokat újra kell állítani. A tanács vizsgálja földi rendőrség vezetőségét és vezető állományát is. Egy munkásküldöttség járt a szovjet katonai parancsnokságon azzal a kéréssel, hogy a provokátorokat tartóztassák le. / valószínűleg a Ruhagyár megbízottja/

Ismeretlen:

Van-e a kormány kidolgozott programja, ami feldolgozza a további célkitűzéseket? Azt tudja, hogy kinek és miért dolgozik. Hogyan lehet az, hogy a városban mindenütt leállt a munka. A polgárőrség közé kik kerültek. Miért nem ajánlom javasolja a polgárőrség tagjait? A fegyvereiket egyes polgárőrök személyes bosszúra akarják felhasználni. Kik nem szeretnek dolgozni, jelentkeznek polgárőrnek, mert az elűtő billentyű nem tűri fel az ujjukat.

Ismeretlen:

Az a munkásküldöttség, amelyik a szovjet parancsnokságon járt, 18.18n ide.

Ismeretlen:

Szabadságot akarunk és félelem nélküli életet.

Ismeretlen:

Szükségük azt, hogy magyarok vagyunk. Szabadságot akarunk. Agyunkkal hoznak szabadságot? A kormányt a magyar nép választotta meg?

TÖRTÉNELI HIVATAL

V-145343

Kisipari Szövetkezeti megbízottja:

Nem provokátorok kezdeményezték a sztrájkot, hanem a dolgozók szabadság utáni vágya volt ami kirobaantotta.

Ujzsongedi Kendergyár megbízottja:

Az Ujzsongedi Kendergyárban a munkát akkor veszik fel ha:

- a./ a munkástanács tagokat szabadon engedik,
- b./ Nagy Imrét visszahelyezik,
- c./ teljes szolidaritást vállalnak Bpest népeivel.

Kecskén Zsuzsa:

A Szegedi Cipőgyár kapuja be volt zárva. Provokátorok nem juthattak az üzembe, mégis sztrájkolnak. A szabadságharcosok nem az orosz népre haragusanak, hanem azokra akik a népet félrevezetik. Ha azt mondják, hogy a sztrájkot provokátorok szervezték, úgy minden munkás provokátor, mert mind azért sztrájkol, hogy a szabadságot kivívja.

Ismeretlen:

Úszinte beszéd csak a szovjet részről hangzott el, a tömegbe jöttek a munkát nem veszik fel, míg a munkásság követelését nem teljesítik. Illos-e, hogy a moziba "Egyletű férj" és "c. film" perogjen, miközben hozzátartozóink véreznek. Minden elismerés a hősié, de az emlékművek vigyuk a temetőben. Barbarizmusnak tekintik az emlékművek megsemmisítését.

Szegedi Egyetemisták küldötte:

Felolvassa a szegedi egyetemisták határozatát. Gerő, Piros a népet más néppel látvate:

- 1./ politikai és gazdasági vezetésben....
- 2./ új alapokra helyezett választást,
- 3./ hazafias népmódot,
- 4./ szovjet csapatok kivonása,
- 5./
- 6./ Magyarországi demokrácia,
- 7./
- 8./ a katonaság elűzése,
- 9./ oroszok haza
- 10./ külföldi utazások lehetővé tétele,
- 11./ szovjet állások iskolai végzettséghez való kötése,
- 12./

Strasszán Gyula:

A Szegedi Kenderipőgyár munkásságát képviselte. Alulról jövő kezdeményezés. október 23 óta ugyanazt követelték. Nem az az igény, hogy a sztrájk kialakulni, mely a félelem nélküli életet biztosítja. A Szovjet katonákat megint félrevezetik. Senki nem akart bolfordulást. Péter Gábor féle módszerekkel kezdenek. Állítják, hogy lista készült 1500 fő kiirtására. Hol van 1500 prominens egyéniség? még 15 nem lehet találni. Ha irtani akartak volna, akkor két hét alatt lett volna rá mód.

Székelyvár képviselője:

A sztrájkból csak értesültek. A szovjet csapatok Szuzsba lettek irányítva. Lényeg az, hogy itt vannak /derültég/ A Juhász Gy. kulturálisban beszélt velük. 4 évig ott volt, jól megértették egymást.

A szovjet csapatok vonuljanak ki az országból. Szolnokon miért fogták gépfegyvertől alá őket.

TÖRTÉNELI HIVATAL

V-145343

A Szegedi Ruhagyár megbízottja:

1500 dolgozó nevében csatlakozik az egyetemi ifjúság követeléséhez. Miért fordulhatott elő, hogy a ruhagyárból eltávolították a nemzetbiztonságba kerültek? Miért kapott fegyvert a párttitkár és a pri-békjei? Radványzky rendőrszázados fegyverrel a vállán bement az üzembe és ott megfenyegette a munkástanács tagokat.

Ismeretlen:

Adjon a szovjet parancsok választ.

Magánkirokedők nevében:

A dolgozók által megválasztott munkástanács tagok hogyan végezték feladatukat, be nem léphetnek az irodába, mert tanács tagok voltak.

Ismeretlen:

8 embert vittek el az oroszok. Szegedi István visszahozott. A Szegedi Csillagbörtönből vitték Debrecenbe. Ott a volt AVG egyik tagja hallgatta ki.

Ujzsongedi Ládagyár megbízottja:

Az ujszegedi ládagyárban provokáció nem volt. Sztrájkolnak azért hogy:

- 1./ szolidaritást vállalnak Budapest népeivel,
- 2./ Nagy Imre kormányának visszaállítását a programjával együtt,
- 3./ a Szegeden letartóztatottakat azonnal bocsátásuk szabadság

Ismeretlen:

Már egyszer megérték, hogy a sajtó igazat ír. Bpsten nem fogadták el a Szegedről küldött élelmiszereket. Kér összehívni a munkástanács tagokat, amikor elviszik azt, aki az igazat mondja.

Ismeretlen:

Értse meg a szovjet parancsok, adja tudomásul saját kormányának, hogy a nép szabadságot és függetlenséget akar.

Kendergyár képviselője:

Két nap óta csillagbörtönben a villamosok és dolgoznak a gyárak. A szovjet katonai parancsok csak nem vonatkozik a város belügyeire. A tanácsot újra kell választani.

Ismeretlen:

Milyen utat tartunk hallani. Tombóc elvtárs beszámolója olyan volt, mely 12 év alatt megszöktünk, mint Rákosi hazudozást. Miért kell a munkástanácsokat újra választani, amikor Tombóc elvtárs 16 év alatt nem látott olyan demokratikus választást, mint a mivelté. Meglátott választottak. A tanács maga köré veszi az üzemekből eltávolított rákosistákat.

Ismeretlen:

A tanács szervezős felmondását kérik. Hogy lehetséges, hogy egy kommunista miniszter felveszi a telefont és bejön 200.000 orosz és nem hogy ki hiba kéri 10.000.000 magyar.

Törköly Ferenc:

A szocialista munkáspárt intéző bizottsága ma déli határozatot hozott 17-18 volt pártfunkcionáriusról, hogy térjenek vissza a termelés munkába.

Iskás céljára visszájára: A DISZ bizottság helyiségeit, a Belvárosi II. Művelődési, Fodortelepi, Felsővárosi szervezetek párt helyiségeit. Ezenkívül vissza kell adni az M.S.Z.T. és az M.N.D.SZ. helyiségeit.

TÖRTÉNELI HIVATAL

V-145343

131

Maradékátalanul elszakították azt a szellemet, ami a kultba volt.
Állami szerveket nem utasítanak.

Szegedi Szolánigár:

Az élelmiszer-iparban.....

Tejuzom képviselője:

Kik azok az emberek, akik a munkástanács tudta nélkül küldött-
ságba mentek?

A tejjűzöm dolgozói nem állnak meg. De ha a városból nem tudnak kimenni, hogy hozzák be a tejet?

Konocsin Mihály s.k.

TORTENE, I HIVATAL
V-145343

45/d. számú dokumentum

34

Munkás és Munkavédelmi Bizottságának

A szegedi textil-művek munkastandája, mai napon megtartott munkagyűlésén a dolgozók előtt ismertetve a mostani eljáratot és a dolgozókra terjesztette, hogy mikor és milyen körülmények között hajlandók elvenni a munkát.

Az üzem dolgozói az alábbi pontokba foglaltak észe követelésüket.

1. A letartóztatások melyek le gőnjé n személyi bűncselekedete azonnali megkérdezése és a letartóztatottak azonnali szabadság bocsátása.
2. Képfő n a kormány azonnali távfeladást a Szovjet katonai Parancsnoksággal annak érdekében, hogy os pataikat az Ország területéről azonnal vonják ki.

Hátsórakozó helyeket /: mozd. színház stb./ társak zárva mind addig, míg az ország területén a nyugati helyre nem áll.

Mivel harcunk nem a ti, hanem a magyar munkás testvéreink estek
 a harcban, így követeljük nemzeti színrünk mellé a gyász szá-
 lag viselését.

5. A Szabad Szakszervezet, melynek feladata minden körülmények között a munkásság harcának támogatása, nyújtson anyagi segítséget a Sztrájk sikere érdekében.
6. Az üzem dolgozói elhatározták, hogy a munkát egyöntetűleg csak országos viszonylatban végzi el, tudatában annak, hogy a korábbi rendelkezés alapján a Sztrájkot nem fizetik.

A szegedi Filmklub elgondozói nevére, a Munkás Tanács Elnöke.

Szeged 1956 november hó 16.

Lovatt Creek
 Elno6k

ABTL 3.1.5 O-14967/460

46. számú dokumentum

FELJEGYZÉS.

A Városi Tanács Tanácstermében 1956 november 16.-án elhangzottakról.

Dr. Perbiró József:

Bejelenté, hogy városunkba érkezett Keresztes Mihály a Kádár kormány megbízottja és a kormány, valamint Szeged népe közt. Üssze-kötő. Bejelentette továbbá Perbiró József, hogy Keresztes Mihályba becsületet, jószándékú magyar embert ismert meg.

Keresztes Mihály:

Bemutatkozott, elmondotta, hogy a Kádár kormány felállt. híve. Bpes-teh való szolidaritást. Szegedről 30.-an voltak. Bp. a the véve. 2 embert kiengedtek és csütörtökön ismét letartóztatták. Nyugodjanak meg, minden letartóztatott ügyét vizsgálják. Porró szívvá de hideg fejjel gondolkodnak. 20.-an Bp. a the vannak le-tartóztatva.

Ismeretlen:

Legyen a gyűlés törvényhozó testület. Biztosítsák a mentelmi jogot. A Szegedi Egyetem autonómiáját. Ismerjék el, küldöttüket küldjék el.

Ismeretlen:

Kádár beszámoló és intézkedése nem felel meg a kívánságainknak. A szovjet emlékműveket hozzuk rendbe. Nem látjuk az országos problé-mákat. Igértet tehetnek, hogy kivonják a csapatokat az országból. Az országunk uránérő készletét világpiacon áron adjuk el a Szovjet-unióknak. Azok tévednek, akik el akarják adni az uránérőt. Meg kell tartani. Jogos aggodalma lehet a szovjetunióknak, ha nyugatra adjuk el.

Kecskés Zsuzsa:

Miért volt szükség a csapatok behívására? Nem a diákok és a munkások kezdték a tüzelést. Az ÁVOs provokátorok elvették munkásokat fegyverrel láttak el, provokáció célból. A Parlament kibővítéséről össze? A X. hó 23.-ka előtti parla-mentet nem ismerjük el. A szovjet parancsnokság előre készült Magyarország megszállására, mert a katonák elmondták, hogy va-gárnap indultak az Odesszából és csak szerdán kezdődött el a tüntetés. Nagyon jó tudni, hogy milyen nehéz helyzetben vagyunk - gaza-dári válság és infláció. Évek óta válságban az uránércet baltáknak mondva. Keresztes polgártárs helyett a Budapesti Munkástanácsnak küldött-ége van. Küldjék el. A Kádár kormányt nem ismerjük el. Válasszon kormányt a nép. Miért a nemzetiséggel? Szabad vallásgyakorlatot. A oroszok félre vannak vezetve saját többségüktől. Tanácsolják végre, hogy menjenek haza, mert mi nem.....

Ruhagyár küldötte:

Tudja azt, hogy ez a gyűlés Szeged legfőbb szerve, hogy lehet az, hogy éjszaka visznek el embereket. Az ügyesség egy részét leváltották, mert kiengedte az ártatlanul lefogottakat. Ki ez a fekete kéz? Keresztes polgártárs Szegedet nem ismeri, elcsépezt frázisokkal nem élhet a nép.-.....

TÖRIENETI HIVATAL

V-145343

Megállapodás van a szovjet parancsnoksággal, hogy senkit nem visz-nek ki. Nem hiszünk a kormánynak. Tombácz lázító provokátoroknak nevezte azt, akik a sztrájkot fenntartják. Milyen hatásköre van a tanácsnak? Mikor a nemzetiségek ÁVO.-sok, kidobott igazgatók, elvtávoított pártfunkcionáriusok jelentkeznek. Ezeket milyen megbízólevelek alapján veszik fel? Rákosi éráit kiszolgáló emberek szabadlának az orosz autókön. Az újonnan megalapított párt patkánymódra..... Nincs bizalom és nincs biztonsága.

Ismeretlen:

Rend és nyugalom szükséges. A közösen végzett rablógyilkosságok elkövetői..... A nemzetiségeket újra kell szervezni. Összeszívárgott csavargókra nincs szükség. Senkire se fogják rá.....

Veres István /nem biztos/.

Harmadik napja fáradoznak azon, hogy a letartóztatott, elhurcolt munkásokat kiengedjék. Munka és munkásvédelmi bizottság nyomására kiengedték, majd újra összeszedték. Molnár a fürdőből felvitték az ügyességre, földárán belül kiengedték. Megbénítja Szeged környékét a sztrájk.

A Szegedi Teherfuvar V. nevében:

A TEFU az első naptól kezdve a sztrájk idején is szállította a kenyert, tejet. De mert Árdai Lajos és Godó Illést elvitték, amíg e két személyt ki nem engedik, nem visznek semmit. Amikor kiengedték megkezdődött a munka. 900-q huszt akarnak vinni, hova viszik. 22 gépkocsival mentünk Budapestre, nem igaz, hogy le-küldöttek.

Vághid:

A sztrájkbizottságban meg volt a bizalom, mi a sztrájkot el nem indítottuk. Miért nem fordultak a pártbizottsághoz.

Ismeretlen:

A mentelmi jog elutasítását. Hamis hírek alapján éjszaka ki-rángatják a dolgozókat az ágyukból. Karhatalmi szervek vették el. Akik nem voltak jók az üzemek élén, azok nem jók a fegyveres ör-ségben. Nem szabadunk olyan feltételeket, hogy a letartóztatottakat bocsássák szabadon. Percek alatt lehet törvénysértéseket elkövetni, de nagyon nehéz és csak huzamos idő alatt lehet helyre-hozni. Erővel szemben nem mindig lehet erőt alkalmazni.

Ismeretlen:

Üdvözlő a kormányküldöttet. Javasolja, hogy a tanács tudta és be-leegyezése nélkül ne lehessen senkit letartóztatni.

Ismeretlen:

Ajt éjszaka el akarnak vinni az ellenálláson és ha megsebesítik, vagy.....

Az ügyesség képviselője:

Az elhurcoltak hozzátartozói a Szegedi ügyességnél érdeklődtek. Az elhurcoltak tudomása szerint senkit sem tartóztattak le és Miután az ügyesség tudomása szerint senkit sem tartóztattak le és senkit sem vettek őrizetbe, a nagy tömegű bejelentések hatására az ügyesség határozatot hozott az ügy kivizsgálására. 4 ügyész ment ki a börtönbe felülvizsgálni az 52 fogva tartott ügyét. Este 1/2 7-ig 50 személyt kiengedtek, mert megállapították, hogy semmi bűnük nincs.

TÖRIENETI HIVATAL

Ezért Dalos Ferenc és Kárpáti Ferenc ügyészeket vitték el egy bizonyos helyre, 12 óráig fogva voltak, mert kiengedték az ártatlannak össze fogdosottakat.

Ismeretlen:

Az AVOSOK rendőrruhában ügyleznek.

Azok a személyek akiket az üzemből eltávolítottak társadalmi tulajdon elleni vétsegekkel és egyéb ügyekkel terhelve, most személyes bosszúból végeznek letartóztatásokat.

Ismeretlen:

Sokat beszéltek törvényességről, azonban azok a szervek akik erről beszélnek, nem tartják be.

Ismeretlen:

Ne legyen se orosz, se magyar emlékmű. Legyen ismeretlen katoná. Rákosit és Gerőt valamint Klinkjét állítást bíróság elé. Az országgyűlés paprikajanosai had, bologató bíró.

Ismeretlen:

Bejelenti, hogy Végh Joachim is visszajött Debrecenből.

Keresztes Mihály:

A közvetlen hozzántézett kérdésre elmondja, hogy csak 8 napja tartózkodik Szegeden. Instruációkat hozott Szegedre.

Ismeretlen:

Egyesek szerint a fasiszták más szóval szabadságharcosok. A "Szeged-Népe"-t ki szerkeszti. Ha már megbékélést akar nem így kell kezdeni. A "Hulligánok üzennek" c. cikkben foglaltakkal nem ért egyet. Ki írta? A polgárőrséget nem a szociálmunkához hív emberek alkotják. A letartóztatásokról feltétlenül beszámoltak a kormányösszeállításoknak.

Keresztes Mihály:

Nem tud az ügyről, megvizsgálja. A kormányösszeállítás feladatai:

- 1./ Figyelni azt, hogy a kormány rendeletei betartásra kerülnek-e
- 2./ Maximális hatékonyságot megadni a Tandesnak.

Nyomda megbízottja:

A "Szeged-Népe" c. lapot Németh Lajos, Nagy István, Ökrös László és Marosi János szerkesztik. A "Hulligánok üzennek" c. cikket Nagy István írta.

Küldetésük megnevezését még nem.....

A nyomda dolgozói nem azonosították magukat a "Hulligánok üzennek" c. cikkben foglaltakkal, ugyancsak elítélték az "Igazat hallom" cikkben foglaltakat is. Már elhatároztuk, hogy szemetet tovább nem szedünk és nem nyomunk, meg kell értenünk a szerkesztőbizottság helyzetét is. Feltétlenül helyzetben vannak, családosaik. Mi a felelősségük.

Szasszer:

Vannak eljárás szabályok melyeket meg kell tartani. Ügyészi végzés nélkül letartóztatásoknak nincs helye. Még érvényesek azok a törvények, melyeket a népi demokrácia hozott, azt be kell tartani.

Feltétlenül tenni kell valamit, mert a semmiből nem lesz valami.

Elsődleges feladat:

- 1./ A törvényesség megteremtése,
- 2./ a munka megindítása.

TÖRTÉNETI HIVATAL
V-145343

Keresztes Mihály:

A letartóztatások ügyében közben tárgyalt a kormánnyal. A kormány álláspontja az, hogy akár felveszik a munkát, akár nem a letartóztatottak ügyét folyamatosan vizsgálják felül. Szegedről jelenleg csak a következők maradtak letartóztatásban:

Kocsis János	Ujszegedi Kendergyula
Harsági János	Vendéglátó V.
Kürmendi János	Hangszerkészítő V.
Vancsa Lajos	-
Fekete István	Finommechanikai V.
Horváth Jenő	Szegedi Nemzeti Színház
Végh Joachim	Debrecenből
Kürmendi Lajos	
Fehér Dénes	

Egyben bejelentette, hogy a Budapesti nagyüzemek közül a Vörös Traktorgyár, az ORPAC, CSEPEL dolgozik.

Komocsin Mihály s.k.

TÖRTÉNETI HIVATAL
V-145343

J E G Y Z Ó K Ö N Y V .

készült a Szegedi Ruhagyár tanácstermében 1956. nov. 19.-én.

Tárgy: A Szegedi Üzemek munkás tanácsainak értszkezlato a munka felvé-
telével kapcsolatban.

Jelen vannak:

Szegedi Ruhagyár,
Közlekedési Vállalat,
Szegedi Pálemezgyár,
Szegedi Szörme és Bőrruhagyár,
Szegedi Butorgyár,
Szegedi Cipőgyár,
Szegedi Textilművek,

A Szegedi Üzemek munkás tanácsainak kiküldöttel az alábbi határozatokat
hozták:

A munkát megkezdttük az alábbi követelések teljesítése és a sztrá-
jog fenntartása mellett.

- 1./ Követeljük, hogy a szegedi Üzemek munkás tanácsainak képvisle-
lét 1956. nov. 20.-án indítsák utnak, hogy felvehessék a
kapcsolatot a Magyarbudapesti Munkás Tanács képviselőivel.
- 2./ Követeljük azoknak az elhurcolt személyeknek szabadonbocsá-
jtását, akiket valamilyen oknál fogva elhurcolták, és ezen
keresztül állapítsák meg azokat a személyeket, akik provo-
káció alá esnek /személyi kérdések./
- 3./ Mivel a munkás tanácsaink a fővárosi munkás tanácsal éri-
keztetésbe lépnek, kérjük, hogy a fővárosi munkás tanács lépjen
örintkezésbe az ország valamennyi munkás tanácsával és
hozzanak határozatot a munka megkezdéséről ott helyszínen.
- 4./ Követeljük, hogy a Kossuth Rádió a valóságot mondja meg,
mert személyes örintkezés útján ugyanis megtudjuk azt.
- 5./ A Szegedi Munkás Tanácsok követelik, hogy azokat az üzemek-
ből kitett személyeket, akik jelenleg a polgárőrségnél fog-
va vannak felszerelve, haladéktalanul szereljék le.
- 6./ Követeljük, hogy azokat a jogokat, amelyek a Munkás Tanácsok
hat megillatik, adják meg, /terrorisztikus nyomás megszűnté-
se.
- 7./ Követeljük az RNSZ megfigyelő bebocsájtását az országba.

kmf.

SZEGEDI RUHAGYÁR

SZEGEDI SZÖRME ÉS BŐRRUHÁ

KÖZLEKEDÉSI VÁLLALAT

SZEGEDI BUTORGYÁR

SZEGEDI PÁLEMEZGYÁR

SZEGEDI CIPŐGYÁR

SZEGEDI TEXTILMŰVEK

V-145753

Szeged Város Dolgozó Népeinek Kvetelése:

Szeged Város dolgozó népe és Forradalmi Munkás-Paraszt Tanácsa, éle-
sen alhatározza magát mindenféle kapitalista restaurációtól. Ugyan-
akkor hasonló határozottsággal határozza el magát a Rákosiista elemek
mindenféle restaurációs kísérletétől is.
Szeged Város Népe elítéli az ellenforradalmi, fasiszta elemek tevé-
kenységét és egyetért azzal, hogy ezeket törvényesen feloldozásra
vonják. Szeged Város Népe megelégedéssel vette tudomásul a Kádár
kormány azon intézkedéseit, amelyek a követeléseket teljesítették.
Szeged Város Népe és Forradalmi Munkás-Paraszt Tanácsa támogatja a
Kádár-kormányt abban, hogy további jogos forradalmi követeléseket
teljesítse.

Követeléseik a következők:

- 1./ A Szocialista Szovjet Kustárszágok Szövetségének 1956 okt. Jo-
án kelt nyilatkozatában foglalt azon kitételt, "hogy a Szovjet
katonai egységeknek Magyarországon való további tartózkodása a
helyzet még fokozottabb kiszélesedéshez szolgálhat alapul," tár-
gyilagosságnak és tényeken alapultónak tartjuk. Eppen ezért szükse-
gesnek tartjuk, hogy a szovjet katonai egységeket, a lehetőség
szerint minél előbb vonják ki Budapestről, hanem az egész Ma-
gyarország területéről.
- 2./ Követeljük a független, szabad, se nélleges Magyarországot, hogy a
szocialista politikai és társadalmi rendszerekben élő népekkel kapcsola-
tunkat csak a teljes egyenlőség, az állami függetlenség és
szuverenitás területeink sérthetatlenségének tiszteltbentartása
és az egymás belügyeibe való be nem avatkozás elveire építhesse.
- 3./ A demokratikus, Partok részvételével, szabad választásokat köve-
telünk. A Rákosi-Gerő-Bnkény ideje alatt becsillított Parlament
nem a munkás-paraszt-értelmiség szabad választásán alapult. Ezért
követeljük, hogy a Munkástanácsokból delegált o van ideiglenes
Parlament alakuljon, amely hivatva lesz a választásokat a fenti
formában előkészíteni és az új demokratikus választáson alapuló
kormányt megválasztani.
- 4./ Mondja ki a jelenlegi Munkás-Paraszt Kormány ideiglenes voltát,
addig is, míg a demokratikusan választott kormány a nép széles
tömegeire támaszkodva átveheti a vezetést.
- 5./ Partoktól és pártpolitikától, valamint a kormánytól is független
szabad szakszervezeteket követelünk, olyan vezetőkkel az élén,
akik mindenkiel szemben a munkásság érdekeit képviselik.
- 6./ Követeljük a munkások részére a sztrájk jog biztosítását.
- 7./ Biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a szabadszójást és
a tárgyalagos bírált jogát, valamint a teljes és minden megkötés-
nélküli szabad vallásgyakorlatot, vallásszabadságot.
- 8./ Igaz, tárgyalagos tájékoztatást, hírközlést, szabad magyar sajtót
követelünk, amelyben legyen szava a partoktól független dolgozó
népnek. Nem fogadjuk el a magyar sajtónak egy párt által való
irányítását.
- 9./ Állami Vállalatokon, Üzemeken Tanácsokon belül semmiféle párt-
szervezet ne legyen, a politikai partok részére eddig biztosított
előjogok megszüntetését követeljük.

PIL

- 10./ Az Ideiglenes Kormány az igazságügy területén a megbocsátás elvén álljon és biztosítsa minden esetben, minden magyar állampolgár részére, nyilvános, törvényes bírósági tárgyalást: adjon jogot a védekezésre, a lakóhelyén illetékes bíróság közbenjöttével.
- 11./ Kivételjük a deportálások megszüntetését, az eddig deportáltak azonnali szabadonbocsátását, valamint a további törvénytelen letartóztatások megszüntetését.
- 12./ Kivételjük, hogy a karhatalmi szervek felvétele, a munkástanácsok javaslata alapján történjék és a már felvettek személyét a munkástanácsok vizsgálhassák felül. A volt állampolgári szervek tagjai /tisztok, tiszthelyettesek/ sem a karhatalmi, sem katonai és más alakulatoknál sem rendszer, sem titkos tagjai ne lehessenek.
- 13./ Kivételjük az Üzemek és Vállalatok önállóságát a munkástanácsok vezettségével olyan hatáskörrel, amely leginkább megfelel a munkaszervezés terveinek.
- 14./ A munkástanácsok jogköréről hozott kormányhatározat végrehajtásának ellenőrzését és következetes továbbvitelét követeljük.
- 15./ Szeged népe támogatja az Egyetem azon követelését, hogy az Egyetem autonómiáját adják vissza.

PIL

290.5. 1.000. 100 3.000

75

J e g y z ö k ö n y v

Készült a Szegedi Ruhagyárban 1956. december 5-én a végleges munkás tanács első ülésén.

Tárgy: A végleges Munkás Tanács elnökének megválasztása.

A végleges Munkás Tanács elnökének megválasztása titkos szavazás alapján történt.

A szavazás alapján az elnökség tagjai a következő szaktársak lettek:

Elnök:	Fekete Károly	30 szavazat
Helyettes:	Sári Károly	20 szavazat
Titkár:	Solti Jeno	16 szavazat

A Városi Tanácsba végleges képviselőként a következő szaktársakat delegálta a Munkás Tanács:

Kemenes Jeno
Kertész Endre.

Az élelmiszer elosztás ellenőrzésére a következő szaktársakat jelöltö ki a Munkás Tanács:

Szőrcsny Jeno
Bodnar Istvan.

Ezután Fekete szaktárs a Munkás Tanács elnöke három javaslatot terjeszt a Munkás Tanács elé.

- 1./ Javasolja, hogy a végleges Munkás Tanács vizsgálja felül az ideiglenes Munkás Tanács által eltávolítottak ügyét. A végleges Munkás Tanács ezt az ügyet újra tárgyalva, megadja a döntést az ideiglenes Munkás Tanács döntését, mely szerint a a következő elvtársak eltávolítását határozta el:

Németh Ferenc
Mészáros József
Vass Julia
Erdélyi Józsefné
Madar Imréné
Berzsenyi Lajos
Fischer Miklósné
Ladványi László
Szabó Sándor.

- 2./ A Munkás Tanács ezután tárgyalja Andó Józsefné, Méri Sándorné és Kakuszi Józsefné kérelmét, akik azt kérték, hogy a szakszervezettől való elbocsátásuk után a vállalat vegye át őket.

Az ügyet tárgyalva a Munkás Tanács úgy határozott, hogy mindhárom szaktársnót az Üzem felveszi fizikai dolgozóknak.

3./ A harmadik napirendi pont: az igazgatósági tagok megválasztása.

A Munkás Tanács a következő szaktársakat választotta be az igazgatósági Tanácsba:

Fekete Károly
Sári Károly
Solti Jenő
Kertes Endre
Kemenes Jenő
Botos József
Botos László
Bozó Béla
Bodnár János
Pódr György
Dávid János
Szécsi Imre
Koszó István
Marosán Józsefné
Tóth József
Póttagok:
Bota Sándor
Gedő Ferenc
Jóó József
Csányi Ernő.

Az igazgatósági tanács megválasztása után a Munkás Tanács úgy döntött, hogy havonta legalább egyszer ülést tart, ahol az igazgatósági tanács beszámol az eseményekről a Tanács tagjainak.

Nagy Ernőt és Albert János a végleges Munkás Tanács tagjai is megörösítették pozíciójukban.

Ezután a Munkás Tanács határozatot hozott arra nézve, hogy azt a Munkás Tanács tagok, aki háromszor nem jelenik meg a tanácsülésen kizárják a tanácsból és más választanak helyette.

kaf.

Mr. József

E. ment: Németh Ferencnek
Keszáros József
Vass József
Brdélyi Józsefné
Madar Imréné
Berzsenyi Lajos
Fischer Miklósné
Ladványi László
Szabó Sándor

Hajnóczy-u. 23.
Jakab Lajos-u. 16.
Ságvári Ede telep Adai-sor 4.
Faragó-u. 21.
Retek-u. 30.
" 9/a
Pillich Kálmán-u. 34.
Hétyezér-u. 1.
Szilágyi-u. 1.

Ajánlott.

6. dec. 8.

Értesítjük, hogy a végleges Munkás Tanács 1956. dec. 5-én tartott ülésén megörösítette az ideiglenes Munkás Tanács határozatát, mely szerint vállalatunknál munkavégzést meg-szüntetette.

SZEGED RUHAGYAR
SZEGED

SZEGED RUHAGYAR
Munkás Tanács

TÖRTÉNETI HÍVATAL

V-145753

J e g y z é k s n y v

Készült a Szegedi Ruhagyár Munkás Tanácsának Igazgatósági Ülésén 1957. január 9-én.

Jelen vannak: Fekete Károly a munkás tanács elnöke
Solti Jenő titkára
Nagy Ernő igazgató
Albert János főmérnök
Rácz Gábor főkönyvelő
valamint az igazgatósági tanács tagjai és
Kiss Jenő fődiszpócsér.

Fekete Károly: a munkás tanács elnöke megnyitja az ülést és felkéri Solti J. szaktársát, hogy ismertesse a mai ülés napirendi pontjait.

Solti Jenő: Bejelenti, hogy a mai ülésnek öt napirendi pontja lesz.

- 1./ Az adminisztratív létszámcsökkentési bizottság beszámolója.
- 2./ A termelési és műszaki osztályok vezetőinek nvszerinti meghatározása.
- 3./ A két új szolgálati lakás kiutalásának megbeszélése.
- 4./ Fekete K. és Groska András kartársak budapesti útjának beszámolója.
- 5./ A Munkás Tanácshoz beérkezett kérelmek megtárgyalása.

Ezután felkéri Rácz Gábor főkönyvelő szaktársát, mint a létszámcsökkentési bizottság egyik tagját, hogy ismertesse a bizottság javaslatát. /Javaslat mellékelve./

A javaslatához a következő hozzászólások hangzottak el:

Kertes Endre: Nem ért egyet a főkönyvelő szaktárs javaslatával, mert éppen olyan helyen nem történik létszámcsökkentés, ahol a legmagasabb a létszám. Továbbá azzal sem ért egyet, hogy a nyugdíj-korhatárt előrt adminisztratív dolgozókat nem kívánják leépíteni azzal az indoklással, hogy azok nélkülözhetetlen munkások. Javaslatát az, hogy az adminisztratív létszámot átlagban 30 %-kal csökkentsük.

III. Tóth József: Nem ért egyet Kertes szaktárral, mert véleménye szerint ezt az ügyet alaposan meg kell nézni, nehogy átéssünk a létfülső oldalára és egy hónap múlva az következzen be, hogy az adminisztráció teljesen felborul.

Szörényi szaktárs: Véleménye szerint a bérosztály magas létszámot csökkenteni kellene, mert a jövőben nem lesz olyan nagy munkája, mint a múltban volt a normálkal. Javasolja, hogy a most bevezetett 10 napos deklarációs helyett egy hónapos elszámolást vezessenek be, ami szintén jelentősen csökkentené az adminisztrációt.

- 2 -

Rácz G. kartárs: Az alkalmazotti létszámcsökkentést százalékos alapon megoldani nem lehet, mert idatarozik a bőrszűke is, ahol a létszámot csökkenteni nem lehet, mert az Egészségügyi Minisztérium rendeletben szabályozza, hogy hány gyermek mellé hány gondozót lehet alkalmazni. Ugyancsak az alkalmazotti létszámhoz tartozik a konyha is, ahol szintén nem lehet csökkentést eszközölni, tehát csökkentés szempontjából maradnak kifejezetten az irodai dolgozók.

A bérosztály létszámcsökkentésével kapcsolatban elmondja, hogy ott jelenleg a bérszámfejtésben még semmiféle változás nincs, mert ugyanúgy, mint korábban a szalagterkép alapján történik a bérszámfejtés. Egész hónapban meg van a bérosztály tagjainak a leterhelése, mert egy bérszámfejtő kb. 110 dolgozó bérét számfejti. Ha pedig 30 %-os csökkentést hajtánánk végre a bérosztályon, ez azt jelentené, hogy kb. 140 dolgozó bérét kellene számfejteni 1-1 bérosztályi dolgozónak, ami véleménye szerint teljesen lehetetlen. Ha a Kertes szaktárs által javasolt 30 %-os alkalmazotti létszámcsökkentést végrehajtánánk, akkor tulajdonképpen az irodai részlegről 50 %-os csökkentést kellene végrehajtani.

Bosó Béla szaktárs: Véleménye szerint nem lehet százalékosan meghatározni az alkalmazotti létszámcsökkentést, mivel a szervezeti felépítés szerint az osztályok szervesen összefüggnek egymással. Jelen pillanatban további csökkentést nem lehet alkalmazni, azonban későbbi időpontban, az ügyintézés egyeztetésével lehetne még ezen a vonalon létszámot leépíteni.

Solti J. szaktárs: Szintén elmondja, hogy amíg az adminisztrációs munkák egyszerűsítése nem történik meg, további létszámcsökkentésről beszélni nem lehet, mert ha jelen pillanatban csökkentjük is az adminisztrációs létszámot, a munka azonban ugyanúgy megmarad, amit a lecsökkentett létszámmal is el kell látni.

Kemenes J. szaktárs: Javasolja, hogy a racionalizálásnál első sorban a nyugdíjkorhatárt elérő dolgozókat építsék le.

Koszó I. szaktárs: Ha racionalizálásról beszélünk, akkor százalékos leépítést nem vehetünk alapul, mert itt csak az ésszerűség határáig lehet elmenünk. Egy adminisztratív dolgozónak a bérért havonta 800-1000 Ft, azonban ha leépítjük, lehet, hogy a vállalatnak több ezer forintos kára keletkezik. A vállalat gazdaságossága a jövőben igen nagy fontosságú lesz és éppen ebből a szempontból kellene nézni a dolgot. Ugy tudja, hogy Kertes szaktárs is benne volt a létszámcsökkentési bizottságban, tehát kéri, hogy ne általánosságban szölgön, hanem konkrétan mondja meg, hogy melyik munkakört tartja feleslegesnek.

Groska A. szaktárs: Elmondja, hogy az ő meglátása szerint a bizottság nem foglalkozott ezzel a kérdéssel mélyrehatóan, amit bizonyít Kertes szaktárs hozzászólása is. Kertes szaktárnak a bizottságban kellett volna ezeket az észrevételeket megtenni és most már konkrét javaslatokat hozni az igazgatósági tanács elé.

Addig, amíg a fizikai dolgozóknál intenzitáscsökkentést és bér-emelést értünk el, addig az adminisztratív dolgozóknál intenzitás-emelkedés fog bekövetkezni.

Elmondja továbbá, hogy a Debreceni Ruhagyárban is rájöttek arra, hogy túlszába vitték a létszámcsoökkentést és most szeretnék visszacsinálni. Javasolja, hogy mostnézzék meg alaposan ezt a kérdést, mielőtt döntést hoznának benne.

Fekete szaktársa: Ugy látja, hogy az adminisztráció leépítésének kérdésében szembenállnak egymással az igazgatósági tanács tagjai, ami igen helytelen, mert minden pártoskodás nélkül a munkasérdeknek megfelelően kell ebben a kérdésben dönteni.

Nagy Ernő igazgató kartárs: Véleménye szerint a 15 fős létszámcsoökkentés műszaki és adminisztratív vonalon jelenleg kielégítő a korábbi felduzzasztott létszámmal szemben. A főkönyvelő kartárs igyekezett beszámolójában vázolni azokat a funkciókat, amelyekre a vállalatnak semmi szüksége sem volt, azonban mint kredit állásokat a vállalat kénytelen volt betölteni. Amikor az adminisztratív és kisegítő létszámhoz nyúlunk, sokféle körülményt figyelembe kell venni, mert vannak olyan munkakörök, amelyek speciálisak és igen nagy szaktudást igényelnek. Tehát nem lehet a fizikai dolgozóknak az adminisztratív dolgozókkal kapcsolatosan és viszont az adminisztratív dolgozóknak sem lehet a fizikai dolgozókkal kapcsolatosan ebből a szempontból bírálatot alkalmazni.

A tény az, hogy bérelszámolóink ma is igen komplikált bérszámlajuttatást végeznek és egyet ért Solti szaktárssal abban a tekintetben, hogy további leépítésre csak akkor kerülhet sor, ha az adminisztratív munkák egyszerűsítésére országosan sor kerül. Részéről egyetért a főkönyvelő kartárs által javasolt létszámcsoökkentéssel.

A műszaki osztályok átszervezésével kapcsolatban elmondja, hogy a termelési osztályban három osztály fog egyesülni. Ezután elmondja javaslatát a termelési osztály vezetőivel kapcsolatban. Minden körülményt mérlegelve javasolja a műszaki osztály vezetőjének Albert János kartársat, és a termelési osztály vezetőjének Kiss Jenő szaktársat, helyettesének pedig Solti Jenő szaktársat. Kéri az igazgatósági tanács hozzájárulását a fent említett osztályok vezetőinek megerősítésében.

A továbbiakban arra kéri még az igazgatósági tanácsot, hogy a racionalizálás kérdésében nagy körültekintéssel járjon el és kéri a párt intőbizottságnak elnökét, hogy nyújtson segítséget a racionalizálás kérdésében.

Kertes Endre: Javasolja, hogy hívják össze a munkás tanács ülését az adminisztratív létszámcsoökkentés megbeszélésére.

Szűrőnyi J. szaktárs: Nem tartja helyesnek a munkás tanács összehívását és egyúttal visszavonja előbbi hozzászólását, melyben a bérosztály magas létszámmal foglalkozott, ugyanis nem értette meg egészen a főkönyvelő kartárs szóbeli beszámolóját, amint azt azonban írásban áttanulmányozta időközben, más álláspontra jutott.

Solti Jenő: Helyesnek tartandó, ha az igazgatósági tanács elfogadja a mostani adminisztratív létszámcsoökkentésre vonatkozó javaslatot és egyben bizottságot jelölne ki, hogy a további létszámcsoökkentésre folyamatosan dolgozzon ki javaslatot, amennyiben arra lehetőség nyílik.

Az igazgatósági tanács elfogadja Solti Jenő javaslatát és

ABTL 3.1.5. O-14958/520 9.

a következőkben határoz:

Az igazgatósági tanács a létszámcsoökkentési bizottság által előterjesztett javaslatot elfogadja, mely szerint az adminisztratív létszámcsoökkentést jelenleg 21 főben állapítja meg.

Több hozzászólás után az igazgatósági tanács megerősíti az alant felsorolt dolgozókat állásukban:

Műszaki osztályvezető:	Albert János
Termelési osztályvezető:	Kiss Jenő
"helyettes:	Solti Jenő
Karbantartás:	Szőke Ferenc
Laboratórium vezető:	Lőrincz Lajos
Ipari tanulók műhelyfőnöke:	Grosz Sándor
Könyvelési osztályvezető:	Pódr György
Anyag és áruforg. o. vezető:	Botos József
Munkügyi és bérosztályvez.	Farkas László
Groska szaktárs a műszaki osztályon kap	szakmai beosztást
Pénzügyi osztályvezető:	Strausz Béla

Gedő szaktárs: hozzászólásában nem helyesli Kiss Jenőnek a beosztását, és kéri, hogy oda szakembert állítsanak.

Az igazgatósági tanács többi tagjai azonban nem helyeslik Gedő szaktárs hozzászólását, mert véleményük szerint nemcsak szaktudás szükséges egy ilyen üzem vezetéséhez, hanem bizonyos fokú szervező és irányítóképesség és jelenleg nem tudnának rátermettebb embert állítani a termelési osztály élére, mint Kiss Jenő szaktársat.

Fekete szaktárs: javaslatára az igazgatósági tanács határozatot hozott, hogy

megbízza Gedő és Bodnár szaktársakat, hogy az osztályvezetőkkel egyetértésben a jövő hét szerdájára, tehát f. hó 16-ára készítsék el, ill. vizsgálják felül az adminisztratív osztályokon dolgozók munkakörét, névszerinti bontásban.

Pódr György szaktárs: hozzászólásában helyesli, hogy a munkaköröket vizsgálják felül gazdaságosság szempontjából és ha szükség van valamelyik munkakörre oda létszámot is kell adni.

Botos szaktárs: kéri, hogy döntsön az igazgatósági tanács abban a kérdésben, hogy melyik osztályhoz fog tartozni a meo szervezet, illetve megmaradjon-e önálló osztálynak, vagy pedig a kereskedelmi osztályhoz csatolják-e. Véleménye szerint sokkal helyesebb volna a vállalat gazdaságossága szempontjából, ha a meo szerv az anyag és áruforg. osztályhoz tartozna, mert az árut végeredményben ez az osztály értékesíti.

Az igazgatósági tanács tehát néhány hozzászólás után úgy határozott, hogy

a meo szervezet -amennyiben a gyakorlatban be fog válni- az anyag és áruforg. osztályhoz fog tartozni.

ABTL 3.1.5. O-14958/520 10.

Solti Jenő kartárs: Megköszöni a bizalmat a munkás tanács részéről és igéri, hogy mint a termelési osztály vezetőjének helyettese legjobban tudásával igyekszik ezt a munkakört betölteni, azonban nem szeretné, ha az a vélemény alakulna ki, hogy mint tanácsos kiverekedte magának ezt az állást, mert ő szívesen vállalná bármely más munkakört a vállalatnál és nem ragaszkodik ehhez a beosztásához.

Kiss Jenő kartárs: Igaz, hogy személyével kapcsolatban az okt. 23-i események óta megoszlik a vélemény, azonban ő megköszöni a munkás tanács részéről a bizalmat és kéri, hogy továbbra is legyen vele szemben bizalommal. Ugy gondolja, hogy ez a beosztás nem lesz könnyű feladat, mert még nincs a vállalatnál egy kialakult élet és még nincs is teljesen tiszta kép előttünk az új szocialista üzem életéről. Kéri az igazgatósági tanácsot, hogy adjon szabadabb teret a vélemény-nyilvánításának. A műszakiak leépítésével kapcsolatban kéri, hogy az igazgatósági tanács hagyja jóvá a javaslat által előterjesztett 54 fő leépítését, az ott megjelölt határidőkkel együtt, hogy a leépítés fokozatosan történjen.

Nagy Ernő szaktárs: Ezután a munkafegyelem kérdéséről beszél. Mindnyajunk előtt ismeretes, hogy a munkafegyelem igen meglazult és ebben a kérdésben csak úgy tudunk eredményt elérni, ha a munkás tanács tagjai segítik a vállalatvezetőséget. Meg kell szilárdítani a művezetők tekintélyét, mert a munkafegyelemnek ilyenirányú lazulása sok esetben olyan rossz minőséget eredményez, hogy a kész munkadarabok kiszállíthatatlanok.

Beszámol a tanács által az elmúlt ülésen kapott megbízatásáról és elmondja, hogy a 20 db. bobin ügyét kivizsgálta és azok megkerültek, tehát a vállalatot anyagi kár nem érte.

A 10-es teremben felmorúlt álló-órakkal kapcsolatban Kiss Jenő -mint a hiba elkövetőjét- szóbeli figyelmeztetésben részesíti.

Ezután tájékoztatja az igazgatósági tanácsot a pvc. kabátok ragasztásával kapcsolatban beérkezett újtásról, amelyet véleménye szerint nem kellene elutasítani, hanem ha lehetőség nyílik rá, úgy tovább kell folytatni a kísérleteket. Ezt az ügyet átadja Albert szaktársnak.

A vállalat 1956/57 évi koll. szerződésével kapcsolatban elmondja, hogy az események folytán az abban foglaltak nagyrésze megváltozott, azonban az idő rövidsége miatt nem tartja helyesnek, hogy azt újra átdolgozzák. Ha a vállalat 1957/58 évre kíván kollektív szerződést kötni, akkor ebben a kérdésben az igazgatósági tanács határozzon.

Ezután ismerteti a Férfi Szabó KTSZ. kikéző levelét, melyben Mucsi László újtási megbízottunkat kéri át a termelő szövetkezet, azzal az indokkal, hogy Mucsi szaktárs úgy is a szövetkezet településén lakik és kíváncsok volna a szövetkezetbe való belépése.

Az igazgatósági tanács részéről olyan hozzászólások hangzottak el, hogy Mucsi szaktárs valószínűleg azért kíván az üzemből eltávozni, mert mint volt alapszervezeti titkár az üzemben tanácsosok érték volna. Ezért javasolja Fekete szaktárs Mucsi elvtárs személyes meghallgatását.

Mucsi szaktárs személyes meghallgatása után -aki megcáfolta, hogy az üzemben, mint volt párttitkár tanácsosok érték volna - az igazgatósági tanács úgy döntött, hogy hozzájárul Mucsi szaktársnak a Férfiszabó Kisipari termelő szövetkezetbe való áthelyezéséhez.

Molnár András szaktárs nem helyesli Mucsi szaktársnak az üzemből való távozását, mivel az üzemben szakmunkásokra igen nagy szükség van.

Kemenes J. szaktárs: A kollektív szerződéssel kapcsolatban szól hozzá és a munkaruhák kiherdési idejének egy évre való megállapítását javasolja.

Majd a munkás tanács igazgatósági tanácsa úgy határozott, hogy az üzemben az idő rövidsége miatt 1956/57-re nem kíván új kollektív szerződést kötni.

Ezután az igazgatósági tanács a vállalat részére kiutalt két db. szolgálati lakás kiutalásában dönt.

A munkás tanács még a délutáni folyamán megbízta Török Mihály szaktársat és Nagy Sándorné szaktársnőt, hogy személyesen győződjenek meg róla, ki a legrászorultabb a lakásra a vállalatnál.

Török szaktárs: Elmondja, hogy hat helyen jártak ki a lakásvi-szonyokat ellenőrizni és sürgősségi sorrendben próbálja felsorolni, ki a legigényjogosultabb a lakásra.

Virágh Mihályné, Teréz utcai lakos, akinek lakása üszszedől.
Ocskó Pálné Veresács utcai lakos, aki 7-ed magával lakik egy szobában.
Kucsora László, Zákány utcai lakos, akik hatan laknak egy lakásban, és az egyik családtag TEC-es.
Tanács Károlyné, Hattyas sori lakos, akik 8-an laknak egy szobában.
Béres Sándorné, Pálfi u. 9 sz. alatti lakos.
Kopasz Istvánné, Hullám utcai lakos.

Az igazgatósági tanács a javaslat meghallgatása után a következőkben határoz:

Az egyik lakást Virágh Mihálynénak, a másikat Ocskó Pálnénak adják.

Marosáné tanácsos: Szintén lakáskéréssel fordul a tanács felé, mivel szoba-konyhas lakásban 8-an laknak.

Ezután Fekete Károly a munkás tanács elnöke és Groska András szaktárs számolnak be budapesti útjukról a bérkérdéssel kapcsolatban.

Albert szaktárs: Bejelenti, hogy a délután kapott értesítés szerint a vállalatnál lévő két db. honvédségi aggregátort oldiszponálják a vállalatnál. Az igazgatósági tanács megbízza Albert szaktársat,

hogy járjon el a két aggregátor ügyében, hogy azok továbbra is a vállalatnál maradhassanak, továbbá járjon el a DAV.-nál és az illetékes szerveknél, hogy a nappali üzemeltetést meg tudjuk oldani.

Fekete Károly: Elmondja, hogy ma személyesen beszélt Baráth Mihály szaktársával, aki kérte a munkás tanács előtt való meghallgatását. Véleménye szerint ez elől a kérdés elől nem lehet elzárkózni.

Az igazgatósági tanács tagjainak véleménye ebben a kérdésben megoszlott, azonban a többség javaslatára úgy határoztak,

hogy Baráth Mihály szaktársát a jövő hét pénteken összehívandó tanács ülésen meghallgatják.

knf.

Jkv:

ÁBTL 3.1.S. 0-14958/520 13.

52/g. számú dokumentum

EGYÉB DOKUMENTUMOK

Ez a fejezet rendhagyó módon két olyan dokumentum ismertetésével kezdődik, amelyek nem közvetlenül a forradalmi napok alatt keletkeztek és mivel korábbi keletkezésűek, nem is a forradalmi eseményekről és szereplőiről szólnak. A különböző levéltárakban rengeteg ma már hozzáférhető olyan dokumentum található, amelyek alapján megérthető, hogy miért tört ki 1956 október 23.-án a magyar forradalom. A bőség zavarában most mégis ezt két, talán kevésbé fontos dokumentumot választottam, mert úgy gondoltam, hogy ezek készítői bizonyára a legközelebb álltak azokhoz, akik Szeged utcáin és terein a forradalom kitörése után a tüntető tömegekben harsányan kiáltották pl. azt, hogy „egyforintos kenyeret, Rákosinak kötelet!”, vagy azt, hogy „Rákosit a Csillagba, meg van még a cellája!”. Nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy ezeket a dokumentumokat – lényegében leveleket – szegedi munkások („melósok”) írták és kendőzetlenül rávilágítanak a munkásosztály, a kommunisták szerint a „társadalom vezető osztálya” hangulatára az 1950-es évek közepén. Az első, a korábbi levelet 1955 szeptemberében az Újszegedi Kendergyár egyik MDP tag munkása, Kormos János írta vagy a helyi, vagy a városi MDP Bizottságnak. (53. számú dokumentum) A másiknak a címzettje Ökrös Istvánné, aki valamilyen „elvtársnő” volt a Szegedi Jutagárban. Utóbbi levél névtelen, aláírás nem szerepel a végén, de kétség sem férhet hozzá, hogy ebben az esetben is munkásember – vagy asszony – lehetett a feladó. (54/a-b számú dokumentum) Ez a második levél a „jó forint tíz éves jubileumát” követően, tehát minden bizonnyal 1956 augusztus vége és október vége között íródott. Mind a két levél megfelelő formában érzékelteti azt a belpolitikai hangulatot, amely a forradalom kitöréséhez elvezetett.

Az első fejezetek egyikében szó volt arról, hogy 1956 október 16.-án a jogi kar néhány hallgatójának kezdeményezésére az Ady téri egyetemi épület auditorium maximumában megalakult a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége – a MEFESZ – és már ekkor, ezen a rendezvényen felmerültek forradalmi követelések. 1956 október 16.-ának tehát a szegedi, de talán az országos történelem közt is ennek van a legnagyobb jelentősége. Történt azonban ezen a napon még valami, ami ugyancsak a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar hallgatóihoz köthető. Ez is egy levél, amely nem túl régen került elő és annyit mindenképpen megérdemel, hogy legalább így a kötet végén közreadásra kerüljön. Ezen a jeles napon több mint száz szegedi joghallgató aláírásával ez a levél ment „Révai Elvtárs” – Révai József⁽¹⁾ - címére (55/a-b számú dokumentum), melyben azt szorgalmazták, hogy a jogászoktól elvett „doktori” címet adják vissza. Ennek önmagában nem is lett volna különösebb jelentősége, csak olyasmi is megtörtént, amire korábban aligha lehetett volna példa. A szegedi joghallgatók levélükben egyáltalán nem kímélték „Karácsonyi Béla⁽²⁾ elvtársat”, egyetemi docenst, országgyűlési képviselőt, az MDP Városi Bizottság tagját, egyetemi körökben a rákosista rémuralom egyik megtestesítőjét. A levél hangulatából, sorai közül óhatatlanul előbukkan 1956 őszének egyre nyugtalanabb, forrongóbb hangulata.

A kötetben szó volt már arról, hogy Szegeden is a forradalmi napok alatt bevezetésre került a katonai közigazgatás. Ismertetésre került az is, hogy 1956 október 27.-én a szegedi városházán – akkor tanácsházán – megalakult a Szegedi Városi Ideiglenes Munkástanács. Ekkor, ezen a napon, ez a szervezet még nem vette át a hatalmat a katonai közigazgatástól, de már akkor tudható volt, hogy ez csupán napok kérdése. Sőt arról is szó volt már, hogy éppen a város vezetésére, életének megszervezésére alkalmatlan katonai köz-

igazgatás volt az, amelyik szorgalmazta a hatalom mielőbbi átadás-átvételét. Éppen ezért meglepő az a felhívás, amelyet a „katonai közigazgatás parancsnoka”,- nyilvánvalóan Halász Gyula honvéd főhadnagy - tett közzé dátum nélkül, de szinte biztos, hogy október 28.-án. Ennek az „Elvtársak!” megszólítással indító felhívásnak (56. számú dokumentum) minden egyes mondata elárulja azt, hogy a felhívás közreadója miként viszonyult a forradalmi eseményekhez és a forradalmárokhoz. S ez a Halász Gyula főhadnagy 1956 október 29-én, de még az október 30.-i választáson is, a szegedi városi Forradalmi Katonai Tanács elnöke lett.

Azt már nagyon jól tudjuk, hogy az MDP központi és területi – helyi – szervei a forradalmi napok alatt néhány katonai alakulat kivételével az úgynevezett néphadseregnek nem számíthattak. Illetve számítottak, de hamarosan igen nagy csalódásokban lett részük. A hadseregen kívül maradtak még a belügyi alárendeltségű fegyveres erők és testületek, úgy, mint az államvédelmi belső karhatalom, a határőrség, az államvédelmi operatív állomány, a rendőri szervek, és még részben a büntetésvégrehajtás személyi állománya. Ezek a szervek Csongrád megyében is igyekeztek helyt állni és megfelelni a pártbéli elvárásoknak. Gondoljunk csak az október 24.-i esti brutális tömegoszlatásra a Szegedi Kendergyárnál, amelyben az öthalmi államvédelmi belső karhatalmi alakulat oda vezényelt alegységei jeleskedtek. De említhető az október 27.-i, két halálos áldozatot és több sebesültet követelő mórhalmi sortűz is, amelyet viszont a kihívott-kiküldött határőr egység lött. Talán éppen ezért nem túl meglepő az a „Távmondat” (57. számú dokumentum), amelynek az aláírása „a BM Csongrád megyei alakulatai”. A cím a következő: „Felhívás a belügyminisztérium személyi állományához!” Kapják: az „összes belügyi szervek”. Igen tanulságos ez a néhány mondatból álló színvallás, amelynek vége: „Halál az ellenforradalmároknak!” Ez különösen azért érdekes, mert a dátum 1956 október 28.-a, és még „katonai közigazgatásról” tesz említést. Ezen a napon győzött a forradalom és a Csongrád megyei „belügyes alakulatok” is részben megszüntetésre kerültek, mint például az államvédelmi operatív állomány és az államvédelmi belső karhatalmi alakulat. A rendőri szervek és a büntetésvégrehajtás szinte minden településen, így Szegeden is nyilvánították, hogy átállnak a forradalom oldalára és szolgálatára. Erre az államvédelmi állománynak a bűnös múltjuk miatt nem volt lehetősége. Ők egy ideig előre menekültek, lásd a szövegben a „kézbe adott fegyvert az utolsó lehetőségig ki ne adjátok”. Amikor pedig úgy tűnt, hogy végleg győzött a forradalom, az államvédelmi hivatásos állomány már semmi mással nem foglalkozott, mint a nyomok eltüntetésével és saját életük mentésével.

A forradalom győzelme után Mogyorósi István rendőr őrnagy vezetésével a Szegedi Városi és Járási Rendőrkapitányság személyi állománya is átállt a forradalom oldalára. Az a rendőrség, amely addig minden tőle telhetőt megtett a kommunisták hatalmának a biztosítás érdekében, a forradalmi erők ellenében. Sőt hamarosan a rendőrségen is megalakult a Forradalmi Bizottság, a rendőrkapitány pedig szükségét érezte, hogy az új forradalmi hatalom felé a lojalitását deklarálja. Ezért a „Szegedi Városi Forradalmi Néptanács javaslatára” hivatkozva a rendőri állományból néhány beosztottját – pl. Farkas József⁽³⁾ rendőr hadnagyot és Sánta László⁽⁴⁾ rendőr főhadnagyot – eltávolította a rendőri szolgálattól. A rendőrkapitányi intézkedésről az érintettek egy-egy „Rendelvény”-ből (58. és 59. számú dokumentumok) értesültek. Csakhogy a szegedi városi Forradalmi Nemzeti Bizottságnak ezekhez az elbocsátásokhoz nem volt semmi köze, erre vonatkozóan semmiféle „javaslat”-tal nem éltek, utasítást nem adtak. Sőt, amikor a történetek ismertté váltak, a Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöksége utasította Mogyorósi István rendőr őrnagyot, hogy az általa eltávolított rendőröket azonnal vegye vissza állományba és állítsa szolgálatba.

1956 november 3.-án a szegedi egyetemek több professzora felhívást intézett a világ összes egyeteméhez, melyben elkötelezték magukat az 1956 október 23.-án kirobbant magyar forradalom alapértékei, eredményei mellett. A forradalom bukása után, 1956.

november 7.-én Perbíró József, a szegedi városi tanács elnökének első helyetteseként felkereste Baróti Dezső⁽⁵⁾ rektort és azt javasolta, hogy az egyetem tanári kara tisztázza a viszonyát a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányval és az MSZMP-vel. Azt tanácsolta, hogy tegyenek közzé egy nyilatkozatot ezzel kapcsolatban. Perbíró József küldetése sikerrel járt, mert a professzorok egy része, élükön a rektorral, írásba foglalták és közzé is tették, hogy „támogatjuk a Forradalmi Munkás-Paraszt kormány minden ténykedését”. (60. számú dokumentum)

Amíg a szegedi gyárakban és üzemekben munkástanácsok alakultak, a különféle oktatási, kulturális, stb. intézményekben helyi Forradalmi Bizottságokat választottak. Így történt a Szegedi Tudományegyetemen is 1956 október 30.-án, amelynek az elnöke Szőkefalvi-Nagy Béla⁽⁶⁾ professzor lett. Ez a testület 1956 november 6.-án „ideiglenes jellegű megbízását befejezettnek tekintette” és feladatkörét átruházta az Egyetemi Tanácsra és erről írásban is tájékoztatta az egyetem rektorát. (61. számú dokumentum)

Az egyik előző fejezetben arról is volt szó, hogy a forradalom miniszterelnökét egy időben – a forradalom leverése utáni hetekben – a kommunisták a megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányban is szívesen látták volna. Ennek az állításnak az igazolására álljon itt egy „Feljegyzés” (62. számú dokumentum), amely arról szól, hogy 1956 november 17.-én a szegedi egyetemek négy professzora küldöttként átadta a kormány képviselőjének a tanári kar írásba foglalt és sokak által aláírt memorandumát. (63/a-b-c-d-e-f-g-h-i-j-k-l-m-n-o-p-q-r-s-t-u-v-w-x-y-z-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000)

A legutolsó dokumentum a sorban egy megszakitásokkal közölt „Jegyzőkönyv”-részlet (64/a-b-c-d-e-f), amely a Szakszervezetek Megyei Tanácsa elnökségének 1957 június 13.-i pártcsoportértekezletén készült. Ez időben eléggé távol van a szegedi forradalmi eseményektől, de tartalmában vannak olyan adatok, amelyekkel nem sűrűn lehet találkozni. Azért kerültek ennek az egyébként igen terjedelmes dokumentumnak egyes kiemelt részletei beválogatásra ebbe a kötetbe, mert néhány ponton nagyon is kötődnek a szegedi forradalmi eseményekhez. Már önmagában az elég figyelmet érdemlő körülmény, hogy megismerhető belőle a szakszervezetek megyei vezetésének a forradalmat megelőző időben tanúsított magatartása, erkölcsisége, stb. Amit pedig Ábrahám Antal, a forradalom alatt az MDP Csongrád Megyei Bizottság harmadtitkára – korábban a SZOT megyei elnöke – mondott, az kifejezetten figyelmet érdemlő: 1956. október „25.-én megalakultunk a katonai közigazgatást és kértük a katonai segítséget, és rendeltük el, hogy a Széchenyi teret körül kell zárni. Ugyanakkor olyan határozat született a párt részéről, hogy keményen fel kell lépni a tömeggel szemben, nem lehet megengedni a nagygyűlést és ki kell menni az üzemekbe a dolgozók közé és arra kértük fel Gulyás elvtársat (a Szakszervezetek Megyei Tanácsa elnökét – BL), hogy menjenek ki az üzemekbe, beszéljenek a dolgozókkal, hogy ne csináljanak provokációt, mert komoly következménye lesz, komoly katonai erő van összevonva. Mikor ezt Gulyás elvtársnak felvettem, ... azt a választ kaptam, hogy nem ért egyet azzal sem, hogy a tömeg közé kövessünk”.

Jegyzetek:

- (1) Révai (Léderer) József (Budapest, 1898. október 12. Siedwers Laura) apja kereskedő volt. Az elemi iskola elvégzése után a Budapesti Kereskedelmi Akadémián, később Bécsben és Berlinben egyetemeken tanult. 1918-tól alapító tagja volt a KMP-nek. 1919-ben a Budapesti Központi Munkás- és Katonatanácsban tevékenykedett. A kommunista direktórium bukása után emigrációba kényszerült. Sokáig a Szovjetunióban élt és a háború végén onnan tért vissza Magyarországra. 1944 novemberében

9.-én Szegeden ülésezett az MKP KV, melyen Révai József is jelen volt. 1945-től az MKP Központi Vezetőség tagja, egy időben a Politikai Bizottságnak is a tagja volt. 1950-51-ben az MDP főtítkárhelyettese. Előbb Szeged város nemzetgyűlési, később országgyűlési képviselője. Személyének fontosságát igazolja az MKP Politikai Bizottság egyik 1947 januári határozata: „*Gondoskodni kell a per (a Magyar Közösség elleni koncepció per – BL) hallgatóságáról. ... Feltétlenül beszélni kell a tárgyalást vezető elnökkel (a bíróval – BL) és az ügyésszel is. A Politikai Bizottság Farkas, Rajk és Révai elvtársakat bízta meg az előkészítéssel. Gondoskodni kell a megfelelő népbírákról*” (Forrás: PIL 274. f. 3. csop. 68. ö.e.) 1948 és 1953 között az ország kulturális életének irányítója. 1952-ben a budapesti Sztálin-szobor avatásakor mondta: „*Ez a szobor olyan, amilyen Sztálin elvtárs a valóságban és amilyennek népünk látja őt. Egyszerűségében is nagy, nagyságában is egyszerű, ez a szobor nemzetünk lelkéből leledzett, ez a szobor magyar szobor*”. (Forrás: MNL 276.f. 54. csop. 182. ö.e.) 1956-ban – még a forradalom előtt – amikor szembefordult Rákosival, ismét az MDP Politikai Bizottság tagja lett. A forradalom kitörése után a Szovjetunióba menekült. 1957-ben az MSZMP Központi Bizottság tagja lett, 1959-ben bekövetkezett haláláig.

- (2) **Karácsonyi Béla** (Budapest, 1919. november 1.) Budapesten járt egyetemre. 1941-től az SZDP tagja. 1942-ben történelem- latin- angol szakos diplomát szerzett. Tanárként dolgozott, egy időben a Budapesti Pedagógiai Főiskolán. Közben könyveket is írt. 1945-től az MKP tagja lett. 1949-ben Kossuth díjat kapott, mert a „*Pedagógus szakszervezet munkájában jelentős része volt. A történelmi és politikai-gazdasági tanári munkaközösség vezetője*.” (Forrás: MNL 276. f. 54. csop. 32. ö.e.) 1950-től a Szegedi Tudományegyetem Magyar Történeti Tanszékén tanított, 1952-től egyetemi docens. 1953-ban az MDP „*megrovásban részesítette emberi magatartása miatt*”, majd mégis országgyűlési képviselő lett. Ugyanebben az évben cikket írt a Szegedi Egyetem című lapban, mely szerint „*Sztálin és Rákosi elvtárs tanításai világították meg az utamat*”. 1955-ben újabb fegyelmi ügye volt, ekkor az oktatásügyi miniszterhelyettes – Orbán László – részesítette figyelmeztetésben. A forradalom kitörése után, mint fő „*rákosistát*”, a szegedi városi MDP Bizottság visszahívta minden betöltött tisztségéből. 1956-ban a forradalom győzelme után eltávolították az egyetemről. Egy dokumentum szerint „*eltávolítása a sztálinizmus elleni harc jegyében történt*”. 1957-ben, mint országgyűlési képviselő „*erélyes intézkedéseket követelt némely olyan személy ügyében, akiknek rehabilitációja az egyetem fontos pontjaira nem helyes*.” (Forrás: Szegedi Néplap 1957. május 28.) Amikor az 1958-as országgyűlési választások előtt a központi pártvezetés tárgyalta az ügyét, Rónai Sándor kijelentette: „*Karácsonyi Béla Csongrádiban jól végezte munkáját, a párt és a kormány mellett állt*.” Nemes Dezső véleménye viszont az volt, hogy „*Karácsonyi Béla nélkül el tudom képzelni a parlamentet, erősen szektáns, és bizonyos zavarokat okoz. Nem indokolt bent tartani*”. (Forrás: MNL 288. f. 5. csop. 90. ö.e.) 1958-ban Karácsonyi Béla már nem lett országgyűlési képviselő. 1973-tól a Szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója volt, nyugdíjba vonulásáig.

- (3) **Farkas József** (Szeged, 1926. Bartók Rozália) rendőr főhadnagy a Szegedi Városi és Járási Rendőrkapitányságon, 1956-ban a rendőrkapitány politikai helyettese. 1956 október 26.-án – a szegedi sortűz napján – délelőtt ő vezette azt a rendőri egységet, amelynek feladata lett volna az Újszeged felől vonuló tüntetőket megakadályozni, hogy átjussanak a hídon Szegedre. Erről később így vallott: „*Amikor láttam, hogy a tömeggel nem boldogulok, szuronyt szegezve vezényeltem, de félrelökte a tömeg a rendőröket, az asszonyok leköpködtek*”. (Forrás: ÁBTl V-145747/2) A forradalom alatt a rendőrkapitány elbocsájtotta az állományból, azonban a városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségének utasítására vissza kellett vennie. Mogyorósi rendőr őrnagy egy írásában is szerepel a neve: „*Farkas József és Balogh Pál elvtársakkal tervbe vettük, hogy Kovácsot agyonlőjük, azonban az események alakulása nem tette egyrészt szükségessé, másrészt úgy láttuk, élve az igazságszolgáltatás elé kerül*.” (Forrás: ÁBTl V-145747/1)

- (4) **Sánta László** (Szeged, 1919. Sári Anna) rendőr főhadnagy, politikai munkatárs volt a Szegedi Városi és Járási Rendőrkapitányságon. A forradalom győzelme után elbocsájtották, majd rövid idő múlva visszavették a rendőri állományba.
- (5) **Baróti Dezső** (Torda, 1911. október 2.) apja polgári iskolai tanár, majd igazgató volt. Tanulmányait több helyen végezte, végül érettségi vizsgát Szegeden tett. Ezt követően a helyi Ferenc József Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult tovább. Egyetemi évei alatt kapcsolatba került a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumával. Több esetben járt még a háború előtt külföldi tanulmányúton. 1941-ben középiskolai tanári állást vállalt. 1943-ban már egyetemi magántanár lett Szegeden. 1944 áprilisától hátországi katonai szolgálatot teljesített. 1945-ben rövid szovjet fogságban töltött idő után előbb a fővárosban dolgozott, majd a szegedi Pedagógiai Főiskolára kapott kinevezést. 1949-ben végleg Szegedre költözött és némsokára a Szegedi Tudományegyetemen kapott állást. 1952-ben a Bölcsészettudományi Kar dékánja lett. 1954-ben belépett az MDP-be. 1955 szeptemberétől a Szegedi Tudományegyetem rektora és az MDP szegedi városi bizottság tagja. Beosztásából következően támogatta a szegedi MEFESZ létrejöttét, felszólalt a József Attila Kör vitaestjén és a MEFESZ október 20-i forradalmi hangulatú nagygyűlésén. A forradalom kitörése után diákjaival együtt részt vett az utcai tüntetéseken, ott volt a Takaréktár utcában az október 26.-i szegedi sortűz eldördülésekor. Tagja lett a tudományegyetemi Forradalmi Bizottságnak. Utóbb megállapították róla, hogy „*komoly szerepe volt a városi pártbizottság akcióképességének felbomlasztásában. Kezdeményezője volt az egyetemen is a kommunista oktatók üldözésének*.” (Forrás: MNL 288. f. 21(1957) csop. 23. ö.e.) A megtorlás során közbiztonsági őrizet és vizsgálati fogság után jogerősen év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték.
- (6) **Szökefalvi-Nagy Béla** (Kolozsvár, 1913. július 29. Bölöni Jolán) apja is matematikus volt, ő is ezt a pályát választotta. A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen szerzett diplomát, majd oktatási tevékenységbe kezdett 1936-ban az egyetemen. Egyetemi professzorként kétszer volt a Természettudományi Kar dékánja, kétszeres Kossuth díjas, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1950-ben az MDP volt az MDP illetékeseinek a véleménye róla, hogy „*polgári beállítottságú, vallásos ember*”. (Forrás: MNL 276.f. 54. csop. 88. ö.e.) A forradalom alatt a Szegedi Tudományegyetem Forradalmi Bizottságának az elnöke lett. Egy jellemzése szerint ekkor „*támogatta a kommunisták üldözését célzó intézkedéseket*”. (Forrás: MNL 288. f. 21(1957) csop. 23. ö. e.)

1955. 11. 17.
4/4/3954/15
0/912
Tisztelt Elvtársak!

Szeretném a figyelmüket sürgetően felhívni a kölcsön jegyzéssel kapcsolatban olyan jelenségekre, amik véleményem szerint a Párt politikájának elferdítését jelentik és nagy károkat okoznak a Pártnak és rendszerünknek. Üzemünkbe is megkezdődött a jegyzés előkészületei. Először kihezették, hogy a fizetés 50, 75 és 100 százalékat kell jegyezni és 25 százaléknál többel senkinek se szabad tuljegyezni. Néhány nap múlva a pártbizottság olyan utasítást adott, hogy a 25 százalékos tuljegyzés kötelező mindenkinél, a kihezették, hogy a művezetőknek a jegyzésben nem a zsumt a prémium utána két nappal megváltoztatták, hogy a prémiumot is ami nem biztos bele kell számolni. A pártbizottság vezetőségi ülésen és titkári értekezleten már előkészítette néhány előcsapást és több előcsapást helyezett kiállításba ha nem jól megy a jegyzés. Ezt beírják a jelentésbe a következő tagülésen, meg azt is hogy a rosszul jegyzőknek vissza minősítés meg kizárás lesz. Tehát az önkéntesség elve a dolgozóknak a megcsúfolásává válik. Az üzemben már most szinte senki félre nem van a dolgozók közt a jegyzéstől mert így a tavalynak dupláját kellene jegyezniük. Sokan szidják a Pártot és az elkeseredette k szinte gyűlölködve beszélnek ezekről a kérdésekről. Különösen nagy az elkeseredés a művezetők közt a prémium miatt amit mindig csökkensterek. Beszélnek művezetők előcsapításáról is. Ezt a hangulatot a népművelők és a pártvezetők a tudatossárralni mert a pártot a pártvezetők a módszereikkel.

Az Elvtársak tudják hogy helyes e ez vagy nem. De szerintem nem helyes! Ma az alapszervezeteknek is kellett adni a tavalyi rosszul jegyzők névsorát akikkel az igazgatónak kell már most foglalkozni és meg a jegyzés előtt néhányat el kell bocsátani. Ez azt hiszem hogy az egész pártot és gazdasági munkára is hosszú hónapokra kiható következményei lesznek és nem éri meg azt hogy ilyenkor száz ezrek szidják a Pártot és az elégedetlenség nagy tömegben szökegessen. És egy egész évi agit-prop munka eredménye jefermákn megsemmisüljön.

Ha szükségesnek látják az Elvtársak kérem intézkedjenek.

Elvtársi üdvözléssel

Kormos János
az Újpesti Rendszerjavító dolgozója négyes
alapszervezet Szeged.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

69.

Örkös Istváné

elvtársné

Szeged Jutagvár.

Kedves Elvtársam!

Nagy örömmel és lekésedéssel fogadtuk mi asszonytársaid bátor felszólalását azért a felháborító terror intézkedés miatt, amellyel nyugatnémetországban betiltották a Kommunista bolsevik Pártot.

A rádióknak is közvetítette nevedet az egész világon halhatták. Alapszervezeted büszke lehet rád. Bizonyára kitűnő káder vagy és bentlakásos Pártfőiskolát is végeztél, mert csak ott lehet az embert annyira hülye állatává nevelni, hogy ne tudja felismerni az igazságot, ne tudjon gondolkodni. Amikor itt nálunk Magyarországon a demokrácia nevében betiltották a szociáldemokráciát, börtönbevetették a parasztpárt, kisgazdapárt egyéneit és szadista terrorral dugták a gumibotot a nyilaskeresztesek méhébe akkor nem tiltakoztál. Az demokrácia volt. A Kommunista bolsevik Párt épp úgy megakarja dünteni a nyugati embernégesebb rendszereket, mint a fasiszmus az emberiséget állati sorba hajtó, de/vajozó bolsevizmust.

Ti Tűrtök itt Magyarországon még csak egyetlen egy ellenzéki pártot? Ha a munkások szüggölődnak a kevés fizetésért az ÁVO rögtön elvisz egy párat. A munkás emberi joga sztrájk. Szabad itt sztrájkolni? Aki tavaly megmondta, hogy Rákosi nem való az élre az börtönben van és most ti mondjátok az demokrácia... de az illető marad tovább a börtönbe.

Most ünnepeltétek a forint a jó forint tíz éves jubileumát, de hol volt a Forint Álya Rákosi? És ami a legjobban érdekli a munkást hol van a f o r i n t 1946-os vásárló é r t é k e.

Amikor az első békekölcsönt jegyeztem 116 forint volt egy/nem luxus cikk/melós bakkanos, mikor visszakaptam névértékben a 100 forintot már 267 forint volt ugyan az a melós bakkanos. 16 forintról 30-ra ment fel a zsír ára mikor Rákosi egy december eleji napon dumált és most a nagy kegyesen 2 forintot engedtetek belőle. Hát azt hiszitek hogy hi-lyék a melósok. Nem! Nem! nem is leszünk a Ti hülyéitek.

A kapitalizmusnak a legrohadtabb formája az államkapitalizmus vagy bolsevizmus. Amíg a KOHN Icíg olcsóbban ad egy fillérrel és a Schwartz drágábban, akkor a melós választhat hova megy venni, de ha már csak egy zsidónk van legyen az akár Rákosi, akár Zin-Geró, vagy Vas Veinberger Zoltán akkor szótémist 5.60 ér vesznek be és adják 24-32 ért, a tejet 70 fillérért és adják lefűlőzve 3. forintért. Ehhez csak is egy zsidó és kellett, rendez ember így nem tudná kiszámányolni a termelőket.

Azt mondjátok, hogy a bolsevizmus megszüntette a m b e r -nek ember által való kiszámányolását... ez igaz, mert az alacsonybörd magas normákat, a még magasabb terveket és azoknak még nagyobb tuljeljesítését és az ezzel járó idegrozsolásokat, embertelen hajszát, n e m c n b e r e k, hanem b o l s e v i s t a vaddilatok írják elő. Noda nem sokáig. Példát mutat a Viharsarok! A kezdeti Méhkerék: Erről nem fogtok írni, de a megremült párttitkár elvtárs szaggatott ingében futva sokszor megjelenik több funkcionárius dílmában felriadva. Méhkeréken a demokratikus centralizmus, A Nép nem akarja a kolhozát, pesti kiküldötték

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

246-f. 62. sz. 22. D. e.

/magas napiidőjével/ próbálják rábeszélni. A nép nem akarja, mert a nép már nem olyan hülye, hogy más mondja meg neki, hogy mi számára a jobb. A párttitkárt felülről leváltják, ha nem végez építő /segnyaló, bölintőjános/ munkát. Funkcionáriusi pozíciójának globális blamágoját látva dühöste felszólal: Elvtársak vagy akarják a Tsz-t vagy nem, de jegyezzék meg, hogy úgy is megcsináljuk, mert.... nem fejezhette be és vitát akart elárulni, hogy ez az utasítás a PolitBüro kliktől, vagy azt, hogy őt segberugják... bucsu nélkül futott az autójába a pesti elvtársak mellől, azok meg egy épületbe zárkóztak.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

236. f. 62. 6. 27. 2. o.

Tisztelt Révai Elvtárs!

Mi szegedi jogászok bizalommal fordulunk Révai elvtárshoz, mint képviselőnkhez.

Sajnálattal tapasztaltuk, hogy Karácsonyi Béla elvtárs, aki a szegedi egyetemi hallgatók képviselője, éppen nem az egyetemi ifjúság érdekét védi és nem a hallgatók véleményét blamácsolta a múlt héten tartott kulturális bizottsági ülésen, hanem a saját egyéni elgondolásait fejtette ki.

Mi semmi körülmények között sem értünk egyet Karácsonyi képviselőnk javaslatával és a legerélyesebben tiltakozunk ellene.

Karácsonyi elvtárs javaslata éppen azt a célt mossa el, amit korábban a párt Központi Vezetősége és a minisztertanács felállított. Ez a cél pedig az, hogy a nép - amely körében erősen él a régi doktori cím emléke és jelentősége - egyenlőnek, egyenlő értékűnek ismerje el a régi értelmiséget az új, a népből származó értelmiséget, bizalommal forduljon hozzá. Tudott dolog az, hogy az az orvos, vagy az a fiatal jogász, aki doktori cím nélkül kerül ki az életbe, az a nép szemében gyorstalpaló, kisebb tudású lesz, mint a régi rendszer szülötte. A nép pedig kizárólag az orvosoktól és a jogászoktól várja el a doktori címet. Ez volt a cél, amely érdekében megindult a harc a doktori cím visszaállításáért. Természetesen mi nem tagadjuk a doktori cím tudományos jellegét, de kérjük, hogy az eddigi szakdolgozat feleljen meg a disszertációnak.

Karácsonyi elvtárs javaslata az előbb említett célt háttérbe helyezi, mint említettük, mert ő kiváltságos helyzetbe helyezi az orvostanhallgatókat, ami helyes is, mert a nép elvárja, hogy aki orvos, az doktori címet viseljen, de a jogászokat hasonló körülmények közé helyezi, mint a többi karok hallgatóit. Így pl. a főiskolásokat, pedig a nép legalább úgy elvárja a jogászoktól is a doktori címet, mint az orvosoktól, hiszen a jogászok az emberek élte, szabadsága és vagyona felett ítélkeznek. Ilyen Karácsonyi-féle javaslat megvalósulása esetén egyrészt nem minden jogász szerzi meg a doktori címet, másrészt több doktori címet viselő értelmiségi lenne az országban /tanár, agronómus/, akiknek munkájukhoz nem oly fontos, vagy egyáltalán nem fontos a doktori cím viselése. Tehát a doktori címnek ilyen formában a népben élő tekintélyét csökkentené.

Szerintünk a helyes és az eredeti célt szolgáló javaslat a minisztertanács eredeti javaslata. E javaslat mellett nem fordulhat elő az, hogy a végző jogászok közül esetleg 50% nem visel doktori címet, de fontos állami funkciót tölt be, esetleg bíró, ahol a nép bizalmára, a bírói tekintélyre leginkább szükség van, de főleg a doktori cím részleges visszaállítása után még annyi bizalommal sem fognak felé fordulni, mint eddig.

Sajnálattal tapasztaltuk Szegeden, hogy bizonyos ellentét áll fenn a karok között. Egyesek azt jogász-gyűlöletnek nevezik. Ugy érezzük, hogy Karácsonyi Béla docens javaslatát talán ez az ellentét is táplálta.

Mi igen nagy bizalommal vagyunk Révai elvtárshoz, aki mindig kiállt és támogatja az ifjúság igazságát és tudjuk azt, hogy minden elfoglaltság nélkül fogja védeni jogos érdekünket. Kérjük Révai elvtársat, hogy kérésünket az illetékes szervezethez juttassa el és azt támogassa.

Szeged, 1956. október 16.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Elvtársi üdvözléssel:

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar hallgatói:

[Handwritten signatures and notes in the left margin]

[Handwritten signatures and notes in the middle margin]

[Handwritten signatures and notes in the right margin]

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

1. táblázat

Elvtársak!

Népi államunk megdöntéséért napok óta elkezdődött harcot folytatnak hazánkban az ellenforradalmárok. Dolgozó népünk hatalmának megdöntéséről mindmáig nem mondtak le a sötét erők Szegeden sem. Megnyergelve a becsületes dolgozóknak az elmúlt évek hibái feletti jogos elkezdését, zavargásokat szítanak, igyekeznek felborítani a város közrendjét és nyugalalmát, háborgatják a békés lakosságot.

A rendbontókkal szemben a Szegeden állomásozó fegyveres erők harcosai, tisztihelyettesei és tisztjei már eddig is derekasan megállták a helyüket. Ezért köszönetet fejezem ki minden katonának, a belső karhatalom és a határőrség valamennyi beosztottjának.

Pártunk és dolgozó népünk érdekel megkövetelik, hogy a következő napokban is szilárdan helytálljunk. A párt és a kormány a követelések teljesítésében elment a végső határig. Nyilvánvaló, hogy akiknek ez sem elég, azok nem népi demokráciát, hanem ellenforradalmat akarnak, a munkásság és a dolgozó parasztság hatalmának megdöntéséért harcolnak. Bennünket semmiképp sem téveszthet meg az, hogy népellenes céljait hangzatos jelszavakkal álcázzák. Így szándékoznak megnyerni maguknak a becsületes, de ingadozó embereket.

Szeged városában a fegyveres erők határozott fellépése, valamint a szegedi városi ideiglenes munkástanács megalakulása és eddig megtett intézkedései eredményeként jelenleg rend és nyugalom van. Az ellenforradalmi erők azonban továbbra sem adták fel a reményt. Ezért

a városban most uralkodó nyugalom idején is lejjutott emberek, készek arra, hogy bármely pillanatban — ha kell fegyverrel is — keményen és határozottan szembe szálljanak minden rendbontó kísérlettel.

Ezt követelik má tőlünk a munkások, a parasztszok és az értelmiségiek érdekei, egész népünk érdekei. Nem kétséges, hogy e harcban néphadseregünk minden katonája, a belső karhatalom és a határőrség valamennyi beosztottja becsülettel helyt áll.

KATONAI KÖZIGAZGATÁS PARANCSNOKA

Távmondat.

Kapják: összes belügyi szervek.

Felhívás a Belügyminisztérium személyi állományához

Eltársak!

Szegeden és Osongrád megyében kisebb rendszervárdoektól eltekintve, nyugalom van. A katonai közigazgatás irányításával dolgoznak együtt a belügyi alakulatok a legteljesebb egyetértésben, akik el vannak szánva arra, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának 1956 október 27-i határozata szellemében, minden körülmények között, megvédik a munkásosztály hatalmát.

Eltársak!

Senki a rémhíreknek ne adjon hitelt!

A munkásosztály dítel késbe adott fegyvert az utolsó leheléig ki ne adjátok!

Védjétek meg a dolgozók hatalmát!

Halál az ellenforradalmároknak!

S z e g e d, 1956 október hó 28-án.

A BM, Osongrád megyei
alakulatai.

Rendelvény

A Szeged Városi Forradalmi Néptanács javaslata alapján úgy rendelkezem, hogy Feladat bajtárs a további rendelkezésig a rendőrségnél nem fogadjon szolgálatot. Fegyverét tartozik leadni, a rendőri illetékesek egészében megkapja, a további intézkedésig lakásán kötelezően tartózkodni.

Szeged, 1956. november

Mogyorósi István
Mogyorósi István
r. Csaggy

A Sárazszi Városi Tanácselnök Nyerikérem: javaslata szerint úgy rendelkezem, hogy a Sárazszi Városi Tanács hatáskörébe a további munkakörébe a rendszerszámok nem tartoznak, az előzőekben, fegyveres bűncselekmények, a rendőri illetményektől teljesen párhuzamban megkapja a további illetkedésig lakásán köteles tartózkodni.

Handwritten: *Monahan*
 National Institute
 of Criminology

Stamp: *RECEIVED*
 NATIONAL INSTITUTE
 OF CRIMINOLOGY
 APR 11 1968

Barrat. sero
Lindbergh
Horn
Barnes
Sturges
Krahanamberg
Rider Lister
Chapman Jany
Cotton Thorne
Kolozsvary
Mowbray
Fodor
Kilpatrick Kordosh
Michael Miller
Kalmus Ben
Petersen
Szalay L.R.

Birth:
Heroin Johns
Gracely Jane
Vernon E.
John Faint
Fanny Reaso
Homer C. Faint
Buster Lydin
Lillian Reed
Frederick

Rektor Uri

Tudományegyetemünk professzorai és docensei 1956. november 1-i ülésükön titkos szavazással, egyhanguan úgy döntöttek, hogy az egyetem "szűkebb" tanácsának: a rektornak, oktatói és tudományos rektorhelyettesnek, valamint a három dékánnak lemondását nem fogadják el: őket bizalmukban részesítik. E bizalmi határozatot a Tudományegyetem Forradalmi Nemzeti Bizottsága is magáévá teszi. Mint-hogy ezek alapján a Tudományegyetem szűkebb Tanácsa az egyetem dolgozói részéről demokratikus uton megerősítést nyert, a Tudományegyetem Forradalmi Bizottsága a dolgozóktól okt. 30-án nyert, ideiglenes jellegű megbízását befejezettnek tekinti s feladat-körét a Tudományegyetem Rektorára és szűkebb Tanácsára ruházza át. A Forradalmi Bizottság tagjai, mint az Egyetem dolgozói különböző rétegeinek a legteljesebb demokratikus körülmények közt megválasztott képviselői, kötelességüknek tartják, hogy az Egyetemi Tanács munkáját támogassák és abban a szükséghez képest résztvegyenek.

Szeged, 1956. nov. 6.

Tudományegyetem Forradalmi
Nemzeti Bizottsága

Szűkebb Tanács

Feljegyzés.

A Szegedi Tudományegyetem és Orvostudományi Egyetem professzorainak és docenseinek négytagú küldöttsége f. hó 17-én délelőtt két és félóra tárgyalást folytatott Kállai Gyulával, aki a Kádár-kormánynak eszék szerinti kulturális ügyintézője. A tanári kar írásban benyújtott memorandumára Kállai Gyula a következő választ, illetve felvilágosítást adta:

1. A széles tömegek bizalmát élvező kormány megalakítására a tárgyalások folynak, kb. 8-10 napon belül remélnek eredményt. Kül- és belföldi küldöttségek fogadása hátráltatja a tárgyalások gyors lebonyolítását, emellett a végleges kormányalakításig meg kell oldani a minisztériumok összevonásának kérdését is. Az az elgondolás, hogy a jelenlegi kabinetet egészítik ki más pártbeli, ill. párton kívüli politikusokkal, szakemberekkel. A demokratikus platform elfogadó pártok - az újjáélesztendő népront keretén belül - olyan mértékben működhetnek, amennyire képesek. Nagy szerepvételle a kormányban csak tőle függ; ha elhagyja menedékhelyét és tárgyalásokba becsatlakozik, szakminiszterként szívesen látják.

2. Deportálások szörvénnyel törtek, de a deportáltak nem hagyták meg az ország területét. Kállai Gyula szerint két vonat áll a határon, ezeket vissza fogják hozni. A kormány erőltetesen fellép a deportálások ellen, s ebben megértésre talál a szovjet parancsnokságnál. A letartóztatások kérdésében egyetért velünk.

3. A szovjet csapatok támaszpontjaikra való visszavonulásának, majd végleges kivonásának feltétele a rend helyreállítása, a munka felvétele, és a néphatalom megszilárdulása. A Szovjetunióval is ez az intenciója, és Kállai Gyula szerint minden garancia megvan arra, hogy a csapatok kivonása meg is fog történni. Amilyen mértékben a demokratikus néphatalom megszerveződik, olyan mértékben veszi át ez a szerv a rendfenntartás feladatait a szovjet egységektől.

4. Az ÁVH volt tagjaival kapcsolatban egyéni elbírálásnak kell érvényesülnie. Az utóbbi esztendőben, éppen a törvényesség megszilárdításával kapcsolatban sok becsületes munkát és parasztot irányítottak az ÁVH-ba. A forradalom során sok ilyen elemet is kivégeztek. Kérte, hogy egyes ÁVH-sok további aktivitására Szegedről is hívják fel a kormány figyelmét.

5. A politikai amnesztia kérdésében kívánságunkkal egyetért. 6. A további teendőkre nézve kívánságainkkal egyetért, ezeket általában pozitívnak tekinti. Külön kitért a magyar-szovjet viszony kérdésére. Ez a mindennapos feladatok ellátása során már az egyenjogúság szerint alakul. Heteken belül általános rendezés fog bekövetkezni, mely a Szovjetunióval az összes népi demokráciákhoz való viszonyára vonatkozik majd. A varadi szerződésnek Nagy Imre részéről való felmondása nem volt helyes; az összes érdekelt államok tárgyalása során kell kialakulni a megoldásnak, mely ennek a szerződésnek további fennmaradásáról vagy felbontásáról határoz. Az ilyen általános rendezés figyelembe fogja venni az egyes népi demokráciák sajátosságait, és lehetőséget nyújt nekik politikájuk önálló meghatározására. Ez vonatkozik a szomszédság kérdéseire is.

7. A vita során Kállai kijelentette, hogy az ENSZ főtitkáranak magyarországi utazását a kormány szívesen látja, ha a segélyek kérdésében kíván tárgyalni; ENSZ megfigyelőket azonban nem bocsát be. Nyugati segélyszállítmányokat küszönnel vesz, és beküldésüket nem akadályozza, ez már most is folyik.

8. Kállai Gyula szívesen látta volna, ha a küldöttség nyilatkozik a rádióban, erre azonban nem vállalkoztunk. Felajánlottuk, hogy a pontokat szó szerint olvassák be, ha kívánják; ez nem valósult meg.

Shabolovskij

U.S.S.R. K.S.S.R.

Felvetett 1957. június 13.-án Szegeden a Szakszervezetek Megyei Tanácsa elnökségének pártcsoport értekezletén.

Jelen vannak: Az elnökség pártcsoport vezetői, a Megyei Párt Intézet-Bizottság részéről Csaknag elvtárs és Abraham elvtárs, a SZOT részéről Karakas elvtárs és Juhász elvtárs, a Vasas Szakszervezetek Központja részéről Frenk elvtárs és a Köznevelési Szakszervezetek Központja részéről Kormányos elvtárs.

Gulyás elvtárs:

Az elnökség kommunista tagjainak tanácskozásán szükséges volt az a körülmény, hogy a Megyei Párt Intézet-Bizottsága és a Szakszervezetek Országos Tanácsának vezetői az utóbbi időben megvitatották, hogy a szakszervezetekben dolgozó kommunisták milyen magatartást tanúsítottak az 1956. október 23.-i ellenforradalom idején. Készen állunk és azt követően napjainkban, erről a Megyei Párt Intézet-Bizottsága nevében Abraham elvtárs színeli be.

Abraham elvtárs:

Gulyás elvtárs elmondta, hogy mi a célja ennek a mai pártcsoport értekezletnek. A Megyei Párt Intézet-Bizottsága az elmúlt hónapban úgy gondolta, hogy meg kell vizsgálni azt az általános állapotot, ami a Szakszervezetek megyei szerveiben van és meg kell vizsgálni a helyzetet, hogy az itt dolgozó kommunisták milyen formában álltak meg helyüket az ellenforradalmi harc idején és különösen milyen formában harcoltak november 4.-e után és napjainkban a párt politikájának, a kormány határozatainak végrehajtása érdekében. Ennek alapján a Megyei Párt Intézet-Bizottsága, valamint a SZOT, illetékes szervei több napon keresztül tanulmányozták és vizsgálták az elvtársak munkáját, tevékenységét. Ezen keresztül igen sok elvtársat hallgattak meg, sok jegyzőkönyvet tanulmányoztak stb. Amennyiben Szegeden 40-50-an dolgoztunk fel aktívan keresztül a szakszervezetek helyszínein és a feladatok végrehajtásában dolgozó kommunisták munkájának megvitatásában.

Ennek alapján elvtársak a Párt Intézet-Bizottságának véleménye, hogy a szakszervezetek megyei vezetéseiben a Párt és Megyei Bizottság kivételével, ahol az ellenforradalom idején a Megyei Bizottság elnökeit elvitatották az ellenforradalmi harc és nem odavetett elemek vették kezükbe a vezetést, a többi területen mind ott dolgozó kommunisták maradtak meg, akik a nehéz idők alatt megállták helyüket eredményesen és kommunista módon végezték munkájukat, kommunista módon álltak ki a határozatok végrehajtásáért és az elmúlt években is ha az elvtársak követtek is el hibákat kommunista módon küldötték a munkaszabály határainak megvédéséért.

En elvtársak részletesebben nem akarok kitérni az október 23.-a előtti évek munkájának elemzésére. Ezt összegeelve megállapítottuk, hogy az elvtársak kommunista módon állták meg munkát úgy mint akik hosszú évek során megállták helyüket. Azonban az október 23.-a előtti időszakra visszatérve olyan kérdésre ki kell térni, ami komoly mértékben érintette hatását 1956. október 23.-a után és november 4.-e közötti időben, valamint ezt követően is.

PIL

5242. 16. f. 14. sz. (1956) 1105.

-2-

Ami pedig tény, hogy különösen 1953-tól kezdve erősödött a felsőbb vezetőkben hatást az a helyzet, hogy komoly mértékben kialakult a szakszervezetekben dolgozó egyes elvtársak részéről a borzongás, az elégedetlenség, ami komoly mértékben meggyengítette a vezetők munkáját és ezzel kapcsolatban több esetben szükséges volt a szakszervezet munkájával foglalkozni a Párt Intézet-Bizottságának, amiért 1955-ben hozott is határozatot a Pártbizottság és pártfegyelmit is hozott a Gulyás elvtárs.

En azt kell mondani, hogy en az állapot nem szűnt meg a szakszervezet felsőbb vezetéseiben mára sem. A pártmunkájában és a szakszervezeti munkájában is több esetben befolyásolta egyes elvtársak az ismétlődő, a borzongás. Több esetben fordult elő figyelmen kívül hagyva a vonakodást, hogy dacára annak hogy látták magukat az elvtársak, mégis kikényszerítik a területre, ottan olyan dolgokat vittek olyan dolgokat intézkedtek ilyen állapotban, ami a tekintélyt rombolta az elvtársaknak, de magának a szakszervezeti vezetőknek is. Elmondták egyes elvtársak, hogy a szakszervezet megyei szervénél egyes elvtársak vérszegénységgel bejártak a szakszervezeti munkájukba, intézkedtek, durván voltak meg az elvtársakkal is, akik nem is tartoztak a felső vezetésben, csak hivatalos ügyben jártak bent. En az ismétlődő és súlyos nagyon komoly erkölcsi fertőző hatást és a kétségbeesést lehet állapítani, hogy ebben fő része volt a Gulyás elvtársnak. Ezen elvtársak és kisebb mértékben Pinter elvtársak is, valamint a Hajos és Albert elvtársaknak. Ebből aztán állandó veszekedés, sívadás, plátóka volt, amit még sok esetben kavartak is. Amikor a párt bele akart avatkozni, akkor az elvtársak nem tartották alapvető követelménynek valódi.

Voltak ilyen helyzetben érte az elvtársakat az országban az a kirívó október 23.-i és november 4.-e közötti ellenforradalmi időszak. Meg kell mondani az elvtársaknak, hogy a Párt Intézet-Bizottsága a megalapozottan alapján nem veti fel az elvtársak felé és nem vonja fel felelősségre és nem is itéli ki az akkori ténykedésüket, hibáikat az elvtársaknak. De annál súlyosabban fel kell vetni azokat a hibákat, amik erősítették hatást mint a területen és felvetődnek az újságokban. De az elnökség belüli is látták azokat a súlyos hibákat az elvtársak, amit igen sokat fel is vetett több esetben egy a Hajos elvtárs, Péter elvtárs, és több elvtárs is.

Peressé meg kell mondani, hogy az ellenforradalmi időszak alatt voltak helyes ténykedések az elvtársaknak, különösen felhívások, ha abban ugyan elvileg voltak is hibák utólag, de azt nem lehet hibaként felvetni az elvtársak felé, mert azt a SZOT-tól és a Központ-juktól kapták az elvtársak.

Itt azonban szeretnék kitérni két fontos dologra. Egyik az október 23.-i felfegyverzés kérdése. Azért vetem fel ezt a kérdést, mert mikor tisztázni akartuk az elvtársakkal az itt dolgozó kommunisták kérdését, illetve helyzetét és elismertük ami hiba volt, de láttuk az eredményeket is, mégis úgy jött ki és úgy állították be az elvtársak, hogy bármilyen léptünk fel. Ismeretes dolog, hogy ebben az időben 24.-én itt Szegeden is a párt kapott 120 géppisztolyt és a legmegbízhatóbb elvtársakat szedték össze. Összeállítottuk a névsort és kétségtelen volt egy olyan gondolat, hogy mivel a szakszervezetben belüli voltak ilyen hibák, kik azok a megbízható személyek, akiknek kezébe fegyvert lehet adni. Látni kell azt, hogy mindenkit nem tudtunk felfegyverezni és első sorban az ipari szakmák TB-előkei vettük figyelembe, és azoknak adtuk fegyvert.

./.

PIL

En az is helyes álláspont, mert nemcsak meg, hogy elcsúszott az isparból kikerült káderek voltak akik megállított helyükön és tények bizonyították azt a szakaszvezetőket belül is. Nem akartam megsejtteni sem az ökrös elvtársat, sem a Németh és Béres elvtársakat, akik alkalmankorri eseményeknek éltek, de ha milyen helyzetünk és elemünk helyzetüket 23.-a után az elvtársakkal volt a legnagyobb bizonytalanság, kétség, amit bizonyít az is, hogy az elvtársak voltak azok, akik legkevesebb kérték felvételüket a pártba. Ez a mi álláspontunk és azt tartjuk is azt bizonyítja az utána kialakult helyzet is és mégis úgy vetik fel az elvtársak azt a kérdést, hogy bizonytalanság van velük szembe.

Az elvtársak egy próbálták visszafordulni kiléteben Béres elvtárs november 4.-e után, hogy mindent pártellenes vonalon vissz, és átoltja az előrehaladást. Ezt meg az is tartjuk és az a véleményünk a Béres elvtársról. Voltak olyan esetek az ellenforradalom után, hogy átjöttünk és próbáltunk elhárítani az elvtársakkal, többek között a Béres elvtársat, akkor szinte vámadólag lépett fel velünk szembe és állandó vitát provokált ki.

Másik kérdés a bizonyos kérdést amikor most is azt az álláspontot megesszük le és helyes volt. Nem arról van szó, hogy nem bíztuk a kommunizmusban akik alkalmankorri események a párt megbiztatásból vannak részt a szakaszvezetői munkában és harcoltak mindenkor a párt és kormány határozatainak végrehajtásáért. Másik kérdés azonban az október 23.-i és 26.-i helyzet. Különösen az elvtársak előtt hogy itt Szegeden 26.-ra kommitáltak az ellenforradalmárokat, hogy átvenni a hatalmat. Mi ezt láttuk 23.-án és megalkotottuk a katonai közigazgatást és kárunk a katonai segítséget és rendeltük el, hogy körül kell a Széchenyi teret zárni. Ugyanakkor olyan határozat született a párt részéről, hogy keményen fel kell lépni a tömeggel szemben, nem lehet megengedni a nagygyűlést és ki kell menni az utcákba a dolgozók közzé és arra kérjük fel a Gulyás elvtársat, hogy mondjanak ki az utcákba, beszélgetni a dolgozókkal, hogy ne csúszniuk újabb provokációt, mert komoly következménye lesz, komoly katonai erő van összpontosítva.

Mikor azt a Gulyás elvtársnak felvettem és kértem, hogy a szakaszvezetőben dolgozó kommunisták menjenek az utcákba, azt a választ kaptam, hogy nem ért egyet a felvetés kérdéssel, nem ért egyet azokkal sem, hogy a tömeg közzé lövessünk és nem mennek ki az utcákba. Ha kinemnek az utcákba, akkor is a dolgozókkal ért egyet és 23.-án a tüntetés elre állt. Ezt a Gulyás elvtárs a szakaszvezető nevében mondta. Utána tisztázódott, hogy csak az egyéni véleményét mondta el, de nem volt benne a többi elvtárs. Asennal szól nekünk a Forgó elvtárs, hogy mi a helyzet, hogyan állunk a szakaszvezetővel szemben és érintkezésbe léptem a Németh elvtárral, hogy a szakaszvezető nem próbál szembe fellépni az ellenséggel szemben, Németh elvtárs aztán azonnal intézkedett és megmondta a Gulyás elvtársnak a véleményét és aztán a Gulyás elvtárs meg is értette.

Azért mondtam ezt elvtársak el, mert nagyon súlyos hiba, hogy utána a vezetés ténykedésével és hibájával és maga Gulyás elvtárs ilyen irányú hibája érvényesült a pártellenes vonalon ami a szakaszvezető főbb vezetéseben van.

Nemcsak meg a november 4.-e utáni helyzetet. Bizintem nem kívánok nagyon részletesen minden kérdést elemezni. Persze miután rátrérek ismét azt kell mondjam, hogy nem tesszük felülre a szakaszvezetőben dolgozó kommunistákat azért a hibákért, amelyeket abban a politikai helyzetben, szituációban határozatokban, irányvonalakban

PIL

előre hozását, kollektívan, egyetemen, akkor a Gulyás elvtárs azt mondta, hogy máskorban kellene. Ez természetesen, becsülöm a Gulyás elvtársat, nyilván vannak érdekei, hiszen érdeke keresztpól dolgozik ebben a beosztásban, de az ellenforradalomtól kezdve a pártfő és a kommunisták felé való viszonya igen megváltozott.

Is hogy itt a belső vezetésben ennnyire kiemelkedett a helyzet, hogy nem lett egységes vezetés, hanem az a véleményem, hogy sok dolgomnak a fő vezetője Gulyás elvtárs, akár az irányzatot, akár a pártellenes dolgokat nézük.

Ismét nem értek egyet, hogy a Párt Intéző Bizottságának az volt a javaslata, hogy türelmi időt adjunk, úgy hízem nem tudnak vele egyet érteni, mert szíval most már nem oldódik meg a probléma. Másik dolog, mikor a Gulyás elvtársat el akarták távolítani az elnökségből, igaz én is a Gulyás elvtárs mellett voltam, mert véleményem az volt, hogy mikor az ország ilyen súlyos helyzetben van, nem a vezető személyiséget kell elmozdítani, hanem a pártot, hogy biztos meg fog változni a Gulyás elvtárs, úgy a pártot való viszonyban, mint a munkatársakhoz való viszonya tekintetében. Tehát elismerem, hogy én is a Gulyás elvtárs mellett tartottam.

Felvetődött a megyei vezetésben belül annak idején, hogy én mivel annak idején többet tartózkodtam a Pártbizottságon a megyénél, tehát én apóli vagyok, mert az itteni dolgokat viszem tovább. En azt mondom elvtársak, hogy akkor is mint kommunista azt álltam oda, hogy védjem a pártot, nem pedig ahogy azt a Gulyás elvtárs megfogalmazta.

Súlyos hiba azonban elvtársak amit fel kell vetni a SZOT. felé, hogy a leendő instruktorok, nem igen keresik fel a területi bizottságok elnökeit, nem a munkatársakra gondolok itt, hanem a vezető elvtársakra. Ha lejönnének akkor csak a Gulyás elvtársat beszélgetnek el és ebből alakult ki az elvtársak között az a helytelen gondolat talán, hogy a Gulyás elvtárs jól fekszik a SZOT-nál. Volt egy olyan alkalom is, amikor valakit mondtunk a Gulyás elvtársnak, azt mondta hogy elintézzem a Gáspár elvtárral és a Németh elvtárral, tehát szerintem visszafordította ezzel a bírálattal a TB. elnökséknél, nem mertek olyan álszen bírálói, mint ahogy azt kellett volna.

Igaz hogy én annak idején is megmondtam, hogy mi bántja az amivel én nem értek egyet és ha a Gulyás elvtárs még így is veti fel, hogy kitörli valakinek a nyakát, törje ki, én akkor is meg mondom a magamét.

Azt javaslom, hogy a SZOT ennek alapján vonja le a tapasztalatot és ezekből a hibákból kiindulva próbáljon változtatni azon a helytelen állásponton, hogy csak a Gulyás elvtárs és a TB. elnöksék pedig, másodszorban. Jöjjenek el hozzánk is, beszélgetsenek el velünk, mert abból mi is tanulunk egy csomót és a mi elmondásunk is elősegíti esetleg az elvtársak munkáját.

Gulyás elvtárs SZOT. elnöke

Szeretnék egy-két kérdésre én is reagálni, amit a Kóvcs elvtárs felkutatásában is tett, messze nem segítségkérőnek veti fel, de körülményeket nagy figyelemmel kívül.

PIL

Eltársak amikor a Német elvtárs itt volt a Magyar Párt Intézet Bizottságától és beszélgettünk arról, hogy hogyan néz ki a szakaszvezető a pártot, elmondottam, hogy Pesten voltam amikor a Gáspár elvtárs tartott egy kommunista aktív értekezletet és a Központi Bizottságtól figyelembe vettük, hogy a párt nevében ne lépjen fel és az ellene a legjobban, ha nem tartanának meg ilyen párt értekezleteket. A felsőbb szakszervezeti vezetéskben ez tényleg előfordult, és ezen már volt vitatkozás.

Másik dolog a Kórm elvtárs felszólalásában elvtársak nagyon sokat jelent, hogy azt összefüggésben mondjuk el. Elmondottuk a Kórm elvtársak a TB. ülésükön - amit tényként hozott fel - hogy az egyik fő elnökök is kell váltani, mert ellenkezésszerű volt. Az elnök azt kérte, hogy ha szakszervezeti funkciójával is váltják, legalább maradassanak az üzemben dolgozni, mert csak így van és így csak azt jóvá tenni, ami azelőtt ellenkezésszerű volt. Akkor én azt mondtam, hogy teljesen nem mit tesztek vele, ha továbbra is itt marad az üzemben. Erre a Kórm elvtárs azt felelte, hogy családja ember, dolgozni kell, és az üzemben azért maradhat.

Másik dolog elvtársak a munkássággal kapcsolatban az elnökök hozott egy olyan határozatot, hogy a párt és az illetékes katonai szerveknek keressük fel - ezzel engem bírtak meg - és kérjék a szakszervezetnél is a személyi felfegyverzést. Először az Ábrahám elvtársnak és azt mondta, hogy nem haladok, kommandókat a párt és szakszervezeti szervekben kell azt látni, a határozat nem tiszta az adott helyzetben, az a feladat, hogy az üzemekben fegyveressük fel a munkásokat.

Elmondja a Kórm elvtárs azt is, hogy szemrehányás történt személyére azért, mert a pártal és nem a szakszervezettel tartotta a kapcsolatot. A legutóbbi elnökségi ülésen Thürk elvtárs vetette fel, hogy a Kórm elvtárs már 5-6-szor nincs itt az elnökségi üléseken és az elnökségnek volt az a határozata, hogy hívjuk fel a Kórm elvtársat figyelmeztetésre azra hogy járjon el az elnökségi ülésekre rendszeresen, vagy személyesen beszéljék vele akár olyan következtetést levonni a Kórm elvtársnak, hogy azért eltiltunk, mert a pártal szorosabban tartozik a kapcsolatot, mert így mintha a pártalnak tevékenység csökkenne ki belőle. Még egy dolog elvtársak. Azt hiszem igen nagy hiba lenne személyre és én azt soha nem tettem, hogy személyi vezetékre hívatkoztam, egyik vagy másik sorát intéstem volna el a Gáspár elvtárral, vagy éppen a Német elvtárral, de a munka tekintetében - ha olyannal beszéltem fel, amit sürgősen intézni kellett - igenis mondtam, hogy szóva tessék a Gáspár elvtárral, mert úgyis megyek fel és beszéllek vele. Nem kíváncsi politikai tőkéből, és ellen tiltakozom.

A beszámolóval általában egyet értek különösen akkor, ha azt valamelyre figyelmeztet, hogy ez a cél érdekében és a szakszervezeti mozgalom kibontakozása érdekében történt és nem személyiségekre. Nem szoktuk a problémákat vizsgálataim, ami személyeserint érint, hanem azt vizsgálom, hogy a mozgalom érdekében erre a tanácskozárs szükség volt és megkértem mondan, hogy akár hogy fogok kerülni az elkövetkezendő időben, munkámért nem fogok szégyent valani és ezért pedig nagyon szégyelni fogom magam és éppen azért bebizonyítottam azt, amit a Kórm elvtárs kifogásolt.

201

Szeretnék néhány olyan kérdésekre kitérni, ami nem eléggé tisztázott és bántam ha nem mondtam meg. Sok olyan következtetés van, amit általában elfogadnak az elvtársak, amikor arról beszélünk, hogy a Gulyás elvtárs többször nyilatkozott az elnökök nevében és végül is azok csak egyéni vélemény volt. Itt volt elvtársak az ellenkezésszerűen által látnak az utóbbi időben, ahol mindenképpen kellett tárgyalni velük, de soha olyan dolgokat nem beszéltem, vagy nem mondtam el nekik, amit ne később tárgyalunk volna meg. Meg kell azonban mondanom azt is, hogy bizonyos fokú bizalmatlanságot éreztem, akár, amikor egyes kérdéseknél a Pártbizottság nem kért meg, holott tudtam, hogy az elvtársak többször bántak a Pártbizottsággal. Olyan kérdésekkel kellett szembe állnom, mint pl. a Kiss elvtárs fideszeselődésével, hogy azért nem javasoltam a fideszeselődést, mert személyi ellentét van közöttünk, és ha megkérdezték volna a Pártbizottságot, akkor azt mondom, hogy a Kórm elvtárs jóvá a fideszeselődést, nekem javaslatot kellett tenni a Párt elvtárs fideszeselődésére és akkor felvettem, hogy mi lesz Kiss elvtárs fideszeselődésével, azt mondták, hogy azt külön a Munkaügyi osztály tárgyalja és éppen ezért már úgy beállítani a dolgot, hogy Gulyás elvtárs az oka érte.

Jobb lett volna elvtársak, ha a Pártbizottság a jelentéseket menet közben jobban átnézte volna, mert esetleg ilyen tények, amik nem állják meg a helyüket, nem fordultak volna elő. Véleményem szerint a többi elnök elvtársak, akik velem egyidőben lettek elbírálva, hogy leellenőrizték, és most tudtam meg ebben a pillanatban és elvtársak, hogy megmondják nekem is, hogy a tények alapján ilyen értelemben nem dolgozhatok és ilyen bírlatok vannak.

A beszámolóban elvtársak néhány dolgot. Az Ábrahám elvtárs elmondta, hogy Fergőné felhívott telefonon, hogy 26.-án kéndi a tömeg az utcára és menjünk ki az üzemekbe. Mindannyiunk tudja, hogy ide hívtem össze az elvtársakat és azt mondtam, hogy álljatok vasas, orvos, két nagy üzemünk van, megmondult és gyere ki, Kiss, Panti, Finta elvtársak a Kendergrábrba, másik az újszegedi Kendergrábr és menjünk ki. Mentünk is, de akkor már átvittük a hiden, nem tudtunk eredményt elérni, tehát én nem hagytam meg, hogy nem menjünk ki az üzemekbe.

Másik kérdés, hogyha mánap 9 h-ig a tömeg nem megy ki, a Pártbizottságnak az a javaslata és álláspontja, hogy akkor a tömegkőre jönek. Nekem azt volt a véleményem, hogy ezzel nem értek egyet akkor mánap azoltak, hogy menjek át a Pártbizottságra. Nem tudtam ítélni, mert akkor már olyan nagy tömeg volt mindenféle az utcán, hogy nem tudtunk közlekedni. Tehát azt állítottam, hogy az ellenkezésszerűen, de hangsúlyozom nem az egyéni véleményem volt, hanem az itteni elvtársak véleménye és akkor kértem az Ábrahám elvtársat, hogy mit ajánlunk és azt mondta, hogy nem tudunk mit tenni.

Ha ma tudok elvtársak arról, hogy egyszer, vagy mászor is kijelentettem, volna hogy a pártnak semmi köze, elég volt a pártvezetéstől. Akkor mikor a Komócsin elvtárs lent volt és azt mondta, hogy üljünk le elvtársak, beszéljessünk el éjszántán, mi a hangulat kint és itt a belső vezetésben is. Elmondta egyet, azt az elvtársak, és emlékszemek rá, hogy én kértem azt és megmondtam azt, hogy nem volt éjszánta és a beszélgetés, mert egyik elvtárs, másik elvtárs is többször elmondja, hogy nem tudjuk illegálisan, vagy legálisan beszéljünk, nem mondják el, hogy Komócsin és Mison dinasztia van és hasonló. Mánnap megkérdeztem az elvtársakat, hogy a véleményük és azt mondták, hogy minden igaz, amit elmondtál.

201

RÖVIDÍTÉSEK

ÁBTL	Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
AKÖV	Autóközlekedési Vállalat
ÁVH	Államvédelmi Hatóság
ÁVO	Államvédelmi Osztály
BM	Belügyminisztérium
csop.	csoport (levéltári)
DÁV	Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat
DISZ	Dolgozó Ifjúság Szövetsége
EPOSZ	Egyesült Paraszti Ifjúság Országos Szövetsége
f.	found (levéltári)
FKP	Független Kisgazdapárt
FKT	Forradalmi Katonai Tanács
FNB	Forradalmi Nemzeti Bizottság
HM	Honvédelmi Minisztérium
HTL	Hadtörténeti Levéltár
Ifj.	ifjú
KIEG	Kiegészítő Parancsnokság
KMP	Kommunisták Magyarországi Pártja
MÁV	Magyar Államvasutak
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MDP KV	MDP Központi Vezetőség
MÉH	Melléktermék és Hulladékértékesítő Vállalat
MKP	Magyar Kommunista Párt
MNL	Magyar Nemzeti Levéltár
MSZBT	Magyar-Szovjet Baráti Társaság
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MTI	Magyar Távirati iroda
NV	Nemzeti Vállalat
O.	operatív (dosszié)
ő.e.	őrzött egység (levéltári)
Pf.	postafiók
PIL	Politikaitörténeti Intézet Levéltára
POFOSZ	Politikai Foglyok Országos Szövetsége
PRO	Politikai Rendészeti Osztály
PTO	Párt és Tömegszervezeti Osztály
SZDP	Szociáldemokrata Párt
SZDSZ	Szabad Demokraták Szövetsége
SZIT	Szakszervezeti Ifjómunkás és Tanoncmozgalom
SZMT	Szakszervezetek Megyei Tanácsa
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa
TEFU	Teherfuvarozási Vállalat
V.	vizsgálati (dosszié)

NÉVMUTATÓ

Ábrahám Ambrus 180.	Botos László 154.	Ferenc János 134.
Ábrahám Antal 39, 101, 165, 182.	Bozó Béla 154, 157.	Fischer Miklósné 153, 155.
Abrudbányai Iván 23.	Börcsök Ignác 59, 64.	Fodor Gábor 181.
Ács Vilmos 12, 73, 80, 87.	Budó Ágoston 177, 181.	Fogarasi Magdolna 172.
Ádám Erzsébet Éva 172.	Büdö István 62.	Forrási László 97, 98, 101, 102, 112, 114, 116.
Adorján József 59.	Czene Ferenc 61.	Forgács Ervin 54, 67.
Albert János 134, 154, 156, 158, 159, 161.	Csányi Ernő 154.	Földesi Tibor 74, 75, 80, 93, 94.
Andó József 97, 101, 112, 113.	Csonka János 42, 53, 60.	Földi Lajos 47.
Andó Józsefné 134, 153.	Csontos János 62.	Freicos Ferenc 61.
Apor József 10, 17.	Csordás Dezső 62.	Gaál Róbert 42, 52, 60.
Apró Antal 88, 91.	Csorja Gyula 43, 55, 71.	Gábor György 171.
Arday Lajos 43, 54, 55, 71, 147.	Csóti Imre 99, 105, 116.	Gálfi Imre 63.
Bakó Bálint 95.	Csúri László 137.	Gausz Antal 122, 124.
Balogh Pál 166.	Dávid János 154.	Gazda 77.
Bánki István 67.	Deák Antal 98, 103, 112.	Gedó Ferenc 154, 159.
Baráth Mihály 162.	Dénes Leó 39, 43, 44, 73, 86.	Gerő 148.
Baróti Dezső 77, 165, 167, 177, 180.	Derzsi Endre 75, 81, 94.	Gladics Gyula 80.
Bártfai Pál 62, 64.	Dezső Imre 109.	Godó Illés 43, 55, 71, 147.
Bauer László 43, 55, 71.	Dióskáli László 98, 104, 116.	Gosztonyi István 97, 100, 102, 112, 113.
Berbits Lajos 88, 91.	Dobai István 95.	Gönczöl Dezső 23.
Bere Zsigmond 98, 103, 112.	Dóczi József 62.	Görgényi Gyula 181.
Béres Sándorné 161.	Dózsa László 10.	Gráser Rezső 18.
Berger Aladár 50.	Dukai Ernő 63.	Groska András 156, 157, 159, 161.
Berzsenyi Lajos 153, 155.	Erdélyi Gábor 99, 105, 116.	Gulyás 165, 182, 183, 184.
Bóday Pál 47.	Erdélyi Józsefné 153, 155.	Gyurkó Lajos 39, 49, 50, 102, 107.
Bodnár István 97, 102, 112, 153.	Fábián Ferenc 73, 77, 78, 86, 94.	Halász Gyula 39, 45, 72, 74, 82, 85, 86, 93, 96, 97, 100, 102, 104, 114, 115, 121, 164.
Bodnár János 154, 159.	Falcione Kálmán 52.	Halász Károly 99, 105, 116.
Bodor Sándor 52.	Farkas József 164, 166, 175.	Hansági János 149.
Borozinyc G. A. 123.	Farkas László 159.	Hazai Jenő 108.
Borsodi János 54.	Farkas Mihály 13, 37, 84, 166.	Heckel Tibor 58.
Bóta Sándor 154.	Fehér Dániel 66, 125.	Hegedüs István 41, 51, 58.
Botond Gábor 39, 50, 51, 72.	Fejér Dénes 14, 39, 47, 55, 73, 149.	
Botos József 129, 132, 134, 154, 159.	Fekete István 149.	
	Fekete Károly 42, 53, 65, 130, 131, 140, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 161, 162.	

- Hegedűs Mihály 134.
 Hetényi Géza 181.
 Hídvégi Ferenc 108.
 Homoki Imre 102.
 Horváth Andor 42, 43, 53, 67, 68, 131, 138, 145.
 Horváth Béla 99, 105, 116.
 Horváth Erzsébet 172.
 Horváth Gyula 98, 103, 112.
 Horváth Imre 61.
 Horváth Jenő 72, 75, 82, 86, 87, 149.
 Horváth Mária 172.
 Horváth Mihály 98, 103, 112.
 Imre György 99, 105, 118.
 Jáklai István 97, 101, 112.
 Janku Lajos 98, 103, 112.
 Janza Károly 100, 107.
 Joó József 154.
 Joszt István 72, 75, 87.
 József Ferenc 41, 52, 59, 60, 62.
 Juhász Mihály 60.
 Kádár János 50, 77, 100, 146.
 Kakuszi Józsefné 153.
 Kakuszi Mária 172.
 Kállai Gyula 179.
 Kálmán Félixné 61.
 Kanyó Béla 181.
 Kapás György 98, 105, 116.
 Karácsonyi Béla 163, 166, 171.
 Karády István 180.
 Karamán Ferenc 43, 55, 71.
 Károlyi Albert 116.
 Kasza Gyula 42, 53, 66.
 Kecskés Zsuzsanna 72, 77, 85, 130, 131, 139, 142, 146.
 Kelemen Ferenc 55.
 Kelemen Miklós 100.
 Kemenes Jenő 131, 132, 133, 153, 154, 157, 161.
 Kendi József 122, 123.
 Keresztes Mihály 131, 133, 146, 149.
 Kertes Endre 42, 53, 65, 129, 131, 132, 134, 137, 153, 154, 156, 157, 158.
 Kertész Lajos 97, 102, 112.
 Királyházi Sándor 73, 79, 87.
 Kiss Árpád 53.
 Kiss Ferenc 74, 93.
 Kiss Jenő 130, 132, 133, 136, 137, 156, 158, 159, 160.
 Kiss Tamás 9, 10, 11, 12, 14, 15, 23.
 Kiss Horváth Jenő 109.
 Kocsis János 149.
 Kohn Jenő 62.
 Kolompár Géza 137.
 Kolozsváry Gábor 177.
 Komócsin Mihály 43, 54, 70, 72, 73, 74, 86, 87, 93, 95, 130, 131, 144, 149.
 Konkoly Antal 138.
 Kopasz Istvánné 161.
 Kormos János 163, 168.
 Koszó István 154, 157.
 Kovács Eszter 171.
 Kovács Gyula 95.
 Kovács János 41, 42, 60, 61, 62, 63.
 Kováts József 39, 46, 47, 73, 74, 93, 128, 129, 166.
 id. Kováts József 46.
 Kökényesi István 60, 64.
 Körmendi János 149.
 Körmendi Lajos 149.
 Kövér Béla 63.
 Kucsora László 161.
 Kun Szabó Béla 116.
 Ladányi György 61, 63.
 Ladvánszki László 153, 155.
 Láng Imre 180.
 László Margit 172.
 Lazur Barna 122, 123, 124.
 Lejtényi András 9, 10, 12, 13, 14, 23.
 Lenin 13.
 Lévai Béla 54.
 Losonczy István 43, 55.
 Lődi Ferenc 82.
 Lőrincz Lajos 159.
 Lukács Andrásné 83, 85, 87.
 M. Szabó István 45, 96, 99, 100.
 Madar Imréné 153, 155.
 Makai Pál 109.
 Maléter Pál 101.
 Mária Sándorné 153.
 Marosán Józsefné 154, 161.
 Marosi Sándor 148.
 Martonyi János 177, 180.
 Matolcsi Imre 98, 103, 112.
 Mészáros István 98, 104, 116.
 Mészáros József 62, 153, 155.
 Mihály Gyula 97, 101, 112.
 Mogyorósi István 121, 123, 124, 164, 166, 175, 176.
 Moll János 97, 101, 112.
 Molnár András 161.
 Molnár Antal 60.
 Molnár Dorottya 172.
 Molnár Erik 88, 91.
 Mucsi László 160, 161.
 Musa János 98, 112.
 Nagy Ernő 129, 134, 137, 154, 156, 158, 160.
 Nagy Imre 70, 73, 79, 142, 165, 179.
 Nagy István 148.
 Nagy József 130, 133, 141.
 Nagy Olga 172.
 Nagy Pál 172.
 Nagygyörgy Mária 72, 76, 84.
 Nánási Károly 41, 52, 60.
 Nemes Dezső 166.
 Németh Ferenc (újságíró) 73, 79, 87.
 Németh Ferenc (ruhagyári) 153, 155.
 Németh Lajos 148.
 Nyilasi Imre 66, 125.
 Nyíri Antal 177, 181.
 Nyitrai Antal 61.
 Ocskó Pálné 161.
 Orbán László 166.
 Orosz István 172.
 Orosz Sándor 159.
 Ottrok László 18.
 Óvári Ferencné 61.
 Ökrös Istvánné 163, 169.
 Ökrös László 148.
 Öz Sándor 116.
 Palotás József 72, 74, 76, 85, 86, 87, 93, 121, 122, 125.
 Papdi József 55.
 Perbír József 43, 46, 55, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 86, 87, 93, 94, 121, 128, 129, 130, 131, 141, 146, 165.
 Poór György 134, 159.
 Rácz Éva 172.
 Rácz Gábor 156, 157.
 Rácz László 66, 125.
 Rajk László 13, 166.
 Rákosi Mátyás 13, 27, 37, 53, 84, 86, 88, 130, 135, 143, 148, 163, 166, 169.
 Rédei László 177, 180.
 Révai József 163, 165, 166, 171.
 Rónai Sándor 166.
 Sajti Albert 117.
 Salamon Sándor 98, 104.
 Sándor János 172.
 Sánta László 164, 167, 176.
 Sári Károly 42, 53, 65, 135, 153, 154.
 Schwarcz Lajos 76.
 Seres Ibolya 172.
 Simon János 48.
 Simonyi Sándorné 171.
 Siromkán Sándor 61.
 Solti Jenő 42, 53, 65, 130, 137, 140, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160.
 Somogyi János 132.
 Soós József 97, 102, 112.
 Spányi Ernő 43, 54, 70.
 Stachó Elemér 122, 123.
 Strasszer Gyula 72, 74, 76, 84, 87, 142.
 Strausz Béla 159.
 Surányi János 98, 104, 114, 116.
 Szabó Gábor 99, 106, 118.
 Szabó István 41, 52, 60, 64.
 Szabó János 64, 97, 112.
 Szabó Pál János 172.
 Szabó Sándor 153, 155.
 Szalai Imre 98, 103, 112.
 Szalai László 177, 181.
 Szász János 171.
 Szécsi Imre 154.
 Szegedi István 94, 143.
 Szekeres István 42, 52, 59, 63, 64.
 Széll Irén 172.
 Szemmáry György 63.
 Szigeti Béla 97, 101, 112.
 Szilágyi Júlia 171.
 Szőke Ferenc 159.
 Szőkefalvi-Nagy Béla 165, 167, 178.
 Szörényi Jenő 130, 132, 135, 153, 156, 158.
 Sztálin 13, 27, 53, 85, 166.
 Sztruhár István 99, 105, 116.
 Szurmai Sándor 41, 42, 51, 53, 59, 62, 63.
 Szűcs József 172.
 Szűcs Pál 172.
 Szűcs Pálné 172.
 Takács Károlyné 161.
 Talpai Irén 98, 104, 115.
 Tanczos Gábor 23.
 Tasnádi Lajosné 95.
 Tombácz Imre 39, 44, 45, 47, 54, 73, 75, 86, 87, 130, 141, 143, 147.
 Tóth Gáspár 109.
 Tóth Imre 11, 12, 15, 23.
 Tóth VI. István 43, 55, 71.
 Tóth József 154, 156.
 Tóth Lajos 108.
 Tóth László (joghallgató) 172.
 Tóth László 138.
 Törköly Ferenc 75, 80, 94, 143.
 Török Mihály 161.
 Tyihonov 49.
 Újszászi Ilona 11, 23.
 Ungváry Rudolf 11, 15, 18.
 Uszta Gyula 49.
 Vajasdi Károly 99, 105, 118.
 Vajda László 37.
 Vajtai 37.
 Vancsa Lajos 149.
 Vas Gizella 172.
 Vass Júlia 153, 155.
 Vasvári Vilmos 98, 101, 103, 116.
 Végh Joachim 39, 47, 48, 148, 149.
 Veres Iván 95, 147.
 Vereska András 72, 73, 77, 86.
 Vigh Illés 45, 98, 102, 111, 112.
 Vigh István 98, 103, 112.
 Virágh Mihályné 161.
 Víz Béla 122, 124, 127.
 Waltner Károly 180.
 Zana Béla 172.
 Zombori János 99, 105, 116.
 Zsarkó B. János 116.
 Zsivinyi Károly 99, 105, 116.

Az 1956-os magyar forradalom szegedi történéseivel kapcsolatban már több könyv, még több tanulmány, cikk, stb. jelent meg a rendszerváltozás óta is, amelyek korabeli és eredeti dokumentumok másolatát is az olvasók elé tárták. Ebben a kötetben rövid, de hitelességre törekvő magyarázattal és kellőképpen alapos jegyzetekkel ellátva, az iratok keletkezési helye szerinti csoportosításban adok közre különböző hazai levéltárakban megtalált több olyan – csak forradalmi és nem a megtorlás során keletkezett – dokumentum másolatot, amelyek közül néhányat még csak kevesen láttak, talán azért is, mert még 1990 után is mellőzöttségre ítéltettek.

Ár: 2550.- Ft

9 789638 243812